

אספקלריא לקהילתי

אספקלריא לפרשת יתרו תשפ"ג

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת יתרו תשפ"ג..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר 1
והיה כעץ שתול על פלגי מים" - השוואה מפתיעה בין דברי הזוהר הקדוש
לדברי המגיד מקוז'ניץ!.....1

אבוא בעיר - עיר הקודש והמקדש / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'מעוז חי"ל',
עיה"ק ירושלים ט
שם המפורש במקדש..... ט

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לויקווד טו
אמונה, אמונה, אמונה!!..... טו

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי יט
בענין איסור לעלות במעלות על המזבח..... יט

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר כז
נוסח הקידוש..... כז

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. כט
פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת יתרו..... כט

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד,
מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס לד
ממלכת פהנים וגוי קדוש..... לד
"תן לו צוץל והכל יעבור"..... מה

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב נא
ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין שלילת הגשמות מהבורא ית'. ... נא

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס נז
מלחמת עמלק - כסיבה לבוא להתגייר..... נז

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב
'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה) ס
בענין בנין המזבח..... ס

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב..... סב
עצת יתרו - לדורות..... סב

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער). סה
הכנה דרבה לקראת פורים מכח אחד מהעשרת הדברות ששייכת לכל אחד
סה

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד סט
לדעת לומר תודה..... סט

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית עו
ישקני מנשיקות פיהו..... עו

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית פו
התורה והעולם עשויים מנקודות עצמים ופרדים המצורפים ובהפרד אלו של
התורה נפרדים של העולם וחוזר לתוהו ובוהו..... פו

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות) פז
דרך החינוך הנכונה..... פז

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל צ
והערב נא..... צ

נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן
כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק צב
מהו הסוד של מלאכי השרת??..... צב

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון
המשפט', אלעד צה
בדין שליח שמכר ביוקר..... צה

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס צז
"על כנפי נשרים" - הנשר סופג את החיצים, ומה הנמשל??..... צז

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכי קא
הדרך הנכונה לתוכחה..... קא

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר קג
קבלת התורה - באחריות כלל עולמית..... קג

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער קה
איך עולים הארבע עולמות של תפלה קה

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים קטו
המספר לשון הרע עובר על שתי דברות: "אנוכי ה' אל-היך" כי כפר בעיקר,
"לא תרצח" כי לשה"ר הורגת שלושה קטו
הלאו של "לא תענה ברעך עד שקר" כולל הרחקה מלשון הרע ולכן נסמך
ללאו של "לא תחמוד ולא תתאוה" קטז

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה. קיח
הגירות של יתרו. אובדן רשעים. גדולי ישראל. משפט שלום קיח

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה קכא
השוואת רגליים בתפלה ככהנים קכא

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח קכג
שו"ת בפרשת יתרו על סדר הפרשה / שו"ת בענין פרישת משה רבינו ע"ה
מאשתו / שו"ת בענין הלוחות / ל' תשובות בס"ד קכג

חינוך קלה

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי קלה
במי כדאי להשקיע? קלה

חידות קלז

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' קלז
חידה בפרשת השבוע! קלז
פתרון חידת 'פתשגן הכתב' קלח

אספקלריא לדף היומי קלט

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת קלט
הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים קלט
הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב קמא
סיכום תמצית נזיר פרק ב' - הרב אהרן פוטולסקי, גני איילון לוד קמד

סיפור קנא

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק
קנא

[פרק ג' - שיעור מאלף קנא](#)

סיפור / מתוך המדור 'ויצבור יוסף' באספקלריא הנוכחי קנח
[חזרתו בתשובה של כתב התקשורת קנח](#)

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - השוואה מפתיעה בין דברי
הזוהר הקדוש לדברי המגיד מקוז'ניץ!

דוד המלך משבח את האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה
במלים: "וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ".

הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיך את תלמיד חכם "כעץ", וכמה נאה
לעסוק בזה כעת, בעומדנו סמוך לחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות!

*

בזוהר הקדוש מבואר הפסוק 'והיה כעץ שתול' כך:

כשם שעץ שתול על פלגי מים, שאינו יבש, מצמיח חלקים רבים (שרשים, גזע, ענפים,
עלים, פרחים וכו') - כך העמל בתורה כלולה תורתו מחלקים רבים (פשט, רמז, דרש, סוד
וכו').

*

נביא כאן את תרגום לשון הזוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א):
כמה טובים הם דרכי ושבילי התורה!

שהרי בכל דבר ודבר יש כמה עצות, כמה טובות לבני אדם, כמה מרגליות שמאירות לכל
צד. ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה נרות מאירים לכל צד: פסוק זה הוא כפשוטו, ויש בו
כפי מדרשו, ויש בו חכמה עליונה להזהיר למי שצריך.

אשרי חלקו מי שמתייגע בתורה תמיד. מי שמתייגע בה מה כתוב בו? 'כי אם בתורת ה'
חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ'. למה זה סמוך לזה? אלא, מי שמשתדל בתורה
יומם ולילה, לא יהיה כעץ יבש, אלא כעץ שתול על פלגי מים: מה אילן (1) יש בו שרשים,
(2) ויש בו קליפות, (3) ויש בו מוח, (4) ויש בו ענפים, (5) ויש בו עלים, (6) ויש בו פרחים,
(7) ויש בו פרי - שבעה מינים אלו עולים לשבעה עשר - לשבעים [כל מין מהשבע כלול
מעשר, כנגד עשר הספירות, סך הכל שבעים] - גם דברי תורה: (1) יש בהם פשט המקרא,
(2) דרש, (3) רמז שרומז חכמה, גימטריאות, (4) סודות טמירים, סודות נסתרים אלו על אלו,

(5) פסול וכשר, (6) טמא וטהור, (7) איסור והיתרא. מכאן והלאה מתפשטים הענפים לכל צד, 'והיה כעץ' ודאי. ואם לא - אינו חכם בחכמה".
עד כאן דברי הזוהר הקדוש.

*

והנה, השוואה נפלאה לדברי הזוהר הקדוש, שמשלימה את ביאור המשך המזמור בנוסח 'דברי תורה עשירים במקום אחר', נמצא בקונטרס של המגיד מקוז'ניץ זי"ע על עשרה מזמורים ראשונים (נדפס בתוך ספר 'אמרי צדיקים'):

בזוהר הקדוש התפרש הפסוק 'והיה כעץ שתול' שרומז על כך שיש בתורה גם את חלק הסוד, כמו עץ שיש בו 'שבעים' חלקים, ובא הכתוב להורות שלומד התורה צריך שיהיו בו כל חלקי התורה, ואם לאו - אינו נחשב חכם בחכמת התורה.

והנה, המגיד מקוז'ניץ, בלא להזכיר כלל את דברי הזוהר הקדוש, בא ומפרש כך את הפסוק הבא אחריו! 'לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח' (תהלים א, ד), שהרשעים טוענים: 'לא כן' שיש בתורה את חלק הפנימיות, 'כי אם כמוץ' - הם טוענים שיש בתורה רק את חלק החיצוניות.

והדברים משלימים זה את זה להפליא, שעל מה שאמר הכתוב קודם לכן שהאמת היא 'והיה כעת שתול' שיש גם את חלק הסוד שהוא חלק בלתי נפרד מהתורה, על זה עצמו ממשיך הכתוב ואומר שהרשעים אומרים "לא כן!" [שבזה מבואר היטב שלא כן' אכן בא לשלול את מה שנאמר בפסוק הקודם].

ובזה לא נשלמה עדיין ההפתעה. המגיד מקוז'ניץ כותב שם לפרש, שבלשון 'לא כן' טמון רמז שלכך הכוונה, כי 'כן' עולה בגימטריא 70, כמנין "סוד!".

ובכך יש הוספה נפלאה להשוואה עם דברי הזוהר הקדוש, שהלוא אף בזוהר הקדוש הנ"ל נזכר שב'והיה כעץ וגו'" נרמז דבר זה בעזרת מספר זה עצמו - 70! שבתורה כמו בעץ יש 'שבעים' חלקים, שיש בתורה גם את חלק הסוד!

שהלוא כפי שהבאנו, מבואר בזוהר הקדוש שעל לומד התורה נאמר 'והיה כעץ', כי כשם שבעץ יש מניין 70 - שבעת חלקי העץ בהכפלת עשר כנגד הספירות, כך התורה כלולה מכל החלקים, גם חלק הסוד.
והוא נפלא בס"ד.

*

* אופן חלוקת ספירת שבע חלקי התורה רשמתי לעת עתה על פי השערה בלבד.

וראה גם בזהר חדש (רות צו ע"ב, תרגום):

"כמו"ץ אשר תדפנו רוח. זו התורה שלהם וכו'. מה שאין כן בישראל, מה כתוב? והיה כעץ שתול על פלגי מים", ושמה יש מקום לפרש גם שם כעין דברי הזוהר הקדוש הנ"ל, שתורת הגוים נמשלה כעץ יבש, כי אין בה את כל החלקים, חסר בה את חלק הסוד.^ב

*

וכעין ביאור זה למזמורנו, נמצא בתוך דברי רבינו ה'חתם סופר' (דרשות חלק א, דף כד ט"ד), שכתב, שלעומת הצדיק שתורתו היא 'כעץ שתול', הרי שתורתו של הרשע היא 'כמוץ' שאין לו שורש וענף. אכן שם מבאר זאת לכאורה מנקודת מבט אחרת: שלרשע אין סייעתא דשמיא לאוקמי גירסא.

*

מעניין לעניין באותו עניין:

בדברי הזוהר נכלל, ש'והיה כעץ שתול על אפיקי מים' בא להדגיש: 'ולא כעץ יבש'. והנה חשוב לדעת, שלפי האמת מצאנו דברים קרובים לזה גם בש"ס - לפי אחת הגירסאות במסכת עבודה זרה (דף יט ע"א).

רבינו חננאל כותב שם: 'והיה כעץ שתול שמשלח שרשים וענפים, ולא נעוץ ועומד בלבד', ופירש שם ב'חשק שלמה' (נדפס על דף הגמרא), שנראה שגירסת רבינו חננאל בגמרא עצמה היתה: 'כעץ שתול ולא נעוץ ועומד' (עיי"ש).

^ב וראה גם בזהר חדש תקונא קדמאה על בעת"ו, והשוה לכאן את דרשת חז"ל (ע"ז יט, א) אין אדם וכו' ממקום ובמקום שלבו חפץ, והאריז"ל פירשו על חלקו בתורה, וכן "ובתורתו" מבואר בשבט מוסר (ר"א הכהן האתמרי, מא (טו)) שהכוונה לחלקו שלו בתורה.

אבוא בעיר - עיר הקודש והמקדש / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'מעוז חי"ל', עיה"ק ירושלים

שם המפורש במקדש

בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֹּר אֶת שְׁמִי אָבּוּא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ (כ, כא)

איזה שם הוזכר במקדש

פירש רש"י, 'אזכיר, אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לברך את העם'.¹

מקור דין זה שנינו בסוטה (לז:): 'במקדש אומר את השם ככתבו, ובמדינה בכינויו', ופירש רש"י, ככתבו ביו"ד ה"י, בכינויו באל"ף דל"ת, והנידון שם הוא על ברכת כהנים, שנאמר בה 'אמור להם יברכך הוי"ה וישמרך', ושם זה נכתב בשם הוי"ה ונקרא בשם אדנות, ומבואר שבמקדש מתקיים 'אמור להם' בשם הוי"ה.

ולכאורה תמוה שהרי בקידושין (עא.) תנו רבנן, בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם, משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים, ופירש רש"י, שבשעה שכל הכהנים על הדוכן היו אומרים שם המפורש בן ד' אותיות ומושכין קולם בנעימה, היו הצנועים מבליעין את השם בן י"ב אותיות, ואם כן מבואר שהיו מברכים בשם בן י"ב אותיות, ולא בשם הוי"ה.²

והיה מקום לומר שאופן ההזכרה תלוי בזמנים, כי מצינו ביומא (לט:): שמעת שמת שמעון הצדיק נמנעו הכהנים לברך בשם המפורש, ואם כן יש לומר שהעת שרבו בה הפריצים היתה אחר שמת שמעון הצדיק, ואז כבר נמנעו לברך בשם המפורש של הוי"ה, ולכן יכלו

¹ אכן אונקלוס תרגם 'בכל אתר דאשרי שכינתי, לתמן אשלח ברכתי לך, ואברכנך, הרי ש'אזכיר את שמי' הוא השראת השכינה, ואילו 'אבוא אליך' היינו אשלח ברכתי.

² הרמ"ה שם ביאר דהיינו ג"פ הוי"ה המוזכרים ברכת כהנים, וראה זהר (ח"ג רטז:), וכתב בפע"ח (סליחות) שהוא רמוז בפסוק 'ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך', והם ה' מלך - בינה. ה' מלך - ת"ת, ה' ימלוך - מלכות. אך החיד"א הביא בשם האר"י, שהם שמות אהי"ה יהו"ה אדנ"י, ורק את הנקודות הצניעו, מפני הפריצים שלא ישתמשו בו, וכשהוא צדיק שם אהי"ה מסייעו במחשבתו, ושם הוי"ה בדיבורו, ושם אדנ"י במעשיו. ובנהר שלום (ח"א מזו.) כתב שצירוף שם י"ב הוא 'יאאההדוינההי'.

³ כן הקשה הלחם משנה (עבודת יוה"כ פ"ב ה"ו), ועוד הקשה שם, שבקידושין שם משמע שהכהן גדול היה אומר את השם במהרה בזמן שהכהנים היו מנעימים קולם, ואילו הרמב"ם כתב 'ומבליעו בנעימות עד שלא יכירו בו אפילו חבריו הכהנים', ומשמע להפך, שכהן גדול היה מבליעו בתוך נעימותו והיה מזמר כשאומר השם כדי שלא יבינו אותו. וכתב הפר"ח במים חיים, שמקור דברי הרמב"ם מהירושלמי (יומא פ"ג ה"ז) 'משרבו הפרוצין היה אומר בקול נמוך אמר רבי טרפון עומד הייתי בן אחי הכהנים בשורה והטיתי אזני כלפי כ"ג ושמעתי מבליעו בנעימות הכהנים'. ויתכן שזו משמעות סדר העבודה 'ואף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים', כלומר שבעוד שהם היו מברכים ואומרים בשכמל"ו היה מנעים קולו בשם וגומר. וראה בסמוך ביאור נוסף מצרור המור.

הצנועים לברך בשם י"ב, אולם רש"י שנקט ששם י"ב הוא שם המפורש, ביאר שם, שאף בזמן המקדש, כאשר היו מברכין בשם, היו הצנועין מברכין בשם י"ב אותיות, כי הוא שם המפורש.

*

שם המפורש בברכת כהנים

והנה שנינו (סנהדרין ס.) שהמגדף את ה' אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות, ואמר רב אחא בר יעקב 'שמע מינה שם בן ארבע אותיות נמי שם הוא, פשיטא, מהו דתימא עד דאיכא שם רבה, קא משמע לן', ופירש רש"י שהחידוש הוא שאין החיוב דוקא על שם מ"ב, אלא די בד' אותיות. אולם הרמב"ם (ע"ז פ"ז ה"ב) נקט כשיטתו, ששם בן ארבע שחייב עליו מגדף הוא אדנ"י, וקמ"ל שאין צורך שיגדף את שם הוי"ה, שהוא שם רבה.

וידועים דברי הגרי"ז (ע"ז פ"ב ה"ז) שקריאת שם הוי"ה בלשון אדנות, אין זה ככל קרי וכתוב שבתורה, אלא שכך היא הקריאה של שם הוי"ה, ונקט שזהו טעמו של הרמב"ם שהמגדף בשם אדנות חייב, כי אף שחיובו הוא רק על שם המפורש, הרי כשאומר שם אדנות נחשב כקריאתו של שם הוי"ה.

ולכאורה תמוה, אם כן למה בברכת כהנים במקדש אומרים את שם הוי"ה ככתבו, והרי הכהנים הצטוו לברך 'בברכה הכתובה בתורה', ואם כן יש להם לקרוא בשם אדנות, ותגדל התמיהה, שבגמרא (סוטה שם) הוה אמינא שאף בגבולין מברכים בשם הוי"ה, ולמדו מקרא שרק במקדש אומר שם הוי"ה ככתבו, ובגבולין בכינויו, דהיינו בשם אדנות, והדבר טעון טעם.

ברם, פשוט הוא שאין כוונת הגמרא ש'ככתבו' היינו לומר 'הוי"ה', שהרי אם כן איך אמר הכהן גדול שם ע"ב, והלא אינו ככתבו. ומוכח מיניה וביה שקריאת 'הוי"ה' בשם אדנ"י אינה כתרגומו, אלא היא קריאת עצם השם הכתוב כפי השגת הקורא, והיינו, כי שם שהוא תואר הנקבע לפי פעולתו, יש תרגום לפעולתו, אך משמעות השם מוגבלת לתיאור פעולתו,

¹ באגרות משה (או"ח ח"ד סי' כד, לב) כתב שלפ"ד הגרי"ז נמצא שאף אם בכל קרי וכתוב קורין את אותה התיבה בעל פה, הרי בשם הוי"ה ודאי צריך לקרוא מתוך הכתב ולבטא בשם אדנות, כי שם האדנות הוא אופן הקריאה של שם הוי"ה, שכך נקרא שם הוי"ה. אך לולי דברי הגרי"ז, הרי קריאת אדנות, היא אמירת שם אחר משם הוי"ה הכתוב, ובעוד שבקרי וכתוב אם נפלה טיפת שעה על התיבה צריך להוציא ס"ת אחר, מ"מ אם נפלה על שם הוי"ה, יכול לקרוא לשון אדנות אף שלא מתוך הכתוב.

² ידידי הג"ר מרדכי קרליבך הוכיח מכך, שאין חיוב לומר את הברכה כפי שהיא כתובה בתורה, ואין זה כק"ש ופרשת סוטה, אלא מצוה לברך את ישראל בשמו של הקב"ה, ככתוב (דברים י ח) 'בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי וגו' ולברך בשמו עד היום הזה', ואופן אמירת שמו חלוק בין המקדש לגבולין. ברם, אם כן אין חיוב לומר גם תיבות 'יברך' דוקא, והלא הכתוב אומר 'אמור להם' ומשמעו לומר פסוקים אלו בדוקא, ואף הש"ץ אומר בתפילתו 'ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה ע"י משה עבדך', ומשמע שהברכה היא כלשון שהיא כתובה בתורה. וראה תוספות (סוטה לח. ד"ה או) בסוגיא דברכת כהנים, דהו"א בגמ' אם יכול הכהן לברך בכינוי. ומסיק, ת"ל 'ושמו את שמי בשם המפורש', ובתוס' הביאו בשם רבינו הלל, שהנידון הוא שהכהן יאמר 'יברך אלהים וישמרך', ותמהו תוס' איך נשבש את הכתוב לומר כן, והלא כתוב בתורה 'יברך הוי"ה', הרי שמפורש כתוב לברך כלשון התורה.

ואין אפשרות לקראו בפעולה אחרת, אולם הוי"ה הוא שם העצם, ואינו מוגבל לשום תיאור מעלה ופעולה, ולכן קריאתו היא כפי השגת הקורא^ח.

נמצא איפה שבכל מקום יש לברך בהזכרת שמו כפי גילוי באותו מקום, והסיבה שאופן אמירת שמו חלוק בין המקדש לגבולין, היא משום שהשגתו תלויה בקדושת המקום, והזכרת השגחתו בוט, ומאותו טעם היו הצנועין מזכירים שם בן י"ב אותיות, וכהן גדול ביוה"כ מזכיר שם מ"ב או ע"ב, כי אופן ההזכרה הוא כפי מעלת השגתו בשם הוי"ה, ועל כך נאמר 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך', כי הברכה היא בדרגת גילוי השם כפי קדושת המקום^י.

למה רק בבית המקדש הוזכר השם ככתבו

ואכן בטעם הדבר שבית המקדש הוזכר השם ככתבו, מצינו דבר נפלא מתלמיד הגר"א (ר"ש מאלצאן, אמונה והשגחה אות י), שכתב לבאר מה שאמרו (עירובין יח:): מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר כל הנשמה תהלל יה, ופירש רש"י שבשם י"ה כל הנשמה כולה ראויה להשתמש בו, אך שם בן ארבע אותיות לא ניתן לכל הנשמה, אלא לכהנים בלבד, דהיינו כשמברכים בבית המקדש. ולכאורה תמוה שהרי אמרו במכילתא (ס"פ בשלח) שנשבע הקב"ה בכסא הכבוד, שלא יהיה השם שלם ולא

^ח וראה דברי הגר"א (ספד"צ פ"ב ד"ה בהאי זמנא) 'כי כל מה שיותר נעלם אין לו שם, עד שאין סוף אין לו רמז לא בהרהור ולא במחשבה, וכל מה שמתחיל להתגלות יותר קונה לו שם יותר, כי השם הוא הגילוי, וכל השמות עד ז"א הם אינן שמות בעצמן, רק על ז"א שיתגלה, שכאן רמז קצת על גילוי, ואינן שם העצם אלא בז"א ששם השם בעצמו מתגלה. וכן השמות מורין כן אהי"ה שאהיה אח"כ ולא עכשיו, והוי"ה הוא יהיה בהוה, כי יהיה לשון הוה, כמו 'ככה יעשה איוב' (איוב א) ונתחלף הי' לו' הואיל ונעשה מפעולה שם, כמו מן חיה חוה, כי היא אם כל חי. וכל השמות הוא בז"א, ששם הוא גילוי, וזהו כוונתו, וכל השמות שקודם הוא ששם מורה שיתגלה, וכל מה שמתגלה יותר הוא יותר גדול'.

^ט בשו"ע (או"ח סי' ה ס"א) פסק, 'כשיזכיר השם יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל ויכוין בכתיבתו ביו"ד ה"א שהיה הוה ויהיה'. וביאר המג"א (סק"א) דהיינו בשם שנכתב הוי"ה ונקרא בשם אדנות, ולכן צריך לכוין כוונת שם הוי"ה ככתיבתו, אך כשנכתב ונקרא בלשון אדנות, כגון בברכות שתיקנו אנשי כנה"ג, הרי כוונתו אדון הכל. אך הגר"א (שם) כתב שכוונת היה הוה ויהיה לא נאמרה אלא בפסוק ראשון של קריאת שמע, אבל בשאר הזכרות, עיקר הכוונה בהם היא רק שם אדנות, ואין צריך להרהר כלל בכוונת השם המפורש. ובפשוטו טעם השו"ע הוא כי החפצא של השם הוא שם הוי"ה. ולכן גם בקריאת השם בלשון אדנות צריך לכוון היה הוה ויהיה, כדרך כתיבתו, ואילו הגר"א שבקריאת השם בלשון אדנות, הוא חפצא של שם אדנות. ורק בקריאת השם בפסוק הראשון של שמע, צריך לכוון היה הוה ויהיה, וזאת מדין קבלת עול מלכות שמים, ולא מצד כוונת פירוש המילות. כי 'זה שמי זה זכרי' מלמד שהשם בעוה"ז הוא שם אדנות. ברם, לפי האמור, הרי שם הוי"ה נקרא כפי תפיסתו, ואכן רק בק"ש שאז צריך לקבל עול מלכות שמים, מוטל על הקורא להשיגו כהיה הוה ויהיה, ולכן זו כוונת קריאתו, אך בעלמא, כיון שאנו בדרגה של עוה"ז, הרי תפיסתנו תמיד היא באדנות, ולכן הוא נקרא כך.

ובזה מיושבת תמיהת רע"א (קמא סי' ל) איך כותבים שם הוי"ה, והלא כתיבה כדיבור, ואסור לבטאו. [והוכיח מכך שכשמכוון להיפך, אינו נחשב כדיבור]. ולהמבואר יש לומר שבשם הוי"ה אף הכתיבה אינה נחשבת כדיבור אלא לפי השגתו, ולפיכך כל עוד אינו מכוון להשיג שם הוי"ה, אינו נחשב כאומר הוי"ה.

' בצרור המור (פר' ויצא, יתרו) כתב שכאשר הכהנים מברכים את העם השי"ת מסכים על ידם, וכשמוציאין את המלה מפיהם יש בה תערובת רוח הקדש, כמו שנאמר 'וענו הלויים ואמרו אל כל ישראל קול רם', ואמרו בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ב) מאי 'בקול רם', בקולו של רם. מלמד שהיה הקב"ה משתף שמו עם הכהנים. כלומר שהיה משים הדברים בפיהם. כענין מה שאמר במשה והאלהים יענו בקול ונתן הקול בפיו. ולכן רק על לוי נאמר 'על כן קרא שמו לוי', ולא 'ותקרא', כי השי"ת קרא לו כן, מלשון ליווי, על סוד החבור שנתחבר השם עם לאה, וראה עוד דבריו בסמוך.

הכסא שלם עד שימחה את שמו של עמלק, ככתוב, כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק, ומשמע שגם בזמן בית המקדש לא היה הכסא שלם, והשתמשו בב' אותיות.

וביאר, שארבעת אותיות שם הוי"ה, י"ה מורות על חכמה ובינה, ואילו ו"ה על דיבור ומעשהיא, והיינו שיכולת השגתנו בו ית' היא מצד הנהגת העולם כפי הנגלה לנו, וכשם שבאדם יש חלק נגלה שהוא הדיבור והמעשה, ואילו החכמה ובינה כלולים במחשבה שהיא נסתרת, כך הוא בהנהגת השי"ת, שכל עוד היה בית המקדש קיים, היתה השגחתו נגלית בו בעשרה ניסים ובעמידת הכרובים, אף שכל העולם כולו היה בהסתר מחמת כפירת עמלק, ונחסרו בו אותיות ו"ה המגלות את ההנהגה בכל העולם. ומשחרב בית המקדש, ושוב לא שום מקום הראוי לגילוי השגחתו, אזי דיו לכל העולם שישתמש בשתי אותיות.

נמצא איפה, שהזכרת שם הוי"ה ככתבו במקדש, היא לפי שרק בו נגלה שם הוי"ה במלואו, ופשוט הוא, שהזכרתו ככתבו בכל השנה, היא מצד הגילוי הקבוע במקדש מחמת קדושת המקום, אך יש עוד צדדי גילוי התלויים בקדושת הזמן, ביום הכפורים, ובקדושת האדם, של כהן גדול הנכנס לפני ולפנים, כדלהלן.

*

שם המפורש שהזכיר כהן גדול ביום הכפורים

והנה הראשונים נחלקו מהו השם המפורש שהיה יוצא מפי כהן גדול ביום הכפורים בקדושה ובטהרה^{יב}, הרא"ש (יומא פ"ח יט) הביא בשם רב האי גאון שהיה אומר שם בן שנים וארבעים אותיות, ועדיין מצוי בישיבה בקבלה וידוע לחכמים. ונחלק עליו, וכתב שהכוונה לשם של ארבע אותיות, שמזכירו ככתבו, והוא נקרא שם המפורש. והוא מקור לכל השמות, כי כולן נאצלין ממנו^{יג}. ועליו נאמר (סנהדרין צ). 'ההוגה את השם באותיותיו נעקר מן העולם', דאין להזכירו בגבולין^{יד}.

^{יא} וכעין זה בסידור הגר"א (שיח יצחק, שאילתות שיח אליהו אות יח) 'כל אמונתנו היא בשם הוי"ה ב"ה, שהוא שם העצם, שאינו מורה מפעולה, רק מורה על היותו תמיד, והיותו מעצמו. כי שם הוי"ה מורה על תכלית ההתגלות, כי אותיות שם י"ה מורות על אהבה ויראה, ואותיות ו"ה מורות על תורה ומצוות'.

^{יב} בצרור המור (פר' יתרו) כתב שמשמעות לשון תפלת יוה"כ 'כשהיו שומעים את שם המפורש יוצא מפי כהן גדול', היא, שהשם יצא מעצמו מפיו, ולא הכהן גדול הוציאו, ולכן 'אף הוא היה מתכווין לגמור את ה' כנגד המברכים', ולא אמרו 'להזכיר' או 'לומר את ה'. אלא לגמור, כי השי"ת היה משים הדברים בפיו, והוא היה גומר, כי השפע היה נשפע מהשם בפיו של כה"ג בהזכירו את השם, וכשהכהן רואה את הדברים בפיו היה גומר להוציא את ה'. ולכן נאמר 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי', כי השי"ת הוא המזכיר את שמו ונותנו בפיו של כהן גדול לגמרו.

^{יג} וכן מבואר בזהר (ח"ב סו. ותיקו"ז נו, צד.), והיינו, כי כל שמותיו ית' מורים על כוחות הפעולות שבהם מתראה לנבראים, ושם כל דבר הוא מהותו ותכליתו, והיא לו כנשמתו הפנימית המחיה אותו, ושורש הכל בשם הוי"ה, המשתנה לפי סוד מיליו, וריבונו ואחוריים וניקודו. והשל"ה (תולדות אדם בית ה) כתב 'כל דורשי רשומות מתורתנו הקבלה, אם מבעלי הקבלה ואם מבעלי הפשט, אם מחוקרי תורתנו הקדושה, כולם הסכימו פה אחד היות שם זה יהו"ה שם העצם ושורש לכל השמות, והם נאצלים ממנו והוא כוללם'. מספר היחוד שכתבו הרא"ש [וכבר הובא שהכוונה להרא"ש בן הראב"ד, ובאבן עזרא כתב שהתחבר ע"י ר' חמאי גאון], 'ארבע אותיות אלו שהם יהו"ה, נקראו שם המפורש, המפרש כל הספירות שהם מורות מציאות שהמציא הבורא יתברך בהתגלות כוחותיו בהם עם מציאות כל ההויות שהיו ושעתידים להיות'. וראה שם שליפט עוד מקורת לענין זה.

^{יד} שלא כרש"י (ע"י יז): שנקט דהיינו ההוגה שם מ"ב באותיותיו.

והרמב"ם (עבודת יוה"כ פ"ב ה"ו) כתב שהכהן גדול 'מזכיר את השם ככתבו שהוא השם המפורש', והיינו שפסק כהרא"ש, שמזכיר שם הוי"ה בלבד, ודבריו עשירים במורה נבוכים (ח"א פס"א) כי 'כל שמותיו ית' כולם נגזרים מן הפעולות, וזה מה שאין העלם בו אלא שם אחד, והוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא שם המיוחד לו ית', ולזה נקרא שם המפורש, ענינו שהוא יורה על עצמו יתעלה הוראה מבוארת אין השתתפות בה^{טו}. אמנם שאר שמותיו הנכבדים מורים בשתוף להיותם נגזרים מפעולות ימצא כמותם לנו, כדיין ושדי וצדיק וחנון ורחום ואלהים, אך השם שאותיותיו יו"ד ה"א וא"ו ה"א לא ידוע לו גזרה ידועה ולא ישתתף בו זולתו, ואין ספק שזה השם העצום אשר לא ידובר בו כמו שידעת אלא במקדש, וכהני השם המקודשים לבד בברכת כהנים וכהן גדול ביום הצום, יורה על ענין אחד, אין השתתפות בינו יתעלה ובין זולתו בענין ההוא, ומבואר, שהיות שם הוי"ה נקרא 'שם המפורש' הוא לפי שרק הוא שם העצם, ולכך אין עצם אחר מכונה בו^{טז}.

וכבר הקשה התוספות יו"ט (יומא פ"ו מ"ב) לשיטת הרמב"ם והרא"ש, במה התייחד השם של יום הכפורים, והלא במקדש בכל השנה מזכירין את השם ככתבו בברכת כהנים. ויישב עפ"ד הרמ"ק שבכל יום היו מזכירין הכהנים אותו בברכת הכהנים בניקוד אל"ף דלי"ת, וביוה"כ בנקוד חול"ם סגו"ל קמ"ץ סגו"ל^{יז}.

והר"י קורקוס כתב, שודאי אין הכוונה לשם הוי"ה בלבד, אלא בכללו גם שם בן י"ב, ובן מ"ב, ובן ע"ב, שכולם נכללים בו, והם פירוש אליו. ומכל מקום גם בשם בן ארבע עצמו אפשר שהיה להם ניקוד ידוע, ולכן היה מבליעו^{יח}.

^{טו} אופן רמיזת הספירות בשם הוי"ה גלוי וידוע, והביאו רמח"ל בכללי התחלת החכמה (פ"ג אות סג) 'קוצו של יו"ד כנגד כתר, יו"ד כנגד חכמה, ה' ראשונה כנגד בינה, ו"ו כנגד שש ספירות חג"ת נה"י, ה' אחרונה כנגד מלכות. אכן, בעוד גילוי הכתר הוא לעולם הבא, ועתה הוא בהסתר ונרמז רק בקוץ, הרי שג' ראשונות גילויים הוא לעתיד לבא, ואילו העוה"ז מתנהג על פי שבעת מידות, ובעיקר ע"י מדת המלכות, שבה מתקיימת ההשגחה על הנבראים, על פי מעשיהם, ובכך מתגלה מלכות השי"ת בעולם. וכאשר מעשי הנבראים מתוקנים, הם זוכים לשיתוף הנהגת הספירות כולם, שבהם מתגלית מדת הרחמים, להשפיע טובה לעולם.

^{טז} וראה שם ששם י"ב או מ"ב אותיות אינו שם המפורש, אלא כינוי מן הכינויים של שם הוי"ה, כמו אל"ף דל"ת, ומה שאמרו בקידושין שצריך להעלים שם המפורש ולא לפרסמו, לא נאמר לגבי שם מ"ב. אך מדברי רש"י בקידושין שם מבואר ששם י"ב חמור, ויש בו קדושה יותר משם הוי"ה, ולכך צריך להסתירו ולא לפרסמו.

^{יז} והיינו כניקוד כל אות בפני עצמה, שיו"ד מנוקדת בחולם וכו'. ובעץ חיים (ש"ח פ"א) מבואר אופן הקבלתם של תשעת הניקודים, קמץ כנגד כתר, פתח נגד חכמה, צירי כנגד בינה, סגול כנגד חסד, שבא כנגד גבורה, חולם כנגד ת"ת, שורק כנגד הוד, חיריק כנגד נצח, קובוץ כנגד יסוד. ומלכות אין לה ניקוד. ונמצא שניקוד הוי"ה ששני ההי"ן בסגול, מורה על שפע חסד ממקור עליון. וראה רמ"ע מפאנו (מאה קסיטה סב) שניקוד זה בגימ' אלקים עליון, והרחיב בזה השל"ה (תולדות אדם בית ה).

^{יח} ראה שם שדן בביאור מה ששינוי ש'חכמים מוסרין אותו, אם היינו מסירת הפירוש, שמפרשים לו איך שם הוי"ה מתפרש בשמות האחרים, או שמגלים לו את אופן הניקוד של שם הוי"ה, שרק אותיותיו ידועות לכל. ופשוט שכל זה בכלל כוונת הרא"ש ששם בן ארבע הוא מקור כל השמות.

שם המפורש במקדש

וכלל דבריהם כאמור, שכפי קדושת האדם, המקום או הזמן, כך היא מעלת השגתו בשם הוי"ה ב"ה, ולכך כהן גדול ביום הכפורים בבית המקדש, זוכה להשגת אור הכתר העליון, ושם הוי"ה יוצא מפיו כשם ע"ב, וממנו הוא ממשיך אור על כל ישראל^ט, ולכן דוקא ביום זה כל השומעים אותו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם, ואז הוא אומר להם 'תטהרו', בגימ' 'כתר'י.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

^ט כמו שכתב רמ"ע מפאנו (מאה קסיטה ב) שהטהרה נמשכת מא"ס, ולכן היו כורעים בו, כי א"א לקבל עוצם קדושת אור הכתר אלא בנפילה על פניהם.

^כ ראה זהר (ח"ג סו.) 'כדין כלהו נפלין על אנפיהו ומזדעזען, ואמרי בריך שמא יקרא מלכותיה לעלם ולעלמי עלמין. קלא מתקשר עמיה דכהנא, והוא אתיב לגבייהו ואמר תטהרו, תטהרו לא אמרין שאר כהני ועמא, בר כהנא רבא, כד אתקשר ביה ההוא קלא'.

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

אמונה, אמונה, אמונה!!

אָנכי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֶבְדִּים (כ, ב)

כדי לבאר קצת את גודל נחיצות האמונה בה, נדבר קצת תחילה על מהות המעלה הגדולה להאמין בה, והחובה שמוטלת על כל יהודי לחיות כל חייו מתוך אמונה שלימה בהשי"ת.

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב

תנן (סנהדרין צ, א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס, כא): "ועמך כולם צדיקים לעולם לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר". ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס", ע"כ. וביאר שם המאירי את דברי המשנה זו"ל: "ובא ולמד עכשיו, שאף הרשעים יש להם חלק לעוה"ב, אלא שנדונין כפי רשעם בגודל עונש ובאריכות זמן הראוי להם על פי המשפט הישר אא"כ בעבירות ידועות שנתפרשו כאן ומהם שנתפרשו במקומות אחרים כמו שיתבאר, ולהודיע שלא כיון בזה להביא במאמרו מי שעובד ע"ז או כופר באלהות וכן כל שיחטא בפניות התוריות ובסודות הדתיות, הביא ראייתו מאמרו "ועמך כולם צדיקים", כלומר שמאחר שהאמין מה שראוי להאמין עד שהוא מכלל העם, אין רוב החטאים מפקיעין ממנו שם הצדיקים עד שיגורש מנחלת העולם הבא מכל וכל, אלא נענש כפי רשעו, ולא יקופח אח"כ שכרו ומדורו לפי כבודו בין רב למעט", עכ"ל.

נמצא שהמשנה מלמדת אותנו שאף לרשעים יהיה חלק לעולם הבא אחר שיקבלו את עונשם, שכל זמן שהם רק חטאו אך עדיין לא כפרו בעיקרי הדת, יש להם חלק לעולם הבא. אבל אם חו"ש לא האמינו בהשי"ת פקע מהם שם 'צדיק', ואינם בכלל מי שיש להם חלק לעולם הבא.

וזו כוונת הדרשה "ועמך כולם צדיקים", שכל זמן שמאמין בהשי"ת, הוא בכלל "עם ישראל", ואין העבירות מפקיעות ממנו שם "צדיק". אבל אם אינו מאמין בעיקרי האמונה, פקע ממנו שם "צדיק", ושוב אינו בכלל "עם ישראל", ולכן אין לו חלק לעולם הבא.

גדר "צדיק"

התבאר בזאת, שהזוכה לתואר "צדיק", עיקר גדרו הוא מי שמאמין בהשי"ת. וכן מפורש בדברי רבינו בחיי (בפתיחה לפרשת פנחס) זו"ל בא"ד: "וידוע שאין אדם נקרא "צדיק" אלא הבוטח בו, כענין שכתוב (משלי כח, א): "וצדיקים ככפיר יבטח", עכ"ל. הרי שמי שיש לו את מדת הבטחון, והיינו שחי עם שלימות האמונה בהשי"ת, שבטחון הוא פרי האמונה [עי' דברי הרמב"ן אמונה ובטחון פ"א], זוכה לתואר של "צדיק".

וכן מבואר בדברי המדרש (שמות רבה פ"ז, ו) ז"ל: **"ועתידה גן עדן להיות צועקת ואומרת: תן לי צדיקים, אין לי עסק ברשעים, שנאמר (תהלים לא, ז): "שנאתי השמרים הבלי שוא". ולמי אני מבקשת, לאותן שהיו בטוחים על שמך, שנאמר (שם): ואני אל ה' בטחתי. ועתידה גהינם להיות צועקת ואומרת: אין לי עסק בצדיקים, ולמי אני מבקשת - לרשעים, להבלי שוא, לאותן פועלי השוא. והקב"ה אומר: תנו לזה צדיקייא ולזו רשיעייא, שנאמר (משלי ל, טו): לעלוקה שתי בנות הב הב", עכ"ל. הרי מבואר מדברי המדרש, שגן עדן מבקש צדיקים, ומי הם הצדיקים שהיא מבקשת, הם הצדיקים שיש להם אמונה ובטחון בהשי"ת.**

וכן מבואר במכילתא (פר' בשלח): **"בבעלי אמנה מהו אומר? "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כו, ב), השער הזה כל בעלי אמונה נכנסין בו", ע"כ. ופי' הנצי"ב (ברכת הנצי"ב) וז"ל, "פי' להכי כתיב גוי צדיק, ללמד דשער הזה שצדיק בא בו, כל שומר אמונים נכנס בו, אפילו אינו צדיק במעשיו, אבל אמונתו גדולה ושומרה בלבבו", עכ"ל. והדברים נוראים למתבונן! אפילו מי שאינו צדיק במעשיו, אבל אמונתו גדולה, מכיון שהוא בכלל בעלי האמונה, זוכה להכנס בשער שכל הצדיקים נכנסים בו! והכוונה כנ"ל, שמצד האמונה והבטחון לבדם, כבר נקרא "צדיק".**

ויש להוסיף עוד, מה שכתב הרמ"א (או"ח סי' א'): **"שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים". וכתב הגר"א (שם): "וזהו כל מעלת הצדיקים", עכ"ל.**

צדיק באמונתו יחיה

על דרך זו ביארו המפרשים כוונת הגמ' (סוף מכות): **"בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר: וצדיק באמונתו יחיה", ע"כ.**

וכתב הערוך לנר לבאר דברי הגמ' וז"ל: **"בא דוד והעמידן על י"א, לומר אפילו לא קיים אלא אותם י"א, ישכון באוהל ד' ובהר קדשו דהיינו שיזכה לקרות חי לחיי העוה"ב, ולכן אמרינן כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, רק מי שאין אמונתו שלמה והיינו ע"פ חבקוק שהעמידן על אחת ד"צדיק באמונתו יחיה", דאף דהמרבה במצוות ובכיבוש יצרו מרבין שכרו, והממעט ימעטו לו, מכל מקום חלק מה בעוה"ב יש לכל ישראל המאמין, ולא נשלל מזה רק מי שאינו מאמין בתורה שבכתב ושבע"פ, דהיינו האומר אין ת"ח, ואפיקורוס שמבזה הת"ח שהם נושאי תורה שבע"פ, והכופר בתחיית המתים, שאלו אינם בכלל אותם שנאמר עליהם וצדיק באמונתו יחיה", עכ"ל. הרי שפירש שאדם יכול לזכות לעולם הבא ע"י האמונה, וכדברי המשנה "כל ישראל יש להם וגו'", שכל יהודי המאמין בהשי"ת, יזכה לעולם הבא.**

אמונה חיות שבלב

ויש להוסיף עוד נקודה, שהרי הפסוק אומר **"צדיק באמונתו יחיה",** שעיקר חיותו - ע"י האמונה בהשי"ת. וכבר האריך המהרש"א (שם) לבאר, והרי קיצור לשונו: **"כי כל רמ"ח אברים נגד העשיים ואבר הלב נגד עשה של "אנכי", כמו שהלב הוא שורש של כל רמ"ח**

האברים וחיותם, כן היא מצות האמונה, היא כלל ומקור של רמ"ח העשיין ששמענו מפי הגבורה, וזה שאמר שמצות "אנכי" שהיא אמונתו ב"ה הוא ער ונגד לבן של ישראל... וע"פ הדברים האלה דרש רבי שמלאי תרי"ג מצות... ושורש לכולן האמונה, מצות "אנכי", נגד רמ"ח אברים, שהמקור ביניהם הלב, והאברים לא נבראו רק בשביל עשיים שהם כלי העשיים אבל הלאוין יותר היו מתקיימין בשלא נבראו האברים כלל", עכ"ל.

הרי, שמצות האמונה בה' היא שורש הכל, וכמו שהלב הוא שורש כל הגוף, כך האמונה היא שורש של כל התרי"ג מצוות. וכעין זה כתב החפץ חיים (על התורה פרשת אחרי מות): "שהאמונה היא יסוד היסודות, שהדעת והמחשבה תלויות בה, והיא עיקר חיות הנפש", עכ"ל.

וביאר הגר"א (אמונה והשגחה סי' ט"ז) גודל הסכנה במי שאין לו אמונה ובטחון בהשי"ת. דכמו שבחולי הגוף יש אברים פנימיים ויש אברים חיצוניים, ואם יש חולי באבר חיצוני אינו סכנה כל כך, שהרי הוא יכול להתרפא בקל בזמן קצוב. אבל אם יש סכנה באבר פנימי כמו הלב, אפילו אם כל האברים החיצוניים בריאים, הרי הוא חולה מסוכן, ורפואתו קשה מאוד. כמו כן אצל מי שמחוסר אמונה בה' הרי הוא בסכנה גדול עד מאוד!

לומר "אני מאמין" בכל יום

וכיון שכל אחד מישראל זוכה לעולם הבא רק אם הייתה לו אמונה בהשי"ת, מוטל על כל אחד מישראל כל ימי חייו על האי ארעא, להשתדל בכל כחו להיות בכלל המאמינים באמונה שלימה בהשי"ת.

וכבר נהגו ישראל לומר י"ג "אני מאמין" בכל יום. וכתב החפץ חיים (אגרות ומאמרים סימן י"ח) לעורר על זה, וז"ל: "עוד אמרתי לעורר בזה אחינו בני ישראל על ענין נשגב, והוא כידוע ממנהג שהנהיגו הקדמונים לומר בכל יום אחר התפלה, את הי"ג עיקרי הדת, (והם י"ג "אני מאמין"), שענין זה מיוסד על מאמר חז"ל (מכות כג): "בא חבקוק והעמידן על אחת, דכתיב: וצדיק באמונתו יחיה", וע"כ בימינו אלה, שהאמונה נתרופפה בעוה"ר, מצוה רבה על כל אחד ואחד להתחזק בזה ולאמר אותם בכל יום אחר התפלה, כמו שנהגו אבותינו מלפנים", עכ"ל.

האמנתי כי אדבר

והטעם לאומרם, אינו רק מצד עצם האמירה בלי שימת הלב. אלא כמו כל דבר שהורו חז"ל לומר, שכוונתם שנתבונן בו ונשים לבנו עליו [כמו שכתב המשנה ברורה בסי' א' ס"ק י"ג בענין אמירת פרשת העקידה ופרשת המן, עיי"ש]. וע"י הדיבור, יקבע נפשו להיות מאמין באמונה שלימה בכל הי"ג עיקרים. ויסוד זה איתא בספרים הקדושים על מה דכתיב בתהלים (קטז, י): "האמנתי כי אדבר", ופי' הרד"ק (שם), שהכוונה הוא, "שאמונה גדולה היתה לי, כי הייתי מדבר בעניני אמונה". וכעין זה כתב המאירי (שם) וז"ל, "כלומר, כשהייתי מדבר דברים בעצמי לעורר נפשי בבטחון באל, לא היה דבר הפה לבד, אלא שהאמנתי כן בתוך לבי אמונה חזקה", עכ"ל.

הרי שהאופן להתחזק להאמין באמונה שלימה באמת ובלב שלם, הוא ע"י הדיבור. והטעם לזה הוא כמ"ש החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג, חשבון ט'): "שמחשבת הנפש הולכת אחר המאמר, ונמשכת אל הדבור", עכ"ל. הרי שע"י הדיבור יקבע בנפשו האמונה השלימה בהשי"ת.

א נעביך אפיקורס

וידועים דברי הגר"ח הלוי מבריסק, שאמר ששייך להיות אפיקורס גם בשוגג. והובאו דבריו בדברי ר' אלחנן וסרמן הי"ד בקובץ מאמרים (ח"א עמ' י"א, במאמר בענין שיבוש בדיעות) וז"ל: "דעת הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג, ה"ז) דהמאמין בהגשמה הוא מין. והראב"ד (שם) כתב שגדולים וטובים טעו בזה מפני האגדות המשבשות הדעות. ושמעתי בשם כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם כי בכפירה לא שייך שוגג, דהא מ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל ישראל בלא אמונה, ואומרים משמו בזה"ל: "דער וואס איז נעביך אן אפיקורס איז אויך אן אפיקורס". ולכאורה דבריו מוכרחין, שהרי כל הכופרים וכל עובדי ע"ז הם מוטעין. ואין לך מוטעה יותר מהמקריב בנו למולך והוא חייב מיתה", עכ"ל.

הרי שבענין אמונה בהשי"ת, לא שייך 'שוגג' כלל, שאפילו מי שהוא אפיקורס בשוגג, עדיין אינו מאמין בהשי"ת, ואינו בכלל ישראל. וא"כ, עבודה מוטלת על כל אחד ואחד ללמוד את כל עיקרי האמונה בהשי"ת, ולהשתדל כל ימיו להאמין בהשי"ת באמונה שלימה ולבטוח בו על כל צעד ושעל.

לימוד למעשה:

כל יהודי קיים בהאי עלמא כדי לזכות לחיי העולם הבא, ותנאי גדול בעיקר הך זכיה, הוא שיאמין בהשי"ת. בלי האמונה חו"ש אין לו חלק לעולם הבא. וע"כ, העבודה מוטלת על כל אחד ואחד כל ימי חייו לעבוד על עצמו שיאמין בהשי"ת ויבטח בו בלב שלם. אופן נפלא לעורר האמונה, הוא ע"י "האמנתי כי אדבר", לדבר בעניני אמונה בהשי"ת. ומטעם זה, תקנו חז"ל לומר את י"ג עיקרי האמונה בכל יום, שע"י אמירתם ישריש בלבבו ובנפשו האמונה השלימה.

הלואי שנפנים זאת ונזכה!

"הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העולם הבא". (מתוך ברהמ"ז)

לתגובות: adebstein@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קרייזר, ראש כולל 'נור אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

בענין איסור לעלות במעלות על המזבח

וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלֹת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו (כ, כג)

(א) פירש רש"י, כשאתה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות אלא חלק יהא ומשופע. ולשון המכילתא כאן הוא: "מכאן אמרו עשה כבש למזבח".

והנה להלן בפרשת תרומה (כו, ה) כתב רש"י בזה הלשון: וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו, אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י שם שהבין שכוונת המכילתא הוא שמפסוק זה למדים את עיקר הציווי לעשות כבש למזבח.

אולם בחידושי מרן הגריי"ז על הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הי"ז) הקשה על רש"י שם, דמה הראיה מכאן לחיוב כבש שהוא דין בבנין המזבח שיהא לו כבש [ונלמד מקרא אחרינא כדלהלן], הלא כאן כתוב רק איסור לעלות במעלות, ואף אם יעשה כבש ויעלה במעלות מצד אחר צריך שיהא חייב, והנה את עיקר ציווי דעשיית הכבש היה אפשר לומר שהלימוד הוא כהא דילפינן בזבחים (סב). שכל מקום שנאמר 'המזבח' למדים דין לעיכובא, ופירש שם רש"י (ד"ה שכל מקום) דבכבש כתיב "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פניו של מזבח שעולים לו דרך שם, נמצא דבעינן לכבש והוא אף לעכב בגופו של מזבח. ואילו מהפסוק כאן 'ולא תעלה במעלות' וגו' למדנו שזה הכבש לא יהיה ע"י מעלות אלא דוקא משופע. ואלו הם שני דינים נפרדים הנלמדים מתרי קראי, חדא דצריך לעשות כבש למזבח, ועוד דצורת הכבש הוא בשפוע ולא במדרגות. וכן פירש הסמ"ג לאוין (לאוין רצ"א). ואם כן צריך ביאור מדוע כתב רש"י שמכאן לומדים כל ענין חיוב הכבש, הרי הפסוק כאן לא מדבר מדיני צורת המזבח אלא איסור עליה למזבח במדרגות.

ויש להוסיף על קושייתו, שגם אי נימא דעל כרחך יבנה כבש דאל"כ כיצד יעלה לראש המזבח, עדיין קשה מנין לנו להחשיב את הכבש כמזבח ממש. [הכבש נחשב כמזבח לגבי כמה דינים, כגון שאם עלו שם לא ירדו (זבחים פז), ולענין זריקת דם שיחשב שלא במקומו כמקומו (תוס' זבחים כו:), ועוד].

(ב) ומרן הגריי"ז (שם) כתב ליישב דברי רש"י בחידוש עצום, שאמנם עיקר הפסוק ד'ולא תעלה במעלות' הוא לענין איסור על העליה במדרגות, מכל מקום שמעינן מיניה שפיר גם הלכה בבנין וצורת המזבח, שצריך לעשות לו כבש. והיינו שמאחר וכתוב 'על מזבחי' [ולא 'אל מזבחי'], אם כן משמע שכל האיסור לעלות במעלות זהו דוקא במקום שיש בו קדושת מזבח, והיינו שיש לכבש דין מזבח, כלומר, אם היה כתוב לא תעלה במעלות 'אל מזבחי', היינו לומדים שדרך העליה למזבח לא תהיה במעלות אלא בכבש, ושוב לא היינו יודעים

שהוא כחלק מהמזבח ממש, אבל בתורה כתיב לא תעלה על מזבחי, היינו שהתורה מזהירה שהעלייה על המזבח עצמו לא תהיה במעלות, נמצא מבואר שכשעולים על המזבח, העלייה לא תהיה במעלות, ואז מדוקדק שהכבש שדרכו עולים הוא חלק מהמזבח ממש, ולכן שייך בו האיסור כי הוא חלק מעצם המזבח, וגם לומדים דבעינן שיהיה כבש ולא מעלות. ובאמת תהיה נפק"מ שזה האיסור נאמר בכבש שהוא כמזבח דוקא ולא בכל דרך אחרת שיעלה למזבח, ואה"נ אם יעשה מעלות מצידו השני שאינו מקומו של הכבש - לא יעבור כל איסור, ואע"פ שהגעתו למזבח היתה ע"י מעלות, מ"מ לא זה האיסור, אלא האיסור הוא לעלות במדרגות על המזבח גופא, כי מהצד שאינו 'פני המזבח' אין לו כלל דין מזבח.

ועל פי זה ביאר מה שפירש רש"י שמכאן גופא למדין שיש במזבח דין כבש ושהכבש מכלל גופו של מזבח הוא, דאם לא היה הכבש מכלל גופו של מזבח לא היה שייך לעבור בלאו של מעלות, דלעולם יהיו המעלות מחוץ למזבח ואין זה 'על מזבחי', ומדקאסר רחמנא לעלות עליו במעלות שמע מינה דנאמר במזבח דין של כבש ושהוא עצמו דין ושם מזבח עליו ושפיר קרינן על מקומו על מזבחי. עכתו"ד הגרי"ז.

אך לכאורה בדברי הרמב"ם לא משמע כדבריו, דהנה כתב הרמב"ם (בפ"א מבית הבחירה הי"ז) וז"ל: אין עושין מדרגות למזבח שנאמר ולא תעלה במעלות על מזבחי, אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ והוא הנקרא כבש, והעולה במעלות על המזבח לוקה. עכ"ל.

הרי שכתב שיש איסור בעצם עשיית המדרגות, ולא משנה באיזה צד עשאו, ואח"כ כתב את ההלכה שיש לעשות כבש בצד דרום של המזבח, ואח"כ כתב שהעולה במעלות לוקה, ולא פירש שדוקא אם עולה בצד הכבש או במזבח. וא"כ עיקר הדין חסר מן הספר. [ודוחק לומר שהגרי"ז דייק לשון הרמב"ם 'העולה במעלות על המזבח', ולא העולה 'למזבח']. ולדברי מרן הגרי"ז היה לו לומר בתחילה שבונין כבש למזבח בצד דרומו, ואותו הכבש אין עושין אותו מדרגות אלא משופע.

ואכן היעב"ץ בליקוטים לרמב"ם (ביה"ב א, יז) נקט שהאיסור של גילוי ערוה הוא רק בגופו של מזבח, והפסוק לימד ב' ענינים, א, לא לעלות במעלות אל המזבח. ב', למדים מיתורא שכתב טעם 'אשר לא תגלה ערותך' שלא תגלה על המזבח, ואילו בכבש לא קפיד קרא על גילוי ערוה כי אין גופו של מזבח. עכ"ד. הרי שס"ל שהכבש אינו כגופו של מזבח. ונמצא שנחלקו היעב"ץ והגרי"ז האם האיסור הוא לעלות אל המזבח או על המזבח.

ג) והנה במכילתא כאן איתא עוד: ולא תעלה במעלות על מזבחי, מכאן אמרו עשה כבש למזבח, אין לי אלא עליה, ירידה מנין, תלמוד לומר 'לא תגלה ערותך עליו', הא לא עליה ולא ירידה גרמה אלא כסוי גורם. רבי ישמעאל אומר אינו צריך, והלא כבר נאמר 'ועשה להם מכנסי בד', ומה תלמוד לומר 'אשר לא תגלה ערותך עליו', שלא ילך פסיעה גסה, אלא אגודל בצד עקב ועקב בצד אגודל. ע"כ.

והקשה המשל"מ על דברי הרמב"ם, מדוע השמיט את דברי המכילתא, גם את הדין של רבי ישמעאל שצריך שיהלך עקב בצד אגודל, וכן איתא דין זה בירושלמי (ברכות פ"א ה"א,

הובא להלן), וכן גם את הדין של הת"ק שהאיסור הוא גם בדרך ירידה. [וא"כ נמצא שפסק דלא כחד].

ובאבן האזל על הרמב"ם בהל' בית הבחירה שם הוסיף להקשות יותר, דהרמב"ם בעצמו כתב בספר המצוות (ל"ת פ') דמי שמפסיע פסיעה גסה לוקה. וז"ל: שהזהירנו מעלות על המזבח במעלות כדי שלא יפסיע פסיעה גסה אבל ילך עקב בצד גודל, והוא אמרו יתעלה ולא תעלה במעלות, ולשון מכילתא מה תלמוד לומר אשר לא תגלה ערותך עליו כשיעלה למזבח לא יהיה פוסע פסיעה גסה אלא מהלך עקב בצד גודל וכו' וכל מי שמפסיע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו לוקה. עכ"ל. וכבר עמד בזה המנחת חינוך (סוף מצוה מ"א) במה שלא הביא זאת ביד החזקה. וכתב דגם ביד החזקה כוונתו כן, דהיינו אם עלה בדרך שעולים במעלות. אך כתב אבהא"ז שזהו דוחק גדול בדברי הרמב"ם, ויותר נראה שחזר בו ממש"כ בספהמ"צ, עיי"ש.

איסור לפסוע פסיעה גסה

(ד) והנה בעיקר הדין של המכילתא שאין לפסוע פסיעה גסה אלא לילך עקב בצד אגודל, לכאורה זה דלא כהמבואר במשנה ביומא (כב.). דתנן בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם, ובזמן שהיו מרובין רצין ועולין לכבש וכו', הרי מבואר שהיו רצין. [וביראים (מצוה שי"א) כתב שמה"ט נראה שהדין לילך עקב בצד אגודל לאו דוקא].

ובאמת כבר הקשה שם התוס' ישנים [וכן בתוס' הרא"ש כאותו לשון ממש], וז"ל: ותימה כיון דעבודה היא כדאמרינן בגמרא, אם כן איך רצין, והאמרינן בירושלמי בברכות (פ"א ה"א) לגבי תפילה, מי שעומד ומתפלל צריך להשוות רגליו וכו' מ"ד ככהנים שהיו מהלכין עקב בצד גודל דכתיב 'לא תעלה במעלות על מזבחי', פירוש כיון שבשעת הילוך מיישרין רגליהן כ"ש בשעת תפילה מעומד, ואין נראה לומר דרצין עקב בצד גודל קאמר. ושם כיון שלא היו עדיין עסוקין בעבודה כמו בהולכת איברים לכבש, יכולין לרוץ. א"נ רצין עקב בצד גודל שלא להראות כוחו עושה כן, אלא כי כן צריך לו לילך בשעת עבודה כדפרישית. עכ"ל.

ומבואר בתירוצם הראשון, שכל האיסור לפסוע פסיעה גסה הוא דוקא בשעת עבודה. ויש לעיין מניין לן לחלק באיסור זה ד'לא תעלה במעלות' בין שעת עבודה ללא שעת עבודה, הא קרא אסר את עצם העליה במעלות על המזבח.

עוד הקשה המנחת חינוך (מצוה מ"א) על תירוץ זה, דבספר החינוך איתא שאיסור זה שאין לפסוע פסיעה גסה נוהג גם בנקיבות, הרי שנוהג גם שלא בשעת עבודה, דהרי הנקיבות פסולות לעבודה. וכן משמע מלשון ספהמ"צ הנ"ל שאיסור זה נוהג בכלם.

ובתירוץ השני שכתבו שהיו רצין עקב בצד גודל, ובפשטות הביאור הוא ד'רצין' יש לפרש נמי הליכה מהירה, ואפשר ללכת מהר עקב בצד אגודל. אולם ביאור מחודש בדבר ביאר ה'תועפות ראם' על היראים (סי' שי"א) שהכוונה שהיו רצין עד הכבש, ואז היו עולים עקב בצד גודל. אך לכאורה מלשון המשנה ביומא שם משמע טפי שה'ריצה' היתה נמשכת גם

על הכבש גופיה, דהא מייתי מעשה שהיו רצין ועולין בכבש ודחף אחד את חבירו ונפל ונשברה רגלו, וא"כ מסתבר שדחפו מעל הכבש.

בביאור דברי המכילתא

ה) והנה הענין שיש ללכת עקב בצד אגודל הוזכר במכילתא רק בדברי רבי ישמעאל ולא בדברי ת"ק, ואאמו"ר זצ"ל בינור אברהם' (יומא סי' א') ביאר את שורש מחלוקתם, דהת"ק סובר שכל האיסור הוא עצם העלייה והירידה למזבח במדרגות, ומה שכתוב 'אשר לא תגלה ערותך עליו' זהו נתינת טעם לאיסור העליה במדרגות, כי על ידי עליה במעלות באים לידי גלוי ערוה, אבל לא נאמר בזה דין מיוחד בצורת ההליכה. וממילא ס"ל לת"ק דכל האיסור הוא רק עליה במעלות, ואם לא עשה מעלות שוב אינו עובר, ולכן נלמד מכאן דין עשיית הכבש למזבח כדי שלא יעלה במעלות. וכאשר יש כבש שוב אין גם איסור לרוץ כי הרי אינו עולה במדרגות, וכך סובר גם התנא ביומא שכתוב שהיו רצין על הכבש.

אבל רבי ישמעאל פליג על הת"ק בזה וס"ל שכיון שהכהן הולך עם מכנסים הרי שבין כך לא שייך כלל גילוי ערוה ע"י עליה במעלות, ולכן מפרש שמה שכתוב בפסוק 'אשר לא תגלה ערותך' על כרחך שאין זה סיבת האיסור לעליה במדרגות, אלא נאמרה כאן הלכה מיוחדת בעליה למזבח שיהיה מעשה הליכתו באופן כזה שלא יהיה בזה גילוי ערוה (אפילו אם לא יהיה מכוסה), והיינו ע"י הליכה גודל בצד עקב, וא"כ איסור זה שייך שפיר אפילו כאשר יש כבש, דגם בכבש יכול לעבור על איסור זה. והיינו דאע"ג דנלמד מכאן דין עשיית כבש כדי שלא יעלה במעלות, דאם עולה במעלות הרי א"א ללכת גודל בצד עקב, אמנם מלבד זה יש כאן עוד איסור שנוהג גם בכבש עצמו דאע"פ שאין בו מעלות מ"מ עובר אם אינו הולך עקב בצד גודל.

ולפי"ז א"ש, דהרמב"ם בספר המצוות וכן בספר החינוך הביאו את דברי רבי ישמעאל שיש להלך עקב בצד גודל, אולם בהל' בית הבחירה פסק הרמב"ם להלכה כת"ק ולא כרבי ישמעאל, כי כן נראה פשטות המשנה ביומא הנ"ל שהיו רצין בכבש, דלא אתיא כרבי ישמעאל, ולכן פסק דרק אם עולה במעלות הרי זה לוקה.

ונמצא שאכן חזר בו הרמב"ם ממה שכתב בספר המצוות, וכדברי האבהא"ז, שהאיסור הוא רק עליה במדרגות במקום הכבש, ואין כלל איסור של פסיעה גסה, ועל כן השמיט הרמב"ם את הדין של רבי ישמעאל שיש לילך עקב בצד גודל. עכ"ד.

אלא שלכאורה יש לעיין לפי זה, מה יענה הת"ק על טענתו של רבי ישמעאל, איך שייך לפרש ד'אשר לא תגלה ערותך' הוי נתינת טעם לאיסור העליה, והרי היו לובשים מכנסים, ואדרבה, מן הסברא היה מקום לטעון בהיפך, שלפי ת"ק שטעם האיסור הוא מחמת גילוי ערוה, א"כ פשיטא שלשיטתו יש לילך עקב בצד גודל, כדי שלא יבוא כלל לגילוי ערוה גם בשעה שלבוש במכנסים.

ונראה דזהו שורש פלוגתת ת"ק ורבי ישמעאל, דת"ק סובר דאע"פ שהכהנים היו לבושים במכנסים מ"מ אכתי שייך כאן חסרון של גילוי ערוה על המזבח, דגילוי ערוה אינו דוקא גילוי ממש, אלא אופן עמידה והליכה של גילוי, ולכן סבירא ליה שמקרא דאשר לא תגלה

ערוותך עליו ילפינן שהטעם הוא גילוי ערוה ולכך אסור בין בעליה ובין בירידה, ואין מקור לחייב הליכה של עקב בצד גודל, דאין לך בו אלא חידושו שאסור בעליה ובירידה. אמנם רבי ישמעאל פליג וסובר שלבישת המכנסים שפיר מצילה מגילוי ערוה, וא"כ אין סברא כלל לחלק בין עליה וירידה לבין הליכה בפסיעה רחבה, וא"כ מקרא ד'אשר לא תגלה ערוותך עליו' לא שייך למילף דוקא דרך עליה וירידה, דאין חילוק בין ירידה לפסיעה רחבה, ובהכרח שהילפותא הוא שיש איסור להלך אפילו בפסיעה רחבה אלא רק עקב בצד גודל. אמנם אכתי נשאר קשה מדוע השמיט הרמב"ם את הדין של הת"ק במכילתא, שהאיסור הוא אף בדרך ירידה, וכדהקשה נמי המשל"מ. וצ"ע.

מעלות העזרה

(ו) והנה בגמ' זבחים (נט.). נחלקו גבי מה שנאמר אצל שלמה המלך ע"ה (מלכים א' ח, סד) 'ביום ההוא קידש המלך את תוך החצר' וגו', רבי יהודה אומר דברים ככתבן, ופירש רש"י (ד"ה דברים) שקידש את הרצפה כולה לשם מזבח להקטיר עליה, לפי שהיה המזבח קטן מהכיל עולות ושלמים שהקריבו לחנוכת המזבח. ורבי יוסי פליג דלא מהני להקטיר אימורים על הרצפה, ומה שקידש המלך את תוך החצר הוא רק להעמיד בה מזבח להקטרה.

והקשה הגרי"ז (ביומא כב. והו"ד גם בחי' הגר"ח ת"ל), דאם יש איסור לעלות במעלות על המזבח, איך היה מותר לעשות מעלות בעזרה, והרי לעזרה היה דין מזבח. נואף אם נימא דתירוץ התו"י הנ"ל שכל האיסור הוא רק בשעת עבודה, עכ"פ יקשה מהמעלות שהיו בין האולם ולמזבח שהיו מעלין שם דמים להיכל].

ודנו האחרונים ליישב שבאמת מה שרצפת העזרה מקודשת להקטרה אין הפשט שיש לכל העזרה דין מזבח ממש, דהנה יש לחקור לדעת רבי יהודה שאפשר להקטיר על הרצפה, האם הגדר בזה הוא שכל הרצפה דינה כמזבח, וכאשר שלמה קידש את הרצפה היינו שהוא הרחיב את המזבח וחל בכל הרצפה שם מזבח, או דילמא שהגדר הוא ששלמה קידש מקום הקטרה נוסף שהוא על הרצפה ואפילו שאינו מזבח.

ומקושיית הגרי"ז הנ"ל נראה לכאורה שהבין שרצפת העזרה היה דין מזבח ממש, שהרי ביאר שכל האיסור של מעלות הוא רק במזבח גופיה.

והנה התוס' בזבחים (יד. ד"ה הג"ה), הקשו שלפי רבי יהודה שגם רצפת העזרה מקדש, איך משכחת לה בפסולין דאם ירדו לא יעלו. ויעויין עוד בתוספות (זבחים פז. ד"ה כבש) שהקשו אמאי לרבי יהודה איצטריך קרא דהכבש מקדש פסולים, הרי אם הריצפה מקדשת כ"ש שהכבש מקדש. ותירצו דשמא י"ל הא דעזרה מקדשת כמזבח היינו דוקא להקטיר עליה כשרים, ולא להקטרת פסולים. וכן כתבו בתוס' במנחות (נז: ד"ה כבש) לענין הקטרת שאור ודבש, דבעינן קרא דיש איסור גם על הכבש, וכתבו התוספות דהו"מ למימר לרבי יהודה קרקע עזרה מנין, וכתבו עוד דאפילו לרבי יהודה הא דקדיש שלמה רצפה לכשרין קידש ולא לפסולין, תדע דהא אין עולין לכתחילה.

ובפשטות המובן בדברי התוספות, שהריצפה נתקדשה לחצאין, דנתקדשה לענין הקטרת כשרים ולא לענין הקטרת פסולין, אך הקשו האחרונים [וכ"ה בספר חבצלת השרון], דאם הויא כמזבח לענין הקטרת כשרים, על כרחך הויא כמזבח גם לענין הקטרת פסולין, שהרי אין קידוש מיוחד לענין פסולין, אלא דכל ששם מזבח עליו לענין הקטרת כשרים שוב הוי דינא דמקדש אף את הפסולים לענין שאם עלו לא ירדו. ודברי התוס' צ"ע.

ותירץ בכתבי הגרי"ז, דכוונת התוס' דלא נתקדשה הרצפה אלא לזאת שהיא מקום 'הראוי להקטרה', אבל אין על זה שם מזבח, ולהכשר הקטרה סגי לן במה שהמקום מקודש להקטרה, לא כן לענין זריקת דמים שלזה צריך מזבח, ועל כן מבואר בזבחים (נט.) דמודה רבי יהודה בדמים שאי אפשר לזרוק דם על הרצפה, וא"כ לענין הקטרת כשרים סגי לן במה שהרצפה מקודשת להקטרה, אכן לענין קידוש פסולין כל הנוגע 'במזבח' יקדש כתיב, ורצפה לא חשיבא 'מזבח', ולכן אינה מקדשת.

וכן ביאר המקדש דוד (סי' ד' סק"ד) בדברי התוספות, שאין כוונתם להסתפק אם שייך קדושת מזבח למחצה, רק כוונתם דלהקטרה אין צריך מזבח כלל רק שיהא המקום מקודש להקטרה, ושלמה קידש המקום להקטרה, אבל אין עליו דין מזבח כלל.

וכן הוכיח ממה שהקשו התוספות (ס. ד"ה מודה) איך יש הוה אמינא שלרבי יהודה יועיל גם זריקת הדם על הרצפה, הרי קרן וכבש ורבוץ ויסוד מעכבים, וכל אלו לא היו ברצפה, והוכיח מזה שאין הגדר דלרבי יהודה התחדש שגם הרצפה היא מזבח, דא"כ יש להקשות דקרן וכבש ורבוץ ויסוד מעכבים לא רק לענין זריקת דמים אלא אפילו במסקנא לענין הקטרה, היאך מהני הקטרה על מזבח כזה שאין בו קרן וכבש וכו'. ומזה מוכח דגם לרבי יהודה לא בעינן מזבח להקטרה אלא התחדש שהרצפה היא מקום המקודש להקטרה כ"א.

וכן נראה מדברי האור שמח (חמץ ומצה פ"ו ה"א) שסובר שהוא דין מיוחד שאפשר להקטיר על הרצפה ואינו מדין מזבח. ועיי"ש שכתב עוד דלרבי יהודה היה אפשר להקטיר בפסח מצרים על רצפת הבית. [אלא שזה צ"ע, דהתוספות במנחות (נז. ד"ה כבש) כתבו להדיא שדין זה דרצפה לא היה נוהג בשילה ובנוב וגבעון וא"כ פשיטא שלא היה נוהג במצרים בכל בית מישראל].

ובליקוטי הגרי"ז (עמ' ס"ד) הובא דגם לענין מה דאיתא בזבחים (נג:): דהמזבח צריך להיות בחלקו של טורף [בנימין], הרי שאף שלרבי יהודה גם רצפת העזרה נתקדשה להקטרה, מ"מ אינה צריכה להיות בחלק בנימין, כי דין 'חלקו של טורף' הוא מהלכות מזבח, ואילו ריצפה לא נתרבתה להיות כמזבח אלא למקום הקטרה.

כא אולם החזו"א (זבחים סי' ז' אות א') אכן יישב כך את קושיית התוס' שהס"ד שיועיל גם לזריקת הדם היה משום שהריצפה התקדשה ממש להיות כחלק מהמזבח, וכאילו שיש לו שתי יסודות. וע"ע באבי עזרי (פסוהמ"ק פ"ב ה"י) שתירץ קושיית התוס' דקרן וכבש וריבוץ הם דין בבנין המזבח, אבל במקום המזבח או בריצפת העזרה לא נאמרו תנאים אלו, ושם מזבח עליהם גם בלי תנאים אלו.

גם בספר 'תורת הקודש' (ח"א סי' מ"ג) נקט שהוא דין מחודש שהתחדש שאפשר להקטיר על הרצפה ואינו מדין מזבח, והוכיח כן שהרי במזבח יש דין שיבנה אותו מחובר בריצפה ולא ע"ג כיפין, ואילו רצפת העזרה היתה על גבי מחילות, וחזינן שאין הרצפה מדין מזבח. וכן הוכיח ממה שהיו מעלות לעזרה, והרי למזבח יש איסור לא תעלה במעלות על מזבחי, וחזינן שאין לרצפה דין מזבח. עוד הוכיח זאת מכך שאין לכל העזרה דין צפון והרי המזבח עצמו יש לו דין צפון. ומכל זה חזינן שאין הגדר לר' יהודה שהוא ממש מזבח אלא התחדש דין חדש שאפשר להקטיר על הרצפה.

נמצא לפי"ז דמיושבת קושית הגרי"ז ביומא שם, דלפי מה שייסר מרן הגרי"ז הנ"ל שכל האיסור דעליה במעלות אינו שייך אלא דוקא במקום שיש לו דין קדושת מזבח, אם כן מיושב שאין איסור לעלות במעלות העזרה כיון דאף שהוא מקודש להקטרה מ"מ אין זה מזבח.

ז) ואמנם נראה, דאפילו אם נימא דלריצפת העזרה היה ג"כ דין מזבח ממש נולא רק הכשר להקטרה], עדיין יתכן ליישב שליכא איסור במעלות שהיו בעזרה, דהרי לדברי מרן הגרי"ז נתבאר שכל האיסור הוא דוקא במעלות שיש גם בהם קדושת מזבח, ואם כן יש לעיין האם כשנתקדשה ריצפת העזרה בקדושת מזבח, נתקדשו כמו כן גם אותם המעלות שהיו בעזרה, או שבהם לכו"ע לא היה בהם קדושת מזבח.

והנה זה ברור שבאותם המעלות שהיו בשער ניקנור שבין עזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדשו בקדושת מזבח, דהרי שלמה קידש דוקא את החצר הפנימית. ואמנם אם נפרש דלא כמרן הגרי"ז שהאיסור הוא במקום שנחשב "על מזבחי", אלא שגם כל היכא שעולה "אל מזבחי" הוא בכלל האיסור, [וכדנקט היעב"ץ הנ"ל שהבאנו], אכן עדיין יש מקום להקשות גם מן המעלות שהיו בשער ניקנור, שהרי הם מעלות שמגיעים על ידם לעזרה שנתקדשה בקדושת המזבח, אבל לפי ביאור מרן הגרי"ז עצמו כאמור אין להקשות משם. ואם כן צריך לומר שקושייתו היא דוקא מן המעלות שהיו בעזרה עצמה בין האולם והמזבח, לפני פתח האולם. והיה אפשר לומר שאותם המעלות עצמם לא נתקדשו בקדושת מזבח וממילא אין בזה איסור דלא תעלה במעלות.

אולם הגאון רבי דוד מינצר שליט"א הביא ראיה מהגמרא בזבחים (יב.) דלרבי יהודה קידש שלמה להקטרה גם את המעלות הללו, דאיתא התם "ואם תמצי לומר סבר לה כרבי יהודה דאמר תוך עזרה מקדש, אין מחשבה מועלת בהולכת סילוק בזיכין אלא מפתח היכל ולחוץ וכו' אלא בכדי הושטת ידו" וכו'. ופירש רש"י וחוץ לפתח לא מהניא דאפשר להקטיר שם, וכו' עומד בפתח האולם ומושיט ידו לרצפה וכו'. ומבואר שמיד בסמוך לפתח האולם הוי מקום הקטרה לרבי יהודה.

העליה על קרנות המזבח

ח) עוד צ"ע בפרשתא דא, מה שהקשה בספר 'שמועות חיים' להג"ר חיים יוז'וק שליט"א על מסכת יומא, (כב. אות ד') בהא דתנן במסכת תמיד (פ"ז מ"ג) "הסגן עומד על הקרן [של המזבח] והסודרין בידו וכו', ודברו הלויים בשיר עיי"ש. וקשה, איך עלה הסגן על הקרן,

והרי הוא עולה במדרגה על גבי המזבח, וכתוב לא תעלה במעלות וגו', והתם הרי הוי במקום ובקדושת המזבח. וכתב דלכאורה צריך לומר דאיסור עליה הוא רק ע"ג הכבש כשעולה בו למזבח, אבל במזבח עצמו אינו אסור. וצ"ע. [וביאור זה אינו מובן לכאורה]. ועיי"ש עוד שכתב דלדעת הרמב"ם היתה הקרן חלולה באופן שאי אפשר לעמוד עליה, ועל כרחק שאין הכוונה במשנה שהסגן עלה על הקרן ממש, אלא עמד בסמוך לה, ומה דתנן 'עומד על הקרן' פירושו סמוך לקרן, [וכהא דאמרו (מנחות צח.) על בסמוך]. וע"ע ב'שלמי יוסף' ביומא שם שהוסיף הרה"ג הנ"ל להוכיח בדעת הרמב"ם שלא היה לקרנות כל כיסוי. אולם ברא"ש ושאר מפרשים במשנה בתמיד שם מבואר שעמד על הקרן ממש.

"ומה אבנים הללו"

והנה הביא רש"י דרשת המכילתא "והרי דברים ק"ו, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה". ע"כ.

ויש להתבונן מהו הק"ו, הרי דין זה שלא לפסוע מעל גבי אבנים שיש בהם צורך אינו אמור אלא דוקא גבי אבני המזבח, ואם כן יש לומר דדוקא מחמת קדושת המזבח הוא דאין לבזותן, ומה ק"ו יש לכל בר ישראל. וצריך לומר שכל אדם מישראל הינו קדוש יותר מקדושת מזבח.

אלא שבאמת קשה הרי סו"ס כלום יש כאן איזה מעשה של בזיון לאבנים?! הרי אין בהם דעת. ועל כרחק שהעיקר הוא לא מצד הזולת אלא הלימוד כאן הוא על האדם מצד עצמו שיש לו לשמור על כבודו של הזולת לא רק מצד מה שמקפיד על בזיונו, אלא מעצם הענין שיש לכבד ולהמליך את חברך שהוא בדמות יוצרך. וכמו במזבח שיש לאדם לכבד כל דבר קדושה.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

נוסח הקידוש

זכור את יום השבת לקדשו (כ, ח)

להרבה ראשונים מקיימים בקידוש מצות "זכור את יום השבת לקדשו", שהוראתו היא להזכיר בפה דברי שבח ומעלה על השבת, כ"כ ולפ"ז צ"ע טובא נוסח הקידוש שנמצא בו רק ג' מעלות מהשבת: זכר למעשה בראשית, זכר ליציאת מצרים, תחילה למקראי קודש, אבל עיקרו עוסק בשבח ישראל ולא בשבח השבת.

האומנם דבשבת (כג.) אמרו דיו"ט "בעי ברכה" ופרש"י "קידוש היום", הרי שיום כזה מחייב שיברכו עליו בלא ענין לנוסח. ובברכות (לג.) איתא דאנשי כנה"ג תיקנו ברכות ותפילות קדושות והבדלות, הרי שוב שצריך ברכה ולא נחיתו לנוסח שלה. כ"י והרמב"ם בס' המצוות (מצוה קנה) הביא ממכילתא (יתרו פרשתא ז') "זכור את יום השבת לקדשו - לקדשו בברכה", כ"י וג"כ לא נחתו לנוסח, ועוררוני שנראה מזה דמלבד מצות הזכירה יש כאן גם תקנת "ברכה" על השבת, שהיא ענין לעצמו מלבד מצות הזכירה, דמעלה גדולה כהשבת הוא טעם מספיק לתקן עליו ברכה. ועל דרך שכתב הרמב"ם ריש הל' ברכות (ה"ד) "וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד אע"פ שלא נהנה ולא עשה מצוה".

ולפ"ז י"ל דבאמת אין הברכה ממצות הזכירה ולא הזכירה מתקנת הברכה, אלא שכרכו וצירפו כאחד ב' חיובים המתעוררים באותו הזמן. וממילא מעלות השבת המוזכרות בקידוש הם ממצות הזכירה, ולא איכפת לן שהם מיעוט דהא סגי אפילו באחת, ושאר הנוסח הוא מתקנת הברכה, שלגבה אין הכרח לומר דוקא מגדולת השבת. [ומה שאין בזה משום "חבילות חבילות", נראה דלתקן מתחילה כדבר אחד אינו בכלל האיסור]. ומה

כ"י רש"י ורשב"ם בפסחים (קה.) הרמב"ם (מצוה קנה, ריש פכ"ט משבת) והחינוך (מצוה לא) וסמ"ג (עשה כט) ורשב"א בתשובה (ח"ד רצה). וכן מנאוה השאילתות (נד, סה, קסו) רבינו אליהו הזקן הרשב"ג וסמ"ק (סי' רפא) אלא שהם מנו גם המצוות שמדרבנן, ואין הכרח שכוונתם לפרש עצם הציווי בתורה "זכור את יום השבת לקדשו". ורש"י והרמב"ן (שמות כ ח) מביאים ממכילתא שהמצוה היא לזכור השבת כל יום מימות החול. ומה שדרשו בפסחים (קו.) מפסוק זה שצריך לקדש על היין, ע"כ דרבנן הוא ואסמכתא, ומעירים מרש"י בנזיר ג ע"א שמשמע שאפילו יין הוא דאורייתא, אלא שכידוע אפשר אינו מרש"י.

כ"י ומה ש"קדושות והבדלות" נאמרו מפורש אף שאמרו שתיקנו "ברכות", אולי מפני שקדושות והבדלות נתקנו גם ב"ברכות" וגם ב"תפילות", לכך הזכירום בפני עצמם דאינם רק "ברכה" או רק "תפילה".

כ"י ולכאורה אין במשמעות "לקדשו" דוקא "ברכה", רק אחרי שתיקנו הקידוש אסמכוהו אקרא, והיינו דאחרי שיש תקנה לקדש בברכה הרי שזהו האופן לקיום מצות "לקדשו". וא"א לומר ד"לקדשו" שמדאורייתא היינו בהזכרת שם שמים שזהו ענין הקדושה, וממילא היינו בברכה, דהא טופס ברכות הוא מדרבנן ובכללו הזכרת שם ומלכות, וא"כ אפילו תימא ד"לקדשו" היינו בשם ומלכות הוא רק אחר שרבנן תיקנו שם ומלכות בברכות, אבל אינו משמעות ה"לקדשו" מן התורה.

שמחמת הברכה הזכירו דוקא מעלת ישראל, שמעתי לבאר שהוא כדי להוסיף בחובת ההודאה, שדבר שהוא תועלת לאדם חובת ההודאה עליו כפולה ומכופלת.

ובכתובות ז: ביאר רש"י הא דבקיודש איכא חתימה "משום דיש בה הפסק כגון, כי הוא יום תחילה למקראי קודש", וכן כתב בפסחים (קה.) שבקיודש יש הפסק "שצריך לספר בשבח שבת", והוא נפלא למתבונן, הא כל עצם הקידוש הוא לומר מעלת השבת, והמעלה היחידה האמורה ממש על שבת היא "כי הוא יום תחילה למקראי קודש", ואיך יתכן שדוקא זה הוא ההפסק בקידוש.^{כה} ולהנ"ל דתרתי אית בה זכירת שבת ותקנת ברכה, א"ש על נכון שזכירת השבת היא הפסק בברכה.

ומה שמחמת הברכה הזכירו דוקא מעלת ישראל ולא השבת, שמעתי לבאר שהוא כדי להוסיף בחובת ההודאה, שדבר שהוא תועלת לאדם חובת ההודאה עליו כפולה ומכופלת, וכגון ברכת האילנות שהוסיפו בה הנוסח "להנות בהם בני אדם" ולא סגי באמירת "שברא בריות טובות ואילנות טובות",^{כו} א"כ ה"ה ברכת הקידוש הרחיבו יותר בקדושת ישראל ולא בזכירת השבת, כדי להרבות בחובת ההודאה.

אלא שבלשון הרמב"ם לא משמע שיש כאן ב' מצוות, דכריך ותני לקידוש וזכירה בחדא מחתא כמה פעמים, וכך גם עולה מדבריו לעיל בגדר מצות הקידוש.

והרבה מיישבים שכל ענין השבת הוא אות בין הקב"ה לישראל, ולולי הם מאי מהני שיש יום שביעי, לכן שבח על ישראל הוא שבח על השבת. אך יש לדון בזה מכמה אנפין: א. אף שיש שייכות בין ישראל לשבת, מה עניינה למצות "זכירת" השבת, שאותה באים לקיים. ב. יש מציאות והווייה למצוות גם בלא ישראל, כמו שאמרו המלאכים לקב"ה "תנה הודך על השמים". ג. נהי דהשבת "אות" בין הקב"ה לישראל לא זהו השייכות המוזכרת בקידוש. ד. מתנה לא באה כשכר ותמורה על דבר שהמקבל עשה אלא מרצון הנותן, הרי שמשבחים על נקודה שאינה בזכות ישראל. לכן לכאורה לא סגי בזה.

^{כה} רש"י לשיטתו בפסחים שם שחתימה באה היכא שיש בברכה הפסק תחינה ובקשה [ואולי אין חולקים על זה].
^{כו} ומה שבברכות הנהנין אין מפרשים התועלת שיש בהוצאת לחם מן הארץ, או בריאת מיני מזונות או פירות העץ והאדמה, י"ל שהוא פשיטא דלשם מה נבראו אם לא להנות בהם בני אדם, ורק היכא שאין התועלת שבהם מוכחת צריך לפרטה. אך צ"ע מ'עושה מעשה בראשית' ויכחו וגבורתו מלא עולם' ו'עושה את הים הגדול' שלא מוזכר שם תועלת לאדם.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת יתרו

יח, ז: ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו.

הגמ' בקידושין (לג, ב) לומדת שנשיא שעובר קמים מפניו ואין יושבים כל זמן שרואים אותו, שנאמר (כי תשא לג, ז) ומשה יקח את האוהל וכו' והיה כצאת משה האוהל יקומו כל העם וגו' והביטו אחרי משה עד בואו האוהל. וכתב רש"י (ד"ה שנאמר) "ומשה נשיא היה". והקשה המצפה איתן (שם) מאי ראייה ממשה לנשיא הא משה מלך הוה כדאיתא בזבחים (קב.) וכן כתב רש"י בחומש פרשת קרח. וכתב ליישב דמשמע בתנחומא פרשת עקב שלא נעשה מלך עד לוחות שניות ומעשה זה דנטיית אוהל לכל מבקש ה' היה במ' יום האמצעים.

והנה איתא בשמו"ר (פרשה מ' אות ב') אתה מוצא כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך עשה ועשית מנורה ועשית שולחן ועשית מזבח וכך כל מעשה המשכן, בא משה לירד סבור שהוא עושה אותו, קרא לו הקב"ה אמר לו משה מלך עשיתך אין דרך המלך לעשות דבר אלא גוזר ואחרים עושין, אף אתה אין לך רשות לעשות דבר אלא אמור להם והם עושים, עכ"ל. הרי שנעשה כבר מלך. ויש לומר עפ"ד חז"ל [עיינן רש"י שמות לא, יח] שהציווי על מלאכת המשכן נאמר רק לאחר מ' יום אחרונים ואין מוקדם ומאוחר בתורה, וא"כ משה אז נעשה מלך, וכמש"כ המצפ"א.

אכן קשה לי דאיתא פלוגתא בגמ' (ע"ז כד, א זבחים קטז, א) אם יתרו בא לפני מתן תורה או לאחר מתן תורה, ולמ"ד שבא לפני מתן תורה יש להוכיח שהיה מלך לפני מתן תורה, דכתב רש"י (ריש פרשת יתרו) עה"פ "וישמע יתרו חותן משה" וז"ל "כאן יתרו היה מתכבד במשה אני חותן המלך", הרי דאף קודם מתן תורה נעשה משה מלך, וכמשמעות הגמ' בזבחים (שם) שבסנה בקש משה רבינו מלכות ונתנה רק לו ולא לזרעו, יעו"ש.

ולכאורה נצטרך ליישב הסתירה דאמנם קודם מתן תורה נעשה משה רבינו מלך, אך בחטא העגל כשאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות לב, ז) לך רד כי שחת עמך וגו' פירש"י רד מגדולתך לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם באותו משה נתנדה משה מפי בי"ד של מעלה, א"כ בכלל זה הפסיק להיות מלך על ישראל שהיא גדולה ולכן במ' ימים אמצעיים לא היה מלך, אבל נשיא ואב"ד שפיר היה להורות לעם אשר יעשון דאי אפשר בלא זה, ולא חזר להיות מלך גם במ' יום האחרונים עד שבסופם ניתנו לוחות שניות ונתרצה ומחל הקב"ה לישראל על עון העגל, ולפ"ז אתי שפיר.

והנה הבאנו להוכיח מרש"י שבזמן שיתרו בא היה משה רבינו מלך, וא"כ צ"ע הכיצד כתיב "ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו" הא קיי"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. שוב ראיתי במדרש תלפיות [ענף כבוד חמיון] שתירץ דכל זה לשאר העם

שאינ המלך רשאי לעשות כן בפרהסיא אבל לאביו יכול, כגון שלמה שמלך בחיי אביו וכו' [ועיין ילק"ש (סוף פרשת ויגש) שאביו של אדם כמלכו]. והנה כפי זה השתחזה משה ליתרו ונשק לו בפרהסיא אע"פ שהיה חמיו ללמדנו שכבוד חמיו ככבוד אביו, עכ"ד.

*

יח, יב: ויבוא אהרן וכו' לאכול לחם עם חותן משה לפני האלקים.

מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה.

באיילת השחר כתב והנה במסילת ישרים פרק א' כתב 'והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא'. והנה וכי אנשים הנהנים מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה מרגישים כן, וצריך לומר דאי אפשר להרגיש כזאת הנאה בהיותו בגוף אלא בעולם האמת ירגיש הנאה זו ע"כ.

עוד מצינו בספר באר בשדה על רש"י שנתקשה גם כן בזה"ל יש להבין מה תועלת נמשך לאדם במה שנחשב לו כאילו נהנה מזיו השכינה, בשלמא הנהנה ממש מזיו השכינה יש לו תענוג בזה כדכתיב ויחזון את האלקים וישתו, אבל זה שנחשב לו כאילו נהנה, מהו התועלת הנמשך לו מזה. וכתב [בפירוש השני] דיש לומר דידוע שהנשמות ניזונות מזיו השכינה וזהו קיומן, הכא נמי הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים שרויים בתוכה יש מאותה הנאה מזון לנפש גם כן כמו סעודת שבת ויו"ט.

*

יח, כ: והודעת להם את הדרך ילכו בה.

בב"ק [צט, א] תנא רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים, ילכו זה ביקור חולים, בה זו קבורה, כל זה מעצת יתרו היא, ולכאורה עיקר טענת יתרו היתה נבול תיבול וגו' שלא יהיו בתי דינין מלאים, ומה זה שייך אליו שיעשו גמילות חסדים וכו'.

והראוני מציאה ברמב"ן [בסה"מ בשורש הראשון] שכתב בזה"ל ולפי דעתי עוד כי אין ראוי למנות שום מצוה משום אזהרת יתרו למשה רבינו באלו להודיע אותם לישראל ולדרוש להם שיהיו זריזין באלו המצוות תמיד כדי לשכן ביניהם אהבה ואחווה שלום ורעות כי בכך יתמעטו התרעומות והדינין ביניהן ולא יצטרכו למשפטים בכל עת וזה מעצתו אליו וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום, כמו שהזהיר והודעת להם זו בית חייהם, ופירושו שילמדו אומנות יחיו ממנה כי בה גם כן יתמעטו הגזלות והדינין עכ"ד.

*

יח, כא: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת.

רש"י פירש דאנשי אמת אלו בעלי הבטחה שהם כדאי לסמוך על דבריהם שעל ידי כן יהיו דבריהן נשמעין. אולם בספר מעלות המידות [מעלת התמימות ד"ה וכן] כתב מפני שכל המחזיק במידת האמת אינו קרוב לבוא לידי הטיית דין.

יח, כא: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וגו' ושמת עליהם.

יש לדקדק דיתרו אמר **ושמת עליהם**, ואילו להלן כתיב פסוק כ"ה ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים וגו' וכן כתיב בפרשת דברים [א, יג] **ואתן אותם עליכם**, וצריך טעם לשינוי. [עיי' מהרי"ל דיסקין]

ואולי יש לומר דהנה בהקדם יש עוד להעיר דיתרו אמר **"מכל העם"** ומשה בחר **"מכל ישראל"** ונאמרו בזה ב' דרכים: בהעמק דבר פירש דיתרו הורה בזה ברוח הקודש שאפילו אם לא ימצא תלמידי חכמים שידונו על פי התורה ראוי למנות שופטים מהמון העם [כמו ערכאות שבסוריא שהובא בסנהדרין כג, א], ומשה בחר רק **מכל ישראל המובחרין** כי ידע דודאי יש הרבה ת"ח בישראל שאפשר לסמוך עליהם בדיני תורה.

והמשך חכמה ביאר כי הלכה היא [יבמות קב, א] שג"ר דן את חבירו ואינו דן את ישראל, ולכן יתרו שהיה ג"ר אמר ואתה תחזה **מכל העם אפילו גרים**, אך משה בחר אנשי חיל רק **"מ"ישראל" אבל מגרים לא בחר** כיון שאינם כשרים לדון את ישראל עכ"ד.

ולפי"ז יתכן לבאר מה שפתחנו בו בשינוי הלשון בין שימה לנתינה דהנה במנחות [נט, ב] איתא שימה כל דהו, ובתוס' שם [ס, א ד"ה מי] מבואר דנתינה היינו נתינה חשובה.

אם כן אפשר דבין להעמק דבר דיתרו רצה למנות גם מפשוטי עם כשלא ימצא תלמידי חכמים ובין למשך חכמה שרצה למנות דיינין גרים לדון גרים, הדבר מובן דזה מינוי ושימה **כל דהו לדון אבל אין בזה חשיבות מיוחדת**, משא"כ משה שבחר בישראל אנשים ת"ח גדולי תורה **יש בזה נתינה חשובה על כלל ישראל**.

יח, כא: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים וגו'.

צ"ב הלשון "תחזה", הול"ל "תראה" או "תדע". וראיתי בתוספות השלם שפירש ואתה תחזה - ברוה"ק, כמו חזון ישעיהו. "תחזה מכל" בגימטריה "זה יהיה בנביאות".

והנה צ"ב דלבסוף כתיב [פסוק כה] **ויבחר משה מכל ישראל אנשי חיל וגו' ולא כתיב "חזה"**, ובאבן עזרא כתב שבחר אנשי חיל שזה דבר ברור ולא הזכיר יראי אלקים כי הוא לבדו ידע לבב אנוש, ומשה אמר כי בחר אנשים חכמים כי זה יוכל לדעת, רק יש חכם שאיננו ירא אלקים. וצ"ב הרי משה זכה לנבואה מאת ה', ומבואר בפרקי דר"א (פרק מ"ג) שנשבע לו הקב"ה שכל מה שהוא מבקש הוא עושה, עיי"ש, וכיצד לא ידע אם הוא ירא ה'.

שוב הראוני שבספר הזוהר האריך כאן שיש סוד חכמת פרצוף הפנים שנמסרה לחכמים ויודעי בינה שיש סימנים על ידי זה להכיר פנימיות כל אחד ואחד מהי, וזהו "ואתה תחזה מכל העם" תחזה לפי ראיית העינים, ומשה רבינו לא נצרך לזה אלא כמו שכתוב **ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל לפי שרוה"ק היה בא אליו והודיע לו ובו היה רואה הכל**, מנין שכתוב כי יהיה להם דבר בא אלי - באים אלי לא כתוב אלא בא אלי זה רוח"ק שהיה בא

אליו ובו היה יודע ולא היה נצרך לכל זה להסתכל ולעיין אלא מיד לפי שעה היה משה יודע, עכ"ד.

ועל פי המבואר שמשה לבסוף בחר ע"י רוח נבואה שהיתה שורה עליו, א"כ כמו שידע על ידי כן מי הם "אנשי חיל" היה יכול לידע ג"כ מי הם "יראי אלקים אנשי אמת ושנאי בצע", וצ"ב א"כ מדוע אלו לא נמנו בקרא.

ויש לומר דבאמת לא נמצאו בישראל מי שיש בו ג' מדות הללו, כמו שמפורש ברש"י בפרשת דברים בפסוק הבו לכם אנשים חכמים נבונים וידועים, ובשפ"ח שם, שמשה לא מצא בבני ישראל מידות אלו.

*

יט, ד: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים.

לכאורה מה זה שייך לקבלת התורה. עיין רש"י מה שפירש בזה. ובשם הסבא מקלם וצ"ל שמעתי שביאר דהנה לפעמים אנו מוצאים דכמו שיש לאדם חשק ותאוה לאוכל כסף וכבוד, כך יש לאדם תשוקה לקיים תורה ומצוות ויש לו סיפוק והנאה מזה, אבל צריך לדעת שבשביל קבלת התורה זה עדיין לא מספיק, כי צריך להיות עבדים לקב"ה ועבד עושה בין לרצונו ובין שלא לרצונו, וזה מה שהקב"ה רוצה מאתנו שנקיים את התורה כעבדים גם מתוך הכרח כשאינן לו חשק מזה, ולא נאמר שאז נניח מזה.

ולזה הביא לנו הקב"ה ממה ד"אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים" היינו שהיה שם עונשין גדולים והכא נמי יענשו בני"י אם לא יקיימו את התורה כדי שמיראה זו נעבוד את הקב"ה תמיד בכל המצבים וזהו תנאי בקיום קבלת התורה. ובוה יישב קושיית תוס' שבת [פח, א ד"ה כפה] שהקשו אמאי כפה עליהן ההר כגיגית אע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע עיין שם, דרצה להראות להן דלא סגי בקיום מתוך אהבה לבד אלא גם מתוך יראה וכפיה כגיגית נמי זה חלק מהקבלה שלהן, וכידוע דברי רבינו יונה בשע"ת [שער א אות ו] "דמי שאינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל להשמר ממנו וכו', אע"פ שהוא נזהר מכל עבירות שבתורה, כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה", והיינו דכבר "עבד" איננו כלל.

*

יט, ה: ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם וגו'.

פירש"י אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות. יעויין במפרשי רש"י והמכילתא שנתחבטו מהיכן ילפינן דבר זה. וברוקח ראיתי שכתב "בקולי", אע"פ שקשה לכם כל התחלות קשות, נראה מדבריו דמתיבת "בקולי" ילפינן ליה. אולם במכילתא הלשון עתה קבלו עליכם שכל ההתחלות קשות, ונראה דמתיבת "עתה" ילפינן ליה, ונראה המכוון דקשה מאי "עתה" וכי רק עכשיו צריכין לשמוע ולקבל, הלא תמיד צריכין לשמוע ולקבל, אלא דעיין באור החמה שביאר בדעת רש"י שאם תקבלו עכשיו אע"פ שהמצוות עצמן מתקיימות בארץ ישראל, ע"י הקבלה תעברו את החלק הקשה דהיא ההתחלה, והקבלה עצמה הרי אינה כל כך קשה כקיום המצוות, ולכן יערב לכם מכאן

ואילך, אבל אם תדחו את ההתחלה לזמן הקיום דהיינו בא"י א"כ תהא ההתחלה עצמה יותר קשה עכ"ל.

ולפי"ז יבואר דלכך דוקא "עתה" תשמעו עכשיו ולא תידחו לאחר זמן, כדי שמכאן ואילך יערב לכם, אבל אם תדחו לאחר זמן ההתחלה תהא יותר קשה, ואל תאמרו שאם נדחה לאחר זמן אז יהיה יותר קל ולכך שווה לדחות לאחר זמן, כיון שכל ההתחלות קשות.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל'

ושא"ס

ממלכת פהנים וגוי קדוש

| כולנו רוצים להיות עם קדוש המתגוררים בבית קדוש. השכינה צריכה להיכנס אלינו פנימה, לתוך הלב, לתוך הבית. איך עושים את זה? | כיצד בית חם ולבבי יכול להשפיע על כל המתגוררים בו | איך משפיעים באוירה חיובית, בלי לטרוח יותר מידי? | מה הקשר בין אוירה לממתקים לשבת? | מה יש בבית שאין בעיר ההימורים לאס וגאס? |

סיפר לי שכני רבי משה היין שליט"א, המתעסק ביעוץ והכוונה לבני ישיבות ובני נוער: "משה, דוד ויונתן היו בני ישיבות שסרו מהדרך. אביהם ואמם עשו כנראה כמה וכמה טעויות חינוכיות ואולי לא, אולי הבנים עצמם הם אלו שיצאו לתרבות רעה, בלי קשר להוריהם. שלושת הבנים סרו מדרך התורה, אך אביהם לא היה מודאג. "הבית שלנו הוא בית מלא חמימות ואהבה. השבתות אצלנו מלאים בשמחה ואושר יהודי אמיתי, עם יחס לכל בן ובת, עם שמחת התורה ושירת הזמירות. אל דאגה, שלושתם יחזרו הביתה. הם יתפכחו מהעולם הנוצץ שבחוץ, מים התאוות והיצרים השפלים, ויבינו שאין כמו בבית שלנו".

"וכך היה. גם כשהם היו עדיין חילוניים, הם היו מגיעים לשבתות וחגים הביתה, ומשתתפים בסעודות עם כל השירה וכו', ולבסוף אכן שלשתם חזרו, שנים מהם נעשו אברכים ממש, וגם השלישי נהיה חרדי וקובע עתים לתורה"....

בפרשת השבוע הזה, פרשת יתרו, אנו קוראים על היותינו עם קדוש, כאשר בסוף הפרשה מסביר לנו הקב"ה כיצד עלינו להקים משכן ולהקריב לו קרבנות בביתו, במשכן. כולנו מכירים את הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". כולנו גם שמענו על דרשת חז"ל המפורסמת של "בתוכו" לא נאמר, אלא "בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד"....

שמענו את "דרשת חז"ל" הזאת בכל פעם שפרשת תרומה משמשת ובאה ובכל פעם שבונים בית חדש והדרשן בטוח שאת המדרש הזה עדיין איש אינו מכיר, והוא אומר אותו בפאתוס, בפעם האלף...

אבל זהו, שזאת לא דרשת חז"ל.

מקור הרעיון הנפלא הזה נמצא באלשיך במספר מקומות. רבנו האלשיך (שמות פרק לא) כותב כך: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כי בתוכו לא נאמר אלא בתוכם שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן". השכינה בונה משכן בלבבו של כל יהודי ואנו צריכים לפתוח את הלב ולהכניס את השכינה הקדושה, כביכול, אלינו פנימה. הבית הפרטי שלנו אמור להיות בית של תורה, בית שהקב"ה שמח להיות בתוכו, לנטוע בו את משכנו.

לפני שאנחנו מתחילים לנסות להגדיר לעצמנו מהו "בית של תורה" בשבילנו, בואו ננסה להגדיר לעצמנו מהו בכלל הבית בשבילנו?

שוחחתי לאחרונה עם חבר על מנהל מוסד מוכר בעירנו, שחצי מכל חודש בחייו עובר עליו בחוץ לארץ, כשהוא אוסף כספים לטובת המוסד שבראשותו. שאלתי כיצד הוא מסוגל לעזוב את הבית לתקופות כל כך ארוכות וידידו הטוב הסביר לי שאותו מנהל מוסד גר פיזית באלעד, אבל בעצם הבית האמיתי שלו נמצא בחו"ל. החברים הטובים שלו גרים שם. הוא רכש לעצמו חברים במקום גלותו. יש לו קהילה בה הוא מתפלל ולומד, שם הוא מקבל את היחס והכבוד הראוי לו ושם מעניין וטוב לו. והנה יהודי שגר "כאן", אבל מרגיש בבית "שם".

מה עושה את הבית? איך אפשר לדעת אם אנחנו חיים בבית או רק בדירת ארעי? איך מגדירים את ההבדל?

רבים מאיתנו יוצאים לנסיעות במשך חיינו, חלק מאיתנו יותר וחלק פחות. אבל האם יש איזו נקודה, שבה אנחנו נמצאים כל כך מעט בבית, עד שהוא הופך להיות רק צעד נוסף במסע? ולחילופין, כמה זמן אנחנו צריכים להישאר ביעד מסוים כדי להפוך אותו לבית? התורה מונה את מסעותיהם של בני ישראל בתקופת נדודיהם במדבר (במדבר ל"ג). רש"י מציין שבמשך 38 שנים הם ערכו 20 מסעות. זה אומר שאם אתה משנה מקום 20 פעם ב-38 שנים, אז אתה חי בסדרת מקומות מגורים, ולא ברצף של בתים.

האם יש כאן כוונה להגיד שההבדל בין נדודים לבית הוא, אם אתה עובר מדי כמה שנים או לא?! האם ההבדל בין "בית" לבין "מקום מגורים" לא קשור במידה רבה יותר לנקודת מבטו של מי שמתגורר בהם, מאשר למשך הזמן שהוא מבלה בהם בפועל?

המלים האחרונות בחומש שמות שופכות אור מופלא על ההבדל בין בית לבין "מקום מגורים" או "דירת ארעי": "כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה... לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" (שמות מ', ל"ח). אף על פי שרוב הזמן, במשך ארבעים שנות הנדודים במדבר, היו ישראל במצב של חנייה, התורה מתייחסת לתקופת השהות במדבר כאל מסע. רש"י מסביר שסדרת המחנות נקראים בכללם מסעות, משום שבני ישראל אף פעם לא התכוונו להישאר באחד ממקומות חנייתם. הם ידעו שבקרוב הם ימשיכו הלאה. רש"י מסיק שיש שני סגנונות של מעבר: אחד, שבהם עובר האדם למקום אחר משום שזה המקום שבו הוא רוצה לחיות; והשני, כאשר עובר האדם ממקום למקום, אבל אף פעם לא מתכוון להישאר שם באופן קבוע. מבחינה רגשית, הוא נמצא תמיד בתנועה.

חיים במקום מגורים בניגוד לחיים בבית, זה כמו לחיות על המזוודות. דירות ארעי הן דבר נהדר לאחסן את הבגדים והספרים שלנו, ואפילו להכיל בתוכן משפחות. אבל הן בקושי משמשות כדי לחיות בהן. דירות ארעי הן לעתים קרובות רק בסיס שיגור מפואר, מקום שאפשר לעזוב, או לצאת ממנו לעבודה - מעין "בסיס אם". כמו שאמרו על אלעד בתחילת הקמתה, שהיא "עיר שינה". עיר ממנה יוצאים לעבודה

יתכן מאוד שה'בית' שלך אינו אלא מקום מגורים, אך לא 'בית'.

האם הבית שלנו הוא באמת 'בית'? הנה מבחן פשוט: כמה מאיתנו רואים את המקום שבו הם גרים כעת בתור המקום שבו הם רוצים גם למות? - תוהה אחד מאישי החינוך, מרבני ישיבת "אש התורה", במאמר שפרסם בענין- האם אתם מרגישים שהעבודה היא דבר מאוד אישי ופרטי שלכם, עוד יותר מהבית? לעתים קרובות אנחנו נקשרים לעבודה בצורה עמוקה יותר, ונלחמים למענה בעוצמה עזה - מעבר להיבט הכלכלי שלה. רבים מאיתנו נקשרים לעבודה שלנו כאל דבר פרטי ואל הבית כאל "חד פעמי" או "להחלפה". מי שמרגיש יותר 'בבית' כשהוא בעבודה, זה בטח משום שהוא לא 'בבית' בבית שלו.

אנחנו מתאמצים למצוא בית, מקום שאליו אנחנו שייכים. רק מעטים, אם בכלל, מוצאים. רבותינו המקובלים אומרים שתאוות המסעות ושינויי המקום, היא למעשה ביטוי של כמיהת הנשמות שלנו למצוא את מקומן בעולם. אז באמת אנחנו לא 'בורחים ממהו', אלא אנחנו 'רצים אל משהו'! אנחנו לא נמלטים - אלא מחפשים, מתבוננים ולא מסתתרים, שואלים ולא נעלמים.

כולנו מכירים את הסיפור שמספרים על רבינו החפץ חיים זצ"ל, שהתגורר בבית צנוע מאוד בראדין, עם ריהוט מועט ופשוט. באחד הימים הגיע אליו כתב, שרצה לראיין את הרב המפורסם. לאחר ששוחחו במשך זמן מה, שאל הכתב את השאלה שהטרידה אותו כל הזמן: "אם אתה כזה רב ידוע ואהוד, איפה כל הרהיטים שלך?"

"תן לי לשאול אותך שאלה", ענה לו החפץ חיים. "אם אתה כזה פְּתָב ידוע, איפה כל הרהיטים שלך?"

"נו", ענה הכתב במבוכה, "עכשיו אני נוסע בדרכים." "גם אני רק עובר אורח", ענה לו החפץ חיים.

החפץ חיים זצ"ל ניסה להבהיר לו, שלמעשה כולנו רק עוברי אורח בעולם הזה. עדיין לא הגענו אל היעד הסופי והקבוע שלנו. העולם הזה ארעי לחלוטין. לא היית לוקח איתך אגרטל מקריסטל למחנה נופש; למקום כזה לוקחים רק את הדברים הנחוצים. החיים הם בעצם מסע; והאגרטל לא יוצא איתנו.

במלים אחרות, המקום שלו אנחנו קוראים 'בית' צריך להיות מקום בעל משמעות, מקום שבו אנחנו מוצאים תכלית בחיים. המקום הזה נוצר יותר על ידי איכות הספרים שעל המדפים ומערכות היחסים שמטופחות בתוכו, מאשר על ידי עיצוב השטיחים הפרושים בו. משום שבסופו של דבר, כולנו רק עוברי אורח. ואמנם הסיפור שקראנו עתה, מתייחס להיבט החומרי והגשמי של הבית. אך האם חשבנו פעם האם יש ענין שהבית שלנו יהיה מקום בו כל בני המשפחה רוצים לחיות בו?

הבה נשאל את עצמנו. שאלה ראשונה: מהם שלושת הדברים שהופכים את מקום המגורים שלך לבית? שאלה שנייה: איפה אתה מרגיש יותר 'בבית' - במקום המגורים, או בעבודה? שאלה שלישית: אילו היית מוציא מהבית את הספר, המחשב והטלפון הסלולרי, האם היה נעים לך לבלות בו הרבה זמן? אם לא, מדוע? מה חסר?

ישנם אברכים רבים שהכולל הוא הבית האמיתי שלהם. שם הם לומדים תורה בניחותא, שם נמצאת החברה המעניינת שלהם. שם הם שמחים ומאושרים, מספרים על חוויותיהם ומתייעצים עם חבריהם הטובים. בבית? פחות. בבית הם פקעת עצבים. לחוצים. משתפים את בני הבית פחות מחבריהם בכולל. פחות רגועים. האם כך צריך להיות?

המורה א. או המחנך ב. שומרים את כל הסבלנות שלהם לכיתה, לתלמידים או לתלמידות. כשהם שבים הביתה מפורקים, נגמרה להם הסבלנות ותשומת הלב. האם כך צריך להתנהג?

*

לעשו הרשע היה בית חם

באירועי "ספטמבר השחור", נחטף מטוס על ידי החזית העממית. המחבלים שחררו את החטופים שאינם יהודים, והחזיקו בחטופים היהודים למשך שבוע. לאחר שבוע שוחררו הנשים והילדים ונשלחו לקפריסין. הגברים החטופים הוחזקו בעמאן בירת ירדן, ולבסוף שוחררו בניקוסיה וחזרו לניו יורק לקראת ראש השנה תשל"א.

על סיפון מטוס זה שהו בעת החטיפה, בין היתר, גם בני משפחת הוטנר. הגאון הנודע רבי יצחק הוטנר זצ"ל בעל ה'פחד יצחק' ורעייתו, בתם ובעלה הגאון רבי יונתן דייויד שליט"א. עם התגלגלות האירועים אספו תלמידיו של הגר"י הוטנר זצ"ל סכום כסף גבוה וניסו להגיע לעסקת מיקוח עם החוטפים בתיווך אמריקאי. המהלך זכה להתנגדותו של מרן הגר"י קמינצקי זצוק"ל, שאמר שלמרות שמצות פדיון שבויים בעיתות שלום היא מצוה גדולה, אך בעת מלחמה אין לפדות שבויים בכסף, אפילו כשהחוטפים אינם דורשים סכומים מופקעים, משום שהתשלום יממן את פעילות הטרור בהמשך.

כשנחטף המטוס, בו שהה מרן הגר"י הוטנר זצ"ל, הורכבו החוטפים ממחבלים ערבים ומטרוריסטים גרמניים. בניגוד לפלשתינאים שהפגינו רישעות ואכזריות מרובה, הפגינו השובים הגרמנים יחס של דרך ארץ בפני הגר"י הוטנר זצ"ל, כשדמותו הרבנית עוררה בהם כבוד והערכה. באותם ימים תהה ה'פחד יצחק' מדוע הישמעאלי אינו מסוגל לכבד אויב. נכון, הם חטפו יהודים כדי לנסות ולשחרר במשא ומתן מחבלים הכלואים בישראל. אך מדוע הם, הפלשתינאים, אינם מסוגלים להתנהג לשבויים בדרך ארץ ובכבוד?

והגר"י הוטנר זצוק"ל השיב שמקור התסביך הערבי סביב כבוד ובזיון, נובע מ"גרש את האמה ובנה". ההשפלה ותחושת אי הכבוד העצמי שישמעאל עבר ב"גירוש האמה ובנה" הטביע בנפשו חותם שהשריש בקרבו את תחושת הנחיתות לדורות. "עשיו האָט גִּיהָאָט אַוּרִימְעֶר שְׁטוּב... " ("לעשיו היה בית חם"), יצחק אביו אהב אותו"... אמר הגר"י הוטנר זצ"ל.

כל מחנך באשר הוא, בפרט מחנכי גיל העשרה, בני ישיבות תוססים ומלאי מרץ נעורים, יכולים לזהות בקלות את הבתים מהם הגיעו הבחורים. כאשר הבית חם ויציב וההורים מעניקים הרבה חום ואהבה לילדיהם, מקדישים להם תשומת לב ומתעניינים בתכיפות בשלומם הגשמי והרוחני, הדבר משפיע באופן ישיר על הצאצאים. כשילד או נער אוכל

ארוחת צהרים מזינה וטובה, כשהוריו מפקחים על אורח חייו בנעימות רבה ומקדישים לו, בסבלנות ואכפתיות, זמן, הרי נפשו יציבה ובריאה ומכאן ניתן להפיח בלבבו אהבת תורה ויראת שמים.

נכון, ההורים אינם הכל. ישנם רבים שהוריהם השקיעו בהם כל מאמץ, סבלנות ותשומת לב, בדרכי חינוך נכונות ונאותות, ובכל זאת הם לא צעדו בדרך שהוריהם סללו להם. הלא כל אדם נברא עם נפש ולב משל עצמו. כל יהודי מתמודד לבדו עם הקשיים והנסיונות האישיים שהקב"ה קבע בעבורו, ואם לא יתעורר האדם לבדו- מה יועילו המוסרים. אך בוודאי שהאווירה הביתית החמימה מוסיפה לכל אחד במאד מאד. גם אם היא לא הגורם היחיד בעיצובו של הילד או הנער, אך היא מהווה גורם משמעותי ביותר בהתפתחותו הרוחנית.

שכני רבי משה היין שליט"א, המתעסק רבות ביעוץ בנושאי חינוך לבני ישיבות ונערים בגילאי העשרה, מספר לי על מקרים רבים בהם בני נוער שסרו מהדרך, חזרו הביתה, מבחינה פיזית ומבחינה רוחנית, רק בגלל שהם הבינו שבית הוריהם הוא המקום בו יכילו אותם, עם כל חסרונותיהם, בהרבה חום, אהבה ואכפתיות. הרב היין: "שמעתי מהרב יחיאל יעקבסון שליט"א שהבית שלהם מלא וגדוש באהבה חזקה ואמיתית לילד, אהבה פשוטה ותמימה של הורים לבנם, והם גם מראים לו את האהבה, כגון ע"י נשיקות, משחק משותף וכד', הם בודאי יצליחו בחינוך, גם אם לא ידעו שום דבר אחר על חינוך. טיפולתי בעבר בשני בחורים שנשרו ממסגרות חרדיות. שניהם קיבלו תוכנית תואמת, אך בעוד הורי אחד מהם הצליחו להכיל את השינויים בחיי בנם ולקבלו באהבה לביתם, הרי שהורי השני לא השכילו לפתח יחסי אהבה וחום ביתיים לבנם. הראשון שב לחיי תורה ומצוות מלאים ואילו השני סר מן הדרך".

הגאון רבי יצחק פאז'נצ'בסקי זצ"ל, רבה של העיירה 'פראשניץ' שבפולין, סיפר לעת זקנותו, מזכרונות ילדותו: כאשר הייתי נער כבן י"ג שנה, שלחה אותי אמי ללמוד בישיבת מקוב, אשר היה מרחק רב לערך ארבעים פרסאות מעירנו, וליוותה אותי על דרכי עד תחנת מסילת הברזל, וקנתה עבורי כרטיס מסע, ונתנה לי סכום כסף באמתחתי, ותפרד ממני בדמעות שלישי, ואוכל לומר כמו ר' חנינא (בש"ס חולין כד:), "חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי הם עמדו לי בעת זקנותי", חמין - המה הדמעות החמות שסכתה על פני בעת הפרדה ממני בנשיקה...

"העולם בימינו נהפך למקום קריר ועסקי", אומר לי המחנך הנודע רבי יחיאל פליסקין שליט"א, "אפילו דברים רוחניים כלימוד ותפילה נמכרים ונקנים בכסף מלא... לדאבון לב, חל גם פיחות מדאיג בחום ובאהבה השרויים בבתי ישראל. השפע החומרי גדל לכאורה, יש יותר משחקים, טיולים, ממתקים וגלידות קפואות. אבל דוקא החמימות המשפחתית, שהיותה את המרכיב היסודי במושג 'בית', נדחקה הצידה, כאילו היא מצרך של מותרות... כולם יודעים שבעבר היה מקובל בקיבוצים לגדל את הילדים ב"בתי ילדים". הילדים היו מגיעים לבית ההורים פעם ביום, בשעה ארבע אחה"צ למשך שעה. בקיבוץ חינוכו את הילדים לקרוא להוריהם בשם הפרטי ולא בשם 'אבא' ו'אמא'. אחים ואחיות לא נפגשו

ביניהם הרבה. בכל קיבוץ היו כמה בתי ילדים, וכל אח ישן בבית ילדים אחר, כאשר מסבירים להם שיש להם גם כאן עשרות 'אחים ואחיות', כביכול. הכל בכדי לעקור את מושגי המשפחה, שהיוו לדעתם סתירה לאידיאל של חיים למען הכלל".

"רק לאחר שנים, התברר היקף הטראומה שנגרמה משיטה מעוותת זו. הבוגרים מתארים ילדות עשוקה, כשהדבר המרכזי שנלקח מהם הוא המושג הבסיסי של 'בית'. היו עוברים לילות שלמים של בכיות וצרחות בלתי פוסקות, מגעגועים להורים. גם כאשר יצא לילדים הקטנים לשהות בחברת הוריהם, היו ההורים רואים עצמם פטורים מלטפל בהם, לרחוץ אותם, ולהחליף את בגדיהם. החסר היה נורא ובלתי ניתן להשלמה. "גדלתי להיות אדם נטול שורשים ונותרתי 'הומלס' " מתאר אחד מהם. בוגרים אחרים מכנים עצמם 'נפגעי הלינה המשותפת', ואפילו 'ניצולי קיבוץ'. גם בימינו יש הורים שמגדלים ילדים ב"בתי ילדים". למרות שכל הילדים גדלים פיזית בתוך בית, אך בית ללא חום ואהבה בלתי מותנים, אינו בית. ילד שאינו מקבל חום ואהבה בבית הוא בעצם 'הומלס', גם אם הוא גר בבית. ילד כזה נמצא בסיכון גבוה לצאת לרחוב, כי אם הבית אינו משמש לגביו באמת כ"בית", מדוע שלא יעזוב אותו לטובת הרחוב?

"חווית המשפחתיות אינה נבנית בהכרח על חידושים תמידיים או על גורם ההפתעה. נכון, צריכים להפתיע מידי פעם את הילדים בחוויות לא שגרתיות או לצאת יחד לגן חיות או לפארק הלאומי. אבל זה לא העיקר. כוחה של המשפחתיות היא דווקא במקום הישן, המוכר והטוב. כמו אותו ניגון מוכר, שאדם אוהב לשיר שוב ושוב, מפני שהוא נעים ומוכר. ממקום כזה אף אחד לא יכול לברוח, אל מקום כזה כל אחד שואף לחזור. גם אם הבית שלנו אינו מציע חוויות מסעירות, כמו שמציעים בעולם הגדול, אל דאגה. משפחתיות לא נמדדת בכמות האטרקציות שהיא מציעה. משפחתיות היא המסגרת הכי מוכרת והכי צפויה, ובכל זאת הכי עוצמתית בעולם, כמובן כשחווים אותה נכון. אדם שמגיע לביתו לא מחפש חידוש, הוא מחפש את הידוע והרגיל. המראות, הריחות, אותה ספה רכה שאין חשק לקום ממנה, ואפילו הארון המתקלף..."

וכך אמר מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל (משיעורי הגראי"ל לאגרת הגר"א, מובא באגרת הגר"א השלם עמ' רצד): "עד הדורות האחרונים היה מצוי אנשים פרושים, שהיו עוזבים את ביתם ונוסעים לכמה שנים לעיירות מרוחקות, היו חיים שם בפרישות והשאירו את האשה והילדים לבד, והכל נעשה בהסכמתה של האשה. ולשם כך היה עליה לעמול קשה לכלכל ולפרנס אותה ואת משפחתה. אבל יש הבדל בין אז לדורנו, כיון שהם היו רגילים יותר לחיי סבל, אבל בדורנו הנשים אינן יכולות לסבול את זה, הלא גם כאשר הבעל נמצא בבית יש כמה מיני קשיים עם הילדים, ואם ישאירו אותה לבד עם הילדים יקשה עליה להסתדר. ויש לדעת שפעמים רבות בבית שאין בו אב, יש התמודדויות קשות בפרט בחינוך הילדים. ומשום כך, אי אפשר כיום להשאיר את האשה עם הילדים לבד".

סיפר הרה"ג ר' נח אורלוויק, משגיח ישיבת תורה אור ומחנך נודע בשערים: בא אלי יהודי שמתגורר בלוס אנג'לס. זוהי עיר שיש בה אמנם הרבה יהודים, אבל היא כשלעצמה אינה מקום טוב לגידול ילדים. וגרוע מכך - אותו יהודי היה גרוש, ואשתו לשעבר עברה להתגורר

בלאס וגאס, שזה מקום הרבה יותר גרוע לגידול ילדים. הוא הגיע אלי אובד עצות, ממש לא ידע מה לעשות. אמרתי לו: "להתחרות עם הבידור שהילד רואה שם בלאס- וגאס, אינך יכול. מה שכן, אתה יכול להיות אבא! לילדך אין אבא אחר, נכון? אז בזה אתה יכול להתחרות בהשפעות הזרות: תהיה אבא בכל ילדך!" האב אכן לקח את הדברים לתשומת ליבו, ויכול אני להעיד בפניכם: בנו גדל להיות בן תורה! ממש נפלא מאד! מה בעצם הוא עשה? הוא מילא את תפקיד האבא על הצד הטוב ביותר אבא הוא זה שיש לו זמן להקשיב לילד, לספר ולהעניק. כשהילדים הגיעו אליו הביתה, הוא העניק להם "מקסימום אבא" וכך הם יצאו מחונכים להפליא (עפ"י המדריך האישי שלך להורים ומחנכים, עמ' יב-יג).

*

אווירה חיובית ושמחה בבית

הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל נודע כאחד מגדולי מחנכי ארה"ב. הוא שימש כמנהל הרוחני של ישיבת רבנו חיים ברלין, אך גם לימד שנים רבות כמורה ב"בית יעקב", כתב ספרים רבות והרצאותיו נשמעות עד היום בשקיקה בכל רחבי העולם היהודי. וכך כותב הרב מילר זצ"ל: "אם זקוקה האם לפרוק מתחים תעשה זאת לא לעיני ילדיה. לאחר שיעזבו את הבית, תתקשר לאחותה או לחברתה, אך עליה להקפיד שילדיה לא יהיו עדי שמיעה למכאוביה. זו בחינת חכמת נשים. אם המבקשת לבנות את ביתה, תימנע מאווירה של תלונות, ראיית שחורות ופסימיזם. גישה של פסימיות וראיית שחורות, היוצרת תחושות של אומללות, אף היא נלמדת בבית. האומללות מדבקת, ראיית שחורות אף היא תכונה נרכשת שעלולה להשפיע על כל חייו של הילד והלרוס אותם. ילד השומע כי הגשם הוא תופעה לא רצויה, מפריעה ומאמללת, הכי כל חייו יחוש עגמת נפש כאשר יראה גשם. אם ישמע אמא אומרת בחדוה: איזה יופי, יורדים גשמי ברכה. כמה טוב הגשם לעולם, הוא יתרגל לגישה חיובית לגשם ובכלל. או למשל, התיחסות אנשים למזג אוויר של רוחות בדרך כלל היא: כמה נורא, מתי יפסק הסייט הזה. באמת, הרוח מועילה: היא מקילה על הנשימה, מביאה גזים מועילים לטיהור האוויר ורענונו. הרוח מביאה בדרך כלל אוויר קריר ונעים. היא עוזרת לצמחים ולאיילנות. הגמרא אומרת (תענית ג'): שאי אפשר לעולם בלי רוחות. כשהילד שומע שוב ושוב כי הרוח היא טובה, היא מועילה, חסד שגומל עמנו השי"ת, הרי בכל ימי חייו, בעת נשיבת רוח, ידע להודות ולהלל לבורא על חסדו. אולי הוא לא יזכור כי אביו ואמו אמרו לו זאת בילדותו, אבל הוא למד והפנים את הגישה".

"גם התבוננות במשפחה עשויה להיות התבוננות שונה: כמה משמח כאשר ישנם אחים ואחיות, נאמר לו. גם אם הילד לא חשב על דבר טבעי זה, אחים ואחיות, כדבר טוב, מעתה ילמד לחשוב כך. אם לא כן יראה הילד באחיו - מתחרים. כן בדרך זו ניתן להאיר לו כל דבר שבסביבתו: קירות הבית, כמה טוב שיש קירות לבית, שאם לא הם היה חודר הקור והגשמים. כיור בבית: פעם לא היו ברזים בבית, וכדי לשאוב מים נאלצו ללכת אל הבאר. היום יש מים הזורמים ללא הגבלה. רק אם ישמע זאת מאיתנו, ידע להעריך את מה שיש לו.

יש לחזור בוריאציות שונות וללמד את הילד עד כמה החיים הם טובים ושמחים. שהילד יתרגל לראות כל דבר באור שמח, יחיה בשמחה, ויתרגל לראות כל דבר במשקפיים ורודות. הגמרא אומרת (סוכה נו:): שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאמיה. מה שהילד מדבר בשוק, הוא שמע מאביו או מאמו. ההורים מלמדים את הילד מה לחשוב. המחשבות הן היסוד של האדם, הן משפיעות על חייו, על בריאותו הפיזית, על בריאותו הנפשית ועל אושרו. ואדם שמתרגל לחשוב מחשבות טובות וחיוביות, הופך את חייו למאושרים ומתוקים".

הגאון מוילנא זצ"ל הורה לרעייתו לגדל את בניהם בנחת רוח ובסבלנות. מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל מציע להורים ולמחנכים להשתלם בעצמם במידת הסבלנות ואורך הרוח, בהסבירו כי אם ירצו הם שדבריהם יתקבלו בהבנה, עליהם לדבר בנחת, מבלי לכעוס, להקפיד או לאיים. הוא מצטט את המשך דברי אגרתו של הגר"א מוילנא, הכותב ש"ואל יכביד המלמד את עולו עליהם כי אם בנחת, כי הלימוד אינו נקבע באדם כי אם ביישבו ובנחת", והוא ממליץ למחנכים לרסן את עצמם באופן שגם כשהתלמיד מדבר אליהם בעזות, בחוצפה או בכעס, אין לצעוק עליו ולהענישו, אלא לומר לו בנחת רוח ובאהבה: "אתה מאבד את מעלותך בהתנהגות זו", ולהמשיך ולומר לו את אותו הנוסח, או בנוסח דומה, בכל פעם שאירוע כזה חוזר על עצמו, ולא יותר. "דיבורים אלו יפעלו את פעולתם יותר מן הגערות ודומיהן".

*

יש לנו דוגמה אישית טובה!!!

כעת, אחר שהבנו שבית חם ושמח הוא מתכון נפלא להצליח בו עם הילדים, נמשיך הלאה, לבניית "בית של תורה".

ידידי המחנך הרה"ג רבי יחאל פליסקין שליט"א מדגיש את הנקודה של הדוגמה האישית שההורים מקרינים לילדים בבית. "כשאני מדבר על דוגמה אישית, מיד כל השומעים זעים בכסאותיהם באי נוחות. ההורים סבורים שמאחר שהם לא הכי טובים בעצמם, אז חבל על המאמצים. הילדים שלהם לא ייראו בכל מקרה מהם דוגמה אישית טובה. אך זה כלל וכלל לא נכון. לפעמים רואים אב המתמיד בלימודו, ובניו אינם כן, וכן להיפך, וכן בשאר דוגמאות כמו תפילה. אחד ההסברים לכך הוא, כי עיקר הדוגמא האישית היא לא הפעולות של האב, אלא הערכים הפנימיים שלו. לדוגמא, אב שבאמת אוהב ואף רוצה ללמוד, אבל מכל מיני סיבות לא זוכה ללמוד הרבה, נניח שהוא טרוד בפרנסתו. בדרך כלל הילד קולט את אהבת התורה הפנימית של האב, יותר מאשר את מספר השעות שהאב לומד ביום. נניח שישנו אבא שיש לו געשמאק אמיתי בתפילה, ואצלו ה'נשמת' של שבת יותר מענג מאשר ה'טשולנט', אך הוא לא ניחון בדייקנות בזמנים בלשון המעטה, ולכן הוא מאחר לתפילות. בדרך כלל הילד יקלוט את הקשר הפנימי של האב לתפילה יותר מאשר יחקה את מנהגי הדיוק שלו בזמנים. מה שאין כן אב המבצע את כל הנדרש ממנו אך בלי רצון ולב, כמי שכפאו שד, על אף שבודאי יש ערך נשגב - רוחני וחינוכי - לכל מעשה

מצוה, מכל מקום מבחינת דוגמא אישית עוד יותר חשוב הקשר הפנימי של האב למצוות, ואב מסוג זה בדרך כלל יצליח יותר.

הרב פליסקין: "סיפר תלמיד חכם, משגיח בישיבה קדושה, כי אביו היה סוחר שעבד לפרנסתו כל היום, למעט שעה אחת, שבה למד תורה. למרות זאת, היה ברור לילדים, שאביהם חי למען אותה השעה וזהו הזמן החשוב לו מכל היום כולו. לעומת זאת, אמר ילד, שנשר מדרך הישרה, כי אמנם אביו היה עסוק כל היום בלימוד תורה, והיה נוהג לנאום בפניו שעות בדבר חשיבות לימוד התורה, אך עיניו של האב נצצו בחיות רבה, דווקא כאשר דיבר על כסף. הילד הפנים, כמובן, את חשיבות הכסף בחיים, ועזב את דרך התורה.... האמת היא שכולנו דוגמאות אישיות יותר טובות ממה שאנחנו חושבים על עצמנו, שהרי ליבנו מלא בשאיפות טובות, כמו שכתוב בגמ' בברכות רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה כלומר היצר הרע, וגם - אפשר לפתח את הרצון הפנימי עוד ועוד, אפילו בינינו לבין עצמנו, וזה ישפיע על הדוגמא האישית".

הרב פליסקין מעלה נקודה מעניינת: "ישנם מצוות ומנהגים הטבועים לנו עמוק ביגנים, יותר ממצוות אחרות, שלפעמים חמורות לא פחות. הרתיעה הברורה שלנו מחילול שבת, הזהירות המופלגת של כל אחד שלא להפסיד יום בלי תפילין, ואף ההיחפזות שלנו להרים ספר שנופל, אינם נובעים רק מדיבור ששמענו או הלכה שקראנו, ולא רק בגלל שבכל סביבתנו עושים את זה, אלא משהו פנימי יותר. למצוות יש ערך ומשקל סגולי, מין מידת חום רוחנית, שעוברת אל היחיד ללא מילים - ברטט של קדושה - דרך המשפחה והקהילה, והמשקל הזה קובע לנו הרבה סדרי עדיפויות. את המשקל הזה לא ניתן וגם אל תנסו לתרגם למילים, לאזהרות, למספרים ומדידות, כי תהרסו אותו. הוא עובר איך שהוא, דרך האויר!!!... ככל שנשכיל ליצוק את המשקל הסגולי הלזה בביתנו ליותר דברים שבקדושה, גם אלו שאינם מורגשים בלב כל, וזאת כמובן כשהדברים יצאו באמת מתוך ליבנו שלנו, אזי יצאו הילדים ברכוש גדול. כ"ק האדמו"ר מקרלין סטולין: הדור מבורך בתורה ובחסד בהיקפים עצומים. אמנם בשל החורבן הנורא, נוצר פער אל מול הדורות הקודמים, שלא הספקנו להעביר: אמונה וחמימות וערכים מהדורות הקודמים. חמימות למצוה כל אחד יכול להעביר לילדיו. אפשר ליצור בית של תורה וקדושה מתחושות, מרגשות נעלים, שהילדים יראו תמיד על מה אבא מוזיל דמעה ואיך אמא מתרגשת ובוכה, כשהיא מבקשת על ילדיה בהדלקת הנרות".

*

לקנות עם הילדים ממתקים לשבת

חלק מהווי בית יהודי שורשי הוא קיום המצוות בבית. כדי להנחיל טעם ומתיקות במצוות המתקיימות בין כתלי הבית, לא מספיק לדבר על זה שהמצוות מתקוות, אלא בעיקר צריך לקיים אותם עם הילדים במתיקות. וכך הורה לנו רבינו מרן הגרא"מ שך זצ"ל, בשיחתו לפני הורים: ראוי להקדיש שיחות ופעילות במטרה לעורר הרגש לחביבות מצוה... כי העיקר הוא רגשות הלב תענוג וחיות שמשקיעים בקיום המצוות, ורחמנא ליבא בעי. ויותר

ממה שהשיחות משפיעות, משיגים השפעה חזקה מיוחדת ע"י השיתוף שמשתפים בפועל את החניך לקיום המצוה בכל תכלית ההידורים, ובשמחה של מצוה, אם בעניני המצוות שבין אדם למקום כמו ארבע מינים סוכה ומצה וכד', ואם בעניני מצוות שבין אדם לחבירו, כמו לגמול חסד וכדומה" (מסורת החינוך עמ' מו).

כ"ק הרבי מסלוני זצ"ל (עפ"י נתיבות שלום נתיבי חינוך עמ' ח') כדי שהחינוך בדורנו יעמוד בסימן של "וַיִּגְבֶּה לְבוֹ פְּדֻכָי ה'", עיקר פעולת ההורה והמחנך בזמננו צריכה להתרכז בנקודה זו, להחדיר בילדים שלנו את מתיקות התורה, בצורה שתגרום להם להרגיש בפועל שכל תענוגי החיים הם כאין ואפס לעומת התענוג העילאי הזה. וגם בעניני עבודת ה', החינוך בדרך עילאי מעורר בנפש התלמידים את תחושת התענוג והאושר בעבודת השם, בקיום כל מצוה בהידוריה, ובהרגשת אור שבת קודש, עד שמרגיש כי אין בעולם אושר גדול מזה. ואם כי דרך ארוכה היא, ודורשת עבודה רבה, הנה גם דרך קצרה היא, כי אחרי שמדליקים בחינוך את האור, השלהבת עולה מאליה, כל היצרים האפלים - שהמחנך התורתי משקיע כוחות כבירים על מנת לעקור אותם - אין להם אחיזה אלא בזמן שנשמתו שרויה בחשכה, כמו שכתוב "תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וַיְהִי לַיְלָה בּוֹ תִרְמָשׁ כָּל חַיְתוֹ יָעַר", אבל מיד כש"תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ" בנשמתו, מיד "יִאֶסְפוּן" - יעלמו כל כוחות הרע

המחנך רבי יחיאל פליסקין שליט"א מציע לקנות עם הילדים מאכלים לשבת, לשתף אותם בשיקולי הבחירה, לומר להם ש"אמנם הממתק הזה יקר בכמה שקלים, אבל הוצאות שבת חוזרות", ואז הדברי תורה מומחשים ומאומתים לו יותר כי זה תוך כדי פעולה, בשעת הקניה אומרים 'לכבוד שבת קודש', ויש אומרים שבאמירה זו מקיימים מצות עשה מדאורייתא של 'זכור את יום השבת לקדשו', מספרים לו על שמאי הזקן שהיה קונה כל השבוע מאכלים טובים לכבוד שבת וכשהיה מוצא נאה הימנה היה אוכלו. (רק שהילדים לא יבקשו ליישם את זה, ויאכלו את כל הממתקים לפני שבת...).

"גם בבית ביום שישי", אומר הרב פליסקין, "אני יודע שזה יום קשה כולם מתעצבנים מדי פעם גם אני, אבל מה שיכולים להוסיף חצי שעה של שמחה, רבע שעה של שמחה, איזה שיר וניגון תוך כדי, להגיד לכבוד שבת קודש, להגיד לילדים את דברי השל"ה הקדוש שכשאומרים לכבוד שבת קודש זה עושה את האוכל לא רק יותר קדוש אלא גם יותר טעים. אבא יכול לשתף את הילדים באפיית מצות, לצאת עמהם לקניית ארבעת המינים ולשתף אותם בשיקולי הבחירה, וכן בשאר המצוות. והכל במאור פנים ומתוך חביבות של מצוה, כך שהילדים ירגישו בכל ישותם כי הכנת המצוות וקיומן הם דברים משמחים וממלאים באושר. בחנוכה האחרון אמר לי אברך ששיניתי לו את כל החנוכה. הוא הלך יחד עם הילדים לקנות פתילות ושמן, שיתף אותם בשיקולים, בדרך הביתה הם התווכחו מי יחזיק... וגם בבית, שם את החנוכיות המהוהות שלהם בראש שמחתנו, אמר עמהם לפני כן לשם יחוד, אחרי כן שרו ורקדו יחד. כל החנוכה שלהם השתנה, ולא בגלל דמי החנוכה...".

סיפר אחד מבני משפחתו של הגאון הצדיק רבי משה הכהן קופשיץ זצ"ל, ר"מ בישיבת קול יעקב ורב ביהכ"ס חניכי הישיבות רוממה בירושלים, שהיה סח להם מדי שנה כמה חודשים טרם בא חג הפסח, איך שמצפה ומשתוקק הוא כבר להחזיק את המצות, ועל אחת

כמה וכמה משתוקק לקיים כבר את מצוות אכילת הכזיתים. וכשהגיעו המצות לביתו בערב פסח, תפס אותם בידו וחיבקם ונישקם, והחל רוקד וצוהל בכל עוז, "הי המצה... הי המצה..."

רק נגענו בנושא כה ארוך ומורכב. תן לחכם ויחכם עוד...

*

פעם חינכו בבית בלי פקודות

והנה שיחה נפלאה, שמסר מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, בו ישנם קוים כלליים לחינוך ילדינו. הבה ונקרא את הדברים בשימת לב. הם יעזרו לנו הרבה. וכך אמר רבי גרשון שליט"א: "יש הורים שמחנכים את ילדיהם בצורה לא נכונה, מחנכים את הילדים ליראת שמים, לתורה ולמצוות, אבל החינוך הוא חינוך כזה שגורם לילד שישנא את התורה והמצוות, מפני שמחנכים אותו בכפייה. והדברים ידועים, שאם מכריחים את הילד לעשות דבר בכפייה, זה משניא עליו את אותו הדבר, וכשמכריחים את הילדים להתפלל הם מפסיקים להתפלל, לכן יש ילדים שעומדים בבית הכנסת ולא מוציאים מילה מהפה, מפני שהכריחו אותם להתפלל.

החינוך הנכון הוא שלא בדרך כפייה, לכן כשמתחילים ללמד את הילד אל"ף בי"ת, אם רואים שאינו רוצה ללמוד, מפתים אותו ונותנים לו סוכרייה, ובמשך הזמן כשהוא רואה שהוא יודע הוא נהנה מזה, והידיעה נותנת לו מרץ להמשיך הלאה, וכך בכל השלבים שמלמדים אותו, במשך הזמן יקבל טעם בזה, עד שירצה מעצמו ללמוד.

וכן בתפילה, כיצד מחנכים בתפילה? הילד בטבעו מחקה את אביו ומתפלל כמוהו, וכפי שרואים ילד קטן שמגיע הביתה ולובש את הטלית של אביו ועושה את עצמו לחזן, זהו טבע החיקוי, כי הוא רואה שהגדולים עושים ככה, וממילא גם הוא רוצה להיות כמו גדול, למרות שאינו מבין מדוע עושים זאת. וכך במשך הזמן הרגל נעשה טבע עד שמבין את פירוש המילים ומקבל טעם בתפילה, שהתפילה נעשית אצלו תענוג, אבל אם מכריחים אותו בכפייה להתפלל, זה משניא עליו את התפילה". ועוד אמר מרן הגר"ג שליט"א: "זכורני כי מלפנים חינוך הבית היה בלא שום פקודות והוראות. ההורים לא היו צריכים לומר כלום לבניהם והיה די בכך שהילד רואה את התנהגותם החיובית של הוריו וקיבל בזה דוגמה אישית, וממילא הבן היה מחקה אותם לעשות כמותם, שכך הוא טבע החיקוי הקיים בכל אחד ואחד.

וכמו שידוע שילד קטן כשרואה את אביו מתפלל, הוא מחקה אותו, ועושה גם הוא כאילו שהוא מתפלל, וכשאדם נמצא במקום של תורה ותפילה גם הוא מתפלל ולומד בלא שיצטרכו לומר לו דבר. ילדים שלא הכריחו אותם, עשו ממילא את מה שראו שהוריהם מחשיבים, בלא שיצטרכו לומר להם כלום. וידוע שאנשים שהכריחו אותם בילדותם להתפלל או שכפו עליהם ללמוד, עד היום אינם מסוגלים להתפלל וללמוד. לכן גם בישיבות, אין להכריח תלמיד בדרכי כפייה, שאם יעשו כן ישיגו תוצאה הפוכה ממה שביקשו".

"תן לו צוּצַל והכל יעבור"

| תלמידו הקרוב של מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א, הרב הגאון רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א, מראשי ישיבת 'משאת המלך' באלעד, מספר על עצות שמימיות, רוח הקודש וברכות שהתקיימו למעלה מדרך הטבע | כיצד ייעץ רבינו זצוק"ל בכל נושא וענין וכיצד הסביר למי הברכות מתקיימו | הַדְבָר אֲשֶׁר יִשְׂיִים אֱלֹקִים בְּפִי אֶתּוֹ אֶדְבֵּר

בימים אלו מציינים בגעגוע 11 חודש לסילוקו של מרן רבינו רשכבה"ג שר התורה הגר"ח זיע"א, הכ"מ. בעוד כחודש יצינו כל בית ישראל חלל עמוק של שנה שלמה. לא יאומן כי חלפו 11 חודש. 11 חודשי יתמות אמיתיים, פשוטים, כואבים. חלל עצום ונורא, ואין הבור מתמלא מחולייתו.

יום שישי אחר הצהרים. יהודי מאלעד מתקשר בבהילות ומספר שאשתו בחדר לידה ב'מעייני הישועה' והרופאים מתלבטים בשאלה רפואית דחופה. הוא זקוק להכרעת מרן רבינו זיע"א. כעת ועכשו.

התקשרתי לנכדו של רבינו, ידידי הרה"ג רבי יעקב ישראל קניבסקי, ששמע את הדברים והבטיח לרוץ כעת לשאול. רבינו שמע את הפרטים והכריע: "אם לא תהיה לידה בשבת, שיעשו את ההליך הרפואי ביום ראשון".

האברך נלחץ. הרופאים רוצים לעשות את ההליך עכשו. אך רבינו אמר, וכך יהיה. הם חתמו על מסמך שאינם מוכנים לבצע את ההליך הרפואי כעת. בשבת קודש נולדה בת, בריאה ושלמה.

הכנסתי לרבינו זיע"א יהודי אחד, פעמים רבות, בגלל בעיה שהיתה לבתו, בגינה סברו הרופאים שלא ייוולדו לה ילדים. רבינו חזר ואמר בכל פעם: "הכל יהיה בסדר! יהיו לה ילדים והכל בסדר!"

כעבור שנה נכנס האברך שוב והרב שב על דבריו. האברך "התפוצץ" ואמר לרבינו שהיא כבר יחסית מבוגרת ומה יהיה ורבינו ממשיך להתעקש, שהכל יהיה בסדר ולא לדאוג. ואכן, יש לה כיום כבר כמה וכמה ילדים, בריאים ושלמים, ברוך ה'.

נכנסתי לרבינו עם ת"ח מאלעד, שרבינו אמר לו שיעבור לבני ברק. האברך אמר שהפרש בין שווי דירתו הקטנה באלעד לדירה בבני ברק, הוא הפרש של כמעט מליון שקל, ורבינו השיב: "תמכור את דירתך ותראה שתקנה בבני ברק, בלי לשלם יותר".

אמר ועשה, וקנה דירה מרווחת ברחוב האדמו"ר מגור בבני ברק, דירה מרווחת וגדולה, עם סיפור ארוך וניסי....

ידוע המעשה בבן ישיבה שנכנס לרבינו זיע"א וביקש ברכה לזיווג הגון. מרן זצוק"ל הביט בו ואמר: "תפסיק לאכול בשר בחלב!"

הבחור יצא החוצה ופרץ בבכי נסער, כשהוא מספר שהוא נוהג לאכול בשר ולאחר מכן הוא "חייב", רחמנא ליצלן, לשתות כוס קפה. נכנסו מיד הנוכחים ותהו מנין ידע זאת, ורבינו השיב בתדהמה: "וכי לא ראיתם על המצח שלו צורה של גדי?!" (כמובא בספרים הקדושים שהאוכל בשר בחלב הצדיקים רואים על מצחו צורת גדי, ע"ש הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אימו").

סיפר לי אברך תושב עירנו, שהיו לו אבנים בכליות והוא סבל מכך מרורות. הרופאים לא ידעו מה לעשות, כיון שהאבנים שהו במקום שקשה להוציאם, גם בפעולה רפואית, ולא היה ברור מה יעשו כדי להוציא את האבנים.

פנה האברך לרבינו ומרן זצוק"ל אמר לו: "תלמד אבן העזר, הכל יסתדר". היה זה ביום שישי, ובמוצאי שבת התיישב האברך, פתח "שולחן ערוך אבן העזר" והחל ללמוד בקול רם. עברה חצי שעה של לימוד רציני בקול ובעיון והאברך חש כאבים חזקים ביותר. הוא אץ רץ לשירותים והאבנים יצאו מיד, לחלוטין, לגמרי. הסיוט הסתיים.

לפני שנולד בני הראשון, בירכני מרן זיע"א בבן תוך שנה, וכך היה. לאחר מכן בירכני בעוד בן תוך שנה, וכך היה. אחרי הברית, כשימש סנדק, בירכני בבת, וכך היה. כעבור כמה שנים נכנסתי אליו וכשראה כמה מילדיי שאלני: "זה הילדים שלך? רוצה עוד ילדים?"...

השבתי כמובן בחיוב. רבינו אמר: "יהיו לך עוד ילדים". כעבור קצת יותר מתשעה חודשים נולד לי בן. וכן הלאה, כשכמעט בכל פעם אומר לי אם זה בן או בת.

פעוט מילדינו, פעוט בן שנתיים, סבל מבעיה בריאותית שחזרה שוב ושוב. חששנו מאד. סיפרתי לרבינו הכ"מ. הוא צחק ואמר: "תנו לו מוצץ (ובלשוננו, באידיש: 'צוץל') וזה יעבור"....

התחלנו 'להקפיד' שישים מוצץ בפיו, והבעיה חלפה ופשוט נעלמה.

סיפר לי דודי הרה"ג רבי מנחם מנדל מאיר שליט"א, שבאחד הימים נכנס עם פתק עם שמות כל ילדיו והחל לומר לרבינו הכ"מ מה צריך כל אחד, זה זיווג, זה רפואה, זה עליה בתורה וכו'. מרן זיע"א אמר לו: "אתה לא צריך לומר לי. אני רואה לבד"(!).

ועוד שמעתי מדודי שליט"א השבוע: "הגר"ח זצ"ל היה בברית בירושלים ואחד התושבים ביקש ברכה לילדים. רבינו הביט בו ואמר לו "רפואה שלמה". האיש עצמו, וגם הסובבים שם, ביניהם אני עצמי- מספר דודי שליט"א- לא הבינו את התשובה. כעבור תקופה קצרה הבינו כולם, כי האדם השתגע ואושפז בבית חולים לתשושי נפש".

עוד מספר דודי שליט"א: "הגעתי פעם אליו עם יהודי שנראה חרדי לכל דבר, אך אני הכרתיו כיהודי שמזלזל במצוות, בלשון המעטה. רבינו פנה אליו ומיד שאל אותו: "אתה שומר שבת?"...

לפני מספר שנים התקשר אלי תושב עירנו אלעד, הרב ז. מרחום שליט"א, ואמר לי כך: "רציתי להודות לכם. בשנה שעברה דיברתם עם אשתי בטלפון, בעקבות מאמר שפרסמתם

על ברכת הצדיקים, ושכנעתם אותה לנסוע למרן הגר"ח קניבסקי, כדי לבקש ברכה להולדת ילדים נוספים, מלבד בני היחיד. ואכן, אני והבן שלי נכנסנו לרבי חיים והבן שלי אמר לרב שהוא בן 11 ואין לו אחים, והוא רוצה אחים.

הרב ליטף אותו באהבה ושאל: "אתה רוצה אח או אחות?"

הבן שלי השיב: "שניהם"...

הגר"ח קניבסקי ענה: "קודם כל אחות"...

"והנה כעת"- כך סיפר לי הרב מרחום- "נולדה לי בת בשעה טובה"...

דאגתי להכניס מיד את הרב מרחום למעונו של מרן הגר"ח זיע"א, שבישר לו על הבשורה הטובה. הרב מרחום שאל מדוע בירכו מרן בבת תחילה ומרן זצוק"ל השיב שמצות פריה ורביה מקיימים בבן ובבת, והרי חז"ל אמרו במסכת בבא בתרא ש"בת תחילה- סימן יפה לבנים".

השמועה סיפרה, לפני שנים, על בחור מישיבת חברון שפניו התעוותו לחלוטין באחד הימים בצורה מזעזעת. הוא ניסה רופאים, תרופות ומשחות, אך לשווא. בצר לו נכנס הבחור למרן זיע"א, שאמר לו: "תגדל זקן, והפנים יסתדרו לך". הבחור לא הסכים, והגר"ח אמר לו: "אז לא. תישאר ככה"...

הבחור נכנע, הבטיח מיד לגדל זקן והגר"ח הודיע לו שהמראה החיצוני יסתדר. באוטובוס, בדרכו לישיבה, ממש תוך חצי שעה, הפנים חזרו לעצמם, לחלוטין, מיד.

עד כאן הסיפור שהתפרסם, ואני ניגשתי לבדוק אותו. החברותא שלי, הרה"ג רבי יוסף אהרן זילטי שליט"א, למד בשעתו בישיבת חברון וביקשתיו שיברר לי את הסיפור לפרטי פרטים.

הרב זילטי אמר לי מיד: "הסיפור מדויק לחלוטין. הבחור הזה היה חבר טוב מה'ועד' שלי. אין לך מושג לכמה רופאים הוא הלך ואיזה משחות הוא מרח. הוא נכנס לר' חיים, הבטיח לו שיגדל זקן, ותוך כמה דקות (!! הפנים חזרו לעצמם!! לא יאומן כי יסופר!!".

*

"כל חכם וחכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומחמד ומצפה על כבוד ירושלים ועל כבוד בית המקדש ועל ישועה שתצמיח בקרוב ועל כינוס גלויות- רוח הקודש בדבריו". (תנא דבי אליהו פ"ד ב).

"כל המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים, ואינו נושא פנים לעשיר ולעני, אלא מקרא שהוא מקראן כאחת, ומשנה שהוא משנן כאחת, מתוך כך הקב"ה מרחם עליו ונותן בו רוח חכמה ובינה ודעה והשכל". (שם פי"ג ד).

במשך שלושים השנים האחרונות זכיתי באוצר מתנת חינם, לדבוק בעץ החיים מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א, לזכות לקבל ממנו מכתבי הערות על חיבורי הדלים, ולהנות

מזיו תורתו, בלמעלה מאלף מכתבי תורה המצויים עימדי. זכיתי במרוצת השנים להיכנס פעמים רבות אל הקודש פנימה ולזכות למאור הפנים המיוחד של מרן שליט"א, ולהתענג על זיו תורתו, עצותיו, הדרכותיו וברכותיו. רשימות רבות רשמתי מדברי מו"ר, אותם שמעתיו מפיו הטהור. סיפורי מופת רבים מספור רשומים אצלי, מאשר התרחש במעונו, אותם ראיתי בעצמי, ולא מכלי שני. מאות מכתבי ודפי בקשות מאנשים שונים זכיתי להעביר למרן זיע"א. ראיתי בעיני סיפורי מופת והוד רבים, בדברים למעלה מדרך הטבע. אין ספור מקרים אישיים שראיתי במשפחתי הקרובה ובקרוב כל אלו ששאלתי עבורם. חולים שהרופאים ייעצו לנתח דחוף, ורבינו פסק ש'אין כלום', ואכן, לא היה כלום. ישועות עצומות, דברים פילאיים, עצות שנראו 'משונות' לרכישת דירות- שהצליחו, ועוד סיפורים רבים.

והדברים מפורשים במועד קטן (טז, ב), שם נאמר: "אני מושל באדם. ומי מושל בך? צדיק. שאני גוזר גזרה והוא ומבטלה". וכתבו הראשונים בשיטמ"ק (ב"ק נ, א): "שכן דרכו של הקב"ה, שמסכים לסברת הצדיקים שבדור". ובספר החינוך (מצוה רלא) נאמר כך: "ידענו ונראה תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים כנפש הצדיקים והחסידים, ימהרו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו, וזה דבר ידוע ומפורסם בין יודעי דעת ומביני מדע".

שאלתי פעם, ברגע של העזה, את רבינו זיע"א, כיצד מציע הוא עצות בכל נושא, והראה לי רבינו הכ"מ מה שכתוב במדרש תהילים: "וכל אשר יעשה יצליח. שהכל צריכין לעצתו, כגון ר' אלעזר בן ערך שהוא היה יועץ עצות ומתקיימות ומצליחות, אמרו לו נביא אתה, אמר להן לא נביא אנכי, ולא בן נביא, אלא כך מקובלני מרבתי, שכל עצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים".

*

ואולם צריך היה מאד לדקדק בדברי רבינו זיע"א, מה השיב בדיוק. מתוך הנסיון הרב יחסית שצברתי בסגנון תשובותיו, חושבני שהצלחתי לזהות מה כוונתו.

(אגב, פעמים לא הבינו השואלים את כוונת רבינו. הנה דוגמה משעשעת: אחד מתלמידי החכמים בעירנו סיפר לי פעם בהתפעמות 'מופת' על ר' חיים. "נכדי רצה לקנות דירה בפרדס כץ והיו לו ספיקות. הוא נכנס לר' חיים ושאל, ור' חיים הכריע שיקנה את הדירה, אבל הוסיף: "אבל תבדקו על החתולים"...)

"הנכד שלי לא הבין מה עניין הדירה וחתולים. הוא בדק ואכן גילה שאחת השכנות מאכילה בכל יום עשרות חתולים, המגיעים ומתגודדים בכל יום סביב לבנין", סיפר לי הת"ח בהתפעמות על ה'מופת'...

לא היה לי נעים להרוס לו את ה'מופת', אז שתקתי ורק חייכתי בנימוס. אך האמת היא שבכל פעם ששאלו את מרן שר התורה שאלות הנוגעות לשכונת פרדס כץ, הוא חייך והזכיר 'חתולים' בשיחה. מדוע? כי 'כץ' באידיש ('קאץ', כמו באנגלית cat), פירושו 'חתול'.

וכשהזכירו לרבינו את 'פרדס כץ', הוא נזכר בחתול ומזכיר זאת, בחוש ההומור הלבבי שלו...

כך גם בנוגע לאשדוד. בכל פעם שהזכירו לו 'אשדוד', התבטא על 'ממזרים'. השואלים חשבו על כוונות שונות, אך רבינו הרי תמיד חשב על פי תנ"ך, גמרות ומדרשים, ובספר זכריה כתוב " וַיֵּשֶׁב מִמְזֹר בְּאֶשְׁדּוֹד". כך לגבי העיר אלעד, שבכל פעם נזכר בכך שאלעד הוא שם של רשע, בדברי הימים א פרק ז: "וַיִּזְבַּד בְּנוֹ וַשׁוּתָלַח בְּנוֹ וַעֲזֹר וַאֲלֶעָד וַהֲרָגוּם אֲנָשֵׁי גַת הַנּוֹלָדִים בְּאֶרֶץ".

פעם נכנסתי וביקשתי ברכה על אברך שלא היו לו ילדים כמעט חמש שנים. הרב אמר 'ברכה והצלחה' וכיון שידעתי מנסיון העבר שכשהברכה חלה, רבינו בירך ביתר פירוט, אמרתי לבני המשפחה של אותו אברך שלא נראה לי שיהיו ילדים בקרוב.

מאד כעסו עלי והיה לי לא נעים על שכך דיברתי. הבטחתי להם לבקש ברכה מפורטת יותר. מיד התיישבתי וכתבתי מכתב לרבינו. סיפרתי לו שלא שמרתי על פי ודיברתי לא יפה, ואני מבקש בתחינה שיחוס עלי ויברך אותם בברכה מפורטת יותר, כדי שארגיע אותם.

כעבור כמה ימים הגיע מכתב בכתב ידו, בה נכתב: 'זש"ק בקרוב'.

בתוך שנה נולד להם בן, ובהמשך - עוד ילדים רבים, ברוך ה'....

הכנסתי לרבינו אברך שרעייתו חלתה במחלה הנוראה ה"י. כעבור שעה הוא התקשר אלי בחדוה ואמר: "הרב בירך אותי שיהיו לי שנים עשר ילדים"...

שאלתי אותו: "והוא בירך ברפואה שלמה את אשתך?"

"לא", השיב האברך, "הוא בירך שיהיו לי 12 ילדים".

הזדעזעתי עד עמקי נשמת. אמרתי מיד לבני ביתי: "המצב לא טוב. ר' חיים בירכו ב12 ילדים. אך הוא לא אמר מאיזה אשה".

האשה נפטרה. האברך נישא בשנית, ויש לו כיום 12 ילדים.

כל נושא ברכותיו ועצותיו של רבינו זיע"א מוסברים, על ידו עצמו, בספרו הנשגב 'אורחות יושר', בערך 'רוח הקודש'. הנה קטע מתוך הדברים שכתב רבינו: "ראינו הרבה פעמים אצל הגדולים, שלאחד עונים כן ולשני עונים שיעשה להיפך, וזה הכל לפי מה שנותנין מן השמיים בפיו מה לומר, וזה ג"כ מעין נבואה קטנה כמש"כ "את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר", ויש הרבה פעמים שברכת חכם ועצתו מתקיימות, וכמ"ש בשוחר טוב (פ"א) אמרו עליו על ר"א בן ערך שהיה יועץ עצות ומתקיימות. אמרו לו: וכי נביא אתה? אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי. אלא כך מקובלני כל עצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ובפ"ו דאבות: "כל העוסק בתורה לשמה נהנין ממנו עצה ותושיה", ומפרש בכלה רבתי פ"ח אע"ג דלא קרוב (שאינו קרוב ויודע היטב המעשה) מעצי וידעי ההיא עצתא דיילי היא (מהתורה היא באה) ומשמיא היא דאסכים דעתייהו, עכ"ל.

והנה הגדרה נפלאה לכל ברכות רבינו וקיומם, כפי שהסביר בעצמו שם בספרו: "ויש לפעמים שהברכות והעצות מתקיימות בזכות השואל, שמאמין באמונה שלמה שמילת החכם מתקיימת ובזכות זה באמת מתקיים, ואם לא היה מאמין בזה בלב שלם, באמת לא היו מתקיימין בו, ודבר זה מתחלף לפי השואל [וכ"כ במשך חכמה הפטרה וירא]. ודבר זה ראינו כמה פעמים אצל גדולי ישראל, וירא שמים שסומך כל דבר על החכם ושומע לו לכל אשר יאמר לו ויש לו סייעתא דשמיא שנותנין להחכם בפיו מה לומר לו ועצותיו מצליחין בדרך כלל (אא"כ הקב"ה יודע שזה אינו טוב בשבילו)".

ואכן, שמעתי מרבינו הכ"מ פעמיים את המשפט, "את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר". אבן יסוד לתשובותיו, עצותיו וברכותיו.

כשרבים מגדולי ישראל נפטרים לבית עולמם ואלו שזכו לקרבתם מספרים על גדלותם, מצטערים ההמונים מדוע לא זכו להתבשם מאותם גדולי עולם בחייהם ורק לאחר פטירתם גילו כמה הפסידו שלא ניצלו אותם כראוי, להתעלות ולהתקדש.

נדמה כי דורינו זכה להתבשם מרבינו כל חייו, ולא רק לקרוא על גדלותו אחר הסתלקותו. מגדלור וזרקור האור של מרן זיע"א היה כה מאיר וחזק, שרבות יהודים שיחרו לפתחו ואלפי בני תורה התכתבו עימו שנים רבות, בכל חלקי התורה.

11 חודש ללא ר' חיים. גדולה היא האבידה מנשוא. אך לפחות נחמה היא לנו, שזכינו להתדבק בעץ החיים ולספוג ממנו תורה והליכות חיים, הנהגות ישרות וקרבת אלוקים, במשך שנים רבות ומאושרות.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין שלילת הגשמות מהבורא ית'

אָנְכִי ה' אֶלְקֵיךָ (כ, ב)

כתב הרמב"ם פ"ג מה' תשובה ה"ז: "חמשה הם הנקראין מינים האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין".

ובהשגות הראב"ד שם כתב: "והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. אמר אברהם, ולמה קרא לזה מין וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות", ובכס"מ שם הביא את גירסת ספר העיקרים (מ"א פ"ב) בראב"ד: "אע"פ שעיקר האמונה כן הוא, המאמין היותו גוף מצד תפיסתו לשונות הפסוקים והמדרשות כפשטן אין ראוי לקרותו מין", וכתב דגם לפי נוסחתינו זו כוונתו.

ביאור ספר העיקרים בדעת הראב"ד

ובספר העיקרים (מאמר א' פ"ב) הסכים עם דברי הראב"ד וביאר את דבריו. וז"ל: "כי מי שלא הגיעה מדרגת עיונו להאמין הכתובים בדרך מסכים אל האמת ומאמין אותם כפשטן, ועלה מזה בידו דעת כוזב להיותו חושב שזהו דעת התורה, איננו יוצא בזה מכלל בעלי התורה חלילה, ולא הותר לספר בגנותו ולקרותו מגלה פנים בתורה ולא כופר ולמנותו בכלל המינים חס ושלום. וגדולה מזו כתב הראב"ד ז"ל שאפילו המבין עקר מעקרי התורה בחלוף האמת מפני שהוא טועה בעיונו אין ראוי לקראו מין, שכך כתב בספר ההשגות על מה שכתב הרמב"ם ז"ל שהאומר שהשם יתברך הוא גוף הוא מין, וכתב עליו הראב"ד ז"ל, אמר אברהם אף על פי שעקר האמונה כן הוא, המאמין היותו גוף מצד תפיסתו לשונות הפסוקים והמדרשות כפשטן, אין ראוי לקרותו מין, עכ"ל. וזה הדרך יראה אמתני ונכון ממה שנמצא לרבתינו ז"ל אומרים על אלישע בן אבויה שובו בנים שובבים חוץ מאלישע אחר שיודע בוראו ומתכוין למרוד בו, הנה בארו בפירוש כי מי שיודע האמת ומתכוין להכחישו הוא מכת הרשעים שאין ראוי לקבל אותו בתשובה, אבל מי שאינו מתכוין למרוד ולא לנטות מדרך האמת ולא לכפור מה שבא בתורה ולא להכחיש הקבלה אלא לפרש הפסוקים לפי דעתו, אף על פי שיפרש אותם בחלוף האמת אינו מין ולא כופר חלילה".

וכן בשו"ת הרדב"ז סי' אלף רנ"ח כתב: "ולא עדיף האי ממי שטועה באחד מעיקרי הדת מחמת עיונו הנפסד שלא נקרא בשביל זה כופר. והרי הלל היה אדם גדול וטעה באחד

מעיקרי הדת שאמר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו. ומפני זה הטעות לא חשבוהו כופר ח"ו דאם לא כן איך היו אומרים שמועה משמו. והטעם מבואר כיון שאין כפירתו אלא מפני שחושב שמה שעלה בעיונו אמת ואם כן אנוס הוא ופטור".

ביאור האברבנאל והגר"ח בדעת הרמב"ם

ובספר ראש אמנה [להר"י אברבנאל] פי"ב הביא את דברי הרמב"ם והראב"ד והעיקרים, וכתב על זה: "אבל זה עם ההתבוננות מבואר הנפילה, שלדבריו כל כופר בכל עיקר לא לכוונה יהיה בעל העולם הבא, וגם אמונת צדוק ובייתוס שהם יבינו הדברים בתורה ובנבואה כפשטן ויחשבו שהכוונה בהם מה שיבינוהו תהיה בלתי חולקת על ההצלחה האמיתית לא נאמר שהם כופרים ומינים, ויהיה אפשר כפי זה שימצא איש בלתי מאמין בשום עיקר מהעיקרים ובשום אמונה מאמונות התורה ולא יקרא מין ולא כופר, אם שהביאהו אל זה סכלות ועורון והיותו בלתי מבין כוונת התורה. והדברים האלה כולם לא יסבלם האמונה התוריית והשכל הישר, לפי שהדעת הכוזב כשיהיה בעיקר לפי שהדעת הכוזב כשיהיה בעיקר מעיקרי האמונה כבר יסיר הנפש מהצלחתו האמיתית ולא יביאהו לחיי העולם הבא אף על פי שלא יעשה אותה בכוונה למרוד. כי כמו שהסם המות כשיאכל האדם אותו יכלה רוחו ונשמתו אליו יאסוף אף על פי שנאמר שאכל אותו בחשבו שהיה מאכל בריא ונאות. כן הכפירה והאמונה הכוזבת בענין עיקרי הדת יגרשו נפש האדם וימנעוהו מירושת העולם הבא בלא ספק". עכ"ל (ע"ש שהאריך בזה עוד).

ובקובץ מאמרים להגר"א וסרמן זצ"ל הי"ד כתב ששמע בשם מרן הגר"ח מבריסק שאמר בדעת הרמב"ם שבכפירה לא שייך שוגג, דהא מ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל ישראל בלא אמונה, ולכן אפיקורוס מסכן הוא ג"כ אפיקורוס, וכתב הג"ר אלחנן דלכאו' דבריו מוכרחין, דהא כל הכופרים ועובדי ע"ז הם טועים ומ"מ חייבים מיתה, על כרחך דבזה ליכא פטור של אונס. אך הקשה ע"ז דהא תינוק בעריסה ג"כ אין לו אמונה ומ"מ הוא בכלל ישראל, ותינוק שנשבה לבין הגויים מביא קרבן על שגגתו ואין דינו כמומר. ולכן ביאר הג"ר אלחנן דבאמת גם בחסרון אמונה אמרי' דאונס רחמנא פטריה, ומה שכופרים ועובדי ע"ז חייבין מיתה זה משום שיסודות האמונה מוכרחים לכל בר דעת ורק הרצון לפרוק עול מטה את שכלו לטעות בזה, ועל כן שגגתו עולה זדון, עכ"ד.

והמעייין יראה שדברי הגר"ח הם ממש כדברי האברבנאל ז"ל בספר ראש אמנה. אמנם צ"ב מה יענו האברבנאל והגר"ח על קושיותיו של הג"ר אלחנן.

ונראה בביאור הדברים, שודאי כלל גדול הוא בכל התורה דאונס רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר, וברמב"ם פ"ה מיסודה"ת ה"ד כתב: "ומה אם ע"ז שהיא חמורה מן הכל העובד אותה באונס אינו חייב כרת וא"צ לומר מיתת ב"ד, ק"ו לשאר מצות האמורות בתורה", משמע להדיא שאין בכל התורה עבירה שחייבין עליה באונס. וכמו כן פשוט שאין דין מומר למי שטועה מאונס. אמנם הרי פשוט שמי שנאנס ולא קיים איזה מצוה אף שלא יענש על מה שלא קיים, מכל מקום ודאי לא יקבל שכר על המצוה שלא עשה (ורק מי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אך מי שמחמת

אונס גם לא חשב לעשות, כגון תינוק שנשבה, ודאי לא זכאי לשום שכר). וכמו כן בענין זה, שכר העוה"ב הוא רק לזרע ישראל המאמינים בה', ומי שאינו מאמין, יהיה מחמת אונס או ברצון, אינו זכאי לשכר העוה"ב. וזהו שביאר הגר"ח בדעת הרמב"ם דגם הכופר מחמת אונס נקרא מין, דהיינו שאינו נחשב מזרע ישראל ואין לו חלק לעוה"ב^כ.

ולפי זה נראה שמש"כ הרמב"ם שם ה"ו שהמינים "אין להן חלק לעוה"ב אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים", זה לא מיירי באונס אלא במי שיכול להכיר באמת אך אינו רוצה. אך מי שהוא מין מחמת אונס, אמנם אין לו חלק לעוה"ב, אך אינו נידון על רשעו וחטאתו כלל, דאונס רחמנא פטריה.

ונראה דכן מבואר במו"נ ח"א פל"ו, שכתב: "ואם יעלה בדעתך שמאמין ההגשמה יש לו התנצלות בעבור שגדל עליה או לסכלותו וקוצר השגתו, כן ראוי שתאמין בעובדי ע"ז שהוא לא יעבוד אלא לסכלות או מפני שגדל על זה מנהג אבותיו בידיו, ואם תאמר שפשוטי הכתובים ישליכום בזה הספק, כן תדע שעובד ע"ז אמנם הביא והו לעבודתה דמיונים וציורים חסרים, אין התנצלות אם כן למי שלא יקבל מן המאמתים המעיינים אם יהיה מקצר מן העיון".

הרי שביאר בפירוש שגם מין בשוגג או אונס הוא מין, אמנם ממה שכתב "אין התנצלות אם כן למי שלא יקבל מן המאמתים המעיינים אם יהיה מקצר מן העיון" נראה להדיא שכל האשם הוא רק על מי ששמע את דעת מרחיקי הגשמות ולא קיבל את דבריהם, מחמת ש"קיצר מן העיון", דהיינו שלא רצה להתעמק לחשוב אם דבריהם נכונים או לא, והעדיף להמשיך באמונה שהורגל בה עד כה, אך מי שלא שמע על ענין זה מאומה, או ששמע ולא הבין, יש לו התנצלות בב"ד של מעלה שהוא שוגג או אונס, ולא יענש על זה, אמנם גם לא יזכה לעוה"ב.

וכ"כ להדיא בחובות הלבבות שער היחוד פ"י שהטועה באמונה מאונס לא נענש, וז"ל: "והכסיל הפתי יחשוב הבורא ית' על דרך הנראה ממליצת הספר, וכשהוא מקבל על עצמו עבודת אלהיו והוא משתדל לעשות לכבודו, יש לו טענה גדולה מצד פתיותו ומעוט הבנתו, מפני שאין האדם נתבע אלא כפי יכלתו והשגתו בשכלו והבנתו וכחו וממונו. אלא שהכסיל כשאפשר לו ללמד החכמה, ומתעלם ממנה, הוא נתבע עליה ונענש על אשר קצר ועמד מללמד".

ובאגרת תחית המתים להרמב"ם כתב: "שכבר פגשנו אדם שהיה נחשב שהיה מחכמי ישראל וחי השם יודע היה דרך משא ומתן במלחמתה של תורה לפי מחשבתו מנעוריו, והוא היה מסופק אם השם גשם בעל עין יד ורגל בני מעיים, כמו שבא בפסוקים, או אינו

^כ ועדיין צ"ע מה נאמר על כל הנשים והילדים והתינוקות שלא השיגו ענין זה, וכי לכולם אין חלק לעוה"ב, ונראה לענ"ד שודאי לא דיבר הרמב"ם על מי שמאמין בתמימות שה' אחד ולא נכנס לחשוב מה הוא ואיך הוא, אלא יודע שאין זה בתחום השגתו, אלא דברי הרמב"ם הם על מי שחושב בפועל מחשבת הגשמה, כמו שחושב שיש לקב"ה מקום ואיברים ותנועה וכדו', שעל זה כתב שאין לו חלק לעוה"ב, אך עדיין קשה שהרי הרבה ילדים ונשים סבורים לתומם שה' בשמים, ושיש אצלו כעס ורחמנות וכו', וכי לכל אלה אין חלק לעוה"ב, וצע"ג.

גוף, אמנם אחרים שפגשתי מאנשי קצת ארצות פסקו לגמרי שהוא גוף, והחזיקו לכופר מי שהיה מאמין חילופו, וקראוהו מין ואפיקורס, והבינו דרשות רבות על פשוטיהן, וכיוצא בזה שמעתי על קצת אנשים שלא ראיתי. וכאשר ידעתי באלו האובדים לגמרי שהם מוקצים וחושבים שהם חכמי ישראל והם הם הסכלים שבבני אדם ויותר תועי דרך מהבהמה, וכבר נתמלא מוחם משגעונות הנשים הזקנות ודמיונותיהם הנפסדים כעורים וכנשים". הרי שכתב על אנשים אלה שהם "אובדים" ומוקצים, אך לא כתב שיהיה להם עונש על זה.

וכן מבואר באגרת מלחמות ה' לר' אברהם בן הרמב"ם כתב על שנים מגדולי דורו שכתבו שחלילה להם מלדמות לבורא ית' דמות וצורה או יד או רגל או שאר איברים אלא דעתם שה' יושב בשמים ויש מחיצה המבדלת בינו ובין בריותיו, וכתב ע"ז ר' אברהם בן הרמב"ם שהם סבורים שאין קרוי 'גוף' אלא גוף האדם או החיות בלבד, ואין קרוי 'תמונה' אלא תמונת איברים בלבד, אך מה שהוא אש מלהטת או אור בהיר אינו גוף, אך האמת היא שכל דבר שיש לו אורך ורוחב וגובה הוא גוף, וגם השמים והאש והרוח הם גופים, וכתב שהחכמים הנ"ל הם מינים וכופרים ואין להם חלק לעוה"ב.

ובאגרות הרמב"ן (אגרת ב') כתב לחכמי צרפת כתב בשם הרוקח שמי שלא מאמין בהרחקת הגשמות 'תאכלהו אש לא נופח', ר"ל, וצ"ל שכוונתו רק על מי שמבין אך מתעקש לא לקבל את הדברים.

אמנם נראה שהראב"ד אכן הבין בדעת הרמב"ם כמו שביאר ר' אלחנן, ועל זה הקשה שהרי רבים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה, וחלילה לחשוב שעשו כן בזדון^כ.

שיטת החוה"ל שמי שלא מרחיק הגשמות אינו מין אך אין זה יחוד שלם

והנה כל זה הוא דעת הרמב"ם, שמי שאינו מרחיק הגשמות נחשב שאינו מאמין ביחוד ה' כלל. אמנם שיטת החוה"ל (שער היחוד פ"ב) שמי שמאמין שה' אחד ואין זולתו אך אינו מרחיק ממנו את הגשמות, גם הוא נחשב מאמין ביחוד ה', אלא שאין זה יחוד 'שלם', וז"ל החוה"ל שם: "מפני שיחוד האלקים מתחלק במדברים כפי התחלקות הכרתם והבנתם, מהם מי שמיחד אותו בלשונו בלבד, והוא שישמע בני אדם אומרים דבר, והוא נמשך אחריהם מבלי דעת ענין מה שהוא אומר, ומהם מי שמיחדהו בלבו ולשונו ויבין ענין מה שהוא אומר מדרך הקבלה שקבל מאבותיו ואיננו יודע אמתת מה שהוא מאמין מהענין ההוא, ומהם מי שמיחדהו אחר שיבין מדרך הראיות אמתת הענין, אך יחשבנו במחשבתו

^כ כמה אחרונים כתבו שמש"כ הראב"ד גדולים וטובים ממנו אין כוונתו שהיו גדולים מהרמב"ם, אלא 'ממנו' היינו מעם ישראל, אכן כבר נודע שכמה מגדולי הראשונים חלקו על עיקר השיטה של הרחקת הגשמות מהבורא, ושיטתם מבוארת בארוכה בספר כתב תמים לרבינו משה בן חסדאי (שהיה מגדולי הראשונים ומובא באו"ז וברמב"ן). שטען ששיטה זו באה מהפילוסופיה, אך אין לנו שום השגה בבורא ית', ואסור להרהר מה שייך בו ומה לא, אלא יש לקבל את הכתובים ודברי חז"ל כפשוטן [אמנם למותר לומר ששיטת הרמב"ם וסייעתו בזה נתקבלה בכל ישראל, והסכימו לה גם אלו שלא הלכו אחר הפילוסופיה, כמו ר"י החסיד והרוקח וכל חבורתם והראב"ד והרמב"ן וכל המקובלים, וכן שיר היחוד נתקבל בכל ישראל, ורק מהרש"ל התנגד לו], וגם שני החכמים שהזכיר ר' אברהם בן הרמב"ם הנ"ל המה מגדולי ואדירי הראשונים (ויראתי לכתוב את שמם), וקשה מאוד לומר שהרמב"ם ובנו חשבו אותם למזידים.

כשאר האחדים הנמצאים ויבא להגשים הבורא ולהמשילהו בצורה ובדמות, מפני שאיננו יודע אמתת יחודו וענין מציאותו, ומהם מי שמיחדהו בלבו ולשונו אחר שיבין ענין האחד האמת והאחד העובר ויביא ראיות על ברור מציאותו ואמתת יחודו, וזהו החלק השלם בענין היחוד, "עכ"ל. דהיינו שיש כמה דרגות ביחוד ה', וכל אחד מצווה להאמין כפי כח שכלו והבנתו.

שיטת הסמ"ג ועוד שהרחקת הגשמות אינה מעיקרי האמונה

ונראה לענ"ד שיש כמה ראשונים הסוברים שהרחקת הגשמות אינה מעיקרי האמונה כלל. דהנה בסמ"ג מצוה ב' כתב שמצות עשה להאמין שהוא אחד בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם, ואין בכל השמים והארץ עוד כמותו, ולא הזכיר כלל את ענין הרחקת הגשמות, ובסוף דבריו כתב: "ואין צורך כ"כ להאריך כי כל ישראל תקועים באמונה חזקה כי יוצר הכל הוא אחד מיוחד כמו שנאמר ה' אחד ונאמר אתה הראת לדעת וגו' ונאמר וידעת היום והשבות וגו' ונאמר אני אני הוא ואין אלקים עמדי ובמקרא יש מקראות רבות כאלו", ואם היה סובר כדעת הרמב"ם שיש חיוב להאמין בהרחקת הגשמות, ודאי היה לו צורך להאריך בזה, כי בזמנו רבים לא האמינו בזה, כידוע. וכן הסמ"ק מצוה ב' כתב רק שיש להאמין שאין זולתו מנהיג, וכן בחינוך מצוה תי"ז כתב שנצטוונו להאמין כי השם ית' הוא הפועל כל המציאות אדון הכל אחד בלי שום שיתוף, ולא הזכירו כלל את ענין הרחקת הגשמות. וכן השערי תשובה בשער ג' האריך מאוד בכל העבירות המצויות, והזכיר גם את איסור עבודה זרה, אך לא הזכיר כל שמץ דבר מענין הרחקת הגשמות (שהיתה מצויה בימיו כידוע), ומוכח מזה דסבירא להו ששלילת הגשמות אינה מעיקרי האמונה כלל. ואף שלפי דברי הפילוסופים ההגשמה סותרת ליחוד ה' כמו שביאר הרמב"ם פ"א מיסוה"ת ה"ז, מ"מ סבירא להו דמצות היחוד אין הכוונה בה ליחוד ע"פ כללי הפילוסופיה, אלא רק להאמין בפשטות שה' אחד ואין זולתו.

ובאמת צ"ע לדעת הרמב"ם איך יש בתורה ודברי חז"ל הרבה לשונות הנראים כהגשמה, ולא חששו שיבואו על ידי זה לידי טעות בעיקר הגדול של יחוד ה', ובברכות מ"ח ע"ב איתא שאב"י ורבא בילדותם אמרו שה' יושב בשמים, ורבה שיבח אותם, ואמנם לדעת הרמב"ם במו"נ התרגומים תמיד מרחיקים את הגשמות (והרמב"ן בפר' ויגש השיג עליו), אך בש"ס ובמדרשים לא מצאנו כן כ"כ. ולכאן היא ראייה גדולה לדעת הראב"ד והחזו"ל, שכל אחד מצווה להאמין כפי כוחו והבנתו, ומקבל שכר על זה, ויותר מיושב לפי דעת הראשונים הסוברים שענין הרחקת הגשמות אינו מעיקרי האמונה כלל.

ובאמת רובא דאינשי אינם מבינים אל נכון את עומק הענין של שלילת הגשמות, כי גם מי שמאמין ש'ה' נמצא בכל העולם יכול לדמות בלבו כאילו הוא ית' הוא גדול גדול עד אין סוף, ואם כן יוצא שבכל מקום יש רק חלק ממנו ית' ח"ו, וצריך להסביר איך הוא נמצא גם בתוך הקירות ובמבואות המטונפים וכו', ולדעת הרמב"ם ובנו גם זה כפירה גמורה, כי

אצלו ית' לא שייך כלל המושג 'מקום', ואין לו לא אורך ולא רוחב ולא גובהיט. ועל ענין זה כתב החוה"ל (שער היחוד פ"ב): "שפשטה מלת 'יחוד' בדברי אנשי היחוד, הרגילו בה הרבה בלשונם ובמלותם תמיד... ואינם מעלים על מחשבתם להבין אמתת ענין מה שיעבירו על לשונם מפני הסכלות והעצלות. והם חושבים, כי ענין היחוד נגמר להם כאשר נגמרה מלתו. ולא ירגישו כי לבותם ריקים מאמתתו ומצפוניהם נעורים מענינו, מפני שמיחדים אותו בלשונם ובמליהם, ויחשבוהו בלבבם יותר מהאחד, וידמוהו במצפונם בדמות שאר האחדים הנמצאים, ויספרו אותו במדות לא תאותנה לאחד האמת, בעבור שאינם יודעים ענין האחד האמת וענין האחד העובר אלא הסגולה מאנשי היחוד, שהעמיקו בחכמה והבינו ענין הבורא והנברא וחוקי האחד האמת ומה שהוא מתבודד בו. ואמת אמר הפילוסוף באמרו: לא יוכל לעבוד עילת העילות ותחלת ההתחלות אלא נביא הדור בטבעו או הפילוסוף המובהק במה שקנהו מן החכמה, אבל זולתם עובדים זולתו, מפני שאינם מבינים נמצא אלא מורכב".

על כן לכאורה בימינו אין טעם ללמד אמונה זו להמון העם, שרק ישתבשו על ידי זה יותר. ודי בכך שידעו שהבורא הוא אחד ואין בעולם שום כח זולתו, שבזה יצאו ידי חובת האמונה לדעת רוב הראשונים. והוא רחום יכפר.

^{כט} לשבר את האוזן יש לומר, כמו שאנו מבינים שהכלל ש2 כפול 2 שוה 4 אין לו אורך ורוחב וגובה והוא קיים בכל מקום ובכל זמן ולא היתה לו התחלה ולא יהיה לו סוף, כך צריך להאמין שאצל הבורא ית' אין את כל המושגים הללו, אף שאיננו יכולים לצייר זאת בדמיון.

[ראה כעין זה בספר 'מעשה איש' (ח"ב עמ' קנח): לאחד שביקש דברי חיזוק בעניני 'אמונה', אמר רבינו: "אמור נא לי, כמה זה שתיים ועוד שתיים?" והלה ענה במבוכה ובפליאה: "ארבע". שוב שאלו רבינו: "משום מה שתיים ועוד שתיים הם ארבע?" והלה נשאר כנוס מתוך דרך ארץ בשתיקה. המשיך רבינו להציפו במטר רצוף של שאלות: "ממתי שתיים ועוד שתיים הם ארבע?... האם ידוע לך אם אי פעם, שתיים ועוד שתיים לא היו ארבע?... באיזה מקום בעולם יתחלפו אולי למספר אחר?... איזה כוח בעולם יכול לגרום ששתיים ועוד שתיים לי יהיו ארבע?... והלה נבוך ותוהה ענה בפסקנות: לא יודע. ככה זה. שתיים ועוד שתיים הם ארבע! "נכון", השיבו רבינו על אתר, והמשיך: "כך זה באמונה!... ע"כ. וראה עוד באמונה ובטחון בקטע שנדפס רק בחזו"א סוף טהרות].

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

מלחמת עמלק - כסיבה לבוא להתגייר

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ (יח, א) וברש"י: מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

חז"ל מלמדים אותנו, כי יתרו היה איש אמת. הוא היה "מבקש", מחפש את האמת בכל דבר שהיה באותו זמן בעולם. מסיבה זו, הוא עבד עבודות זרות רבות, ועזב את כולם לאחר שנוכח שאין בהם ממש, למרות שהיה במעמד חברתי גבוה, "כהן מדין". החברה שסביבו, לא אהבה את תכונתו שדורש ומבקש אמת, והתרחקה ממנו וממשפחתו. אך דבר לא מנע מיתרו להמשיך לחפש ולדרוש אחר האמת.

בתור אחד מיועצי פרעה, עקב יתרו אחר מהלכם של עם ישראל, בכל שלבי יציאתם מארץ מצרים ומשעבוד פרעה. אך חז"ל מלמדים אותנו, כי שני אירועים בלבד, השפיעו רבות על נפשו של יתרו, וגרמו לו להבשיל את החלטתו לכדי מעשה, ולבוא להתגייר ולחסות תחת כנפי השכינה, והם קריעת ים סוף, ומלחמת עמלק.

אלא שכאן עולה תמיהה: האירוע הראשון, קריעת ים סוף, היה מלא בניסים גדולים ומופלאים. כל העמים ראו כיצד הקב"ה שומר את עמו בשמירה מיוחדת, מעמיד להם עמוד אש כנגד חיצו מצרים, ועמוד ענן מלפניהם. גם ענני כבוד סבבו אותם בכל עת, והשיא היה בעת קריעת ים סוף.

שינוי טבע זה שלא היה כמותו, לווה באהבה גדולה מצד השי"ת, באשר אף בעת הנס ראו כולם כיצד דאג ה' לכל פרטי העם העוברים בו. רגליהם לא נתלכלו בטיט, הקירות היו שקופים, מים חיים ומיני פירות יצאו מביין הגלים העומדים. ועל כולנה הפירעון הקשה מהאויבים הרודפים בים, והפחד שאפף בעקבותיו את כל העמים שסביבותיהם.

אין מי שרואה דברים מופלאים כאלה, ולא רוצה להתחבר להיות חלק מעם ישראל. עם שזוכה להגנה תמידית, גשמית ורוחנית. עם שאלוהיו דואג לו לכל הפרטים הקטנים כהגדולים, עם שאלוהיו דואג שכל שכיניו יפחדו ממנו.

אך האירוע השני, "מלחמת עמלק" הוא תמוה. שכן עמלק, עם כל חוצפתו לקום ולהילחם תיכף ומיד בעם שהקב"ה עשה לו ניסים ונפלאות כאלה לפני כולם, מכל מקום עדין היתה זו מלחמה קשה, מלחמה שנלחם בה עם עם שרק כעת יצא ממאתים שנות עבדות. מלחמה בעם חסר כח, אנשים נשים וטף, זקנים ונערים, הם שהיה משועבד שנים רבות, חסרי ניסיון מלחמתי.

ויש לתמוה, הרי אירוע כזה אמור לגרום לרתיעה ופחד מאנשים שרואים דבר כזה. אף אחד לא רוצה להיות חלק מעם נרדף ומוכה, עם שכל מלך מנסה להילחם בו ולהתיש את כוחו. וא"כ כיצד זה מלמדים אותנו חז"ל, כי דווקא אירוע זה, ובעיקר אירוע זה, גרם לו ליתרו לקום לעשות מעשה, לבוא ולהתגייר ולהיות חלק מעם ישראל.

כדי לבאר את עומק הדברים, נקדים מעשה, קרה לפני כמה שנים. צבי יחזקאלי, נכנס לתפקיד כתב תקשורת לענייני ערבים. באותם ימים, גדל הוא ככל הישראלים, ללא עבר וללא מורשת, מנותק מכל זיק של יהדות וידע תורני. מתוקף תפקידו היה הוא נכנס לתוך הישובים הערבים, ומשם היה מדווח על אירועים שונים. מכיון שהיה מצוייד הוא בתעודת "עיתונאי", היה הוא נכנס ללא חשש גם למקומות מסוכנים, ביודעו כי ישנה "אמנה" והסכמה ידועה גם בין פראי האדם הישמעאלים, שלא לתקוף ולפגוע באנשי תקשורת.

באחד הימים, היה צריך הוא להיכנס למחנה הפליטים ג'נין שבצפון, עקב תסיסה שהחלה שם. ראש המחבלים שם היה ערבי בשם "זכריה זביידי". כאשר נכנס צבי יחזקאלי לג'נין, רצה הוא לראיין את אותו זביידי, בענין התסיסה שהחלה על ידו, ועל הסיבות לכך. אלא שכאשר יחזקאלי התקרב אליו, אותו ערבי, כיון אליו נשק, ולא רק כיון, אלא גם ירה! הירייה עברה סמוך לראשו, וסיכנה את חייו באופן ממש.

תקדים כזה, לא חווה יחזקאלי מעולם. הוא נבהל, וחשב שלא זיהו אותו. הוא קרא לעבר זביידי: אני עיתונאי! למה אתה יורה עלי?

זביידי הישמעאלי פנה אליו בזעם ואמר לו: "אני יורה עליך כי אתה יהודי! למה אתה נכנס לכאן?" יחזקאלי התפלא על התשובה, ואמר לו: אני לא יהודי, אני רק "ישראלי". אבל הישמעאלי לא התבלבל, וקרא לו שנית: "אתה יהודי, ובתור יהודי אתה צריך למות!!"

יחזקאלי המבוהל, מיהר לעזוב את המקום, אך בליבו פנימה, החלה לנקר שאלה קשה, שלא היה לו אליה כל מענה. "האם אכן אני יהודי, ולא רק "ישראלי"? מה המשמעות של להיות יהודי? מה היא בכלל היהדות? היהדות הזו שבגללה כולם שונאים אותנו, היהדות הזו שבגללה כמעט הרגו אותי! כמעט נהרגתי בגלל דבר שקיים בי, ואני לא יודע עליו דבר!!"

יחזקאלי החל מהלך פנימי עם עצמו להכיר את היהדות, עד שזכה להכיר את בוראו, ולחזור בתשובה שלימה. באחד הראיונות שנעשו עמו, הוא זקף את ההתעוררות הראשונה שלו, דווקא לאותו מחבל מג'נין שירה עליו. דווקא האכזריות שראה באותה ירייה, היא שגרמה לו להודעזע מחד, אך להבין כי דווקא בגלל השנאה, מסתתר ביהדות סוד גדול ועצום, סוד ששייך אליו, שאליו הוא אף פעם לא התודע.

ע"י מעשה זה, נוכל להבין גם את אותה הבנה עמוקה שהגיע אליה יתרו, דווקא על ידי מלחמת עמלק.

יתרו שהיה דורש אמת, לא התפעל מעמים שיושבים בבטחה בעריהם, מלאים כל טוב, בשפע ובברכה. אם ה' בחר שעם זה ישב במנוחה, אין זה מגלה מאומה על מהותו הפנימית, ועל כך שהאמת איתו. אולי הנוחות יכולה להיות איתו, אך האמת, לא בהכרח! ויתרו כמו שהקדמנו, לא חיפש את הנוחות, הוא חיפש את האמת. הוא חיפש היכן יכולה האמת להתגלות, דווקא היכן שאין נוחות.

וכאשר הוא ראה את מלחמת עמלק, מלחמה שלא היה בו שום היגיון, מלחמה שנבעה רק משנאה עזה, שנאה שבעצם בעבעה בכל האומות, כאשר לימדונו חז"ל שהיא החלה מאז בחר ה' בעם ישראל ונתן להם את התורה, ולכך אמרו: "למה נקרא שמו סיני, מפני

שירדה בו שנאה מאומות העולם לישראל", אלא שאצל עמלק היא התפרצה ביתר שאת, וגרמה לו לעקור ממקומו ולבוא ולהילחם עם ישראל, אז הבין יתרו כי מצא את האמת. כי אם לא היתה האמת מצויה בעם ישראל, הם לא היו מפריעים בקיומם לאף אחד. אם הם לא היו העם הנבחר של בורא עולם, אף אחד מן העמים לא היה מקנא בהם ונלחם בהם.

יחד עם זה שעם ישראל קיבל את התואר הנכסף "העם הנבחר", וקיבל את התורה הקדושה, התורה שבה נברא העולם, יחד עם זה, בד בבד, קיבל את ישראל גם את קנאת ושנאת אומות העולם, שנאה שלא תיפסק עד שיבוא מלך המשיח בב"א.

עם ישראל לא עזב ולא יעזוב את בוראו ומנהיגו, למרות כל אותה שנאה ולמרות כל אותם מלחמות. עם ישראל נלחם על האמת שלו במשך אלפי שנים. כל המלחמות, פורענויות, אינקוויזיות ומסעות צלב, מחנות המשדה ופיגועים, לא יוכלו לו לעם שנושא את האמת, לעם שמוכן להילחם למען האמת שלו, האמת של הבריאה.

דווקא יתרו, שחוזה השפלה, בדידות וניכור רק מחמת שהוא חיפש את האמת, רק בגלל שהוא היה מוכן לעזוב את כבודו ואת מעמדו כ"כהן מדיין" למען חיפוש האמת, הוא זה שיכל להעריך נכונה, כי דווקא "מלחמת עמלק" הבאה לאחר קריעת ים סוף, היא זו שמוכיחה כי האמת נמצאת אצל עם ישראל. עם שמוכן לספוג מלחמות על אמונתו, שמוכן לקבל את הקשיים ולא רק את הטובות והניסים, רק הוא מוכיח כי אכן האמת שלו שווה גם אם עבודה הוא יספוג קשיים ומלחמות, ולכן הוא מיד קם ובא להתגייר, להיות חלק מהעם הנבחר מכל העמים, העם היחיד שנושא את האמת - האמונה בבורא עולם יתברך שמו.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)

בענין בנין המזבח

מְזִבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי (כ, כא)

כתב הרמב"ם פ"א מהל' ביה"ב הי"ג. המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים וזה שנאמר בתורה מזבח אדמה תעשה לי שיהיה מחובר באדמה שלא יבנוהו לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות עכ"ל. ומקור הדבר במכילתא ס"פ יתרו ובזבחים נ"ח. יעו"ש.

יש להתבונן בהלכה זו שלכאור' שני ענינים נפרדים נשנו כאן, האחד דין החיבור לארץ, שיהי' המזבח מחובר ולא תלוש ולכך יש לחברו בטיט לארץ, והשני, שיהי' המזבח מחובר לאדמה ממש ולאפוקי שלא יבנוהו ע"ג כיפין ומחילות נומשמע גם כשאין הנ"ל תחת המזבח ממש אלא בעומק הארץ] ואם כן שני דברים שונים לפנינו - שאינם תלויים זה בזה לכאור', שכן שייך שיהא המזבח מחובר לקרקע גם כשיש כיפין ומחילות מתחת לארץ, ומאידך, ששייך שיהא מונח בתלוש ע"ג קרקע בלי שיהיו כיפין ומחילות תחתיו. ולפי זה יל"ע איך נלמדים שני דינים אלו מילפותא אחת ד"מזבח אדמה תעשה לי".

ומאידך גיסא, הנה משמע מלשון הברייתא בזבחים שם וכן מל' רבינו כאן, - דאין כאן שני דברים נפרדים, שכן כתב "שיהיה מחובר באדמה - שלא יבנוהו לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות" והמשמעות בזה שמ"ש "שלא יבנוהו וכו'" הוא המשך ופירוש למ"ש "שיהי' מחובר" שאם לא כן הי' צריך לומר שיהי' מחובר לארץ - ללמד על דין החיבור לארץ - ואח"כ "ושלא" יבנוהו ע"ג כיפין וכו'. ואילו הלשון שלפנינו מורה שמפרש ב"שלא יבנוהו" את ראשית דבריו כנ"ל.

והנה כתב רבינו בטהמ"צ עשה כ' - ביסוד הציווי של מזבח אדמה תעשה לי וחיוב החיבור לארץ וז"ל "שיהא מחובר לארץ ושלא יהא נעתק ומטלטל כמו שהי' במדבר" ולפי כל הנ"ל מתבאר שהעיקר הוא כאן החיבור לארץ גרידא, - באופן שלא יהי' המזבח נעתק מן האדמה. ולהנ"ל צריך לומר דהך דינא דלא יבנוהו ע"ג כיפין ומחילות, תוצאה היא מחיוב החיבור לארץ דווקא כנ"ל.

ולפי זה יתכן לומר שכל איסור זה הוא רק אם הכיפין והמחילות הם מתחת למזבח וסמוך לו ממש, שעיי"כ אין המזבח מחובר לארץ כי אם על גבי הכיפין והמחילות ואין זה מזבח אדמה, מה שאין כן אם הכיפין נמצאים בעומק והמזבח מחובר כולו לקרקע בלבד, אין זה חסרון בחיבור לארץ, שכן איסור הבנין ע"ג כיפין יסודו מחסרון החיבור לארץ דווקא, כנ"ל.

ואם נכונים הדברים יש ליישב בזה את קו' המל"מ מהך דפ"ג דפרה מ"ג דהר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום ומזה הסיק המל"מ שהחלל הי' בכל מקום הנ"ל חוץ מתחת המזבח, משום הך דינא דלא יבנוהו ע"ג כיפין ומחילות.

בענין בנין המזבח

ולפי האמור שאיסור לא יבנוהו ע"ג כיפין אינו אלא בסמוך ממש ומשום חסרון החיבור לארץ, שוב לא תקשה לן מהך דמס' פרה דהר הבית והעזרות תחתיהם חלול, דהתם מיירי בחלל בעומק ואילו האיסור קאי על מזבח העומד על כיפין ומחילות ממש ומשום הכי אינו מחובר לארץ כנ"ל, וכמ"ש המל"מ בתחילת דבריו יעו"ש.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

עצת יתרו - לדורות

וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֶּקֶר עַד הָעֶרֶב: וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדְּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְךָ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן הַבֶּקֶר עַד עֶרֶב: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתְּנוֹ כִּי יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים: כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתַי. אִם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצֹנֶךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֵד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקוֹמוֹ יָבֵא בְּשָׁלוֹם (יח, יג- טז)

ויש להתבונן בפסוקים אלו:

א. שבתחילה אמר יתרו למשה: "מה הדבר הזה אשר אתה עושה לעם". שנראה שהתלונה עליו שמצער את העם, ואילו אח"כ אומר לו: "מדוע אתה יושב לבדך וכל העם ניצב עליך". שנראה שהתלונה עם העם ולא על משה.

ב. וכן יש להבין מה שמשה ענה לו: "כי יבוא אלי העם". מה השיבו בזה, שהרי יתרו ידע מזה. ועוד שהיה לו לומר 'באים אלי'. ועוד יש להבין מה שאמר "בין איש ובין רעהו". שהיה לו לומר 'בין איש לרעהו'.

ג. וכן יש להבין מה שאמר אח"כ "כי יהיה להם דבר.. ושפטתי". שהרי גם את זה יתרו ראה, ועם כל זאת הוכיחו. וכן מה שהוסיף לומר "והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו". מה תשובה זו שייכת על מה ששופט את ישראל.

ד. עוד יש להבין שאחרי שמשה עונה ליתרו תשובות אלו, נראה מהפסוקים שיתרו שוב טוען אותם טענות, ורק אז משה רבינו מסכים לדבר.

ה. עוד יש להבין מה שסיים יתרו לומר: "וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום". מהו השלום שיהא לעם בדבר זה.

ביאר רבינו האלשיך שיתרו טען למשה ג' טענות. א. שהיות והוא דן לבדו את העם ממילא יש בזה טרחה לציבור שכולם עומדים לפניו ומחכים עד יגיע זמנם לדבר עם משה. ב. ועוד שגם למשה הדבר אינו טוב שכיון שהוא לבדו דן את כל העם, ממילא יהא מצב שלא יעמוד בלחץ הזה. ג. עוד הוכיח יתרו את משה שמלבד שדן את כל העם, הרי הוא עושה דבר זה מבוקר ועד ערב. ולמה לא מייחד חלק מהיום לדבר זה.

ומשה רבינו השיבו על הטענה הראשונה: "כי יבוא אלי העם". שאמרו רבותינו (סנהדרין יט.) שבשעה שאדם עומד לדין אינו עומד לפני הדיין אלא לפני מי שאמר והיה העולם. לפי זה אמר משה ליתרו מה שאתה טוען שאני מטריח את העם לעמוד לפני, אינו נכון כי לא לפני הם באים כי אם לדרוש את הקב"ה. ולזה אמר "כי יבא אלי העם לדרש אלהים".

שאינם באים אלי לכבודי, אלא לפני מי שאמר והיה העולם הם באים, כי "אלהים נצב בעדת אל". (תהילים פב, א). והקב"ה ניצב עמדי בדיונות.

ועל מה שטען למה הוא דן לבדו אמר לו משה: שהוא משום שאין אחד שיכול לדון כמוהו, "כי יהיה להם דבר בא אלי, ושפטתי בין איש ובין רעהו". כי בזמן שיש להם וויכוח באיזה 'דבר' ואין עדים עליו אותו הדבר בעצמו בא אלי ומתגלה לפני המעשה כמו שהיה. וגם אם יש בניהם טענות שקר אז אני רואה ברוח הקודש מצפוני לבו ולא לפי מה שמוציא מפיו. וזה מה שאמר: "ושפטתי בין איש". דהיינו מה שהאיש טוען בינו לבינו. "ובין רעהו". וגם על הדברים שאומר השני אני לא דן לפי דיבורו אלא לפי מה שחושב בלב.

ועל מה שטען יתרו למה יושב בדין מהבוקר ועד הערב, ענה לו משה "והודעתי את חוקי האלוהים ואת תורתיו". שבאמת אינו יושב בדין כל היום, אלא שגם בא ללמד תורת ה'. ולדבר זה צריך זמן רב.

ולזה הוסיף יתרו לענות למשה, שמה שאמר שאינם באים לפני אלא לפני הקב"ה, מ"מ מצד המציאות לא תוכל לדון לבדך. שהרי בסוף "נבול תבול". ועל מה שאמר משה רבינו שאין דיין שנמצא כמוהו שרואה את הדין לאמתו ברוח קדשו, לכך הדבר הקשה יביאו אליך. דהיינו בדין שאין עדים בדבר ועל מה שצריך ללמד את העם דיני התורה, השיב לו שבוודאי אין למנוע מללמד את העם, אלא "והזהרת אתה את החוקים ואת התורות". דהיינו שילמד את העם בצורה כללית מה רצון התורה מהם, ואת הפרטים ילמד במשך הזמן.

ובזה מבואר מה שאמר "וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום". כי מאחר שנרבה דיינים נמצא שכשיש וויכוח בין איש לרעהו יכולו לדון במהרה, וממילא יהא שלום בניהם מיד, משא"כ עתה שיש הרבה אנשים שבאים לדון רק אצל משה, והדין נדחה מיום ליום, ממילא המריבה נגדלת עוד ועוד.

והנה בפשטות נראה שדברים אלו שייכים לזמן עבר, למשה רבינו ועם ישראל במדבר, אך הדבר ברור שאין דבר שנכתב בתורה לסיפור מהמאורעות שהיו אז, אלא יש בזה הכוונה לדורות עד ימינו אנו. ולפי מה שחילק רבינו את דברי יתרו לג' דברים, נראה לומר שיש כאן ג' מסרים לדורות.

א. מגבלות היכולת ברוחניות: הנה ברור הדבר לכל בר דעת שאי אפשר לבקש מילד קטן שיסחוב על גבו משא של אדם גדול, ואם למרות הכל נטיל על ילד משא שכזה, הוא יקרוס ויפול מיד, וכמו כן הדבר ברוחניות, כל אחד צריך לדעת את מגבלות כוחותיו, ואפילו משה רבינו הגדול בענקים הסכים לדברי יתרו בדבר זה.

וכמה נכונים הדברים לדורנו אנו, דור ה'מה יאמרו'. שמלחיצים את עצמנו בדברים שאיננו מסוגלים, ולנהוג בסלסול שאנשים קטנים מסגלים לעצמם הנהגות של אנשים גדולים, ומתוך כך הרבה אנשים מאבדים את האיזון הנפשי הנכון.

ואמנם אין לאדם לבדו להחליט בדבר אם הוא מכביד על עצמו, כיון שאדם עלול להיות משוחד להקל בעצמו, וכמו שבפרשתנו מבואר שמשה רבינו קיבל את דברי יתרו שמע הוכחה זו מאדם חיצוני, ולא החליט כן מדעתו.

וכבר אמרו רבותינו (אבות ב, טז) 'לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה'. וכהורים מוטל עלינו להשגיח על הילדים לראות מתי הם עוברים את הגבול, בין היכולת, לאי יכולת.

ב. הדרך ללמוד את כל התורה: משה רבינו רצה להורות לכלל ישראל את 'חוקי האלוהים ואת תורתיו'. ואמנם גם דבר זה לוקח זמן, ואי אפשר להספיק את כל התורה בבת אחת, אמנם הדרך להספיק הכל הוא לדעת לחלק את הלימוד לזמנים, וכמו שאמרו רבותינו (מגילה לב.) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג.

וכן בצורת הלימוד להתמקד בהבנת שורש העניין, ובזה יהא אפשר להקיש לפרטי הדינים. כי רבים הם מספור.

ג. לטפל במריבה בעודה קטנה: כשיש מריבה [בין שכנים, או בין בני זוג] על דבר פעוט, אם לא מטפלים בדבר מיד, הדבר מתפתח למימדים גדולים, כיון שיש לבן אדם בלב על חברו, ממילא כל מעשה שהשני עושה בתום לב, מתפרש לרע, וממילא הרבה יותר קשה אח"כ לעשות שלום.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

הכנה דרבה לקראת פורים מכח אחד מהעשרת הדברות ששייכת לכל אחד

גודל האור שמתגלה בדברי הראשונים מאירים מסוף העולם ועד סופו, וכאשר נלמוד ביחד דבריהם נזכה לגלות עומק באחד מן המצוות הנמנים בפרשן השבוע בין העשרת הדברות - והוא מצות "כיבוד אב ואם". ואלו דברי החינוך (מצוה ל"ג) וז"ל "משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים. ושיתן אל לבו, כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת הא-ל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו הא-ל, יהיה כסוס בפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו במה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא, עכ"ד.

נמצינו למדים, כי מצות כיבוד ואם מלמד אותנו "מדת הכרת הטוב!" וממנה נלמוד להיות מכיר בטובת הא-ל! ויסוד זה מפורש בדברי חז"ל במדרש (שמות רבה א, ח) אשר לא ידע את יוסף, כל הכופר בטובתו של חבירו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה שהרי כתיב אשר לא ידע את יוסף ובסוף אמר לא ידעתי את ה' ויש לציין לדברי השפת אמת (ויגש תרל"א) "יהודה". מלשון הודאה והוא כל איש ישראל. שמעתי מא"ז מו"ר זצלה"ה שנקראו "יהודים" על שם שמודין להשי"ת על כל דבר קטן וגדול שיודעין שהכל ממנו ית' כו'. עכ"ד. והרי כמו כן נכלל בזה, שיש לנו בהעצמיות שלנו, מדת הכרת הטוב, והכרת הטוב בין אדם לחבירו מקושר מאד להכרת הטוב בבין אדם למקום.

מדת הכרת הטוב לבני בית

ודבר זה נוגע גם להבני בית, וכמפורש בדברי הגמרא (יבמות סג.) שאשתו של רבי חייא היתה מצערת אותו, ובגל זאת כאשר מצא משהו שהיה מתאים עבורה, היה צורר ועוטף אותו בסדינו כדרך דבר חשוב ויקר ומביאו לה. ורב שאל אותו "מדוע אתה עושה כך, הרי היר מצערת אותך ואינך צריך לטרוח כל כך בשבילה", וענה לו רבי חייא, ראוי להביא לה דברים למרות הצער שמצערת, די "דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא (- הרהור עבירה, רש"י). זאת אומרת כי מדת הכרת הטוב מחייבת לכבדה ולהחשיבה, אף כאשר היא מצערת אותו.

ואף כאשר הקב"ה שאל לאדם הראשון (ברשית ג' י"א) "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת?" תשובתו היה "ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן

העץ ואכל", ופרש"י, וממקורו מגמ' ע"ז (ה): "כאן כפר בטובה". ולא היה לו לענות כן, כי אף שטענתו היתה אמת, אף מדת הכרת הטוב היתה מחייבת שלא לענות כן, אלא להתבונן על גודל הטובה שיש לו ממנה. וע"ש בגמ' כי מחמת זה מכונים היו בשם "כפויי טובה בני כפויי טובה!"

ולכן כאשר מתבונן האדם גודל הטובות שיש לו מבני ביתו, ביודעים ובלא יודעים, יצליח לכבדה כראוי. וע"ש בגמ' (יבמות סב): "אמר רבי תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה.. במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה.. ע"ש.

אופן חדש לקיים מצות כיבוד אב ואם

ונחזור למצות כיבוד אב ואם להעתיק דברי הקיצור שלחן ערוך (קמ"ג, כ"א), כי מכיון שמצות צריכות כוונה, הרי אולי לא יודעים אופן חדש של קיום מצוה זו, ואלו דבריו "מי שהוא רוצה באמת לכבד את אביו ואת אמו, יעסק בתורה ובמעשים טובים, שזהו הכבוד הגדול להאבות, שאומרים הבריות, אשרי לאב ואם שגדלו בן כזה. אבל אם אין הבן הולך בדרך הישר, הרי אבותיו ישאו חרפה עליו והוא מביש אותם בבושה שאין גדולה ממנה. וכן האב שירצה לרחם על בניו באמת, יעסק בתורה ובמעשים טובים ויהא נוח לשמים ונוח לבריות, ויתכבדו בניו בו. אבל מי שאינו הולך בדרך הישר גם זרעו מגנה אחריו, וגם בעוון אבות בניו מתים, כדכתיב, פוקד עון אבות על בנים, ואין אכזריות גדולה מזאת שהוא גורם בחטאיו שימותו בניו, ואין לך מרחם על בניו יותר מן הצדיק, כי זכותו עומדת לאלף דור", עכ"ד הנפלאים.

לכבדם אפי' לאחר פטירתם

והנה אם הוריו כבר נפטרו והלכו לעולמם, עדיין יש ביד האדם היכולת לכבדם, וכמפורש בשו"ע (יו"ד סימן ר"מ, ט') "חייב לכבדו אפילו אחר מותו. כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, אומר: כך אמר אבא מארי הריני כפרת משכבו, אם הוא תוך שנים עשר חדש, ואם הוא לאחר שנים עשר חדש, אומר: זכרונו לברכה: הגה - ואין חילוק בין אם לאב בכל זה (מהרי"ל סימן כ"ז). " ע"ש עוד פרטים בזה. אולם מצינו עוד שני דרכים בזה.

כל תורה ומצוה ובמיוחד חידושי תורה בש"ק מעלה נשמת הוריו

בספר דרך פקודך (מצוה ל"ג ה') מבעח"ס "בני יששכר" שכותב "הנה עפ"י פשוטו ג"כ המצוה נוהגת בכל זמן ובכל מקום, אפילו מי שאין לו אב ואם, כי ע"י התורה ומעשים טובים שהאדם עוסק בהם מעטריץ לאביו ואמו בגן עדן ומעליץ אותו מדרגא לדרגא, ובפרט בחידושי תורה שהאדם מחדש ביום השבת, ועל כן נסמך מצות כיבוד למצות שבת כנודע מכתבי האריז"ל, א"כ זה הוא הכל בכלל מצות כבוד וכו', ובהתבטלו מתורה ומעשים טובים וכל שכן אם עובר עבירה ח"ו מבטל מצות עשה דכיבוד, א"כ זה הוא ממצות עשה שכל התורה תלי בה הבן הענין". וכמו כן מצינו ב"הנהגות ואזהרות מרבי דוד לידא" - יזהר כל אדם לחדש בכל שבת איזה דברי תורה כי מצאתי בכתבי האר"י ז"ל שדרש סמיכות איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וכתוב כבוד את אביך ואת אמך וסמוך לו זכור את יום השבת לקדשו הטעם כי העוסק בתורה ביום השבת ומחדש איזה חידוש בה הם

מעטרים לאביו ולאמו באותו עולם וזה הוא איש אמו ואביו וכו' זכור את יום השבת תזכירוהו כדי שיכבדוהו את אביך ואת אמך ואם א"א לו ללמוד בעצמו ישמע איזה חדוש מחכם כדי שתעלה נשמתו היתירה בחדוש התורה" ועצם הענין מובא כבר בשערי תשובה (או"ח ר"צ ב').

דיוקו של אאמו"ר שליט"א אודות יום הכתרת הבן בסמיכה

והנה אאמו"ר ר' נחום מרדכי שליט"א דייק מדברי הזוה"ק מובא השמירת הלשון (שער התורה פרק ז'), שיש מעלה מיוחדת לנשמת ההורים בגן עדן כאשר בנם מוסמך בסמיכה ומוכתר להוראה, ואלו דבריו "יּוֹמָא דְאֵתְחַכֵּם וְקָרוּ לָהּ רַבִּי אֶתְקִינוּ כְּרִסִּי בֵּין צְדִיקָא בְּגִינְתָא דְעֵדֶן" (-היום שנעשה חכם, וקראו אותו "רבי", התקינו עבורו כסא בין הצדיקים בגן עדן) - ומיירי שם אודות נשמת האב בגן עדן, ע"ש.

אופן שני - להיות מצטער על החוסר יכולת לכבדם כראוי

זאת ועוד, ביערות דבש מהר"ר יונתן (חלק שני - דרוש ב') "והנה כל כחו של עמלק מזרעו של עשו, הוא זכות של כיבוד אב ליצחק, שמאוד נהג בו כבוד כנודע נילק"ש ח"א רמז קט"ו], וא"כ מי שיבוא לבטל זכותו וכוחו, צריך שתהיה לו גם כן מצוה זו של כיבוד בלי פקפוק, ומי הוא זה גבר שיש בידו מצוה זו בשלימות, ומי הוא שחף מפשע ולא יהיה פוגם בכבוד אביו בכל דהוא, **עד שבאתה הדסה אסתר שאין לה אב ואם כלל, והיא היתה תמיד מצטערת שלא היה סיפוק בידה לקיים מצות כיבוד, אם כן יחשב לה לצדקה כאילו קיימה אותה בתכלית השלימות, וא"כ יש בידה ג"כ מצות כיבוד לקום נגד זרעו של עשו, ולכך להכניע להמן - בנו של עשו שזכות כבוד בידו - הוצרך אסתר, שהיתה יתומה מאב ואם, וזהו שאמר הקב"ה, אתם אמרתם יתומים היינו ואין אב, רוצה לומר שתמה זכות אבות, הגואל שאני מקים תהיה אסתר, שעל ידי כך שאין לה אב ואם, תנצח להמן", עכ"ד. והיינו על דרך שאומרים כי לשון הגמ' 'חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, "מעלה" עליו הכתוב כאילו עשאה, ודייקא בלשון "מעלה", כי המצוה נחשבת בתכלית השלימות, ומעלה יתירה, כמבואר כאן ביערות מדבש.**

זכותו של עשו בכיבוד אב - מופרך מיניה וביה

מעתה, מכיון שעומדים אנו בפחות משלשים יום לקראת פורים, נמשיך בהאי סוגיא ולקשרה להיו"ט הבעל"ט - הנה מצינו בנועם אלימלך (ריש פ' ויצא) כי כל זכותו של עמלק שבאו מעשו היתה מצות כיבוד אב, אבל אפי' מצוה זו לא קיים עשו כראוי מכח מש"כ במדרש, כי מכיון שלא מצא להביא ציד ליצחק, רצה להאכילו לאביו "כלב" (!) ע"ש. והרי לאור דבריו, יכולים לומר כמו כן אודות המן הרשע, שמבואר בחז"ל שהיה עבדו של מרדכי, כאשר הציל חייו להאכילו לחם (ע' רש"י מגילה טו. ד"ה וזה בא), וא"כ הרי מדת הכרת הטוב מחייבת להיות מכיר בטובתו כל ימי חייו, ובמקום זה רצה להשמיד ולהרוג ולאבד, לא רק מי שהציל חייו, אלא אף גם עמו בכלל.

יסוד הצלת כלל ישראל נובע ממדת הכרת הטוב

ויש לצרף לזה מה ששמעתי מהרה"ג ר' משה רויזנבוים שליט"א מטורונטו יצ"ו, כי כאשר מתבוננים ביסוד ישועת כלל ישראל במגילת אסתר, שמתחלת מריש פרק ו' - בלילה ההוא נדדה שנת המלך, רואים כי הכל נובע ממדת הכרת הטוב, כי אחשוורוש זכר שהיה מחויב לשלם גמול לזה שהציל חייו, ומזה נצמח כל הישועה. והרי לאור המבואר, הדבר הפלא ופלא, כי הרי אסתר המלכה נבחרת להיות ה"זה לעומת זה" נגד המן הרשע, כנ"ל מהיערת דבש, מכח מה שזכתה להשלימות הכי אפשרי במצות כיבוד אב ואם, והרי מבואר בחינוך כי מצוה זו מושרשת במדת הכרת הטוב, ולכן מכח מדה זו, באה הישועה לכלל ישראל, בנדדה שנת המלך, שהיתה הכל סובבת על מדה יקרה זו של הכרת הטוב. ויש להדגיש כי התואר ששמצינו עבור כלל ישראל במגילת אסתר עשרות פעמים, הוא השם "יהודים" שפירושה "מדת הודאה" להיות מכיר ומודה בטובת השי"ת שמקושרת למדת הכרת הטוב בבין אדם לחבירו כמבואר.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

לדעת לומר תודה

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְרוּךְ ה' אֲשֶׁר הֶצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲה אֲשֶׁר הֶצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם (יח, ב)

ובפ"כ (ב) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִפֶּיַת עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אַחֵרִים עַל פְּנֵי: ומבואר במסכת סנהדרין דף צד ע"א ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם. תנא משום רבי פפיס גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'.

א. הקשה המהרש"א בחידושי אגדות שם: וז"ל שלא אמרו ברוך כו'. כבר מצינו בכמה כתובים הקודמים שנאמר ברוך ה' במאורעות נח אמר ברוך ה' אלהי שם גו' ואליעזר עבד אברהם אמר ברוך ה' אלהי אברהם אשר לא עזב וגו'?

ב. עוד הקשה בספר תורת חיים מסכת סנהדרין דף צד ע"א הרי אמרו שירה הרבה יותר לכאורה ממה שאמר יתרו ומדוע לא מספיק השירה?

ג. עוד הקשו הראשונים מדוע בדיברה הראשונה תלה הטעם של אנכי השם בגלל שהוצאתיך ממצרים ולא אנכי שבראתי העולם?

האדם מקבל ומבין שזה דבר מובן מאליו

אולם רצון התורה לאלפנו אחד מיסודות הנהגת בן אדם לחברו ובן אדם למקום, בהיות ונוהג שבעולם כאשר גודל בבית הוריו שכל הנעשה עבורו הוא כדבר מובן מאליו אינו רואה לעצמו חובה להודות ולהעריך את מה שמקבל ואולי יותר מכך יש לו תביעות ותלונות על הנעשה, כמו כן ההורים עם בניהם כאשר הבן עושה מעשה טוב ועוזר הדבר מתקבל כדבר מובן מאליו היות וזה חובתו ואין מגיע על כך הערכה, כמו כן בין אדם לאשתו כל מה שהאשה עושה בבית מבשלת מנקה מכבסת וכדומא הכל מובן מאליו ואינו רואה צורך לתת הערכה או תודה על הנעשה וכן ההפך האשה כלפי האיש שהזוג מבין ולוקח הדברים כדבר מוכרח להיות ואין על כך שום תשומת לב והערכה, כמו כן האדם בעסקו כאשר יש עובד טוב אינו זוכה להערכה כיון שמקבל משכורת, וק"ו כאשר מבקש איזה שירות מחברו תמורת שכר האדם מבין שאינו צריך להודות על כך כי אדרבא אני נותן לו שכר, וכן עזה"ד תן לחכם ויוסיף לקח והעיקר שהאדם חושב שהכל מובן מאליו שכך צריך להיות, ועוד יותר בעבודת השם שכל יום שמתעורר והוא בריא אינו חש בחסדי השם איתו או שגופו מתפקד ומערכת העיכול עובדת כראוי או שליבו פועם בקרבו הכל מובן מאליו ואינו חש מחויבות לתודה, וזו הטעות הבסיסית שמהווה חורבן ומחלוקת

לדעת לומר תודה

בביתו בחברתו ובעבודתו ובעבודת השם, ולפחות מאבדת כל מוטיבציה לשפר ולהמשיך בדבר הטוב שנעשה כיון שאין הערכה ולא ביטוי לכך, ולזאת באה תורתנו ללמדנו השקפת התורה מהיא הן בן אדם לחברו והן בן אדם לקונו יסוד היסודות הוא לדעת להכיר טובה ולהוקיר ולהעריך ולהודות על כל הנאה שמקבל ולא לחשוב שהדבר מובן מאליו.

שבח אינו תחליף לתודה

ובזה נבוא לביאור הפסוקים ומאמר חז"ל כתב המהרש"א בחידושי אגדות שם לתרץ את קושיתו: וז"ל אלא דה"ק גנאי לו למשה וס' רבוא שלא אמרו ברוך ה' גו' על נס עצמם עד שבא יתרו ואמר ברוך ה' על ניסם משום דהוה נס דרבים כדאמרינן פרק הרואה וק"ל עכ"ל: ונראה ביאור דבריו שאמנם משה וישראל אמרו שירה ומצינו אצל נח ואליעזר שאמרו ברוך אבל הכל היה בגדר שבח השם על מעשיו אבל לא תודה על מה שקבל, אבל יתרו הודה על הנס שנעשה לישראל וזה היה חסר שמשא וישראל לא הודו לקב"ה על הנסים שעשה להם ולא להסתפק לשבח את השם על הנסים הגדולים שעשה אלא צריך להביע את התודה על מה שהם קיבלו. ואכן מצאתי שכך כתב לתרץ בתורה תמימה הערות שמות פרק יח הערה יג וז"ל צ"ל דמה ששרו ישראל את השירה אין זה בכלל ברכה והודאה, אלא רק שבח ותהלה, וגם זה היה רק לנס קריעת ים סוף ולא ליציאת מצרים עכ"ל: מכאן אנו למדים שלא מספיק לשבח את מעשה הזולת ההורים או את בן הזוג היות והשבח אין בו את הביטוי למה שהוא קיבל אישית וההערכה האישית חסרה, ולכן לדוגמה לשבח את תבשילים טעימים אינו התודה שמחוייב האדם אלא צריך לומר לבן הזוג תודה על מה שעשית בשבילי כי זה ביטוי להערכה האישית.

מנהג העולם לומר ברוך השם

ומכאן ממעשה יתרו נלמד ונשרש מנהג העולם כאשר נשאל לשלומו משיב ברוך השם שהכוונה בזה להודות להקב"ה על מה שנעשה עבורו, כך כתב בספר עלי תמר מסכת ברכות פרק ט הלכה א ובזה יש ליתן טעם למנהגם של ישראל שאומרים ברוך ה' על כל מאורע ומאורע בחיי היום יומיים ע"ד ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת שהוא כדי להסיר הגנאי של ששים רבוא מישראל.

אנכי השם אלוקיך תלה ביציאת מצרים

ובזה מובן שהקב"ה תלה הדיברה הראשונה ביציאת מצרים ולא בבריאת העולם בהיות יציאת מצרים מתייחסת במיוחד לעם ישראל שהטיב עימם ועשה להם נסים ונפלאות וחייבים להודות על כל מה שנעשה.

מצוות כבוד את אביך בצד ימין הלוחות

ובזה יובן מה שמקשים הרי לוחות הברית מחולקים לשני לוחות לוח ימין הן מצות שבן אדם למקום ולוח שמאל הן מצות שבן אדם לחברו, והקשו א"כ מדוע נכתבה הדיברה של כבוד את אביך ואמך בחמש של צד ימין שהן של בן אדם למקום הרי מצוה זו גם כן בן אדם לחברו? אולם כתב בספר החינוך מצוה לג בהיות ומצוה זו היא מבוססת על אותו יסוד

לדעת לומר תודה

שהאדם ידע להודות על כל מה שמקבל ואינו נותן לשגרה לשכוח להודות על כך, הוא גם היסוד בעבודת השם ואחד משפיע על השני לכן היא שייכת גם למצות בן אדם למקום. ולזאת אמרו חז"ל הכופר בטובת חברו כפרעה סופו לכפור בטובת הקב"ה כפרעה.

בן אדם למקום

הראת לדעת שהודאה היא אבן יסוד הן בעבודת האדם בינו לבין קונו והן בין אדם לחברו. ומאותו יסוד שחובת האדם להרגיל את עצמו להיות רגיש לכל דבר שמקבל ולהעריך ולהודות, יוכל האדם להכיר טובה לבוראו על כל החסדים שעושה עימו בכל יום ולא יבין שהכל מובן מאליו ואין על מה להודות, אלא חז"ל מגדירים הדבר עד כדי כך כל הנשמה תהלל שעל כל נשימה ונשימה צריך להודות להשם ולא להבין שלנשום זה דבר המובן מאליו, כי כאשר האדם ילך לבתי חולים ויראה כמה מתמודדים עם כל נשימה ידע להעריך את מערכת נשימתו התקינה, וכמו כן כל חלקי גופו ואבריו אשר מתפקדים באופן תקין עד כמה צריך האדם להעריך ולהודות ללא גבול, וכאשר אנו אומרים **בנשמת כל חי ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, וידנו פרושות כנשרי שמים, ורגלנו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך השם אלוקינו ולברך את שמך מלכנו על אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עימנו ועם אבותינו, ולצערנו בתקופה זו אשר הצרות גוברות וכל יום גזרות קשות חדשות אשר נפטרים אנשים תינוקות וצעירים מדברים פשוטים אחד נחנק ואחד לא קם ואחד משפעת או מריאות או נופלים וכדומא הרי שלקום בסדר אינו דבר שמובן מאליו, וכבר לימדנו יעקב אבינו שאמר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, ואם תתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וכו' שחובת האדם לדעת להעריך כל הנעשה סביבו שאין הדבר פשוט ומובן מאליו, צא וראה כמה לא זכו לאשה ואם כבר זכו כמה לא זכו לפרי בטן ואם זכו לפרי בטן כמה ממורמרים מיוצאי חלציהם שעדיף שלא נבראו, ואם הכל בסדר כמה אינם בקו הבריאות ובכל יום מתמודדים עם הקיום, וק"ו כאשר זוכה לפרנסה אשר רבים רעבים לפת לחם ובגד ללבוש, כי אין החיים דבר שמובן מאליו, ורק כאשר האדם יחנך וירגיל את עצמו לתת דעתו על כל הנאה שמקבל להעריך ולהודות בן אדם לחברו יורגל גם להודות למקום.**

כל הקרבנות בטלים וקרבת תודה אינה בטלה

ולזאת כתבו חז"ל במדרש ויקרא רבה (וילנא) פרשת צו פרשה ט סימן ז רבי פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם ר' מנחם דגליא לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבת תודה אינו בטל כל התפלות בטלות ההודאה אינה בטלה הה"ד (ירמיה לג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות וגו' זו הודאה ומביאין תודה בית ה' זה קרבן תודה וכן דוד אומר (תהלים נו) עלי אלהים נדריך אשלם תודות לך תודה אין כתיב כאן אלא תודות ההודאה וקרבת תודה. וכתב בספר אבודרהם תקון התפלות ועניניהם וז"ל ופירש החכם ר' דוד קמחי שרצה לומר באמרו כי התפלות בטלות שלא יצטרכו לשאול צרכי עולם כי בטובה גדולה יהיו כל הימים. ואין להם אלא שבח והודאה לשם יתב' וכן לא יהיו

לדעת לומר תודה

חוטאים לעתיד לבא ואז לא יצטרכו לקרבן חטאת ואשם כי אם קרבן תודה שאינו בא על חטאת. וזהו שאמר במדרש ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב (תה' עח, לט) שלא ישוב לטבעו וליצר הרע לימות המשיח.

מעלת מודים דרבנן

והוסיף על כך האורחות חיים חלק א הלכות תפלה אות כ וז"ל וגמטריי' של מודי"ם מאה כנגד מאה ברכות שחייב אדם לומר בכל יום. וכתבו בתשובות הגאונים החדשות עמנואל (אופק) סימן כח וז"ל מודים דרבנן דבר חשוב למאד עד שבשביל חשיבותו אמרו [במסכת ברכות דף כא ע"ב] על הבא ומוצא צבור מתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל.

מעשה עם הגר"ש אלישיב זצ"ל

כאשר היה מאושפז הובא בשבילו רופא מומחה מחו"ל לטפל ולא ידע לדבר רק אנגלית ולבסוף ביקש הגר"ש שילמדו אותו איך אומרים תודה באנגלית, שאלו אותו מדוע נצרך לכך, והשיב בכדי להודות לרופא, שאלו אותו שהם ידאגו להודות בשמו, והשיב בשאלה מדוע בכל תפילת שמונה עשרה יוצאים על ידי הש"ץ ואילו בברכת מודים תיקנו חז"ל שהציבור יאמר מודים דרבנן, ומדוע לא הסתפקו באמירת הש"ץ? אלא חז"ל מלמדים אותנו שלהודות צריך האדם בעצמו לעשות ולא על ידי שליח, ולכן נצרך ללמוד לומר תודה באנגלית.

מעשה שהיה עם הגר"ש"ז להודות על שרות בתשלום

מסופר על הגר"ש"ז אויירבך זצ"ל שלאחר פטירתו סיפר נהג מונית שהסיע באופן קבוע את הרב במשך שנים רבות ובכל יום כשנכנס למונית שואל לשלמה וב"ב וכאשר נפרד ממנו מודה לו על שהסיעו, למרות שבעל המונית עשה לטובת עצמו ואדרבא הגר"ש"ז הוא שעשה לו טובה, כיון שסו"ס נהנה היה מודה כיון שאינו שייך רק למיטיב אלא לזיכוך נפשו.

סגולת אמירת תודה

כתב רבי נחמן מברסלב זצ"ל ליקו"מ ת"ב ח"ב שיש דרך אחת שבעזרתה ניתן להשיג כל דבר ואף לבטל את הגזירות הקשות ביותר שאפילו שערי דמעה נעולים בפניהן, דרך מיוחדת זו נקראת אמירת תודה שנאמר בואו שערי תודה תהלים קד אדם שמודה לקב"ה על כל מה שקורה איתו מקטן ועד גדול מטוב ועד רע, פותח לעצמו את האפשרות לקבל מה' מתנות נפלאות שלא היו אמורות להגיע אליו, ולהיכנס בשערים נעולים שאין אפשרות לפותחם, וזאת בזכות אמירת תודה אמיתית ומעומק הלב, בכך שיהודי הופך את טבעו ומודה לה גם על הקשיים והניסיונות שעומדים כנגדו, הקב"ה אינו נשאר חייב והופך עבורו את הטבע בכדי למלא את כל מבוקשו.

מעשה בחשיבות אמירת התודה לקב"ה

לדעת לומר תודה

בענין זה מספרים מעשה שהיה ביהודי ירא שמים שכמו כולנו חי את השיגרה מהחכם דרשה על מעלת אמירת התודה כמה זה חשוב להודות וליהודי הזה היה בן בחור ישיבה שהחליט באותו היום לצאת עם חבריו לטיול לקברי צדיקים היהודי הזה קיבל על עצמו לומר תודה על כל דבר ואחרי שיצא מבית הכנסת בדרך לביתו שמתארכת בערך כמו עשרים דקות אמר תודה לקב"ה על אשתו על הילדים על הפרנסה ועוד ועוד באמת לא חסר על מה לומר תודה לקב"ה ברגע שהאדם מתחיל לומר תודה על כל דבר הוא פתאום רואה שיש לו הכל אבל שלא אומרים תודה מרגישים שחסר ואותו י הודי היה אומר תודה כל הדרך עד שהגיע לביתו שהגיע לביתו הוא נח צהריים והנה לקראת הערב בנו חזר מהטיול נסער ונרגש ואמר לאביו אבא אתה לא מאמין איזה נס היה לנו ראינו את המוות מול העיניים מספר הבן לאבא שבדרך לטיול הוויזו לקח אותנו דרך כפר ערבי ופתאום שמנו לב שאנחנו בסביבה עויינת ובין רגע התאספו עלינו המון ערבים סביב האוטו והתחילו לצעוק בערבית אטבח אל יהוד תהרגו את היהודים תהרגו את היהודים ופתאום הגיעו השוטרים הפלסטינאים ופיזרו את ההמון ממש ראינו את המוות מול העיניים שאל אותו האבא באיזו שעה בערך זה קרהנ ענה לו הבן בערך בשעה אחת וחצי אמר לו האבא זו בדיוק השעה שהלכתי בדרך הביתה ואמרתי תודה לקב"ה על הכל בזכות אמירת תודה ניצל בנו וזה בדיוק מה שכתב בליקוטי מוהר"ן שבשעה שהאדם אומר מזמור לתודה הקב"ה מוליד לו תולדה ישועה ממקום אחר.

עוד מעשה שפורסם

מעשה שפורסם לפני כארבע שנים. שלום קוראים לי אבי, אני אב לארבעה ילדים. זה עתה יצאנו מהחדר של דוקטור כהן, הוא הודיע לי שאני עומד בקרוב לאבד את מאור עיניי. מחשבות רבות התרוצצו במוחי: "אבי, אתה עומד להיפרד מכל המראה היפה של הבריאה, כבר לא תראה את השמים הבהירים בקיץ והאפורים בחורף גם לא את הצבעים היפים של העצים והפרחים..." חזרנו הביתה וחשבתי איך במשך ארבעים השנים לא התעוררתי להודות לבורא עולם על המאור שנתן לי!!

איך לא פרצתי במחול כל בוקר על העיניים שיכולות לראות את הבריאה הנפלאה?! מיד לקחתי דף ועט והתחלתי לכתוב "אלוקים אני יודע שלא מגיע לי כלום ובכל זאת כל יום אתה שולח לי מתנות גדולות, מעולם לא עצרתי לחשוב או להודות עליהן אבל אף פעם לא מאוחר אז אלוקים, תודה על האוזניים ששומעות, תודה על זה שאני קם כל בוקר, תודה על חוש הטעם והריח, תודה על שהמוח פועל, תודה על מקום העבודה, תודה על המשפחה... לא יכולתי להפסיק הדף הלך והתמלא ושוליים דקים נותרו לי בדף שם הוספתי עוד תודה אחת: "אלוקים, תודה לך שפקחת לי את העיניים לראות את העולם אני חושב שעד עכשיו שהייתי עיוור." אחרי שהרגשתי שליבי התמלא באושר ותקווה החלטתי כל יום לכתוב מכתב תודה לבורא עולם. הייתי מוסיף עוד תודה עוד דף ועוד דף. כן, יש הרבה על מה להודות. הימים עברו והגיע זמן הפגישה עם ד"ר כהן. נכנסו לחדר שלו, הוא בדק אותי ואחרי הבדיקה אמר: "אבי אלו לא אותן עיניים מישהו השתיל לך

עיניים חדשות." אח, הוא לא ידע כמה שהוא צדק. התודה ניצחה וזאת עובדה - המחלה נעצרה, נמצאה תרופה חדשה למכתי והמחלה נסוגה לחלוטין!!! אתם מבינים זה רק עניין של תודה....

מעשה היה עם פרופסור ינון משערי צדק

קראתי מעשה שהיה עם פרופסור ינון בשערי צדק מנהל מחלקת זיהומים שפעם הביאו חולה שנעשה לה נקב בקיבה רח"ל והיית סובלת כאבי תופת כמובן הכניסו אותה לניתוח אך עדיין היו לה כאבים עזים בני המשפחה ובפרט אחד הבנים היה מלא טרוניות וטענות על הרופאים מדוע לא מטפלים נכון באמא שהיא עדיין סובלת כל כך ושאל מי האחראי על המחלקה הוא חייב לדבר איתו, ובאמת יצא לו שכאשר הגיע פרופסור ינון הטיח בפניו דברים קשים על ההזנחה וחוסר טיפול לאמא אשר כבר מאושפזת שלושה שבועות והיא עדיין סובלת, לאחר ששמע הפרופסור את הדברים ביקש מהבן להתלוות אליו הלך איתו והוא לקח אתו לאזור השירותים ולא הבין מה הוא עושה אולם הרופא מראה לו ששם על הקיר תלויה ברכת אשר יצר וביקש מהבן שיקרא איתו ביחד מה כתוב בברכה, הבן היה המום כי הרופא נראה חלוני ומה רוצה מהברכה ומראה לו הרופא כי כתוב שהקב"ה ברא את האדם נקבים נקבים חלולים חלולים ואם יסתם אחד מהם או יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת, אמר הרופא אתה מבין מה כתוב כאן הרי אם יפתח אחד מהן אפילו שעה אחת אי אפשר להתקיים ואמא שלך יש לה חור בקיבה וכבר היא חיה פה שלושה שבועות וזה רק אודות לטיפול המסור שמנסים להציל אותה ועדיין יש לך טענות כי אינך יודע להודות לקב"ה על החסד שעושה בכל רגע עם האדם מבחנתי כל נשימה שאדם נושם הוא חסד ונס ולא דבר שמובן מאליו, הבן כמובן היה מאוד המום מאחר והיה בן תורה ולמד מוסר השכל כיצד צריך להסתכל נכון ולדעת לומר תודה על חסדי הקב"ה בכל רגע עם האדם.

מוסר השכל

הנלמד מדברינו, על היסוד הגדול והחשוב שעליו מושתת עבודת האדם בינו לבין קונו וכן בין אדם לחברו והיא לדעת להודות ולהרגיל עצמו לומר תודה ולהחדיר בקרבו הערכה והוקרה והודאה על על טובה והנאה שמקבל בכל צורה, וצריך כל זוג שבונה ביתו לקבל על עצמו להרגיל לשונם תמיד להודות ובפרט הבעל כלפי אשתו שאין דרך האיש להודות ולדעת לפרגן ולשבח על כל פעולה שנעשה עבורו וכן האשה כלפי בעלה, ולא לנהל את חיי הנישואין כדבר המובן מאליו אלא להפרות את השמחה והאושר בבית כאשר כל אחד מעריך ומוקיר כל הנאה ובוה מרבים שלום והשכינה שורה בביתם. ובכך שזו האוירה שתשרה בבית הרי שהתוצאה מכך ילמדו הבנים להתייחס עם ההורים כי חובה להחדיר בבית את התשומת לב לכל טובה והנאה שנעשית מאחד לשני זו דרך לגדל ולחנך שאין הדבר מובן מאליו שההורים יעשו כל מה שעושים וצריך להוקיר ולהודות, כך גם ההורים עם הבנים ידעו לשבח את מעשה בניהם ולא לחשוב שזה חובתן כי רק כך יתחנכו להרגיל עצמן להעריך כל דבר שמקבלים, וכן בחיי החברה או העבודה או קבלת שרות אפילו

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,

אמרי מרדכי ועוד

לדעת לומר תודה

בתשלום ידע האדם להביע את הערכתו ולשבח ולהודות על כך ולא דבר המובן מאליו כי יכול להיות אחרת. ובכך האדם ירגיל עצמו גם בינו למקום לדעת להודות ולהלל את השם על חסדיו ולעבוד את השם בשמחה תמיד.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

ישקני מנשיקות פיהו

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׂרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי (יט, ד)
ה' 'עשה' למצרים. והרבה.

וכך מכה רדפה מכה, עד לזו האחרונה - בה הם 'נקברו' תחת גלי הים.
ואת כל זה - 'ראינו'.

והוא יתברך, גם 'נשא' אותנו. על 'כנפי נשרים'. זו היתה גם 'הגנה' מלאה, וגם - 'טיסה'
ישירה (עי' מכילתא כאן).

ובסופו של דבר, הוא הביא אותנו - אליו. ל'הר האלוקים'.
וגם את כל זה - ראינו.
- ומה המטרה?

זה כתוב בפסוק הבא: 'שמוע תשמעו בקולי'.

היינו: הוא 'עשה' למצרים, 'נשא' אותנו על כנפי נשרים, והביא אותנו אליו - כדי שנשמע
בקולו.

- וזהו? אנחנו גם 'מרוויחים' משהו?

- כן. 'והייתם לי סגולה מכל העמים'. וגם - 'אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש'.
אנחנו מכירים עוד 'רווח': 'שכר'.

אתה עמל כל חיך, כדי לבנות לעצמך את ה'עולם' שלך - בעולם הבא.

וה'עולם הבא' הזה, 'מכיל' - תענוגים גדולים מאוד. הרבה יותר ממה שאפשר לדמיין
כאן. וכל מצוה שלך, בונה עוד נדבך באותו 'היכל' של עונג.

אז כנראה שיש איזה 'קשר' בין ה'שכר' - ל'ממלכת כהנים', ול'סגולה'.

*

לקבל שכר - על כך שאתה נהנה

אולי נלך צעד לאחור, ונקשה:

הלא הוא יתברך - מושלם. מכל צד אפשרי. הוא 'אין סוף'. אין משהו ש'מגביל' אותו,
ש'מחסיר' לו משהו.

אז מדוע הוא רוצה בכלל בעולם הזה. בנו, קרוצי חומר. מה היה כאילו 'חסר' - למי
שבאמת לא חסר לו מאומה.

יש, 'בגדול', שתי תשובות.

האחת:

ה' יתברך - הוא 'תכלית הטוב'.

ושלא נטעה חלילה: הוא עצמו - בלתי מושג. מעל ומעבר לכל הבנה שלנו. וגם מעל המושג הזה, 'טוב'. [גם 'טוב' - הוא 'הגבלה' מסויימת].

זה רק 'מה שנוכל להשיג בענין זה' (עי' דע"ת סי' יח). גבוה מזה - זה מעל ההשגה שלנו (עיי"ש. וע"ע בקל"ח פתחי חכמה פ"ג ופ"ד). ויש גבוה מזה.

היינו - ה'טוב' שהוא, זו 'הנהגה' שלו. זה לא 'הוא' עצמו, חלילה.

ובפרט, שההמשך (שם) הוא - ש'מחוק הטוב להיטיב'. היינו - הטוב, מוכרח - להיטיב. זה ה'חוק' שלו, אין לו דרך אחרת.

את זה, לעולם לא שייך לומר עליו יתברך 'בעצמו'. הוא אינו 'מוכרח' למאומה. ה'חוק' הזה - הוא רק באותה 'הנהגה'. כך הוא רצה 'לנהוג' - כ'טוב'. וחוקה של ה'הנהגה' הזו, כפי שהוא רצה בה - זה 'להיטיב'.

ומכל מקום.

ב'חוק' של אותו 'טוב', 'מונח' גם עוד משהו: הטוב ההוא, אינו יכול להיות 'טוב' - אם האדם לא יהיה 'בעל' הטוב ההוא. אם זה לא יהיה 'שלו'.

מונח שם, שמי שמקבל טובה 'סתם' ככה - מתבייש בה. כך נקבע ב'חוק'.

[אנו מדגישים זאת, כנסיון לענות תשובה לשאלה הידועה - מדוע לא ברא ה' אותנו כך שנהנה מהטוב בלי שיהיה לנו 'נהמא דכיסופא', הלא הוא כל יכול. ודו"ק.]

ולפי זה, לכאורה צריך לומר - שה'סגולה מכל העמים', וגם 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' - הם ה'אמצעי', על מנת להגיע - אל השכר המובטח.

- ומדוע באמת 'מגיע' לנו שכר?

- כי קיימנו את 'חפץ המאציל'. קיימנו - את רצונו.

- ומהו 'רצונו'?

- להיטיב לנו!

דהיינו: הוא רוצה - להיטיב. אנחנו - 'מאפשרים' לו, להיטיב לנו. 'מסדרים' את כל ה'צינורות' העליונים, באופן כזה - שה'שפע' יוכל להגיע אלינו (עי' בכללי פחו"ד א.).

ומאחר וזה תכלית רצונו - שיגיע אלינו השפע, אז באמת מגיע לנו אותו שפע. כי מילאנו את רצון ה' - להיטיב לנו.

תחשוב: אתה מאפשר למישהו להעניק לך - ולכן מגיע לך שכר; הלא קיימת את רצונו, שהוא - להעניק לך!

- היש לך 'חיר' מתוק מזה?!

ויש להוסיף. הנהגת 'תכלית הטוב', לא תהיה 'שלמה' - אם היא לא 'תצא לפועל' במציאות. עד שלא תהיה 'הטבה' ב'מעשה'.
אם ה'טוב' נשאר ב'בכח' - אז הוא חסר.
וכך ברור לנו, שהסיבה ל'נבראים' היא - כדי שיהיו 'מקבלי טובה'. כדי 'להוציא לפועל' - את הנהגת טובו (עי' ע"ח בתחילתו).

*

העבודה - צורך גבוה

ויש גם תשובה נוספת.
[יעוי' ברמב"ן ואתחנן פ"ו פ"כ, בסופו; וגם באדרת אליהו שם פכ"ד. משמע שה'שכר' הוא 'צדקה', ולא משהו ש'מגיע' לנו. לכאורה זו מח', וצ"ע.]
ננסה ללמוד את הפסוק הנ"ל:
'והייתם לי סגולה מכל העמים'.
היינו:

'שיהיו חביבין לפניו כאוצר נחמד, לא ימסרנו המלך ביד אחד מן הפקידים אלא הוא ישמרנו בעצמו' (ריקאנטי, כאן).

היינו. כל ה'עולם' - 'רחוקים' ממנו. הוא מנהיג אותם על ידי 'פקידים'.
אנחנו, לעומתם, ה'אוצר הנחמד' שלו. אותנו הוא מנהיג - בעצמו.
הפסוק ממשיך: 'כי לי כל הארץ'.
וכאן יש לנו להקדים.

ה'מאציל' העליון, הבורא יתברך - אינו נזקק למאומה. 'וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף, הוי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות (בר"ר מד, א)'.
- ה' אינו 'זקוק' לנו. המצוות ניתנו - 'לצרף בהן את הבריות'.

אמנם - חז"ל לימדונו, ש'העבודה - צורך גבוה'. דהיינו - לה' יתברך, ל'גבוה', יש 'צורך' - ב'עבודה' שלנו.

- צורך!

- אז איך זה מסתדר??

התשובה היא, שיש כאן - שתי 'הסתכלויות'. שני מבטים (עי' שלה"ק תו"א שעה"ג, בעיקר מפכ"ד ואילך).

האחד - עליו עצמו, ה'שורש' של הכל. הוא - אינו זקוק למאומה. בשום צורה שהיא.
והשני - אלו ה'גילויים' שלו. והוא מתגלה - כ'צורת אדם'.

ובאדם, יש ב'גדול' - שני חלקים: איש, ואשה.
שניהם - 'ויקרא את שמם אדם'. שני 'חלקים', של מציאות אחת. של יישות אחת. והייעוד - 'ודבק באשתו'. להיות בחזרה 'אחד'.
כך גם הוא יתברך. יש 'קודשא בריך הוא', ויש - 'שכינה'. בצורה אחרת - אלו השמות 'הוי"ה' ו'אדנות'. ובעוד 'ביטוי' - זה נקרא 'שמים' ו'ארץ'.
[כל 'שם', הוא סוגיא עמוקה ורחבה. ובלי להבין - חסר מאוד ב'ייחוד'. עי' בספר שערי אורה].

והתפקיד שלנו, הוא - 'לאחד' אותם. שיהיה 'ייחוד' ביניהם. שיהיה 'ודבק באשתו'. ה'חידוש' הגדול, שאין גדול ממנו, הוא - שהשכינה 'שוכנת', בנו. ב'לב' שלנו. שוב: היא נמצאת - בתוכנו!
אין מילים שיוכלו לתאר את גודל האבסורד, מחד; ואת גודל הרוממות - מאידך. ויש לנו גם תפקיד: 'להביא' גם את שם הוי"ה, למציאות שלנו. עלינו 'לקרוא' בשמו הגדול, ולחבר אותו - אלינו. לשכינה שבנו. כך הוא יהיה ב'מח', והשכינה - ב'לב'.
- ומאחר ואני אדם אחד, והמח והלב שלי הם בעצם מציאות אחת - אז הגילויים האלו, 'מתאחדים' - בי!

[אלו דברים יסודיים מאוד, נגענו בהם 'על קצה המטה' בלבד].
זהו 'ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', שהוא - כוונת כל המצוות שלנו (ולמעיר מדברי הנוב"י מהדו"ק יו"ד צג, יעוי' בספר שמחת הרגל להחיד"א לימוד ב' בסופו).
- ולמה הוא יתברך רצה בכל זה?
את זה - אין לנו האפשרות להבין. ה'דיסק' שלנו אינו מתוכנת לקלוט תובנות עליונות כאלו (עי' בליקוטים מהגר"א שבסוף ספד"צ).
אז לאגב, הזוהר, היינו - שמו יתברך, יש 'צורך' - בעבודה שלנו. ממש צורך. בלי העבודה שלנו - לא יהיה ייחוד כאן.
[בדגש על 'כאן'. ב'שמים' - הכל מאוחד. אין 'פירוד' חלילה. רק בעולם הזה, יש 'צורך' - לחבר, לייחד].
זה - 'כי לי כל הארץ'. ה'ארץ', היינו השכינה הקדושה, שהיא ב'לב' שלכם - היא 'לי'. לשמי. לשם 'הוי"ה' (עי' ריקאנטי שם).

*

הנשיקות - והחיבור

בהר סיני, נוצר הקשר הזה.
ה' אמר לנו שתי דברות. בלבד. את השאר - שמענו ממש רבנו.
ואלו שני הדברות, ששמענו מפי ה' יתברך:

'אנכי הוי"ה אלוקיך'.

אני - זה הוי"ה. זהו שמי, ומבחינתך, מצד ה'עבודה' שלך - זה אני. אתה לא יכול להשיג משהו יותר גבוה.

ו'אני' - אלוקיך. האלוקים שלך. ה'כח' שלך. תישען עלי. תבטח בי. תתקרב אלי - ואני אתקרב אליך.

והשני:

'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'.

- רק אני האלוקים שלך. תיזהר שלא 'לפנות' למישהו אחר חלילה.

זה היה 'ישקני מנשיקות פיהו' (עי' ביאודה"ג לשיה"ש א, ב).

ה' 'נישק' אותנו. שתי נשיקות. ובשתי 'נשיקות' אלו, הוא כרת איתנו ברית.

האחת, אמרה לנו - אתם שלי. 'מקודשת לי'. 'אנכי, הוי"ה אלוקיך'.

והשניה - 'אסר לה אכולי עלמא'. את 'אשת איש', ואסורה - לכל העולם כולו (עי' ביאודה"ג לשיה"ש א, ב).

ה'נשיקות' הללו, כוללות - את כל התורה כולה.

ה'אנכי', זה כל ה'מצוות עשה'. הכל זו 'נשיקה' אחת גדולה. הכל זה 'קשר' אחד גדול.

וה'לא יהיה לך' - זה כל ה'לא תעשה'. זו 'נשיקה' - של 'על שאינה מתחברת באחר' (עיי"ש). כל כולנו - הרמ"ח, השס"ה, וכל המאוויים והרצונות - רק אליו יתברך.

יתכן.

ה'פה', הוא מקום ה'חיים'. משם האדם 'נושם' את ה'חיים' שלו. גם האוכל - שהוא המקור השני ל'חיים' - נכנס דרך אותו 'פה'.

וה'חיבור' הזה, יוצר מצב כזה - שה'חיים' שלנו, משתתפים זה בזה.

עד היום - היו אלו שני 'מהלכים' שונים. כל אחד ודרכו, כל אחד ושאיפותיו. כל אחד - ומסלול חייו.

מעתה, אין יותר שני 'חיים'. ה'שנים' - התאחדו. זהו אחד, לכל דבר וענין. הרצונות, השאיפות. המסלול. הכל - אחד.

וזה קורה - כשיש אהבה אמיתית. מצד אחת 'אהבת עולם אהבתיך', ומצד שני 'ואהבת את ה' אלוקיך'.

האהבה, מאחדת.

למשל. כשיש 'חלוקי דעות', אז יש מה ש'אני אומר', ומה ש'אתה אומר'. הדעה 'שלי' - והדעה 'שלך'.

והתוצאה - 'התנגשות' חזיתית. עומדים אחד מול השני. העינים 'יורות זיקים'. ומחכים - מי 'ימצמץ' ראשון.

ובמקרה היותר טוב - או שאני 'אוותר', או שאתה 'תוותר'. [מה שאינו נכון בנישואין
גשמיים' כלל וכלל. הסיסמא הזו, 'תוותר/י', אינה אלא מתכון בטוח - ל'פיצוץ' עתידי. יש
ללמוד מה עושים כשיש 'חילוקי דעות', ואכמ"ל.]

אבל אם אלו 'חיים' של 'אחד' בלבד, אז זה כבר לא 'שני עברי המתרס'. אין כאן 'יריבים'.
יש רק - שני צדדי ספק.

כשזה 'אחד', אז שני האנשים 'מכילים' את שני הצדדים - באותה המידה ממש. אף אחד
לא מרגיש שהרצון של השני - הוא 'חוצה' לו. הלא אני חש אותך - ואת רצונותיך - כמו
את הרצונות שלי, ולפעמים אף יותר מהם. וכך 'אני' רוצה את ה'צד' שלך - בדיוק כמוך.
במצב זה, אין 'חילוקי דעות'; יש רק - 'צדדים'.

- וכך, 'עמק השווה' - קרוב מאי פעם.

[הכותב עוסק בייעוץ, בעיקר ב'שלום בית'. הרבה מאוד 'בעיות', נוצרות - מה'חילוקי
דעות'. לא מעצם ה'חילוקים'; לכל בר דעת - יש 'דעת', וטוב שיש לו. הבעיה היא - כשלא
יודעים כיצד מתמודדים עם זה. מה עושים - טכנית ממש - כדי להגיע ל'עמק השווה'.
וכדאי ללמוד את הדברים - ולחסוך חיכוכים רבים מאוד.]

*

ה'רושם'

ה'נשיקות' הללו, 'יצרו' את המציאות הזו.

- הלא אז - 'נתקעה התורה בליבם'.

היינו - הרצון שלו יתברך, הפך להיות - הרצון שלנו. בכל ליבנו - רצינו את זה. לא היה
צורך 'להתגבר' על הרצון שלי.

עיניה של ה'כלה' שבליבנו, היו נשואות אך ורק - לבעלה. לשמו הגדול יתברך. ואיתה
עימה - גם כל שאר ה'לב' שלנו. הכל היה 'פונה' - 'לכיוון' אחד בלבד.

- זה אולי 'חידוש' אצלנו.

המציאות הזו - בה כל התשוקות שלנו, והמאוויים שלנו, 'מתנקזים' לכיוון אחד ויחיד -
ה' יתברך, נראית לנו הרבה יותר 'רחוקה' - מאשר 'על מנת שתעלה לרקיע'. איפה אני
ואיפה זה.

אז עלינו לדעת: זה באמת - רחוק.

ה'חטא' שהיה אז, הרחיק אותנו מה' יתברך, ואותו - מאיתנו.

כך גם החטאים שלאחר מכן. הם גרמו ל'חורבן' של כל הבנין הנפלא הזה.

אבל - נותר בנו 'רושם'.

יש לנו 'את זה' - ב'בכח'. זה נמצא. עמוק בפנים. השכינה הקדושה מעולם לא עזבה
אותנו. ובפרט - בארץ ישראל. ארץ ה'קודש'. כאן, ה' שוכן - תמיד.

וכשאתה מבין את הסוגיא, ומגלה את ה'שכינה' שבתוכך - אז זה מתעורר.

*

החיסרון הגדול

ידוע, שב'מן' - היו כל הטעמים שבעולם. מה שרצית - היה שם.

ובדרך כלל מבינים, שהיה זה סוג של 'מלצר' וירטואלי, ששאל כל אחד - במה כבודו חושק, סטייק - או שניצל. גלידה - או עוגת שוקולד. עגבניה או חסה לשוחרי הבריאות. הכל היה שם.

יתכן שאפשר להבין גם אחרת.

ב'מן', היו - 'כל הטעמים שבעולם'.

- מדוע האדם רוצה את 'כל הטעמים שבעולם'?

- כי זה 'חסר' לו.

אין 'הנאה' - בלא 'חסר'. וכשאתה רוצה משהו - זה בעקבות אותו חסר.

גם כשנראה שאני 'סתם ככה' רוצה משהו, האמת היא - שזהו חסר. והוא התעורר - כשהסתכלנו על ה'משהו' הזה, במציאות - או בדמיון. כשלא השכלנו להפריד בין ה'עין רואה' - ל'לב החומד'. ופעמים רבות עלינו למנוע מה'עין' להיות 'רואה'. נגם בדברים המותרים. לדוגמא, כשאדם קורא עלונים פרסומיים - בסופו של דבר הוא 'חומד'. וגם אם הוא אינו מרגיש זאת מיד - וכך זה בדרך כלל - זה קורה איפשהו, 'בפנים'. ואם כך - למה בכלל לקרוא אותם? כדאי לחשוב על זה.]

וההנאה - היא מילוי החסר. כך זה תמיד, למתבונן.

יש למשל דבר כזה, שנקרא - 'אכילה רגשית'. חסר משהו 'בפנים', ומנסים למלאות אותו - באכילה.

הנפש שלנו, היא תמיד - חסרה. זו מהותה. אז תמיד - אפשר למלאות. עוד ועוד. בלי סוף.

וכך נראה העולם שלנו. הנאות בלי סוף. מכל המינים והסוגים. גם ההנאות ה'מותרות', מתרבות וגדלות ללא הפסקה. הכל 'זמין'. מה שאתה רוצה. ועדיף מאוד ש'תרצה'. כך משדרים לך תדיר מוכרי ה'עולם הזה'.

וה'התמכרויות' - חוגגות. כי ה'מילוי' של הרצון - יוצר חסר נוסף. ואף פעם אין 'חצי תאוותו בידו'. אף פעם!

והתוצאה - חסר כל כך עמוק, היוצר - התמכרות. וכך מה שהיה דמיון של 'הנאה' - הופך לצורך קשה, וכמעט בלי הנאה בכלל. [יש דרך 'לצאת'. היא אולי קשה - אבל היא קיימת. אבל מה שהכי קל - זה למנוע את זה מלכתחילה. וגם לזה יש דרך... ואכמ"ל.]

- יש דרך אחרת 'למלאות' את הנפש.

ה'מן', היה - 'מתולדות האור העליון, שנתגשם - ברצון בוראו יתברך' (עי' רמב"ן בשלח, ט"ז, ו).

המן - היה 'זיו השכינה'. זו מהותו. הוא 'נתגשם' - כי הוא היה צריך 'להתאים' לעולם גשמי; אבל זה לא גרע ממהותו האמיתית.

זיו השכינה, זה ה'אור' האמיתי של החיים שלנו. זה הדבר היחיד שיכול באמת להאיר את הנפש החסרה שלנו.

- וזה היה ה'כל הטעמים שבעולם' (עי' היטב ברמב"ן שם).

היינו - הם לא היו זקוקים לשום 'טעם'. זה היה - 'הריני כאילו התקבלתי'. הנפש שלהם, מצאה לה 'מנוח'. היה טוב להם. הם לא היו צריכים 'תוספת' של איזה 'טעם' חיצוני.

כשהנפש 'מלאה' - אין 'חוסרים' (עי' היטב ברמב"ן שם).

והמילוי האמיתי, הוא - 'אנכי'. ה'אור' העליון.

ויש לו 'מקום' אצלנו. בפנים. וה'מקום' הזה - משתוקק אליו, תמיד. ללא הרף. 'שימני כחותם על ליבך, כחותם על זרועך' (עי' תענית ד., וע"ע שעה"כ תפילין דרוש ה').

*

ה'מן' של היום

נו, מה זה נוגע לי?

ה'מן' - כבר מזמן אינו בסביבה!

ודוקא היה מאוד מעניין אותי ה'מן' ההוא. אבל כפי הפירוש הפשוט, בלי 'רעיונות גבוהים'. רק לדמיין את ה'טעמים' הללו, זה עושה משהו ל'בלוטות הטעם' שלי.

ומכל מקום - הפירוש השני, ודאי רחוק ממני. הוא הרי היה במן - וזהו! הלא כן??

- אז זהו, שממש 'לא כן'.

לא צריך דוקא את ה'מן' דאז, כדי 'להאיר' את השכינה.

שמו יתברך, נמצא איתנו. תמיד. 'נקרא עלינו'. וכשאנחנו 'קוראים' לו - הוא בא. 'יקראני - ואענהו. עמו אנכי'.

וזה אותו הדבר. זה 'זיו השכינה' ממש. אולי לא באותה 'עוצמה'; בכל זאת המן היה הרבה יותר 'כאן'. אבל המציאות הזו - קיימת תמיד.

והזמן הנכון לקרוא לו, זו 'קריאת שמע'.

אפשר - 'לראות' בעיני רוחנו, את שמו הגדול. ולהבין - אצלי, בפנים, יש את ה'שכינה' - שהיא 'משתוקקת' אליו, בכל הוויתה. היא 'קוראת' לו.

וכך, כאן - אצלי - נהיה הדבר הגדול הזה, 'ה' - אחד'.

כשנבין את זה היטב, אז ההשתוקקות הזו, של מי ש'שוכנת' בנו - 'תשתלט' על כל ההוויה שלנו.

זה לא משהו שצריך 'להכניס' פנימה, כמו 'להשליט' את השכל על הלב; היא - כבר 'בפנים'. בתוך הלב שלנו. והנפק"מ היא - שזה הרבה יותר קל ממה שזה נראה. צריך רק 'לפנות' את הלב, בזמן קריאת שמע, מכל 'רעבון תאווני' אחר, ו'לקרוא' - לשמו הגדול. שיבוא, שיתחבר (וכמובן - צריך ללמוד את הסוגיא. שתהיה 'מודעות'. להבין מה זה ה'ייחוד' הזה, וכיצד הוא נעשה).

*

'לפנות' את ה'רעבון התאווני'

ואם הזכרנו את ה'רעבון' ההוא, אולי 'נייבא' משם - מדבריו הקדושים של מרן החזו"א (אמונה וביטחון פ"א, עיי"ש) - משהו ל'כאן'.

החזו"א מלמד אותנו כיצד נראה אדם - שבוה הרגע, 'נחת' - בפעם הראשונה בחייו - לעולם הזה.

נגסה להתבונן. אתה 'חדש' כאן, לגמרי. לא מכיר מאומה. לא שמים, ולא ארץ. לא פרחים ולא חתולים. כלום ממש.

ופתאום - 'מנחיתים' אותך לכאן.

הכל 'מתקיף' אותך באחת. תכלת מעל. חום מתחת. ירוק צומח. ועוד שלל צבעים וצורות. - מה אתה 'רואה'?

אז זה תלוי.

האדם, באופן 'טבעי', חושב כך: זה 'יפה'. זה 'מעניין'. זה 'נוח'. זה 'מאוד עוזר'. דהיינו:

הכל - 'אני'.

זה 'יפה' - בעיני; נעים לי לראות את זה. 'מעניין' - אותי. נחמד לי לחוות את המציאות הזו. 'נוח' - לי. 'עוזר', לי.

וכך כל מה שסביב האדם, או - שהוא 'מתאים' לצרכים שלו, או שלא; ומה שמתאים - או שהוא כבר מונח במעמקי כרסו הרחבה, או - בדרכו הבטוחה לכיוון ההוא.

המבט הזה, ה'טבעי', הוא 'חושך' אמיתי. הוא מחסום ברזל, אל מול היכולת לראות את המציאות **לעצמה**.

ומדובר באדם שהוא 'עדין הנפש'. הוא רואה - דברים 'עדינים'. היינו - קולט כל נקודה, ולא 'מדלג' על מציאויות. זה כמו ההבדל בין 'דק' - ל'גס'. חפץ 'גס', אינו מסוגל 'להיכנס' בתוך חריץ דק.

והוא גם - 'חופשי מרעבון תאווני'. הוא הוציא 'לחופשה' קלה את הרצונות שלו, את התאוות שלו.

היינו - הוא לא 'רוצה' כעת מאומה. ה'יפה' - לא יהיה יפה 'לו'. הוא לא מחפש עכשיו 'ליהנות' ממה שהוא. הוא לא מסתכל על הכל 'כלפי עצמו'.
והוא מתבונן בבריאה - כלפי הבריאה. מה היא אומרת. מה יש בה.
ואז הוא רואה - שמים. וארץ. הגשם ש'מחבר' ביניהם. הצומח והחי - גדלים, והאדם 'משתמש' - בתוצאה של כל 'יחסי הגומלין' הללו.
בריאה - אדירה. מליארדי פרטים ופרטי פרטים.
- מה כל זה 'אומר'?

וזה לא רק 'אומר'; זה זועק. יש מסביב כל כך הרבה 'מילים', ו'משפטים'; משהו ענק 'קורה' כאן, ואני לא יודע מהו. המילים - חתומות, שפה שאני לא מכיר. 'השערים - ננעלו'.
נפלא, למתבונן.

וכשאנחנו לומדים להסתכל 'חוצה' לנו, ולא רק 'פנימה' - מה 'אני רוצה', אז אנחנו מבינים שיש כאן משהו 'ענק'. הרבה יותר מכל מה שאפשר לדמיין.
ואז מגלים לנו, שה'משהו' הזה - מתרחש בי. בלב שלי. במח שלי. ב'אחדות' שביניהם.
כך ה'לב' שלנו, 'מתפנה' להכיל - את המציאות האדירה הזו. את ה'ייחוד' הזה.
וזה 'מעגל' כזה. כשאתה מפנה את הלב, ומוציא 'לחפשי' את כל ה'רעבונות התאווניים' - אז הלב שלך מסוגל להכיל את זה; וה'הכלה' הזו, היא עצמה - מסייעת הלאה. היא עצמה, 'מעיפה' את ה'תאווני' הרחק מאיתנו.
- היא 'מעוררת' בנו - את 'כל הטעמים שבעולם'.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

התורה והעולם עשויים מנקודות עצמים ופרדים המצורפים
ובהפרד אלו של התורה נפרדים של העולם וחוזר לתוהו ובוהו

וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל
הָאָרֶץ (יט, ה)

איתא בע"ז דף ג' ע"א (דאר"ש) בן לקיש מאי דכתיב (בראשית א-לא) ויהי ערב ויהי בקר
יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורת
מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל, המושג 'תוהו ובוהו' שהיה בתחילת הבריאה אינו העדר,
כי על העדר אין שייך לשון החזרה להעדר משום שאין זו מהות שמחזירין את הדבר לשם.
"ואין לנו שום לשון על זה." אלא הפירוש הוא שהיה חוזר העולם ל"נקודות ועצמים
ופרדים". (במפענח צפונות (עמו' פה) הראה שהרמ"א ז"ל בתורת העולה ח"ב פ"ל כתב
כזה). דהיינו חומר בלא צורה וצורה בלא חומר, שזהו (היינו צורה בלא חומר) בגדר עלה
במחשבה לבראות העולם בתשרי ונברא בניסן (תוס' ר"ה דף כ"ז ע"א ד"ה כמאן). ואח"כ
נצטרפו ונעשה מציאות וחומר עם צורה, וכעת א"א בלא זה. ומעמיק רבינו שגם התורה
היא בנויה מעצמות ופרדים פ"ה אותיות (וזהו שתלה הקב"ה את מצב העולם בקבלת
התורה). [מקורות: צ"פ מו"נ עמו' שצח-ט, וראה עוד בגליון על ע"ז שם - הובא במפענח
צפונות (עמו' פד) צ"פ הוריות דף י' ע"א ע"ש, קונט' השלמה דף י"ט טור ד' ומכתבי תורה
מכת' רפ"ג-ד]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות)

דרך החינוך הנכונה

וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה. וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר
כִּי אֱלֹקֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעַה (יח, ג-ד)

תמיהות בדבר שמות בני משה

כאשר בא יתרו לקראת משה לקח עמו את ציפורה אשת משה ושני בניה - גרשום ואליעזר. וטעם שמות אלו מבואר בתורה "שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה" (פרק יח פס' ג-ד). והקשו המפרשים שכיון שהצלתו מחרב פרעה קדמה להיותו גר בארץ נכריה, למה קרא משה לבנו הראשון גרשום על שם היותו גר במדין, ורק לבנו השני קרא אליעזר על שם הצלתו מחרב פרעה. עוד יש להבין, מדוע איחרה התורה לבאר את שמו של אליעזר עד פרשתנו, הלא בפרשת שמות האריכה התורה בעניין מילת אליעזר, ומדוע שם לא כתבה את שמו. ומאידך יקשה, ששמו של גרשום נתפרש כבר לעיל (ב כב), ומדוע אפוא חזר הכתוב וביאר את שמו. עוד יש לדקדק בלשון הכתוב "ושם האחד אליעזר". שמאחר והתחיל הכתוב "שם האחד גרשום" היה לו לומר "ושם השני אליעזר".

שייכות בין בנו של משה לתנא רבי אליעזר

ונראה לבאר פרשה זו על פי מה שגילו חז"ל (במדב"ר יט ז; תנחומא חוקת ח; ילקו"ש יתרו רמז רסח ועוד). בשעה שעלה משה למרום מצאו לקב"ה שעוסק בפרשת פרה אדומה, בחידושו של רבי אליעזר בעניינה. ואמר למשה שעתיד רבי אליעזר לעמוד ולהתחיל לדרוש בפרשת פרה אדומה. ביקש משה רבנו שיהא רבי אליעזר מיוצאי חלציו, ענה לו הקב"ה "חייך שיצא מחלצריך זהו שכתוב ושם האחד אליעזר שם אותו המיוחד אליעזר [פירוש, ש'האחד' הכתוב בשם אליעזר רומז לאותו תנא רבי אליעזר שעתיד לצאת ממשה רבינו]". ובכך מתיישב מדוע אמר הכתוב ושם 'האחד' אליעזר [ולא 'השני'] להדגיש שזהו אותו רבי אליעזר המיוחד שהקב"ה עסק בחידושו.

ודברי חז"ל אלו טעונים ביאור. ראשית, מה השייכות בין שמו של אליעזר בנו של משה לבין רבי אליעזר שעתיד לעמוד לאחר למעלה מאלף שנה אחריו. ובהכרח, ששורשו של רבי אליעזר התנא טמון בבנו של משה, ויש להבין דבר זה. עוד יש להבין, מדוע ישב הקב"ה ועסק בתורתו יותר מתורתם של כל שאר התנאים כגון תלמידי הלל הזקן שעוף הפורח מעליהם היה נשרף (סוכה כח א). וכן מהי החשיבות בכך שרבי אליעזר פתח לימודו בעניין פרה אדומה.

שיטתו של משה מול שיטתו של יתרו

והביאור בזה, ששנינו במדרש (ילקוט"ש יתרו רמז רסח) בביאור שמו של גרשום נ"גר הייתי בארץ נכריה"] שבשעה שנשא משה רבינו את צפורה הַתְּנָה עמו יתרו שהבן הראשון שיוולד לו יהיה לעבודה זרה, ומכאן ואילך יהיו בניו לשם שמים, ונשבע לו משה על כך. ולכן קרא משה את שמו גרשום [שפירסם הדבר כיצד הפריש בנו הראשון לע"ז, לפי שְׁגַר בארץ נכריה, ומחמת סכנת נפשות בארץ ניכר הוכרחתי לכך]. והדברים מתמיהים, איך משה רבנו אדון הנביאים הנאמן בכל בית ה' הסכים שבנו יעבוד עבודה זרה עליה נאמר "יהרג ואל יעבור". ומאידך, כיצד יתרו שכבר הכיר בשקר שבעבודה זרה והפריש עצמו ממנה, מתעקש שנכדו ישוב לאותה דרך שקרית.

וביארו המפרשים, שוודאי הסכימו יתרו ומשה שצריך אותו ילד שיוולד לעבוד את הקב"ה, והוויכוח ביניהם היה כיצד היא הדרך להגיע לעבודת ה'. יתרו היה סבור, שיש לאדם לראות את השקר שבשאר האלילים ומתוך הבנת השקר להגיע לחקר האמת [כפי הדרך שהוא עבר, ויעויין בנביא (שופטים יח ל וברש"י שם) בתוצאת חינוך זה]. אולם משה רבנו היה סבור, שיש לאדם בתחילת חייו להאמין בקב"ה באמונה פשוטה כדרך מסורת ישראל סבא, ועל כן קרא שם בנו השני [שחינוכו כדרך משה] אליעזר - "כי אלוקי אבי בעזרי" שעניינו כמו שפירש רש"י (טו ב) "אלוקי אבי וארממנהו" - "לא אני תחילת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלוקותו עלי מימי אבותי". [ונחלקו רבותינו האם ראוי להגיע לאמונה מתוך חקירה ובדיקה או מתוך אמונה פשוטה, אולם כל זה לאחר שהאדם מושרש באמונה אז יש הסוברים שראוי להוסיף ולחקור בדבר ולהגיע לידי ידיעה שכלית, אך בתחילת דרכו של האדם, ודאי שיש להשריש בו את האמונה הפשוטה]. ובכך מתיישב מדוע הקדים משה את השם גרשום לאליעזר [למרות שהצלתו מפרעה קדמה להיותו גר] שכיוון שהתחייב שבנו הראשון יבדוק תחילה את דרך השקר, גילה בשמו את הסיבה שעשה כך.

הקב"ה הורה איזוהי הדרך הנכונה

וכשעלה משה למרום לקבל תורה לימדו הקב"ה את דרך האמונה הישרה. שהנה, המצוות נחלקו לחוקים ומשפטים - למצוות המובנות בשכל אנוש, ולמצוות שאין עניינן מובן. ואפשר לטעות ולחשוב, שהעיקר בתורה אלו המצוות השכליות שאדם משיג ומבין מדעתו, אולם לימדו הקב"ה למשה שההיפך הוא הנכון, שהמצווה הרחוקה ביותר מההבנה שכלית היא פרה אדומה, ועליה נאמר "זאת חוקת התורה" (במדבר יט ב) שהיא מלמדת על כל התורה שאינה אלא גזירות ואין אנו יכולים לירד לשורש עומקם (יעויין רש"י ברכות לג ב ד"ה מדותיו). ורבי אליעזר התנא הראה וחינך לדרך זו, שלאחר שהתייגע ועלה מדרגת עם הארץ (יעויין בהקדמה לפרקי דר"א), לדרגת תלמיד חכם הגדול מכל בני דורו (אבות ב ח), פתח את לימודו דווקא בעניין פרה אדומה, להורות שגם לאחר שהשיג ידיעות עצומות בתורה, בכל זאת תחילת לימודו של האדם צריך לבוא מתוך אמונה פשוטה שהקב"ה גבוה מעל גבוה ואין לנו הבנה ותפיסה בדברי התורה. וגם במה שהאדם חושב שהוא משיג ומבין, יש לו לידע שהשגתו מצומצמת ומוגבלת. ולכן כשעלה משה לקבל את התורה, עסק הקב"ה בדברי רבי אליעזר שפתח בעניינה של פרה אדומה, ללמד

דרך החינוך הנכונה

שכך היא הדרך הראויה לקבל את התורה. וכשביקש משה שתנא זה יצא מצאצאיו, ענהו הקב"ה שהוא יצא מאליעזר בנו, שמתוך שחינכו משה רבינו לאמונה הפשוטה בקב"ה, הושרשה אמונה זו בבניו עד שהגיע לתנא רבי אליעזר.

ישוּב התמיהות לפי זה

ובכך מתבאר היטב עניין שמותייהם של בניו של משה בתחילת הפרשה. שהראשון הוא גרשום המבטא את דרך יתרו שיש לגשת לקבלת עול תורה מתוך חקירה ודרישה, והשני אליעזר מבטא את האמונה הפשוטה והתמימה בקב"ה. וטרם שעומדים ישראל לקבל תורה - מדגיש הכתוב "ושם האחד אליעזר" - האחד המיוחד, כפי שהורה הקב"ה לדבוק בדרך זו, שהניגש לדברי התורה מתוך אמונה פשוטה והתבטלות לקב"ה מוכשר יותר לקבל את התורה בשלימות.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

והערב נא

וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי (יט, ה)

וברש"י: אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות.

הנה אנחנו מבינים בהשקפה ראשונה, שהעיקר במתן תורה היתה העובדה של גילוי השכינה שזכו לה ישראל. אך לא רבים יחכמו לדעת שהחלק החשוב וההקדמה ההכרחית למתן תורה היה הקבלת התורה על ידי כלל ישראל. וכאן למדנו זאת מדברי רש"י, וכך פירש פסוק זה, שכביכול הקדוש ברוך הוא מיעץ לכלל ישראל, שיקבלו התורה, ואף שהתחלות קשות, אחר הקבלה מגיעה העריבות.

ונראה שאין זה רק ענין של סדר, אלא הרבה יותר מכך, והיינו שהעריבות אינה יכולה לבא בלב היהודי, כי אם על ידי הקבלה. ולא זו בלבד אלא שהקבלה היא היא סיבת העריבות.

ועוד נראה שענין כל ההתחלות קשות, שכתב רש"י, יסודו הוא משום שהקושי יש בו תכלית מסויים, של עבודת השם, ושל התמסרות לתורה, על דרך המקבל עליו עול תורה, וכאשר זוכים אליו הרי התוצאה היא התחברות והתקשרות לתורה, כענין מורשה ומאורסה, שזה כל חפץ ותקוות האיש הישראלי, וזהו ענין העריבות מכאן ואילך, שנעשית התורה עריבה ומעורבת בו בפנימיותו.

והנה בשבת דפ"ח ע"א ויתיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ובתוספות הקשו, שהרי כבר אמרו נעשה ונשמע ולמה היה צריך לכפות עליהם ההר כגיגית. ותירצו שהיה חשש דשמא יחזרו בהם לפי שהיו יראים מהאש הגדולה. עיין שם. ולכאורה לדבריהם יש להקשות להיפך, דלמה היה צריך לאמירת נעשה ונשמע, הא בין כך היו עומדים לכפיית ההר כגיגית. ונראה שהיתה חייבת להיות קבלה כזו שמביאה את העריבות שמכאן ואילך, וזהו מה שזכו כלל ישראל באמירת נעשה ונשמע.

ונראה דלא כמו שנראה לנו בשטחיות הענין שכלל ישראל התרגשו פתאום ולכן אמרו נעשה ונשמע, אלא שהיה בזה ענין של עבודה והתגברות על היצר, וזו היתה באמת התחלה קשה. והבן היטב.

ונראה שכמו שכל יהודי כאשר הוא מתחיל לעסוק בדברי תורה עובר את קשיי ההתחלה, כל אחד לפי מה שהוא, בדיוק כך אירע לאבותינו קודם מתן תורה, וכך טבע הדברים

באמת, **שכל** ההתחלות קשות, באין יוצא מן הכלל. ואילו העריבות דתורה עד כדי **נפשי יצאה בדברו**, מגיעה רק כתוצאה מהקבלה שבאה בקושי, שכל ההתחלות קשות.

והנה כתיב, כה אמר השם זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. ונראה שהזריעה מסמלת עמל והיגיעה, וארץ לא זרועה הכוונה ארץ שאין בה הכנה להצמיח, ואולם אחר העמל, פרי היגיעה היא הצמיחה. והנה יש לפרש הכוונה בהפסוק, שהקדוש ברוך הוא משבח לכנסת ישראל על כך, שהתאמצו לקבל התורה, ועל ידי כך להתקשר אל דבריה ולהכות שרשים, ולהיות שתולים בבית השם ולהפריח בחצרותיו.

ואנו אין לנו אלא להתפלל ולומר מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו...

נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק

מהו הסוד של מלאכי השרת?

כיצד עובדים את השם יתברך, הן במצב של עליה והן במצב של ירידה?!

*

כאשר הקדוש ברוך הוא סיבב בין האומות, לחפש אחר העם הרוצה לקבל את התורה הקדושה, אזי בני ישראל ענו פה אחד:

"נעשה ונשמע!!!"

'נעשה' - קיבלו עליהם לקיים את התורה, מבלי 'לשמוע' מה כתוב בה.

מיד שאמרו את זה יצאה בת קול ואמרה:

'מי גילה רז זה לבני, לשון אשר מלאכי השרת משתמשים בו' (שבת פח.).

*

עלינו להבין: מהו גודל השבח שקיבלו עליהם את התורה, הרי לאחר כל הניסים שקרה להם עד כה - האם לא יאמינו בהשם ית' שהוא רוצה בטובתם?!

כמו כן, איזה 'סוד' טמון ב'נעשה ונשמע' שמלאכי השרת משתמשים בו?!

*

הרה"ק המאור עינים זיע"א, ביאר ענין הנ"ל.

לכל אדם יש עליות וירידות, ובמילים אחרות: 'רצוא שוב', 'מוחין דקטנות מוחין דגדלות'.

אין מציאות בעולם לעמוד ולהתעלות מעלה מעלה ללא ירידות!

אמנם בזה נפלו ונכשלו רבים, בחשבם כי רק בשעת עליה וגדלות המוחין אפשר לעבוד את השם ית', בעוד שבשעת קטנות השם ית' נמצא עמו גם כן, רק שעליו לעבוד ולעשות נחת רוח לה' בכלים שלו - 'במוחין דקטנות'.

כאשר אדם יאמין, כי אף בשעת 'קטנות המוחין' השם ית' עמו ולא עזבו וחפץ בעבודתו, אזי יוכל לעבוד את השם ית' ממקומו ולהתדבק בהשם ית' בשאול תחתיות, ועל ידי זה יוכל להיגאל לקבל 'מוחין דגדלות'.

'ההעדר קודם להויה' - כאשר ישכיל האדם להבין כי מבלי החושך וההסתר אין אור וגילוי כבוד השם - אזי יבין כי מטרת הריחוק הוא כדי לקרבו להנות מזיו אור פני ה'.

לכך עליו לדעת כי אף בשעת קטנות השם ית' שמח ואוהב אותו ביותר עוז כי רוצה בקרבת בנו יחידו. והראיה לכך כיון שהשם ית' נותן לו חיות לחיות אף במצבו של עכשיו, כי חפץ בו.

וזה לשונו הזהב:

'והנה צריך האדם שגם בנפלו ממדרגתו, יתאמץ לעלות אל ה' באותו מדרגה שהוא עכשיו, כי צריך להאמין שמלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, ואפילו במדרגה שהוא עכשיו יש ג"כ השי"ת, כי לית אתר פנוי מיניה רק שהוא מצומצם מאוד'. עכ"ל.

*

'נעשה ונשמע'.

'נעשה' - רומז על ענין 'קטנות המוחין' - עבודה פשוטה ללא שמיעה הבנה והארה בפנימיות העבודה.

'נשמע' - רומז על 'גדלות המוחין' - עבודה מתוך הבנה חיבור ודביקות מלא באור. זהו גודל השבח של בני ישראל, שקיבלו עליהם להיות דבוקים בהשם ית' בכל עת, ומה שיעבור עליהם יישארו עם השם ית' בבחינת 'חבוקה ודבוקה בר'.

הן במצב של 'נעשה' - בקטנות' הן במצב של 'נשמע' - גדלות', תמיד נהיה דבוקים בהשם ית' והוא דבוק בבניו בכל מקום שהוא.

*

דוד המלך אמר: "שיוותי הוי"ה לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח). אצל 'דוד המלך' היה שווה הן בחינת הוי"ה - כשהיה דבוק בהשם ית' בגדלות המוחין, והן בבחינת 'לנגדי' - כאשר היה נפל ממדרגתו אל הצד שמנגד. תמיד היה דבוק בהשם ית' ועשה נחת רוח לפניו יתברך.

*

הפסוק אומר: "ואתם הדבקים בהוי"ה אלקיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד).

על האדם להיות דבוק בהשם ית', הן במצב של 'הוי"ה' - בגדלות המוחין, הן במצב של 'אלקיכם' בבחינת צמצום ודין. בכל עת עלינו להיות דבקים בהשם ית', כי אוהב ורצה אותנו, והראיה לכך כי נותן לנו חיות אף במצב הזה 'חיים כולכם היום'.

*

אחד מהיסודות של דת ישראל הוא 'התחדשות'.

על כל אדם להתחדש בכל יום בכל שעה ובכל רגע, לראות את מעלת ערכו ושרשו כי מזרע ישראל הוא, ובשבילו נברא העולם, ומה גודל הנחת רוח שעושה למעלה מכל דבר קטן.

בפרשיות אלו גילה לנו האר"י הקדוש, כי יש בכח הקריאה לעורר ולחדש את האדם במצבו.

בפרשה זו, שבת קבלת התורה, עלינו להתחדש ביותר אומץ וביותר עוז להקדים הנעשה לנשמע, כיוון שבכל עת אנו דבוקים בבורא כל עולמים.

יהודי הוא יותר גבוה ממלאכים, ובאם מלאכי השרת משתמשים בסוד הגדול של נעשה ונשמע, עלינו להתחזק לקיים סוד זה.

*

יהודים יקרים!

בואו ונתחזק! עלינו להפנים כי בכל עת השם ית' נותן חיות לאדם ורוצה בקרבת האדם אליו. מכל מקום שהאדם נמצא עליו להתקשר ולהתדבק בבורא כל עולמים, ולעשות נחת רוח לפניו יתברך.

כך נזכה לשמוח ולהתענג על ה' בכל עת, ויכריזו עלינו מלמעלה 'מי גילה רז זה לבני אהובי אשר מלאכי השרת משתמשים בו'.

לתגובות: a0504151688@gmail.com

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד

בדין שליח שמכר ביוקר

פִּי כְּבִד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא תִּכְבֵּל עֲשֵׂהוּ לְבִדְךָ (יח, יח)

פעמים שאדם שולח סרסור שימכור עבורו, קרקע או מטלטלין. והסרסור מכר במחיר גבוה ממחיר השוק באופן שאין בו הונאה, ובא לבקש ליטול לעצמו את ההפרש בין המחיר הראוי למחיר היקר שהשיג.

אם לא היה מחיר קצוב וידוע לחפץ שמכר, איתא בשו"ע (סי' קפה ס"א) שאם בעל הבית אמר לשליח למכור לו במאה, והשליח מכר במאתיים. בעל הבית נוטל את כל המאתיים. וטעם הדבר, שהשליח מכר חפץ של בעל הבית. ואינו יכול ליטול לעצמו חלק מתמורה שקיבל. כיון שהתמורה כולה ניתנה בעד אותו החפץ. ומכל מקום, אם ניכר מהדבר שכוונת השליח היה ליטול את ההפרש בשכרו, י"א שהשליח רשאי ליטול את ההפרש. כדאיתא במהרי"ק (שורש קנה) שכתב על אודות מי ששלח למכור חפץ שלו, והשליח אמר למוכר אם תרצה אשרתך ואשאנו עמי ואמכרנו עבורך בסך אשר תעריך וכו'. והשליח ההוא היה תגר ובקי בסחורה, והיה ניכר מהדברים שכוונתו היתה ליטול את ההפרש בשכרו. שכל מה ששיגי יותר, יהיה לו בשכר פעולתו. ונחלקו בדבר זה הב"י והב"ח (סי' קפו). הב"י כתב שכל עוד לא התנו בפירוש שההפרש יהיה לשליח, הכל של בעל הבית. והב"ח כתב כדברי מהרי"ק, שאם מהמו"מ שהיה בין בעל הבית לשליח משמע שההפרש יהיה לשליח, השליח יטול את ההפרש.

ומ"מ אם השליח טרח כדי למכרו ביותר, ועשה זאת כדי ליטול שכרו עבור אותה טירחה. אפשר שלכו"ע השליח יטול שכרו. ככל דין יורד לשדה העשויה ליטע. ויש להעריך שכרו, כפי המקובל באותו עניין. ואם הוא קרקע, יש להעריך כפי המקובל אצל מתווכים. וכן אם השליח ירצה, רשאי הוא לקנותה לעצמו במחיר שאמר לו בעל הבית למכור. ואחר כך יהיה רשאי למכרה לאחרים כרצונו.

ואם היה מחיר קצוב וידוע לאותו דבר, ואעפ"כ הקונה שילם יותר, והוא באופן שאין בו הונאה. איתא בשו"ע (קפג ס"ו) שהשליח יטול חצי ההפרש. דעת רש"י והרמב"ן שהשליח נוטל חצי, והוא מטעם שיש להסתפק אם הלוקח נתן יותר מהשער הקצוב כדי שיהיה המותר לשליח. או שנתן את המותר עבור החפץ שקנה מטעם אחר שאין אנו יודעים אותו. לפיכך יחלוקו בהפרש. ונחלקו בדבר זה הראשונים, וכתבו שטעם שיחלוקו, משום שהקונה נתן יותר עבור השליח. אמנם השליח נהנה ממעות המשלח, לפיכך יחלוקו. (שיטות הראשונים הובאו בנו"כ שם). ומכל מקום, יש להסתפק אם השליח יכול לומר קים לי כדעת רש"י והרמב"ן, כיון שהוא מוחזק והמעות בידו. ובספר דברי משפט (שם) האריך בזה, וכתב שאין השליח יכול לומר קים לי בספק זה, כיון שהספק נולד מיד כאשר השליח נטל את המעות, שאנו מסתפקים אם המעות לשליח או למשלח. לפיכך אין משמעות לכך שהמעות

בידי השליח, ומטעם זה ס"ל לרש"י והרמב"ן שיחלוקו, כיון שכאשר הממון בא לידו של השליח, מאותה שעה אנו מסתפקים של מי הממון, לפיכך שניהם נחשבים מוחזקים כאחד.

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

"על כנפי נשרים" - הנשר סופג את החיצים, ומה הנמשל??

אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי (יט, ד)
א. עניין 'ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואבא אתכם אלי', הקב"ה סופג את הטענות בשעת הצרות העיקר משום שליהודי טוב יותר ככה.

ב. 'משה וגו' נגש אל הערפל' הקב"ה נמצא בעיקר בזמנים של חשכות.

ג. 'בעמוד ענן ידבר אליהם' הקב"ה מדבר אל יהודי דווקא בזמנים אלו.

*

א.

בביאור הכוונה 'על כנפי נשרים' כתב רש"י 'כנשר הנושא גוזליו על כנפיו וכו' אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ וכו' לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגו' (שם כ) ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם, ע"כ.

צ"ב מה הדימוי בין נשר שמת מחמת החיצים לבין עמוד הענן שאינו נפגם

ביאור רש"י שמקורו במיכלתא, צריכים ביאור, שלכאורה אין כל דימוי בין 'המשל' שהנשר מגונן על גוזליו בגופו ומשלם בחייו עבור שלום בניו. לבין 'הנמשל', שזה עמוד הענן, שהקב"ה גונן על בני ישראל עם עמוד הענן שקיבל החיצים. שכאמור הנשר מקריב עבור בניו את חייו ואילו עמוד הענן מה שייך בו מסירות והקרבה בכדי לקבל את החיצים. כלומר בעמוד הענן היה מעשה ניסי שעם ישראל ניצול מן החיצים בזכותו, אך סוכ"ס אין בזה דימוי לנשר שאכן מקבל את החיצים בפועל, וצריך להבין דימוי הפסוק.

צ"ב מדוע השמירה של עמוד הענן מקרבת יהודי לה'

עוד צריך להבין המשך הפסוק עפ"י המשל של רש"י 'והביא אתכם אלי', שהנה מצד המשל הרי שהנשר נושא את גוזליו על כתפיו ומביאם להיכן שצריכים לבוא, ובפועל בכך שהוא מגונן עליהם זה מסייע לו להביאם לשם. אכן בנמשל לא מובן הדימוי, שמלשון הפסוק משמע שעי"ז שעם ישראל היה בבחינת 'על כנפי נשרים' והיה מוגן מהמצרים זה מה שגרם 'לוהביא אתכם אלי', כלומר הגנת עמוד הענן לא היתה רק כדרך לגונן על עם ישראל, אלא אף כדרך לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, ולהביאם למקום גבוה יותר ברוחניות. והדברים טוענים ביאור, שלכאורה עמוד הענן מילא תפקיד של שמירה והאיך זה יה כסיוע ברוחניות עבורם.

ב.

בשעה שיש צער ויסורים, פעמים ויש חיצים כלפי מעלה

ושמא אפשר לפרש זאת ע"ד הדרוש. שהנה פעמים ויש לאדם קשיים ברוחניות, צרות או איסורים, וחיינו בכללותם הם בהתנהלות של הסתר וחשכות, בבחינת 'עמוד הענן' הוא חש כאילו ויש מולו קיר אומנם לא קיר פיזי, אך כמו קיר מענן חשכות הוא לא רואה האיקר יתכן ועתידו יהיה טוב יותר, ורק צרות אופפות אותו.

פעמים ובשעה זו, ברגע של חולשה וצער, במקום להתפלל לה', יש מציאות שהאדם כעין 'יורה חיצים' כלפי מעלה, יש לו טענות, מדוע כך נעשה לו, מדוע זה מגיע לו. מדוע ילדים נולדים בעלי ממומים, מדוע יש קשיי פרנסה, מדוע יש קשיים בבית, מדוע יש ניסיונות קשים כ"כ עם היצר הרע, ופמעים והתחושה שלכל מי שנמצא סביבו הכל בהיר ונהיר ורק אצלו מתנקזים צרות וייסורים. והשאלה בכל מצבים לפעמים היא 'מדוע' למה דווקא אצלו זו קורה, מה הוא עשה שלא בסדר, פעמים ואף יש כעין 'טענות' כלפי מעלה.

הקב"ה 'מקבל את החיצים', יכול להיטיב עם האדם, אך מעדיף לעשות את הטוב לנשמתו ולספוג את הטענות

והקב"ה, שותק [כמו שנאמר בגמ' גיטין נו מי כמוך באלמים ה', שהקב"ה שומע עלבוננו ושותק], ה' יודע מה האדם רוצה שיקרה, שיהיה לו טוב ונעים, ושכל משאלותיו ייעשו, שכל חסרונותיו יתמלאו, ושאיך חן וחסד ירדפו אותו בכל צעד שיצעד, בגשמיות ורוחניות. אכן מה טוב לתיקון נשמתו? זאת רק 'אדון כל המעשים' יודע. ופעמים והקושי והייסורים: מזככים את האדם, מטהרים את נשמתו, מתקנים את נפשו, ומקרבים אותו להשלים את היעוד שלשמו הוא בא לעולם. ופעמים ואף האדם זוכה לראות איך דווקא מן הייסורים והצרות הוא זכה להתקרב לה'.

והנה הקב"ה כאב הרחמן, השומע את בניו זועקים לעזרה, מתחננים לרחמים ולאהבה, להנהגת חן חסד ורחמים, לישועות וחסדים. הריהו כבעל הרחמים היה מעניק זאת ברוחב, ופותח את ידו הנטויה ומשפיע לכל חי. אלא שהקב"ה יודע מה טוב יותר לאדם, ולכן הוא כולא את מידת הרחמים ונוהג במידת הגבורה, וממשיך את המציאות הזו של הצרות והקשיים.

המטרה של התקופות החשכות זה ואביא אתכם אלי

זה הבחינה של 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', 'שעמוד הענן' כלומר התקופה שיש ליהודי חשכות, הרי פעמים והוא יורה חיצים כלפי מעלה, והקב"ה 'מקבל את החיצים' שיכול הקב"ה לשנות לאלתר את ההנהגה לרחמים, אך הוא יודע מה טוב ליהודי באמת, ולכן הוא מעדיף לספוג את 'הטענות', העיקר שליהודי יהיה טוב יותר.

והנהגה זו מה תכליתה 'ואביא אתכם אלי', המטרה של הקב"ה היא לקרב יהודי אליו, ופעמים ומה שיקרב את יהודי זה דווקא הצרות דווקא הקושי והצער והלחץ, כמו שהיה

בעם ישראל, שדווקא מחמת שהמצרים רדפו אחריהם הם פנו אל ה' בתחינה לעזרה. פעמים ודווקא הקושי מביא את יהודי להתקרב לה'.
ג.

הקב"ה 'נושא' את יהודי בכל התמודדות בחייו

ועוד אפשר להוסיף בביאור 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', הקב"ה 'נושא' את עם ישראל כאב רחמן, שנושא תינוק בנפתולי הדרכים של ערים וגבהות מסוכנים, בין כשהוא צוחק ובין כשהוא בוכה ומשתולל ורוצה לברוח. האבא מחזיק אותו תמיד חזק וקרוב לצידו, וגם כשהתינוק עם טענות מדוע אוחזים בו ומייסרים אותו, אך המטרה היא לקרב אותו למקום הגבוה ביותר, וכאמור פעמים ודווקא בכך שאוחזים חזק זה סימן שמתקרבים למקום גבוה יותר, והדרך לשם מסוכנת יותר, וצריך הזדככות, ומה טוב לקבל את הייסורים מידו של ה' שידוע היטב מה ועד כמה בניו מסוגלים להכיל.
ד.

משה נגש לערפל, הקב"ה נמצא קרוב ליהודי בעיקר בזמנים של חשכות

ועפ"י האמור אפשר לפרש את מה שמתבאר בהמשך הפרשה (פרק כ פסוק יח), בשעת קבלת 'ויעמד העם מרחק, ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים', ע"כ. שכך נדקדק בפסוק 'ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלקים' הקב"ה נמצא הכי קרוב ליהודי דווקא, בשעות שיש ערפל שיש חשכות, דווקא בזמנים שנראה שהכל לא מצליח ולא מסתדר ה' נמצא עם יהודי שמה, שם הקב"ה הכי קרוב אליו ויכול הכי לסייע לו.

'בעמוד ענן ידבר אליהם', הקב"ה פונה, ומדבר, אל יהודי בזמנים של חשכות

ובדרך זו אפשר להוסיף עוד במה שמתפללים בקבלת שבת, את פרק תהילים צט, שמתואר בו אף את קבלת התורה 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו קראים אל יקוק והוא יענם, בעמוד ענן ידבר אליהם שמרו עדתיו וחק נתן למו', ע"כ.

שהנה מדברי הפסוקים עולה תובנה מחודשת ומחזקת באמונה שכאשר אור ליהודי והוא קורא אל ה' הרי 'קוראים אל ה', והוא יענם', המשמעות של 'ויענם' זה לקבל מענה למה שביקשו ממנו, ובדר"כ זה מסתכם במענה חיובי או שלילי. לא כן כאשר 'בעמוד ענן' בתקופה של חשכות של התמודדות של הסתר ויסורים, הקב"ה לא מחכה לפניה של יהודי אליו אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו פונה ליהודי 'בעמוד ענן ידבר אליהם' אף בלי שפונים אליו, הוא פונה, ועוד 'מדבר' מרבה במילים ופותח בשיח, לא מענה קצר.

כוח המצפון שמעורר את האדם בזמנים קשים זהו 'ידבר אליהם' זה קולו של הקב"ה המדבר אליו מתוך נשמתו

דווקא בתקופות של החשכות יהודי יכול לחוש יותר איך פתאום מתעורר בכו כוחות של אמונה שלא ידע בכלל על קיומם, דווקא בזמנים של מלחמת היצר פתאום האדם מגלה איך כוח מצפון לא מוסבר עוצר אותו מרדת שחת, הוא חש שיח פנימי במצבים אלו, שיח המדמה את הקול של עצמו אך ברמה רוחנית גבוה יותר, ולאמיתו של דבר זה לא 'הוא',

שאת האמת הוא יודע כמה מצב ירוד או סבוך וטרוד, אל זה קולו של 'הקב"ה' שמדבר אליו דרך נשמתו.

בזמנים קשים העצה היא 'ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני' לאחוז בידו של ה'

על האדם להכיר במציאות זו, להתמסר לשיח הזה, להחזיק בכוח האמונה, ולחוש את האהבת ה' אליו, בכל המצבים, ולהאמין שהקב"ה מנהיג אותנו לטוב, ונמצא איתו בכל מצב, וכמו שכתוב בתהילים פרק עג 'ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני' ה' נמצא תמיד עם יהודי, והוא מבקש ממנו 'אחזת ביד ימני, רק תאחוז ביד שלי, תקרב עצמך מעט רק להחזיק, ומיד יחוש טוב יותר וכמו שמבואר שם בהמשך 'ואני קירבת אלוקים לי טוב', אמן כי"ר.

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

הדרך הנכונה לתוכחה

ממלכת כהנים וגוי קדוש | והייתם לי סגולה מכל העמים!!!

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׂרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי. וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ. וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת פְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים (יט, ד-ו)

לשם מה נצרכה הקדמה ארוכה זו לפני מתן תורה?

הדבר יובן לפי המעשה הבא:

ושוב, מעשה ברבי ישראל סלנטר, לקראת יום פטירתו, כ"ה בשבט תרמ"ג.

מספר הגאון הצדיק רבי יצחק בלאזר זצ"ל (נתיבות אור, ד"ה אדמו"ר זצוק"ל בהדר גאוונו): פעם היה אצל מורי ורבי רבי ישראל סלנטר זצוק"ל, רב אחד ת"ח המקורב אליו מאוד, וראה שרבי ישראל נוטל סכום כסף ופונה לצאת מן הבית. מששאלו לפשר מעשיו, ענה רבי ישראל שזה כסף ששייך לאדם אחד ועליו להשיבו לו.

שאלו הת"ח - למה לא תשלח על ידי שליח? השיב רבי ישראל: על פי המבואר בגמרא אני עצמי מחוייב להשיב לו את הכסף...

טען אותו ת"ח: אינני יודע על שום מקום בגמרא שכתוב שם דין כזה...

השיבו רבי ישראל בבדיחותא: בגמרא שלי זה כן מופיע... והסביר כוונתו:

במסכת יבמות (דף עח עמוד ב) מובא ששאל דוד המלך באורים ותומים למה בא רעב, ונענה: "ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים" (שמואל ב כא א). והגמרא מפרשת שנתבעו על שאול שלא נספד כהלכה ונתבעו על אשר המית שאול את הגבעונים. שואלת הגמרא: הרי זה תרתי דסתרי! ומתרצת שכתוב בפסוק "אשר משפטו שם פעלו" (צפניה ב ג) ומפרש רש"י: במקום שדנים את האדם שם מזכירים פועל צדקותיו. נמצא שיש לזכור את פועלו הטוב כאשר דנים אותו.

סיים רבי ישראל: כיון שאני הולך להוכיח אדם זה על דבר לא טוב שעשה, צריך אני לילך בדרכי ה' שמי שמוכיחים אותו יש לשמור על כבודו באופן מיוחד. לכן אני מחוייב לתת לו הכסף דרך כבוד, באופן שאני עצמי אתן לו.

אמר העורך: הוסיף ידיד נפשי הרה"ג משה גבריאל שנברגר שליט"א: ממעשה זה אנו רואים גם כן את ההתייחסות לבעיה שעוררתם בענין התוכחה בדורנו. אכן כאשר באים להוכיח אדם - יש נטייה באופן טבעי לשכוח לגמרי את מעלותיו, ורק לשנוא אותו... אבל התורה מצווה שיכניס אהבה בליבו לשני ויזכור את מעלותיו [ואפילו יתבע את כבודו] ואז הוא ראוי להוכיחו לפי מידת הדין.

ונחזור לשאלה בה פתחנו: בורא העולם בא לתת תורה לישראל, תרי"ג מצוות. הרבה מאכלים שעד היום יכלו לאכול - מעתה ייאסרו. הרבה דברים אסור לראות, דברים נוספים אסור לדבר, ויש דברים שגם אסור לשמוע. ועדיין לא נגענו בחובות יום-יומיות שמוטלות עליהם מכאן ואילך...

חייבים לרומם אותם ולשבחם, כדי לקרב את לבם ולעורר בהם חיבה כדי שהדברים יתקבלו על הלב.

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר קבלת התורה - באחריות כלל עולמית

וַיִּתְּצֵבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר (יט, יז)

וכתב רש"י שדרשו חז"ל (בשבת פ"ח) שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם". והקשו תוס' שם, וכך הדעת זקנים כאן, דהרי כבר קיבלו על עצמם את התורה באמירת נעשה ונשמע ומה צריך עוד את כפיית ההר כגיגית?

ותירצו תוס', שמא היו חוזרים כשראו האש הגדולה. ובתנחומא פרשת נח (ג') כתב שקבלת נעשה ונשמע היה על תורה שבכתב, וכפיית ההר כגיגית הוא על תורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצוות שהם עזים וקשים.

והמהר"ל בהקדמת אור חדש כתב (עפ"י ביאור הממ"א ח"ב עמ' 123 ועוד) שכפיית ההר כגיגית אינו סתם איום חסר היגיון. אלא שהקב"ה הראה להם שהתורה היא מוכרחת לעולם. כלו' שבשעת כפיית הר כגיגית הקב"ה הראה להם בחוש שהעולם אינו יכול להתקיים בלי התורה, וכמ"ש בנפח"ח ש"ד שהקיום העולם תלוי בתורה, ואם תיפסק התורה לרגע אחד יתבטל העולם.

וכל הדורות שהיו עד מתן תורה התקיימו בחסדו של הקב"ה וכמו שאמרו במדרש שיש כ"ו פסוקים בהלל הגדול ("כי לעולם חסדו") כנגד כ"ו דורות מאדם הראשון עד משה, שה' זן את העולם בחסדו. אך חסד הזה תם זמנו בשישי בסיוון, ואם לא היו מקבלים את התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו. וזמ"ש כ' חז"ל "יום השישי"- תנאי התנה הקב"ה עם העולם, אם ישראל מקבלים את התורה בשישי בסיוון מוטב, ואם לא אני מחזירכם לתוהו ובוהו.

ואולי זהו גם כונת התירוצים של התנחומא והתוס' הנ"ל, לפי שאם קבלת התורה היתה בהתנדבות בלבד, הם היו חוזרים בהם כשהיו קולטים את הנוראות של האש הגדולה המגיעה ממידת הדין הקשה של מעלה, או כשהיו רואים את גודל העמל הנדרש להבנת צפונותיה של תורה, ולכן היה נחוץ מאד להבהיר להם שקבלת התורה היא באחריות כלל עולמית, ואם לא מקבלים אותה במלואה, אין קיום לעולם.

ושמעתי מהגר"י דיויד שליט"א בביאור דברי המהרש"א בסוכה נ"ג שדוד שחפר את השיתין מצא חרס שהקב"ה הניח שם בשעת מתן תורה, ואם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה מעיין השיתין מציף את כל העולם, והעולם היה חוזר לתוהו ובוהו, לפי שעפ"י הטבע היה העפר צריך לשקוע, והמים היו מציפים אותו לגמרי, והקב"ה בחסדו אמר יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה. אך אם לא היו מקבלים את התורה, הנס הזה היה מתבטל, והעולם היה חוזר למצב של מבול כמו שהיה ביום השני לבריאה.

ונמצא שהקב"ה ברא בבריאת העולם מעיין מיוחד עם "שעון שבת", שהיה אמור להתחיל לפעול ביום השישי בסיוון, ולהציף את העולם כולו, וזאת משום שהחסד שהחזיק את

העולם בלי תורה הסתיים בשישי בסיוון, ומאז והלאה עם ישראל צריך להפעיל את "הגנרטור", ומכיוון שקיבלו ישראל את התורה סתם ה' את המעיין בחרס וכך לא הוצף העולם.

ואת כל זה הראה להם הקב"ה בשעת כפיית ההר כגיגית, וכמ"ש בתרגום יונתן שההר נעשה שקוף כזכוכית. פירוש, שבשעה זו הקב"ה פתח את השמים ושמי השמים, והבינו בבהירות מוחלטת שכל העולם תלוי בתורה, והם ראו בדיוק איך הכל פועל: כשהיהודים לוחצים על הכפתור- העולם קיים, ואם לא- אז כלום...

ולכן כתב רש"י בפר' האזינו, "יסובבנו" בענני כבוד, ובדגלים, ובכפיית ההר עליהם כגיגית. משום שזוהי ההגנה הטובה ביותר, לדעת שהתורה אינה בהתנדבות, אלא באחריות גמורה, משום שכל העולם מונח על כתפינו אנו, וכשתחושה זו תמלא אותנו, אנו נעבוד במחויבות גדולה יותר, ובמרץ גדול יותר, וכך נזכה להצליח יותר, ולזכות בשכר גדול יותר. ה' יזכנו להגיע להשגות אילו.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

איך עולים הארבע עולמות של תפלה

ולא תעלה במעלת על מזבחי (כ, כב)

חז"ל גילו לנו ש"תפילות כנגד תמידים תיקנום" על דרך "ונשלמה פרים שפתינו", ולכן כמו שיש אזהרה בתורה "לא תעלה במעלות על מזבחי", כן אמורים הדברים גם לגבי תפלה, שצורת תפלינו נתקנה באופן שנעלה ממדריגה למדריגה ומעולם לעולם יותר גבוה, ולכן צריכים להתפלל בהדרגה ולעלות מתפלה לתפלה ולא לדלג ולקפוץ שלא לפי הסדר הנכון, ומבוארים הדברים בספרי הלכה וכן בספרי קודש.

וכדי להבין יסוד הדברים צריכים לעשות כמה הקדמות: בדרך כלל אנו חושבים שתפלת שחרית מתחלת בברכות השחר וממשיכה עד עלינו לשבח, והיא תפלה אחת ארוכה שכוללת בתוכה כמה וכמה חלקים, ברכות השחר, פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש, שמונה עשרה, תחנון, אשרי ובא לציון וכו', אבל בהרבה ספרים מבואר שבעצם בתפלת שחרית יש בה ארבעה תפלות מחולקות ומיוחדות, וכל אחת הוי תפלה שלימה לעצמה. והם נקראים "תפלת העשיה", "תפלת היצירה", "תפילת הבריאה", "תפלת האצילות", ובכמה סדורים כמו למשל סדור ברדיטשוב ובסידור לב שמח, הם נדפסים בראש כל עמוד כדי שנדע המתפלל באיזה עולם הוא עומד. וצריך לבאר מה טיבה ומה הכוונה של שמות אלו והתפלות הקשורות בהם.

כל ישראל ראוי לתקן עולמות העליונים

וידעתי גם ידעתי שיש אנשים שמיד ששומעים יסוד כזה של "עולמות עליונים", הם כבר מחליטים שדבר זה למעלה מהשגותיהם וכל הנאמר בה אינה נוגע להם, אבל כבר כתב על זה הרה"ק ר' אברהם חיים מזלטשוב זי"ע בספרו אורח לחיים (פר' האזינו) עה"פ "כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן במ" (דברים לב, יח-כ) וז"ל:

"מה שקראם בנים לא אמן במ, וכיון שאין בהם אמונה אינם נקראים בנים אלא עבדים: ונראה, דהנה יש צדיקים שהם בבחי' ענוה, ואינם מאמינים בעצמם במעשיהם הטובים, כל מעשיהם הטובים ותפלותיהם וצדקותיהם אינן נחשבין בעיניהם לכלום, וע"כ אינן מאמינים בתפלתיהם ובמעשיהם הטובים שיוכלו לפעול כלום בתפלתיהם.

אבל צריך להאמין בתפלתו ובעשיתו שפועל למעלה, ואם נראה לו שמקצר בעבודה, מה שיוכל לתקן יתקן, ואם אינו יכול לתקן, יבקש רחמים על חסרונו הידוע לו, אבל לא בשביל זה לא יאמין בתפלתו ובעשיתו, כי אם לא יאמין שיוכל לפעול למעלה בתפלתו ובדיבורו, באמת אינו פועל, כי כאשר האדם מעורר למטה כן הוא פועל למעלה, ויחשוב שהוא עולם קטן, ונכלל בו כל העולמות מרום המעלות, על כן כאשר יפשפש במעשיו ומתחרט עליהם,

יכול לפעול בעולמות עליונים עד מקום שורש נשמתו, ויוכל להפוך מדת הדין למדת הרחמים, ונותן כח ועוז למעלה, כמו שנאמר (תהלים סח, לה) תנו עוז לאלהים.

אבל באמת לא כן הוא, כי דור תהפוכות המה, ר"ל שהם יכולין להפוך מדת הדין לרחמים, כי צדיקים גמורין הם, בנים לא אמן בם, ר"ל שהם בבחי' בנים, ועושין רצונו של מקום, אבל לא אמן בם, ר"ל אינם מאמינין בעצמם שיכולין לפעול כלום עיי"ש עוד:

הרי שצריך האדם להאמין בעצמו שיש ביכלתו לפעול בעולמות העליונים, וצריך לדעת והכיר את רב כוחו ולא להחזיק את עצמו בענוה פסולה כאילו שאינו יכול ואינו ראוי ח"ו. ודבר נפלא כתב האדמו"ר מטשארטקוב זי"ע (גנזי ישראל, שבועות תרס"ד) שבעת קבלת התורה עלו כלל ישראל למדריגה זאת שיכולים לפעול בעולמות העליונים ולהוריד השפעות משם לעולם התחתון, וזהו כוונת המדרש (ילקוט יתרו, רעג; בשם פסיקתא דר"כ פי"ב) "משל למלך שהיה משיא את בתו וקבע קרטיסין (פקידים משגיחים), ואמר בני רומי לא יחתון לסוריא ובני סוריא לא יסקון לרומי, וכיון שהשיא את בתו התיר קרטיסין. כך עד שלא ניתנה התורה, 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (תהלים קטו, טז), ומשניתנה תורה 'ומשה עלה אל האלקים' (שמות יט, ג), וירד ה' על הר סיני" (שם, כ).

הקב"ה ברא ד' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה; וכוונתו היתה בעיקר לקשר כל העולמות מעולם העשיה ע"י מצוות מעשיות, לא כשיטת הפילוסופים, דרך בהתבודדות בחקירה אלוקית יש לקנות שלימות הנפש, אלא פשוט ע"י פעולה מעשית בתורה ומצוות יוכלו לקנות את הדבקות באלקים.

וזהו פירוש דברי הילקוט: "עד שלא ניתנה התורה, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם", שלא היתה להם שום התקשרות, אבל אח"כ במעמד הר סיני, שניתנה להם התורה שרובה במצוות מעשיות, ויש גם מצוות שמסוגלות בתחתונים, לפיכך "וירד ה' אל הר סיני, ומשה עלה אל האלקים", דוקא ע"י מעשה וע"י ישראל, נתקברו תחתונים אל האלקים עכ"ל הגנזי ישראל עיי"ש עוד.

התפלה נחלקת לד' חלקים

והנה הגם שלפי הפשטות, יסוד זה שהתפלה כנגד ד' עולמות היא מענייני ומושגי קבלה, אבל הדברים מובאים גם בספרי הלכה, וכך היא לשון החיי אדם (כלל כ) "התפלה נחלקת לד' חלקים (והם נגד ד' עולמות הידועים ליודעי חן), נגד עולם הזה, ועולם הגלגלים, ועולם המלאכים, ועולם העליון שבו שכינת עוזו, ונגד גוף ונפש רוח ונשמה, ועי"ז מעורר הקדושה שבכל עולם ועולם בכל בחינה שמקושר בו חלק גופו ונפשו ורוחו ונשמתו, ועי"ז עולה תפלתו להיות עטרה בראש הקב"ה.

דהיינו מברכת ענט"י עד ברוך שאמר הוא נגד הגוף ועוה"ז, ולכן מברכין הברכות שהם הכל על צרכי גופו והעולם. ומברוך שאמר עד יוצר אור הוא נגד עולם הגלגלים וכנגד הנפש, שהגלגלים והנפש תמיד מזמרים ומשבחים לכבודו יתברך, כמו שכתוב ברכי נפשי כו', וכתוב השמים מספרים, וכל מזמור הללו את ה' מן השמים כו', ולכן נתקנו כל פסוקי דזמרה לעורר הקדושה דשם. (ודבריו מבואר גודל עבודת הצדיקים שהם תמיד בשמחה,

שמראה בזה שהעיקר אצלפ עניני הנפש ולא עניני הגוף שנמצא בזה העולם התחתון, ולכן רשעים מלאים חרטות כלומר חוסר שמחה).

ומן יוצר אור עד שמונה עשרה הוא נגד הרוח ועולם המלאכים שהן מקדישין שמו יתברך בסדר קדושה, ולכן אנו אומרים יוצר משרתים כו'. ואז כיון שנתעוררה הקדושה בכל ג' עולמות, אז מתפלל שמונה עשרה ועומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו, ולכן היא בחשאי כעומד לפי מלך:

כיון שכל חלק וחלק יותר גבוה, ולכן הן נחלקין בענין הפסקות, דעד ברוך שאמר מותר להפסיק בין ברכה לברכה אפילו לדבר הרשות לצורך קצת, ופשיטא לכל דבר קדושה. אבל מברוך שאמר עד אחר תחנון, **אסור להפסיק לדבר הרשות אפילו לצורך, ועבירה גדולה היא ר"ל עכ"ל החיי אדם:**

הלכות תפלה מיוסדת על הד' עולמות

ומדברי החיי אדם מבואר שד' עולמות אלו אינם רק ענין של קבלה גרידא, אלא שהם נוגע להלכה, והם גופא הטעם למה מותר להפסיק בברכות השחר, ופחות מזה באמצע פסוקי דזמרה, ועוד פחות מזה בברכות ק"ש, ובשמונה עשרה אסור להפסיק כלל. דמה שמותר לדבר בעולם העשיה אינו מותר לדבר בעולם היצירה, ומה שמותר לדבר בעולם היצירה אינו מותר לדבר בעולם הבריאה, ובעולם האצילות שאז עומד כביכול לפני השי"ת הוי בחינה של (זכריה ב, יז) "הס כל בשר מפני ה'".

סדר העליה וסדר ירידת השפע

והשל"ה הק' בסידורו ביאר יסוד זה עוד וז"ל "עוד כלל גדול בענין סדר הברכות והקרבת והשבחות והזמירות וק"ש וברכותיה ותפילה מעומד ונפילת אפים ואשרי ולמנצח וסדר קדושה וכו' עד עלינו לשבח כגון **דא צריך לאודועי דרך כלל על מה הוטבעו כפי מה שמצאתי בדברי קדוש מדבר האלקי האריז"ל ספר הכוונות מה שהעתיקו תלמידיו וז"ל:**

בענין סדר התפילה כבר ביארנו מן הברכות עד ברוך שאמר **עולם העשיה**, ומשם עד יוצר **עולם היצירה**, ומשם עד העמידה **עולם הבריאה**, ומהעמידה עד קדיש שקודם אשרי **באצילות**, ומאשרי עד תפילה לדוד **עולם הבריאה**, ומשם עד קוה אל ה' אין קדוש **עולם היצירה** והשאר **עולם העשיה** עד עלינו לשבח.

והענין הוא כי תחילה אנו מעלים העולמות מלמטה למעלה ומדבקים עולם תחתון בעולם שלמעלה ממנו עד שנמצאים כולם קשורים יחד בעת העמידה כולם באצילות, ואז נעשה הזיווג. ואוי לו איך פסיק ח"ו במילולי דעלמא ואפילו בדברי תורה ולמה לא יזהר כל אחד בכוונת תפילתו בבית הכנסת שלא יפסיק כלל שאפילו מחשבתו צריך שתהיה נקיה מכל ערבוב ועיכוב, כל שכן בדברים בטלים, ואח"כ צריך לקבל שפע מן אותו הזיווג ואז או אומרים מן אשרי עד תפילה לדוד להזכיר שפע מאצילות אל הבריאה, ולא להוריד עולם הבריאה עצמו למטה במקומו וכן הכוונה בשאר העולמות עד עלינו לשבח."

והיוצא מדבריו שהתפללות לפני שמונה עשרה הם כדמיון מי שעולה בהר עד שמגיע לפסקת ההר, ואחר שמונה עשרה היא **ירידת השפע** שמורידים השפע אלינו. וזה הטעם שאומרים אשרי שתי פעמים, פעם אחת בפסוקי דזמרה כאשר אנו עולים למעלה, ופעם שניה בעת שאנו מודים לשהי"ת שהוא מוריד השפע אלינו.

וכך היא לשון הרמב"ם בריש הלכות תפלה: "מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם וכו' חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו": הרי שיש אמירת אשרי שהיא נאמרת דרך שבח לפני ששואל צרכיו, ונאמרת פעם שנית דרך הודיה כאשר הוא זוכה לירידת השפע.

עיקר ירידת השפע באשרי אחר העמידה

ומעכשיו מה נועלו אותם אנשים שאין להם סבלנות להישאר בבית הכנסת וממהרים לצאת לפני גמר התפלה. והלא התפללות אחרי שמונה עשרה נקראים "ירידת השפע" כלומר שאז מורידים אלינו השפע מה שבקשנו בשמונה עשרה, והיוצא מבית הכנסת באמצע אשרי ובא לציון הוא כדמיון מי שהזמין איזה חפץ בחנות, וכאשר הפקיד הולך לקחת החפץ כדי לתת לו, אין לו סבלנות לקבלו והוא יוצא מהחנות קודם שהספיק הפקיד לתת החפץ בידיו!

ובספר אמרי יוסף מהרה"ק מספינקא זי"ע (פר' אמור) כתב "שמעתי ממורי זללה"ה שאמר בשם אביו הקדוש מוה"ר דוב בעריש זצלה"ה בפירוש מאמר רז"ל (שבת קנא:): שאמרו גמירי דצורבא מרבנן לא מיעני, והא חזינן דמיעני, אהדורי אפיתחא לא מהדרי. ודקדק הוא ז"ל הרי אנו רואים גם זה כמה פעמים, ואמר הכוונה דנודע דהאדם צריך להתפלל בכל יום על הפרנסה, ועיקר בקשת הפרנסה הוא בכוונת פותח את ידיך, כמבואר בהאריז"ל בכוונות, ובפרט באשרי שאחר העמידה, שאז ירידת השפע, ואמר שזה כוונת רז"ל באמרם אהדורי אפיתחא לא מהדרי, ר"ל הוא נתינת טעם על אלו דחזינן דמיעני, הטעם הוא לפי שאינם מתפללין על הפרנסה, ולא כווננו הכוונה בפסוק פותח את ידיך, וזה שאמר אהדורי אפיתחא לא מהדרי, עכדה"ק ודפח"ח":

מלאכי אלקים עולים ויורדים בו

ובאוהב ישראל ובית אהרן שניהם כתבו אותו יסוד, שזה שנאמר ביעקב אבינו שראה בחלומו (בראשית כח, יב) "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", היינו "כמו שבתפלה עולים מדרגות מדרגות כמו שמבואר שצריך לילך כמה עולמות עד שמגיע לתפלה בלחש, ואח"כ נפילת אפים. ואח"כ הוא ירידת השפע ממעלה למטה. כן הוא בכל מצוה ומצוה הוא מייחד ומקשר כל העולמות ומהמצות נבראו מלאכים. וזהו עולים ואח"כ יורדים. ומורידים השפע למטה לזה העולם" עכ"ל הבית אהרן. וכמה נפלא הדבר שבמדרש תנחומא (המובא במורה נבוכים) כתב שסולם זה היה בו ד' שליבות, ותמוהו המפרשים, הלא סולם זה היה כל כך ארוך שהגיע עד השמים ולמה לא

היו בו יותר מד' מדריגות. ולפי דברי האוהב ישראל והבית אהרן מיושב, שהסולם מרמז על הד' עולמות שבהם עולים תפלתינו לשמים ויורדת השפע אלינו.

להתפלל כסדר ולא לדלג מעולם לעולם

והנה מאחר שתפלתנו היא כנגד הד' עולמות, צריכים לעלות מעולם לעולם בהדרגה, וכדכתב האוהב ישראל (פר' תצוה) "וצריך האדם להתחיל ולסדר תיקונו ממטה למעלה היינו בתחלה בעולם העשיה. ואח"כ בעולם היצירה וכן ממדריגה למדריגה, וכאשר סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בסדר נוסח התפלה. וממשיך משם ברכה וחיים ורפואה וגאולה כאשר הוא מסודר בנוסה התפלה. כי כאשר נתעורר ההשפעה מלמעלה ממקור כל המקורות אזי נתמלאו כל עלמין בשפע רב במילואן וטובין":

ועקב כך הזהיר בדרך פקודיך לבעל הבני יששכר (מצוה ל"ח) שאין לדלג מתפלה לתפלה וז"ל "צריך להקפיד להתפלל דווקא על הסדר ולא תעלה במעלות על מזבחי וגו' (שמות כ כג) ויש לרמוז במצוה הלזו שלא יתפלל תפלתו רק כסדר שתיקנו אנשי כנסת הגדולה דהיינו מקודם קריאת הקרבנות וקטורת לתקן עולם העשיה הקרובה אל האדם, ואח"ז יעלה ליצירה באמירת פסוקי דזמרה, ואח"כ לבריאה בקריאת שמע וברבותיה, ומשם לאצילות הקדש בתפלת שמונה עשרה. מה שאין כן כשלא יהלך מעט מעט רק יבא בפתאום אל הקודש פנימה הנה בזה נתגלה ערותו וחרפתו איך הוא קשור בעולם המגושם ויבא בפתאום לדפוק על פתחו של מלך בלבוש שק משא"כ כשמתקן את עצמו בפרוודורין בכל פעם יותר עד שיכנס לטרקלין בלבוש מלכות".

והנה מי שבא לבית הכנסת במאוחר והציבור כבר עומדים בברכת ק"ש, פסק בשו"ע (ס' נ"ב ס' א) "אם כבר התחילו הצבור יוצר, ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג, יקרא ק"ש וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם, ואחר כך יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם".

הרי שמותר לו להתפלל בלי פסוקי דזמרה, ויאמרה אחר כך, אבל במשנה ברורה שם כתב "ובתשובת משכנות יעקב (או"ח ס' ס"ז) האריך בזה והוכיח דברכת ב"ש וישתבח תקנה קדומה היא מימי התנאים וע"כ מוטב להתפלל ביחידי משידלג לגמרי ברוך שאמר וישתבח". הרי שחייב לומר פסוקי דזמרה לפני שמתפללים, אפילו אם היא רק מקצת.

למה השח בין ישתבח ליוצא אור חוזר מעורכי המלחמה

ובספר מטה משה (ס' נ"ג) כתב וז"ל "תקן דוד המלך ע"ה הזמירות כדי לפנות דרך לתפלה לעבור, וכשבא דוד המלך ע"ה והתקין הזמירות בהיות אדם מסדר אותן הזמירות אזי מסתלקים והולכים להם אותם המשחיתים והמעכבים לכן צריך לזוהר שלא לדבר בין הזמירות הללו עד אחר תפלת י"ח ולכוון מחשבתו כראוי שלא יתערב תפלתו, ואם סח בנתיים נתבטלה הכוונה וחוזרים אותם גדודים לערוך מלחמה אתו לעכב תפלתו, וזה שאמרו בירושלמי השח בין ישתבח ליוצא אור עבירה היא בידו וחוזרים אותו ממערכי

מלחמה ר"ל אותם גדודים אשר המה מערכי מלחמה שכבר התפזרו בפסוקי דזמרה ואם שח חוזרים מאותן מערכי מלחמה לעכב תפלתו עכ"ל.

להרגיש שהולך מעולם לעולם כמו מי שמטייל מחדר לחדר

ובספר בעש"ט עה"ת (פר' עקב אות מז) איתא "צריך שירגיש במחשבתו שהוא בעולם העשייה בתחלת התפלה, ואחר כך ירגיש שהוא ביצירה עולם המלאכים, והאופנים, ואחר כך בעולם הבריאה, עד שירגיש במחשבתו שפרח במחשבותיו גבוה מאוד לעולם האצילות, וכמו אדם שמטייל מחדר לחדר כן יטייל במחשבתו בעולמות עליונים, ויזהר שלא יפול ממחשבתו הגבוה מאוד בעולמות העליונים, רק יחזיק עצמו בכל כח שישאר למעלה במחשבתו הגבוה מאוד בעולמות עליונים, במתג ורסן שעשה כמו גדר שלא ירד, וכשרוצה לעשות כן לצורך דבקות בלא שעת תפלה, צריך שלא יהיה שום אדם באותו בית, שאפילו צפופי עופות יכולים לבטלו, וכן מחשבה של אחר יכול לבטלו".

וביאור דבריו דכדי שהאדם יזכה לעלות מעלה מעלה צריך הוא לשחרר את עצמו מכל עניני עולם הזה, דאם רוצה לעלות לעולם היצירה וכל שכן לעולם הבריאה ואצילות, א"א לו להיות עדיין דבוק ומחובר לעולם העשייה, וצריך הוא לשחרר את עצמו מעולם העשייה, ועושים את זה על ידי אמירת ברכות השחר וכדברי החיים אדם הנ"ל. והיינו שכאשר הוא מצהיר שרק השי"ת פוקח עורים, ומתיר אסורים ומלביש ערומים וכו' והוא אינו יכול לעשות כלום, ואדרבה "מה אנו מה חיינו מה חסדינו" וכו' על ידי זה הוא בא להכרה שאין זה כוחי ועוצם ידי, והוא תלוי לגמרי ביד השי"ת, ועל ידי זה הוא עולה לעולם שהוא יותר גבוה מעולם הזה והיינו עולם היצירה ששם משבחים להשי"ת ומזמרים לפניו וזהו עבודת פסוקי דזמרה.

וזהו כוונת הבעש"ט ש"ירגיש שהוא ביצירה עולם המלאכים", כלומר דכאשר הוא אומר פסוקי דזמרה בהתלהבות ומבין לאשורו דברי הפסוק (ישעיה מג, כא) "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" ומנתק את עצמו מכל דאגל עולם הזה ודאגת וצרכי הגוף, אז ירגיש שהוא נמצא עכשיו בעולם אחרת, בעולם היצירה שהוא כנגד הנפש וכדביאר החיי אדם, ושם אין צרכי הגוף כלל, שרק בעולם הזה שהוא עולם העשייה יש גוף, אבל בעולמות העליונים הם עולם הנפש והרוח והנשמה ואין שייך שם כל עניני הגוף ועניני עולם הזה.

והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה

אמנם כמו מי שעומד על סולם גבוה אם אינו נזהר מאוד, עלול הוא ליפול מעל הסולם, כן הדבר בתפלה, שבעת אמירת פסוקי דזמרה ושבחי השי"ת צריך לשכוח מצרכי גופו וכל דרישותיו, והיינו שאם באמצע תפלתו נופל פתאום במחשבתו שצריך הוא לילך היום לפגישה פלונית או איזה דבר משא ומתן וכו' מעניני עוה"ז, נמצא שהוא עוד מחובר לגופו, והוא נופל מעולם הגבוה בחזרה לעולם העשייה. וזהו שכתב הרמב"ן באגרתו "והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה והכן לבך לפני המקום ברוך הוא וטהר רעיוןך".

ובדרך זה שמעתי ממרן אדמו"ר שליט"א מבאיאן שהרה"ק ר' אברהם המלאך זי"ע היה לומד בחברותא עם הרה"ק הבעל התניא זי"ע כנודע, ופעם אחת אכל בעל התניא איזה

דבר מאכל כאשר רבי אברהם המלאך היה עדיין עומד בתפלה, והקפיד רבי אברהם המלאך עליו באמרו "איך מלאו לבו להכניס דבר גשמי בגן עדן שלי".

והיינו דכאשר רבי אברהם המלאך היה מתפלל היה מתעלה מעלה מעולם לעולם, והיה מנותק לגמרי מכל הוויות עוה"ז, והיה מרחף בעולמות העליונים, וכאשר בעל התניא אכל שם הפריע לו הדבר, וכדברי הבעש"ט הנ"ל, שאיך יתכן להכניס דבר גשמי כאשר הוא מתעלה לעולמות העליונים שאין בהם אכילה ושתייה.

והפטיר הרבי שליט"א שמזה יש לנו לקחת לימוד כמה גדול הקלקול אם מישהו מוציא פלאפון באמצע תפלתו ומסתכל בו. הרי האדם אוחו באמצע תפלתו וצריך הוא עכשיו לעלות מעלה מעלה לעולם היצירה ומשם לעולם הבריאה ומשם שיזכה להגיע לעולם האצילות, וכאשר הוא מוציא הפלאפון נעשה הוא מחובר ודבוק לכל עניני עולם הזה, והוא מנתק את עצמו מעולמות העליונים ונופל בחזרה לעולם הזה!

כך היו עושים וכו' עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה

ובזה מבואר מאוד דברי השו"ע בסימן צ"ח (ס' א) שמתאר לנו עבודת חסידים הראשונים וז"ל "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה, ישתוק עד שתתבטל המחשבה".

והיינו שהיו עולים מהיכל להיכל ומעולם לעולם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות שהיו מסולקים לגמרי מעולם העשייה והיו נמצאים בעולמות העליונים עד שהיו באים קרוב למעלת הנבואה. ואם באה להם מחשבה אחרת בתוך התפלה, לא המשיכו להתפלל הלאה עד שתתבטל המחשבה ההיא, דאי אפשר לעלות מעלה אם חושב על ענינים אחרים.

מה בין תפלת הצדיקים בכל יום לתפלתם ביוה"כ

והנה כשדיבר הגה"צ ר' נטע ציינווערט זצ"ל פעם אודות הרה"ק מרוזין ועל עבודתו הק' שאין לנו השגה כלשהו בזה, אמר על כך בשם צדיקים שכשדיברו על עבודתו הק' ביום הכפורים, אמרו כי אצל הרה"ק מרוזין גם עבודת יום חול מדי יום ביומו היתה לא פחות בכהוא זה מהעבודה ביום הכפורים.

והסבירו ואמרו כי אצל אדם פשוט שייך חילוק של העבודה בין יום חול ליום הקדוש כי לא תמיד הוא מוכן ויכול לוותר על הכל ולהתאמץ בכל כוחותיו, אבל אצל הצדיק הלא כל מה שיכול לפעול ולעשות הוא עושה תמיד, ואין אצלו שום מניעה מלעשות כל מה שאפשר, וממילא כמה שיש בכח אדם להתפלל ולעבוד את ה' ביוה"כ"פ כשהוא בשיא העבודה, אצל הצדיקים גם ביום חול עבדו את ה' בשיא הכח והמח, ולא שייך אצלם חילוק.

אכן אמר בשם הרה"ק מטשורטקוב שאמר על זה "אבער אין אנדערע וועלטן", דהיינו שאף שמצד עצם העבודה לא שייך חילוק אצל צדיק האמת בין יום חול ליוה"כ"פ, אבל

מצד קדושת וגדולת היום הרי העבודה ביום הזה פועלת ומגעת לעולמות גבוהים ונעלים יותר.

ויש לבאר הדברים עוד לפי מה שאמר רבינו הק' מרוז"ן זי"ע (הובא בעיריין קדישין השלם לפר' כי תשא) על דברי הגמרא בברכות (י.) דמסופר שם כאשר חלה חזקיהו המלך ונטה למות בא ישעיה הנביא לבקרו ואמר לחזקיהו המלך, "צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה" (ישעיה לח, א) וכבר נגזרה עליך גזירה, ענה לו חזקיהו המלך "בן אמוץ כלך נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדא מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" וכך הוה שחי אחר זה ט"ו שנים.

והקשה הס"ק מרוז"ן דאחר שאנו רואים שחזקיהו המלך הצליח לבטל הגזירה מעליו, למה לא היה ישעיה הנביא יכול לעשות כן, ולא עוד אלא שגם הוסיף ואמר לחזקיהו המלך שכבר נגזרה עליך גזירה ואי אפשר לבטלה.

והסביר הרה"ק מרוז"ן שחזקיהו המלך היה מלך ישראל אמיתי משורש מלכות, ובזוהר הק' (תיקו"ז הק' יז.) איתא "כתר עליון איהו כתר מלכות" והוא גבוה ממדריגת נבואת ישעיה הנביא, וזהו שהשיב חזקיהו המלך "כלך נבואתך וצא", שאין הכי נמי שבמקום שאתה עומד א"א לך לבטל הגזירה שאיך לך רשות לילך יותר גבוה, אבל "כך מקובלני מבית אבי אבא" ששורשם מלכות וכתר עליון ושם בשורש כתר עליון אפילו חרב חדא מונחת על צוארו אל ימנע עצמו מן הרחמים.

וכעין זה כתב האור החיים הק' עה"פ (במדבר טז, א) "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" ואמרו חז"ל שיעקב אבינו ביקש רחמים שלא יזכר שמו על מחלקותו, וכתב האור החיים הק' שיש לתמוה למה כן הוזכרו יצהר וקהת ולוי שהיו כולם צדיקים, וכתב האור החיים שבמחלוקת קרח לא רק שנפגמה נשמתו אלא שגם שורש הענף שבא ממנו נפגם דהיינו יצהר, ולא רק יצהר לבד אלא גם השורש למעלה ממנו שהוא בן קהת ובן לוי נפגמו ממנו. וכתב האור החיים (באופן אחד) שחז"ל אמרו (סנהדרין קט:): שיעקב אבינו התפלל על עצמו שלא יזכר שמו, "וזו היתה תפלתו של יעקב, שלא יגיע כח החטא עד עיקר השורש שביעקב ולא ינתק חבל הכסף מעיקרו, ויש תקוה לאחריתם":

בכל עולם נשתנו הפעולות לפי טבעו של אותו עולם

ויש לבאר הדברים עוד עם דברי בית הלוי (פר' בא, יב, יב) וז"ל בקיצור "העולמות נבראו קשורים יחד זה בזה והנהגת כל אחד תלוי בשלמעלה ממנו לא יפרדו וכמאה"כ (יחזקאל א) 'ובהנשא החיות ינשאו האופנים' כו', וכל אחד נמשך הנהגתו משלמעלה ממנו, ובכל עולם נשתנו הפעולות לפי טבעו של אותו עולם הקבוע לו בעת הבריאה, בעוה"ז האש שורף ועיקר כחו של האש נמשך משרשו בעולם שלמעלה ממנו, ושרשו שם אינו אש ממש רק היא בחינה ומציאות שממנו נשתלשל בעוה"ז כח האש, אבל בשרשו הוא בחינה אחרת.

כשהשליכו לאברהם אבינו לכבשן וניצול, הגם כי הוא נס גדול עכ"ז לא היה הנס רק בעולם התחתון דכאן טבע האש להיות שורף, אבל לפי טבע של עולם העליון דמשם נמשך כחו של האש שבכאן לא היה נס כלל כי ע"פ הנהגת עולם ההוא אין לו להיות נשרף כי

חף היה מכל פגם, והנס היה יכול להיות עי"ז שיתחדש בזה העולם טבע והנהגת עולם העליון שעליו. וזהו שאמרו בפסחים (ק"ח) כשירד אברהם אבינו לכבשן אמר גבריאל ארד ואצילו, וגבריאל הוא שר של אש כמבואר שם, והכוונה דכשירד גבריאל ויהיה ההנהגה כאן כהטבע של מעלה וממילא ינצל דכח האש בשרשו אין לו מקום לשלוט באברהם, רק הקב"ה הצילו בעצמו כמבואר שם אבל ההצלה היה יכולה להיות ע"י המלאך, וכן הוא בכל הנסים שנעשו להצדיקים דאע"ג דהיו נסים גדולים מ"מ לא היה הנס רק בזה העולם אבל בעולם העליון היה כטבעו".

והיוצא מדבריו היא כעין יסוד הרה"ק מרוזין, דמאחר שכל הפעולות נשתנות לפי טבע העולם בהם נמצאים, ולכן בעולם שישעיה הנביא היה נמצא, היה רפואת החולי כדבר שאי אפשר ולכן אמר "כבר נגזרה עליך גזירה" ואי אפשר לבטלה, אבל חזקיה הנביא היה יכול לעלות לעולם יותר גבוה, ושם בעולם ההוא היה אפשר לרפאות החולי.

צריכים להוריד השפעות מלעילא לתתא

ובזה נבין פעולת תפלתנו, שיש דברים שא"א לפעול בעולם העשיה, ואפשר לבטלם רק בעולם היצירה או בעולם הבריאה ואצילות, ולכן בעת תפלתנו אנו צריכים לעלות מעלה עד עולם האצילות ואז אנו מתפללים שמונה עשרה. ואח"כ בתפלת אשרי ובא לציון היא "ירידת השפע" שצריכים להוריד השפעות הללו לתוך עולם העשיה, שיהיו מלובשים בצורה גשמית כדי שנוכל להשתמש וליהנות מהם.

ודבר זה נתבאר בספר גנזי ישראל (פר' וירא תרע"ח) מאת האדמו"ר מטשארטקוב זי"ע שכדי ליהנות מדברים הבאים מעולם האצילות אנו צריכים להבין איך להוריד אותם השפעות אלינו ושיהיו מלובשים בצורה גשמית כדי שגופינו יכול ליהנות מהם וז"ל:

"הנה ידוע, דכל דבר היורד ממעלה, אף שהוא למעלה מהטבע, כשבא לעולם הזה נתעבה הדבר ויתעטף במעטפת הטבע עד שצריכין עינים פקוחות להכיר הדבר כי הוא רוחני ומעולם האצילות מחצבתו, וכל זמן שלא נמצא אדם כזה להכיר הדבר ולהסיר ממנו המסכה הנסוכה על פניו, אי אפשר להנות ממנו.

כמו שנמצא במן שהיה לחם מהשמים גדל למעלה מהטבע, ע"כ נאמר (שמות טז, טו) "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו מה הוא", כלומר שלא השיגו שהוא למעלה מהטבע, ע"כ לא יוכלו לנגוע בו, עד אשר אמר משה רבינו ע"ה: "הוא הלחם אשר נתן ה' לכם", כלומר למעלה מהטבע, "לכם לאכלה", אז נהיו למציאות שאמר להם כעת "לקטו ממנו איש לפי אכלו", וכן הוא בכל דבר שיורד מן השמים, צריכים לזה איש גדול שיכיר זאת, ועי"ז יוכל להורידו למטה ולהנות ממנו".

איך עולים הארבע עולמות של תפלה

ועוד הוסיף האדמו"ר מטשארטקוב (גנזי ישראל פקודי תרס"ג) שרק על ידי ענוה ושפלות יכול האדם לעלות למעלה וז"ל "לנו ידוע על ד' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ואף שגם אותם אין אנו משיגים, עכ"פ הם ידועים לנו בשמם. ואיך אפשר לקשר עולם התחתון עם עולמות שאין לנו שום ידיעה בהם? ברם, גם זה אפשרי, והוא ע"י ענוה ושפלות כי נאמר (ישעיה נז, טז) "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", הרי שהגבוה מעל גבוה אשר לית מחשבה תפיסא ביה ולא שייך שתהא לנו השגה בו, שוכן את העניו והשפל, וממילא ע"י ענוה יתקשרו גם העולמות הגבוהים ביותר".

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

**המספר לשון הרע עובר על שתי דברות: "אנוכי ה' אל-היך"
כי כפר בעיקר, ו"לא תרצח" כי לשה"ר הורגת שלושה**

אָנוּכִי ה' אֶל-הֵיךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים (כ, ב) לא תרצח (כ, יג)
א [בספר 'צפנת פענח' לחכם הקדמון רבי יוסף אלאשקרל, כתב וז"ל: ובא "לא תרצח"
כנגד "לא תענה", כמו שאמרו בעל לשון הרע הוא הורג שלושה, האמרו והמקבלו ומי
שנאמר עליו. כמו שמצינו בימי שאול, כשהלשין דואג האדומי על נוב עיר הכהנים (ויק"ר
כו, ב), עכ"ל. ומבואר שהמדבר לשון הרע הוא בכלל "לא תרצח" מפני התוצאה שעל ידי
הסיפור הורג שלושה [רק שקישר זאת גם ללאו ד"לא תענה"לא].

וכע"ז כתב בספר 'זרע שמשון' (פרשת יתרו אות כב, מאמר אנכי לא תרצח, ד"ה עוד
י"ל), רק שהוסיף שעובר גם על "אנוכי ה' אל-והיך", וז"ל: הדיבור הראשון בלוח הראשון -
"אנוכי ה'", מכוון כנגד הדיבור הראשון בלוח השני - "לא תרצח". ועוד, "לא תרצח" מזהיר
שלא לספר לשון הרע, כי המספר לשון הרע הורג שלושה, האומרו והמקבלו והנאמר עליו,
וגורם לשכינה שתסתלק מישראל חס ושלום, וכופר בעיקר כדאמר רבי יוחנן בפרק ג' דערכין
(טו, ב), וזהו בכיוון כנגד "אנוכי ה' אל-והיך", עכ"ל.

ובספר 'פרדס יוסף' השלם (יתרו, עמ' ש"צ), כתב וז"ל: ויש איש היושב בביתו בחדרו כפוף
כאגמון ראשו, ולו ריעים אשר יסיתם להרוג איש נקי על ידי לשון הרע והורגת ג' אנשים
כערכין (טו, ב), וזה שנאמר בפרשת נח (ט, ח) "שופך דם האדם באדם" על ידי אדם אחר,
וזה "לא תרצח" בפתח שהורג בגלוי, ו"לא תרצח" בקמץ שהורג בסתר וזה קשה מהגלוי,
ועיין 'פרדס יוסף' בראשית (אות ק"ב), או המלבין פני רעהו ברבים כאלו שופך דמים (ב"מ
נח, ב) וזה לא תרצח בקמץ שמקמץ הדם בתוכו, עכ"ל.

**עצם הדיבור של דברים בטלים וכל שכן דיבור לשון הרע ורכילות - הוא כמעשה רציחה
ממש, ובכלל "לא תרצח"**

[ב] אכן יש מרבותינו שכתבו, שכבר בעצם הדיבור של הלשון הרע הוא מבצע מעשה רצח,
ולכן הוא בכלל "לא תרצח". וז"ל הגה"ק רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב זצ"ל בספרו 'דרך
פקודיך' (מצות לא תעשה לד, חלק הדיבור אות ג'): וקבלתי מכבוד אדמו"ר הרב הקדוש

ל לפני כ-500 שנה. ומחבר הספר 'מרכבת המשנה' עמ"ס אבות.
לא ועיין מש"כ בהערה הבאה.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים הלאו של "לא תענה ברעך עד שקר" כולל הרחקה מלשון הרע ולכן נסמך ללאו של "לא תחמוד ולא תתאוה"

מהרמ"מ זצוק"ל (הוא הגה"ק רבי מנחם מנדל מרמינוב) דגם בדבר האדם דברים בטלים הוא בכלל אביזרייהו דאזהרת "לא תרצח", כי כל דיבור הוא שיעור קומה שלימה [יוצא מכל כוחות נפשו] והוא מבטלהו, שמריק הקומה הלזו למקום תהו ובטל, אזי מבטל ומרצח אותה הקומה חלק מכוחות נפשו. [ותבין אשר ברית הלשון וברית המעור מכוונים זה כנגד זה, וכמו מי שמריק השפע מברית המעור לבטלה נקרא שופך דמים, כמו כן הוא בברית הלשון, ובפרט כפי מה שקבלנו מרבותינו בפסוק "נפשי יצאה בדברו" (שיה"ש ה, ו) שיש שיעור לאדם כמה ידבר כל ימי חייו ואם ירבה לדבר שלא במקום מצוה הנה ממעט החיות של שונאי ישראל, וזה "נפשי יצאה בדברו", א"כ בודאי זה בכלל אביזרייהו ד"לא תרצח". וממילא מובן הדבר וכל שכן הוא בדבר חס ושלום דברים אסורים לשון הרע ורכילות וכיוצא, עכ"ל.

*

הלאו של "לא תענה ברעך עד שקר" כולל הרחקה מלשון הרע ולכן נסמך ללאו של "לא תחמוד ולא תתאוה"

לא תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שֶׁקֶר (כ, יג)

א [בזוהר (יתרו צג, ב) כתב שבעשרת הדברות כלולים כל התרי"ג מצוות. ובאזהרות רבינו סעדיה גאון (בספר המצוות לרס"ג) האריך למנותם. ובדיבור ד"לא תענה ברעך" כלל בזה "לא תשא שמע שוא" וגם עונש הצרעת של מוציא שם רע ולשון הרע, עיי"ש. וכן מפורש באברבנאל, וז"ל: "לא תענה ברעך עד שקר". מלבד שהזהיר בזה שלא יעיד אדם שקר, נכלל בו הלועג על חבירו והמספר לשון הרע והרכיל והמלבין פני חבירו ברבים וכו', עכ"ל. וכ"ה בספורנו וז"ל: "לא תענה ברעך עד שקר". ובכלל זה הולך רכיל ומוציא שם רע, אף על פי שעקרו על מעיד בבית דין, עכ"ל. (וע"ע להלן אות ג' כמה ראיות לזה מהש"ס וממדרשי חז"ל). - ולפי זה יש לעיין, מדוע ה'חפץ חיים' בפתחה לספרו, לא מנה זאת בכלל הלאוים שעובר בהם המספר לשון הרע, וצריך עיון.

ב [והנה הגאון האדיר רבי יוסף ענגיל זצ"ל בספרו 'אוצרות יוסף' (דרשה לשבת שובה שנת עת"ר דף יח ע"א ד"ה והנה), כתב וז"ל: שורשי כל החטאים הם שלושה, והם: לשון הרע, חמדה ותאוה. כי שורש כל החטאים הם חטא עץ הדעת, שהיה החטא הראשון שבעולם... ועל כן אלו השלושה - לשון הרע חמדה ותאוה להיותם יחד בחטא אחד - חטא עץ הדעת, זה מורה כי יש להם שייכות זה לזה וקשורים בקשר אחד. ועל כן מצינו שהם נחשבים יחד, כי חמדה ותאוה הם גזל ועריות (עיין מכות כג, ב), ועל כן מצינו שנחשבים יחד אלו השלושה - לשון הרע וגזל ועריות. וכש"ס בבא בתרא (קסה, א) רוב ב'גזל' ומיעוט ב'עריות' והכל ב'לשון הרע' וכו'. וכן בכתוב (תהילים נ, יח-כ) נאמר "אם ראית גנב ותרץ עמו, ועם מנאפים חלקך, פיך שלחת ברעה ולשונך תצמיד מרמה, תשב באחיק תדבר וגו'. הרי גם כן אלו השלושה - גזל ועריות ולשון הרע, עכ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
הלאו של "לא תענה ברעך עד שקר" כולל הרחקה מלשון הרע ולכן נסמך ללאו של "לא
תחמוד ולא תתאוה"

ג] ולפי זה כתב בספרו 'תפארת יוסף' (פרשת יתרו), וז"ל: והנה כבר אמרנו, כי 'לשון הרע'
'וחמדה' ו'תאוה' יש להם יחוס וקישור זה לזה. והנה דיבור "לא תענה ברעך עד שקר" הוא
הרחקת לשון הרע, דהוא מתאים עם חטא עדות שקר, וכמבואר בש"ס פסחים (ק"ח, א):
ואמר רב ששת וכו' כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר
בחבירו, ראוי להשליכו לכלבים, שנאמר (להלן כב, ל) "לכלב תשליכון אותו", וכתוב בתריה
"לא תשא שמע שוא" וקריא ביה לא תשיא, עכ"ל הגמרא. הרי דעדות שקר נחשב יחד עם
לשון הרע, ושניהם מכוונים בכתוב אחד - "לא תשא שמע שוא". וכן בספרא ריש פרשת
קדושים^{לב}, דחושב שם בהפסוקים דהם נגד עשרת הדברות, ואמר שם על "לא תלך רכיל"
(ויקרא יט, טז) דהוא נגד "לא תענה ברעך עד שקר, עכ"ל^{לג}.

ולפי זה כתב לבאר מה שהסמיכה התורה הלאו ד"לא תענה" הכולל איסור לשון הרע,
ללאו של "לא תחמוד ולא תתאוה", מפני ש'לשון הרע' ו'חמדה' ו'תאוה' קשורים הם זה
בזה, וכמו שנתבאר, עכת"ד^{לד}.

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

^{לב} לא מצינו כן בספרא. אכן כן הוא במדרש רבה (ויקרא, כד, ה), ובמדרש תנחומא פרשת קדושים סימן ג', עיי"ש.
^{לג} לשון הרע על גוי: הנה לפי מה שנתבאר בדברי רבותינו שלשון הרע כלול ב"לא תענה", יש לדון בזה לפי מה שדייק
רבינו בחיי כאן מדכתיב "רעהו" ולא אחיו, שהאיסור להעיד שקר הוא אפילו על גוי, שאם נכון הוא, א"כ נלמד מכאן
גם לענין איסור לשון הרע, שאסור מדאורייתא לומר לשון הרע אפילו על גוי. (אכן המנ"ח מצוה ל"ז כתב בפשיטות
שהמעיד שקר על גוי אינו עובר בלאו זה, וכפי שציין ב'אילת השחר', עיי"ש).

^{לד} ועיי"ש שכתב לבאר בזה את דברי הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספרו 'יערות דבש' שעשרת ימי תשובה הם כנגד
עשרת הדברות. שלפי דבריו נמצא, דערב יום כיפור שהוא יום תשיעי מעשרת ימי תשובה הוא נגד הדיבור התשיעי
מעשרת הדברות - "לא תענה" שהוא כולל הרחקת לשון הרע. ויום הכיפורים הוא נגד דיבור העשירי - "לא תחמוד"
ו"לא תתאוה". ועוד מצינו שערב יום כיפור ויום כיפור הם כתענית אחד ארוך, שמשום כך אמרו (יומא פא, ב) כל
האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. ולפי מה שנתבאר זה מובן היטב, מפני
שלשון הרע וחמדה ותאוה קשורים הם זה בזה. ועל כן שני הימים האלה שהם ניגודם הם גם מתאימים יחד, עכת"ד.

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר
הגירות של יתרו. אובדן רשעים. גדולי ישראל. משפט שלום

קריעת ים סוף ומלחמת עמלק

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהֵן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא
ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם (יח, א)

"מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" (רש"י).

מדוע צריך לומר שיתרו בא להתגייר מחמת שתי סיבות: קריעת ים סוף ומלחמת עמלק?
כי אילו היה בא מחמת קריעת ים סוף בלבד הייתה הגירות שלא לשמה - אלא מחמת
הנסים שהקב"ה עושה לישראל.

אבל לאחר מלחמת עמלק, וכפי שחז"ל אומרים, ומובא ברש"י (דברים כה, יח) על הפסוק
"אשר קרך בדרך": "לשון קור וחום. צננך והפשירך מרתיחתך. שהיו כל האומות יראים
להלחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה
יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה, הקרה אותה
בפני אחרים".

הוי אומר, יתרו בא לאחר מלחמת עמלק, כאשר "האמבטיה התקררה", ואם כן הגירות
שלו הייתה לשמה. הוא לא בא להתגייר כדי לקבל את "ההגנה" של עם ישראל - הוא הרי
ראה שאפשר לתקוף אותם, אפשר להילחם בהם. אלא הוא בא בגלל שהוא ראה שהיהדות
היא האמת. הגירות שלו הייתה לשם שמים.

*

ויחד יתרו

וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפָרְעֹה וּלְמִצְרָיִם עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַתְּלָאָה
אֲשֶׁר מִצְרָאִתָּם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלָם ה'. וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ
מִיַּד מִצְרָיִם (יח, ח-ט)

משה רבינו סיפר ליתרו את מה שאירע על הים ועם עמלק. או אז: "נעשה בשרו חדודין
חדודין, מיצר על איבוד מצרים. היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה
באפיה" (רש"י).

יתרו שמח על הטוב שנעשה לישראל, אבל הצטער על מה שקרה למצריים.

הגירות של יתרו. אובדן רשעים. גדולי ישראל. משפט שלום

בעצם, חז"ל אומרים (סנהדרין דף לט ע"ב וע"ע מגילה דף י ע"ב): "אין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים, דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן... באותה שעה (של קריעת ים סוף) בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר להן הקדוש ברוך הוא: 'מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני?'".

ישראל אמרו שירה. הם הודו להקב"ה על ההצלה שלהם עצמם. אבל המלאכים לא היו בסכנה ולא ניצלו. אם כן הם היו כצופים מהצד, כאשר מעשי ידיו של הקב"ה טבעו בים. אין לומר שירה כאנשים סובלים ומתייסרים.

לכן בשרו של יתרו נעשה "חידודין חידודין" כאשר הוא שמע אודות מצרים שטבעו בים. אך רש"י כותב פירוש נוסף: "ויחד יתרו - וישמח יתרו".

הוא אומר: יתרו שמח על הצלת ישראל, ויחד עם זה הוא הצטער בצערם של המצריים - בבחינת "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?"

*

התפקידים של גדולי ישראל

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתְּנוֹ כִּי יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדֹרֵשׁ אֱלֹקִים. כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱלֹקִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו (יח, טו-טז)

עם ישראל היו באים אל משה רבינו מחמת שלש סיבות.

א. "לדרוש אלוקים" - להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם (רמב"ן)

ב. "ושפטתי בין איש ובין רעהו" - ליישב את המחלוקות וחילוקי הדעות שביניהם.

ג. "והודעתי את חוקי האלוקים ואת תורותיו" - ללמדם תורה.

ושלשת העניינים האלו נוהגים אצל גדולי ישראל לאורך הדורות:

למשל, ה"חזון איש":

[א] אנשים באו אליו עם הבעיות האישיות שלהם.

[ב] אנשים באו אליו כדי שהוא יישב ויפשר במחלוקות שביניהם, וכדי שהוא יפתור בעיות של הכלל ושל הפרט.

[ג] ספרי "החזון איש" הם על כל חלקי התורה - ודרכם ה"חזון איש" לימד תורה לכל ישראל.

בשבוע שעבר, בערב שבת קודש, נכנסתי לשיעור של פוסק הדור מרן רבי משה פיינשטיין (זצ"ל).

[א] הוא מסר שיעור על סוגיית "המקדש במלוה" - "והודעתי את חוקי האלוקים ואת תורותיו".

[ב] אדם נכנס וביקש ממנו ברכה על חולה והוא בירך - "להתפלל על חוליהם".

הגירות של יתרו. אובדן רשעים. גדולי ישראל. משפט שלום

[ג] אנשים גם באים אליו לבקש עצות - "לדרוש אלוקים".

גדולי ישראל, לאורך הדורות, ממלאים שלש פונקציות: "להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם". לשפוט את העם. וללמדם תורה.

*

משפט שלום

אחד מהתפקידים של משה רבינו, ושל גדולי ישראל, הוא "ושפטתי בין איש ובין רעהו". ענין המשפטים.

גם כאשר משה רבינו עלה להר סיני הוא מינה שופטים שישפטו את העם - "וְהִנֵּה אֶהְרֶן וְחֹרֶר עִמָּכֶם מִי בְעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם" (כד, יד). והגמרא לומדת מכאן הלכות דיינים (עיין בבא קמא דף מו ע"ב: "מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה? שנאמר 'מי בעל דברים יגש אליהם', יגיש ראייה אליהם").

ומיד אחרי הר סיני משה רבינו לימד את המשפטים: "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לְפָנֶיהֶם" (כא, א).

מדוע משפט הוא דבר כה יסודי וחשוב?

זהו משום שהיסוד של "ממלכת כהנים וגוי קדוש" הוא שאנשים לא ייטלו את החוק לידיים שלהם. (אמנם יש מקרים יוצאים מהכלל, בהם "עביד איניש דינא לנפשיה", אבל ככלל אסור לאדם ליטול את החוק לידיים שלו - עיין בבא קמא דף כז ע"ב).

כאשר ישנם טענות וחילוקי דעות, היות וכל צד נוגע בדבר וכל אחד בטוח בצדקתו, על כן העצה היא לשאול לצד שלישי שאינו נוגע בדבר על מנת שהוא יחליט, ומה שהוא יחליט - יתקבל.

זהו היסוד של "ממלכת כהנים וגוי קדוש". היות שלא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצין פ"ג).

אין שום הגיון להכניס נוזלים לכלי שיש בו חור.

ה"כלי" שמחזיק ברכה הוא שלום ומחלוקת היא כמו חור בכלי. בלי שלום הברכה נוזלת החוצה.

כאשר אנשים נוטלים את החוק לידיהם - כל אחד בטוח שהוא צודק, ואין שלום.

לכן ענין המשפט הוא יסוד כה חשוב ובסיסי. המשפט הוא יסוד השלום.

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

השוואת רגליים בתפלה ככהנים

וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו (כ, כג)

כתב הטור (סימן צה) וז"ל, ויכוין רגליו זה אצל זה, דכתיב ורגליהם רגל ישרה, ומתרגמינן ורגליהן רגל כוונין. ירושלמי (ברכות פ"א ה"א), זה שעומד בתפלה צריך להשוות רגליו, ר' לוי ור' סימון, חד אמר כמלאכי השרת דכתיב ורגליהם רגל ישרה, וחד אמר ככהנים דכתיב לא תעלה במעלות, שהיו הכהנים הולכין עקב בצד גודל כאילו רגליהם שוין זה אצל זה.

והקשה בבית יוסף, דהלא בתלמודא דידן (י): לא הובא פלוגתא בזה, דאיתא התם 'אמר רבי יוסי בר חנינא משום ראב"י, המתפלל צריך שיכוון את רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה', ואם כן מדוע הביא הטור לדברי הירושלמי דלא נפקא לן מינה מידי.

וביותר להלן (סימן צח) כשמפרט הטור הדמיון בין תפלה לקרבנות, כתב גם 'השוואת הרגלים ככהנים', משמע שנקט כדעה זו בירושלמי, והקשה הבית יוסף דהא הבבלי לא הביא רק דעת אחת להשוות כמלאכים, והכי נקטינן כמו שכתבו תר"י (ה.), ולמה נקט הטור כדעה החולקת בירושלמי, ולכן בשו"ע (סימן צח ס"ד) השמיט עניין זה.

ב"ח: נפקא מינה לעניין דיעבד

ועי' ב"ח שכתב דנפקא מינה לעניין דיעבד, דלפי גמרא דילן אם התפלל ולא השווה רגליו כלל צריך לחזור ולהתפלל, ולכן הביא הירושלמי שאם התפלל בהשוואת רגלים ככהנים עקב בצד אגודל, יצא בדיעבד שסומכים על אידך מאן דאמר בירושלמי דסבירא ליה הכי. והוא תמוה ביותר, אחרי דאנן קיי"ל כאידך מאן דאמר, האיך אפשר לסמוך על דעה החולקת לעניין דיעבד. ועי' באחרונים (מור וקציעה, וכע"ז בטורי זהב צח סק"א) דלא נחלקו לדינא אלא במקור הדבר, דאף הכהנים לא הלכו עקב בצד אגודל אלא בעת הליכה אבל בעת עבודה עמדו בהשוואת רגליים. והוא דחוק במשמעות הירושלמי דפלוגתא הוא.

ככהנים נאמר איסור להרחיק, והשוואה כמלאכים הוא חיוב לקרב

והנראה לומר בזה, דהנך תרי עניינים כמלאכים וככהנים אינם עניין זה לזה כלל. דהנה מה שהכהנים הלכו עקב בצד אגודל הוא מפני שאסור להם לילך בפיסוק רגליים מפני כבוד המקדש ככתוב 'אשר לא תגלה ערותך עליו', וזהו עניין השוואת רגליים ככהנים, כדי לנהוג כבוד במקום התפלה כדחזינן דאסור לישוב בצד המתפלל, וכתב הטורי זהב (סימן קב סק"ג) הטעם, כי מקום התפלה אדמת קודש היא כל זמן שהוא מתפלל וצרי לנהוג בו כבוד ולכן אסור לישוב שם, והוא הדין לענין פיסוק הרגליים דאסור מפני כבוד מקום התפלה.

לעומת זאת השוואת רגליים כמלאכים הוא כדי להידמות למלאכים, וראה בבית יוסף שביאר שצריך לדמות כאילו הוא מלאך משרת, ולכן יש לכוון רגליים כרגל אחד שיהא דומה למלאך.

נמצא דלמאן דאמר ככהנים הוא איסור להרחיק הרגליים, ואילו למאן דאמר כמלאכים הוא חיוב לקרב הרגליים, ומעתה אף דבירושלמי פליגי אהדדי ומאן דאמר כמלאכים לא סבירא ליה הדין ככהנים, אבל הבבלי שהביא רק דעה אחת להשוות כמלאכים, דהיינו חיוב לקרב הרגליים, אין זה סותר כלל שיהא גם איסור להרחיק הרגליים ככהנים, ולפי זה פשוט שאם אינו יכול להשוות כמלאכים מאיזה אונס, אכתי חלה עליו חיוב להשוות ככהנים מחמת האיסור להרחיק הרגליים.

ולכן וודאי אף דאנן קיי"ל כמלאכים, מכל מקום הביא הטור גם דברי הירושלמי דאיכא נמי איסורא להרחיק הרגליים, וכן הביא זה בין הדברים דדמייא תפלה לקרבנות, דאיסורא איכא בזה.

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר

התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם נדפסו / הרב

אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

שו"ת בפרשת יתרו על סדר הפרשה / שו"ת בענין פרישת משה רבינו ע"ה מאשתו / שו"ת בענין הלוחות / ל' תשובות

בס"ד

שו"ת בפרשת יתרו

א) ש.ל^ה יתרו י"ח, ג' ד'. ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה. ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה. לכאן צ"ב לשם מה נחוץ לומר כאן כיצד הם שמותיהם והטעם לזה שנקראו כן, והרי לא מיירי כאן בענין לידתם. ואת"ל דזהו משום שעד כאן לא נאמר איך קראו לבן השני והטעם לשמו (כי רק גבי גרשום נאמר לעיל ב' כ"ב, ואילו גבי אליעזר לעיל ד' כ"ה לא נאמר) היא גופא קשיא למה זה לא נאמר שם.

ת. עדיין היו קטנים ובבית אמן ולא הי' ניכר שהם בני משה ששלח אותן לאמן. יו.

*

ב) ש. בהנ"ל. עוד צ"ב, דלכאן הי' צריך לקרוא לראשון אליעזר ולשני גרשום, והיינו כי כך היו הדברים קודם הקב"ה הצילו מחרב פרעה, ורק אח"כ הגיע אל ארץ נכריה. וצ"ב.

ת. א. בראשונה ... ולכן ... הצילני.

ב. עדיין לא הצילו משאר הגוים.

*

ג) ש. יתרו י"ח ז'. ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו מי הקרוי איש זה משה שנאמר והאיש משה עב"ל, יש לשאול מה הראי' שמשה רבינו השתחוה ליתרו ממה דכתיב 'איש' לרעהו, שהרי גם שם דכתיב איש לרעהו אין הכונה רק שמשה שאל לשלום יתרו אלא הכונה שגם יתרו שאל לשלום משה שהרי כתיב וישאלו ל' רבים, וכיון שכן, מה הראי' ממה דכתיב איש לרעהו דמשה

ל^ה ע"ע לפרשת יתרו בספרנו תשובות הגר"ח ח"א תשובות פ' - פ"ה יעו"ש.

י^ו אולי במקום תיבת ניכר היה כתוב זוכר'.

הוא זה שהשתחוה והלא גם שם דכתיב איש לרעהו אין הכונה דמשה הוא זה ששאל אלא
הכונה שגם יתרו שאל והכא נמי נימא דגם יתרו השתחוה. וצ"ב.

ת. הקדים איש ואח"כ רעהו.

*

ד) ש. בהנ"ל. יש לשאול דלכאורה פשטיה דקרא דכתיב איש לרעהו קאי רק על וישאלו,
ולא על הנאמר קודם וישתחו וישק לו (דכך הוא משמעות טעמי המקרא, וגם דוישתחו
וישק לו הוא ל' יחיד ואילו וישאלו הוא ל' רבים ומבואר דאיש לרעהו לא קאי על הנאמר
קודם).

ת. על הכל.

*

ה) ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול דלכאוף מה ק' איני יודע מי השתחוה למי, והרי פשטיה
דקרא קאי הכל על משה כמ"ש ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו, דעד כאן הוא
בל' יחיד ומשמע דעד כאן כל הנאמר הוא מתייחס למשה שעמו התחיל כמ"ש ויצא משה,
ועל כרחף מבואר בפסוק בהדיא דמשה הוא זה שהשתחוה, ולמה נצרך לבאר זאת. (והמשך
הפסוק מתייחס גם למשה וגם ליתרו כמ"ש וישאלו וגו' ויבואו וגו' בלשון רבים, אבל עד
וישאלו, הכל קאי על משה וכנ"ל ולמה ק' איני יודע כו').

ת. א. הו"א שיצא יתרו והשתחוה.

ב. אולי על חותנו.

*

ו) ש. בהנ"ל. עוד צ"ב מה שכבר הקשה בפירוש יונתן אהא דפרש"י מי הקרוי איש זה
משה שנאמר והאיש משה, שהרי כמו כן הי' אפשר לומר זה יתרו שנאמר ויואל משה
לשבת את האיש.

ת. כאן התחיל באיש.

*

ז) ש. יתרו י"ט ח'. כתיב (איוב ל"ח ל"ה) התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו, ופרש"י
וז"ל, ויאמרו לך. במקום שנשתלחו שם הננו עשינו שליחותך שאין צריכין לחזור למקומן
ולהשיב שולחן שהשכינ' בכל מקום עכ"ל, וקצת יש להעיר מהא דפרש"י (יתרו י"ט ח') וז"ל
וישב משה את דברי העם וגו', כו' וכי צריך היה משה להשיב אלא בא הכתוב ללמדך דרך
ארץ ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני איני צריך להשיב עכ"ל, וי"ל.

ת. א"צ לילך.

*

ח) ש. יתרו י"ח, ט' - י"א. ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו'. עתה ידעתי כי גדול ה' מכל וגו'. לכאן יש לשאול למה רק עתה ויחד יתרו והרי כבר שמע מכל זה עוד לפני ששמע הכל ממשה כמ"ש לעיל (פסו' א') וישמע יתרו ופרש"י מה שמועה שמע ובא קרי"ס ומלחמת עמלק והיינו ששמע על קרי"ס ומ"ע כדי כך שהאמין שהכל הי' באמת ובא וא"כ כבר אז כששמע הי' צריך לניות 'ויחד יתרו', ולמה ויחד יתרו הוא רק אחר ששמע ממשה. (ומה שמועה סיפר לו, לא בגלל שיתרו לא האמין, אלא כדי לקרבו לתורה כמשפרש"י שם). וקצת צ"ב.

ת. עכשיו שמע כל הפרטים בדקדוק.

*

ט) ש. יתרו י"ח י'. ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים. פרש"י וז"ל, אשר הציל אתכם מיד מצרים אומר קשה. ומיד פרעה מלך קשה. מתחת יד מצרים כו' היא העבודה עכ"ל, ויש לשאול למה כפל ואמר 'אשר הציל את העם' דלמה לא אמר 'אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה ומתחת יד מצרים', ומהו שוב אשר הציל את העם.

ת. שאר העם לרבות הערב רב.

*

י) ש. בהנ"ל. שוב עלה ברעיוני בעזה"י ליישב, דהלא שבט לוי לא נשתעבדו בשיעבוד מצרים, וכאן הרי דיבר יתרו אל משה, ולכן חילק ואמר אשר הציל 'אתכם' מיד מצרים ומיד פרעה והיינו גם את משה ושבט לוי וגם שאר העם שהיו כולם אצל אומה קשה ומלך קשה, ואח"כ הוסיף ואמר אשר הציל את 'העם' מתחת יד מצרים והיינו רק את 'העם' ולא 'אתכם' מהשיעבוד כי שבט לוי לא נשתעבדו. והאם נכון הוא.

ת. אולי.

*

יא) ש. יתרו י"ח י"א. עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם. יש להבין, דוכי מבלי הטעם של 'כי בדבר אשר זדו עליהם' לא ידע יתרו 'כי גדול ה' מכל האלקים', שהרי שום אלהים בעולם אינו יכול לעשות כלום וכ"ש קריעת ים סוף וכל ניסי יציאת מצרים, ולמה עצם קרי"ס ושאר הניסים לא לימד את יתרו כי גדול ה' מכל האלהים, ולמה הבין כן רק ע"י 'כי בדבר אשר זדו עליהם'. וצ"ב.

ת. זה עוד טעם.

*

יב) ש. יתרו י"ח י"ג. ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב. הנה בגמ' שבת י' א' מבואר דמשה רבינו לא ישב מהבוקר עד הערב

לשפוט העם, רק זה נכתב ללמד שנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וצ"ב דא"כ מה טען יתרו למשה רבינו.

ת. יתרו לא הבין את זה, הוא טעה. לז

*

יג) ש. יתרו כ' ח'. זכור את יום השבת לקדשו. כתב בבעה"ט וז"ל, זכור. זה הפסוק שביעי ומתחיל בז' כו' עכ"ל, לכאו' צ"ב דהלא הוא פסוק שמיני שבפרק כאן. (ושוב חשבתי בעזה"י דהכונה פסוק שביעי מתחילת עשרת הדברות (שזה מתחיל מפסוק ב' שבפרק) והאם זהו באמת כונת הבעה"ט).

ת. נכון.

*

יד) ש. יתרו כ' י"א. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וגו'. יש לשאול, מה דכתיב 'ואת כל אשר בם' האם זה קאי רק על הים או גם על השמים והארץ. וכמו"כ השאלה היא בהא דכתיב (תהלים קמ"ו ו') עשה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם. (והנה בנחמיה (ט' ו') כתיב, אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם וגו', ולכאו' מדפירט הכא בנחמיה גבי השמים 'שמי השמים וכל צבאם' וכן גבי הארץ 'וכל אשר עליה' ולא קיצר ואמר את השמים והארץ הימים וכל אשר בהם, לכאו' נילף מזה דמ"ש הכתוב בפ' יתרו וכן בתהלים את הים ואת כל אשר בם זה קאי רק גבי הים ולא גם גבי השמים והארץ דאל"כ למה לא פירט הכתוב בפ' יתרו ובתהלים כדרך שפירט בנחמיה).

ת. על הכל בקצרה.

*

טו) ש. יתרו כ' י"ז. פרש"י וז"ל, ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אתו 'יראוי ומאויים' תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו עכ"ל, צ"ב דלעיל פסו' ב' פרש"י וז"ל, ד"א לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן 'כזקן מלא רחמים' שראיתם כו' עכ"ל, וצ"ב.

ת. אין יראה במקום אהבה אלא בהבדלה (מדרש).

*

טז) ש. בהנ"ל. ואולי הכונה דיראה ואהבה לא יכולים לשמש ביחד אלא בהבדלה דהיינו יראה לחוד ואהבה לחוד אבל ביחד אינם יכולים להיות. ואם זו הכונה, לכאו' ק' טפי דמצד

א' איתא יראוי ומאויים ומאיךך איתא כזקן מלא רחמים ואינם יכולים להיות על אותו הזמן ב' הבחינות כנ"ל במדרש. וצ"ב כונת מרן שליט"א.
ת. רק אצל הקב"ה זה יתכן כמו שאמרו חז"ל.

*

יז) ש. יתרו כ' כ"א. מזבח אדמה תעשה לי וגו' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך. ולהלן מיניה, ואם מזבח אבנים וגו'. לכאורה צ"ב למה נכנס הפסוק בכל המקום וגו' בתוך הפרשה של בניית המזבח, דמה השייכות לכאן. גם צ"ב דלכאורה צריך היה לומר את 'תזכיר' את שמי.
ת. עי' פי' הרב מלבי"ם ז"ל.לט

*

יח) ש. איתא בזוה"ק ר"פ יתרו, בגין כך יסתמר בר נש בשעתא דירים ידוי לעלא למהוי בצלו או בברכן או בבעותא ולא ירים ידו למגנא בגין דאלין עשרה אנון זמינין ומתערין לגבי ההוא פרישו דידין ואי הוא למגנא אנון עשרה לטין לה במאתן וארבעין ותמניא לוטין והאי איהו דכתיב ביה ויאהב קללה ותבואהו וכדין רוח מסאבא שריא על אנון ידין כו' ע"כ. והנה נתבאר בדברי הזוה"ק כאן דאסור להרים הידים למעלה לחנם כדי שלא יתקלל ברמ"ח קללות ולא יטמאו ידיו, אלא בתפלה או ברכות או בבקשה אז מותר להרים ידיו. ויש לשאול, האם מקפידין ע"ז, שהרי פעמים יש שא"א מבלי להרים ידיו וכגון בעת לבישת הבגדים, ויתירה מזאת מצינו במשניות שהיו מרימין הידים וכגון הא דתנן יומא פ"ז מ"ח ומנין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר דרכיות היו עושין 'ומניפין' בסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר. וכע"ז תנן נמי בר"ה פ"ב מ"ג כיצד היו משיאין משואות מביאין כו'. (ואולי מש"כ בזוה"ק שרק בתפילה וברכות ובקשה מותר להרים ידיו אין הכונה דוקא לג' אלו אלא לכל דבר מצוה וכגון הנך דתנן כדלעיל ואף לבישת הבגדים 'נימא' דנחשב למצוה, אך צריך לדעת אם תשובה זו נכונה היא, וגם אם באמת צריכין להקפיד על כך שלא להרים סתם הידים).

ת. עי' בס' שמירת הגוף והנפש סי' ע"ט ס"ד.מ

לט) וז"ל המלבי"ם שם, בכל המקום אשר אזכיר את שמי. מוסב למעלה שתזבח את עולותיך בכל מקום אשר אזכיר את שמי כו' וכן כאן פי' בבית הבחירה כו' ומזה ידעין שמ"ש אשר אזכיר את שמי שפי' שאתן רשות להזכיר שם המפורש כו' וכן אמר בספרי (פ' קל"ט) ובסוטה (דף ל"ח) מקרא מסורס הוא בכ"מ אשר אבא בבהב"ח שם תהיה מזכיר את שמי כו' עכ"ל יעו"ש כל הדיבור.

מ) וז"ל שם, אסור לזקוף האצבעות בחנם באופן שהכהנים עושים בשעת הדוכן כי אז מתעורר דין דסט"א וגורם קללה לעצמו (עטרת זקנים בשם הזוהר, כף החיים) עכ"ל. ובהערה שם אות ז' הביא לשון השו"ע בסי' קכ"ח סעיף י"ב וכתב עלה וז"ל, ובעט"ז שם כתב בשם הזוהר פרשת נשא דאסור לזקוף האצבעות בחנם כי אז מתעורר עליו עשרה מדרגות דין דסטרא אחרא וגורם קללה לעצמו. ודברי הזוהר נמצאים בדף קמ"ה ע"א וז"ל דאסיר ליה לבר נש לזקפא אצבען בזקיפו למגנא אלא בצלותא ובברכאן ובשמא דקב"ה. ומביאו בכף החיים אות ע"ט. עכ"ל בהערה שם.

*

יט) ש. בשמות התנאים הקדושים לא מצינו שיש תנא שהיו לו ב' שמות^{מא} (וריש לקיש (אמורא) היינו רבי שמעון בן לקיש) מה טעם הדבר, והאם אין זו ראייה שלכתחילה לא היה כדאי ליתן יותר משם אחד. (אא"כ קוראים לו ע"ש נפטר שהיו לו ב' שמות כגון סב או רבמב).

ת. יתרו היו לו ז' שמות.

*

כ) ש. משלי כ"א י"א. בענש לץ יחכם פתי ובהשכיל לחכם יקח דעת. פרש"י וז"ל, בענש לץ יחכם פתי. ע"י יסורי הלצים הפתאים מתחכמים ושבים בתשובה עכ"ל, לכאו' צ"ב דהא כבר כתיב לעיל י"ט כ"ה לץ תכה ופתי יערים וגו' ופרש"י וז"ל לץ תכה ופתי יערים. על מכות פרעה ומלחמת עמלק החכים יתרו ונתגייר עכ"ל, ולכאו' היינו הך.

ת. כבר כתבנו טעם הכפולים. מג

*

*

שו"ת בענין פרישת משה רבינו ע"ה מאשתו

כא) ש. לכאו' ק' שלא מצינו אצל משה ואהרן שהיו להם בנות והיתכן שלא קיימו פו"ר.

ת. מנ"ל שלא הי' להם בנות.

*

כב) ש. בהנ"ל. לכאו' יש להוכיח כן כדלהלן: משה רבינו - כתיב (שמות ד' כ') ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמר וישב ארצה מצרים וגו', וכתיב להלן מינייה (יתרו י"ח ב') ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה ופרש"י שם וז"ל אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה במדין לך שוב מצרים ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' ויצא אהרן לקראתו ויפגשו בהר האלקים אמר לו מי הם הללו אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני אמר לו ולהיכן אתה מוליכן אמר לו למצרים אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם אמר לה לכי לבית אביך נטלה שני בניה והלכה לה עכ"ל (ובמכילתא כאן איכא לחד מ"ד דגירשה בגט), ובמתן תורה כתיב (דברים ה') ואתה פה עמד עמדי וגו' וילפי' מזה בגמ' (שבת פ"ז א') דפירש מן האשה, ומכל זה נמצא דהיו לו

^{מא} מלבד אבא שאול.

^{מב} כמו שענה מרן שליט"א בתשו' שליתן חצי שם אי"ז עילוי נשמה למי שנקרא ע"ש, ולא שאם היה צדיק שזה ישפיע על הילד, יעו"ש.

^{מג} כוונת מרן שליט"א לתשובה שכתב מרן שליט"א להלן משלי כ"ד ו': כבר כתבנו שדרך המקרא לכפול הענין בכמה אופנים וכל א' לדרשא אתי ואנו אין אנו יודעים רק מה שחז"ל גילו לנו.

רק ב' בניו לבד, כי בתחילה נולדו לו רק ב' הבנים במדין ולאחמ"כ הביאם למצרים ושלחם חזרה למדין וכשחזרה אשתו פירש ממנה במתן תורה לגמרי וא"כ לא הי' זמן שיוכלו להוליד עוד ילדים, ולכאו' בזה מבואר דלא היו לו גם בנות רק ב' הבנים וכנ"ל. אהרן הכהן - כתיב (שמיני י' ב') וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים וגו' ופרש"י וז"ל הנותרים. מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל הוא שנאמר ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואין השמדה אלא כילוי בנים שנאמר ואשמיד פרוי ממעל כו' ותפלתו של משה בטלה מחצה שנאמר ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא עכ"ל, ואי נימא דהיו עוד ילדים לאהרן א"כ אין זה מחצה ולכאו' מבואר בזה דמלבד ד' הבנים לא היו לו עוד ילדים. וא"כ לכאורה נמצא מבואר דלא היו למשה ואהרן גם בנות והדרא ק' לדוכתא היתכן דלא קיימו פו"ר.

ת. פסוק מפורש (במדבר י"ח) וידבר ה' אל אהרן וגו' לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך, וגם מ"ר י"ל שהיו לו בנות כי יתרו הגיע קודם מ"ת ואז החזיר משה את אשתו ונתעברה. מ"ד

מ"ד חכ"א העיר להקשות על דברי מרן שליט"א מגמ' יבמות ס"א ב' דלכאו' מבואר שם בהדיא דלא היו למשה רבינו בנות, דאיתא בגמ' שם דבית שמאי סוברים שכדי לקיים מצות פרו ורבו צריכים להוליד שני בנים, ולומדים זאת ממשה רבינו, ונהגמרא מקשה על בית הלל, "ובית הלל נמי לילפו ממשה, אמרי לך משה מדעתיה הוא דעבד, דתניא שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום, פירש מן האשה כו". ופירש רש"י בריש ס"ב א' ד"ה מדעתיה, "משום שכינה ואסור לשאר כל אדם לעשות כן", יעו"ש. הרי מבואר דלכו"ע בין לב"ש ובין לב"ה לא היו למשה רבינו בנות, וא"כ לכאו' ק' על מש"כ מרן שליט"א דיש לומר שהיו למשה רבינו בנות. עכ"ד החכ"א הנ"ל. והנה באמת לכאו' יש להקשות בהיפוך, והיינו, מנ"ל לגמ' שלא היו למשה רבינו בנות, דדילמא היו לו בנות וכמ"ש מרן שליט"א דיש לומר שנתעברה בבת קודם פרישתו ממנה.

ואולי י"ל כך, דאין סתירה מדברי הגמרא למה שכתב מרן שליט"א, והיינו, דהנה עיקר מה ששאלנו קמיה מרן שליט"א היה מצד זה שלא מסתבר שהמציאות היתה שבפועל משה רבינו □ מוסר התורה הקדושה ותרי"ג מצוותיה נסתלק מן העוה"ז מבלי קיום מצות פו"ר (וע"ז השיב מרן שליט"א מנ"ל שכך היתה המציאות שנסתלק מבלי בנות, ועל זה השבנו ראייה, ודחה מרן שליט"א הראיה וכנ"ל בתשובה, רק שסוף סוף נמצא מתוך דברי מרן שליט"א שהיו למשה רבינו בנות ועל זה הקשה החכ"א הנ"ל מהגמ' וכנ"ל) ומשא"כ נידון הגמ' הוא איך הסתדר משה רבינו בפרישתו מאשתו עם החיוב של קיום מצות פו"ר ומזה מייתי ב"ש ראייתם וכו'.

והנה נידון זה של הגמ' אינו תלוי במציאות שהיתה אי למעשה הי' למשה רבינו בת או לא, כי לולי זה שפירש משה רבינו מאשתו לא הי' איכפת לה לגמ' כאן אם למעשה יצא מן העולם בלא בת והיינו מבלי קיום מצות פו"ר וזאת מאחר שסוף סוף הוא עשה את המוטל עליו לעשות, וכל נידון הגמ' הי' מאחר שפירש מאשתו כשהיו לו רק ב' בנים שע"ז נידון הגמ' אם כבר קיים בכך פו"ר וכמבוי' שם. ולפי"ז נמצא דמש"כ מרן שליט"א שיש לומר שהי' לו בת ע"י שנתעברה קודם פרישתו ממנה ה"ז עונה דוקא על שאלתנו הנ"ל שהיתכן שנסתלק משה רבינו מן העולם מבלי קיום פו"ר, והיינו, כי למעשה סו"ס הי' לו בת רק שהיא נולדה אחר פרישתו ממנה, אבל המציאות היתה שנסתלק מן העולם עם קיום המצוה של פו"ר, ולענין נידון הגמ' אי"ז מהני, כי נידון הגמ' הי' איך מותר לפרוש כשיש רק ב' בנים, ומה שהיא מעוברת באותו הזמן אי"ז לא מעלה ולא מוריד כיון שמשה רבינו לכאורה לא ידע אז בעת ההוא שהוא קיים בכך מצות פו"ר דמנא ליה שתולד לו בת ודילמא יולד לו בן וגם מנא ליה שהבת תהי' של קיימא ולכן כל זמן שלא ידע כן א"כ איך פירש וע"ז ראיית ב"ש וכו'.

והטעם שבנידון הגמ' לא מייתו ב"ש וב"ה ראי' מהבת הזאת, הוא משום שבעת פרישתו ממנה אף שהי' יכולה להתעבר מ"מ עדיין לא היתה יכולה להוליד כבר, שהרי צפורה הגיעה למשה רבינו כשמשה רבינו ובני ישראל כבר חנו בהר האלקים כמבואר בריש פרשת יתרו ומיד בסמוך פירש משה רבינו מצפורה וכמ"ש בתוס' יבמות ס"ב א' ד"ה דכתיב דכששמע מפי הגבורה 'אל תגשו אל אשה' [שהיה זה ג' ימים קודם מתן תורה] אז פירש ממנה יעו"ש ונמצא שאי נימא שנתעברה מ"מ הי' עדיין ממש בתחילת זמן העיבור וללדת כבר ודאי שלא יתכן בזמן ההוא שפירש מאשתו, ולכן לא מייתו ב"ש וב"ה ראייה מהבת הזאת כי לנידון דידהו כיון שעדיין לא נולדה א"כ איך פירש מאשתו ומזה מייתו ב"ש הראיה וכו'.

כג) ש. שבת פ"ז א'. איכא פלוגתא אי פירש משה מאשתו מדעתו או שהיה זה ציווי השי"ת, וכן הוא באדר"נ פ"ב, וצ"ב איך פירש מאשתו והרי עדיין לא קיים מצות פו"ר שהרי לא מצינו בתורה אלא רק ב' בנים שנולדו לו ולא בת ג"כ, ואת"ל דבמתן תורה כבר היו זקנים וכבר לא הי' צפורה ראויה להוליד יקשה ק' אחריתי דהיתכן שמשה רבינו לא קיים כל התרי"ג מצות. (ומצות דא"י כבר ארוז"ל בסוטה שהקב"ה החשיב לו שקיימם, ומצות פו"ר לא מצינו הכי).

עוד קשה להא דאמרו בזוה"ק^מ (חוקת ק"פ ע"א) שהשי"ת צוה לו לפרוש כשדבר אליו בסנה, וק' למה לא פרש אז מאשתו, ועוד הא עדיין לא קיים פו"ר ואז עדיין הי' צפורה ראויה להוליד.

(ומצינו לחד מ"ד במכילתא ריש פ' יתרו שגירשה קודם שהגיע עמה למצרים, אבל חזר אליה כשיתרו בא עם צפורה וב' בניהם למדבר בפ' יתרו) ואולי י"ל דהקב"ה צוה לו בסנה לפרוש קודם מתן תורה ולא מיד.

עוד קשה להא דאי' בזוה"ק (נשא קמ"ח ע"א) שהקב"ה ענה למלאך מיכאל אחר שצוה ה' לפרוש מן האשה, שמשה רבינו כבר קיים מצות פו"ר, וק' דהא לא מצינו שהיה לו גם בת, ולומר שהקב"ה אמר שהלכה כב"ש דבב' בנים כבר קיים פו"ר לא מסתבר, דהא ההלכה כב"ה דדוקא בבן ובת קיים מצוה דפו"ר, ואולי משום שזה היה קודם מתן תורה, ולא מסתבר.

והנה לכאור' יש לשאול מאי קשיא לגמ' איך פירש מאשתו, שהרי שמא פירש ממנה על תנאי שאם יולד לו בן אז יחזור אליה עד שיהי' לו בת, ומה הראי' לב"ש כו'. וי"ל דכיון שפירש ממנה משום ששמע מפי הגבורה אל תגשו אל אשה ונשא ק"ו בעמצו כו' וכמ"ש התוס' ביבמות שם א"כ ודאי שכשפירש ממנה הי' זה לעולם ולא על תנאי, ועוד י"ל דמשה רבינו לא היה פורש על תנאי משום העלבון כי הי' זה כאומר לאשתו שאיני צריך לך רק בשביל קיום פו"ר אבל לא בשבילך והוא עון חמור מצד הבין אדם לחבירו ועל כרחך שכשפירש ממנה הי' זה לגמרי ולכן נידון הגמ' איך פירש בב' בנים לחוד וכנ"ל.

ולסיכומן של דברים, מה שכתב מרן שליט"א דיש לומר שהיה לו למשה רבינו בת ע"י שנתעברה [אחר שהיא חזרה עם יתרו וקודם פרישתו ממנה לפני מתן תורה], אי"ז סתירה למה שמבואר בגמרא שלא היה לו בת, וכנ"ל שנידון הגמרא היה על זמן פרישתו ממנה שאז היו לו ב' בנים בלי בת אבל לעולם יתכן שמ"מ כבר היתה מעוברת אז בבת ולנידון הגמ' אי"ז נפק"מ וכנ"ל אבל סו"ס הי' לו בת וקיים פו"ר וכנ"ל.

^מ הנה בספרי (תשובות הגר"ח) הבאנו כמה פעמים מדברי הזוה"ק, ולכן אגב כן הנני להעתיק מה שכתוב בזה בספר הצדיק ר' שלמה (בלוך זצ"ל, לתלמידו של מרן הח"ח זצ"ל זיע"ע, עמ' ל"ו) מה שהעיד מרבו מרן הח"ח זצ"ל: סיפר אשר שמע מפי חתנו רבי הירש ז"ל ששמע מפי החפץ חיים ז"ל שאמר פעם שלולי שהיה דור צריך לו היה מתמסר כולו אל לימוד הקבלה. כי אל זאת היא תשקותו כפי אשר היא שורש נשמתו. כידוע דהא בהא תליא התשוקה בשורש הנשמה. "וכל מי שהוא ירא שמים רודף אחר נסתרות ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת שנאמר ראשית חכמה יראת ה' (מס' אצילות פ"א).

וסיפר שכל שבת קודש למד את הזוהר של הפרשה. וגם היה אומר לאחרים שילמדו הזוהר של הפרשה, אפילו בחורים. והיה אומר שרובו כמדרש. עכ"ל הס' הצדיק רבי שלמה בשם מרן החפץ חיים זצוקללה"ה זיע"ע. ואמר לי מו"ז הגה"צ ר' אריה שכטר שליט"א שפעם מרן שליט"א אמר לו שיקרא את כל ספר הזוהר לפחות פעם אחת ואפילו אם לא מבינים הכל כדי שילמדונו אח"כ בשמים. ועיין מכתב ב' ממכתבי מרן שליט"א למו"ז שליט"א שהבאנו בתחילת הספר.

וכ"ז מכריח שבאמת היה לו גם בת, אך צ"ב למה לא נזכר בתורה, ואולי משום דהבנים הוצרכו ליכתב בתורה משום הנדון מי ימשיך מנהיגותן דישראל אי הם או יהושע בפ' פנחס ומעשה דהברית בדרך ממדין למצרים, ומשא"כ הבת, וצ"ב.

עוד קשה למ"ד שהיה ציווי השי"ת א"כ מה לשה"ר איכא במה שמרים ואהרן דברו בפ' בהעלותך דכי מה יש לדון חלילה אי ציווי ה' טוב או לאו, והיתכן לומר שהי' ציווי, ושמה י"ל שלא ידעו שהיה ציווי.

ת. עי' יבמות ס"ב א'.

*

שו"ת בענין מתן תורה

כד) ש. שבת פ"ח א'. כתבו התוס' וז"ל, ירדו ק"כ ריבוא כו' ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות ה"נ גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד עכ"ל, והיינו דלכן בתחילה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו 'שישים' ריבוא מלאכי השרת אבל כשחטאו באו 'ק"כ' ריבוא מלאכי חבלה. ויש לשאול באמת אמאי פירקום מלאכי חבלה ולא פירקום מלאכי השרת. (והרי הכתרים נשארו בשלימותם ורק ישראל נפגמו מהחטא אבל לא הכתרים).

ת. עונש נמסר למלאכי חבלה.

*

כד) ש. בשבת פ"ח א' אמרינן דכפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית וכו' ואמרי' התם דמכאן מודעא רבא לאורייתא דיכולים לפטור עצמם מן הדין ולומר אנוסים היינו נוהדר קבלוה בימי אחשורוש]. וצ"ע דאומרים במעריב ומלכותו "ברצון" קבלו עליהם וכו' וחזינן דכבר בשעת קריעת ים סוף קבלו מלכותו ברצון [ואין לומר דקבלו מלכותו בלי מצותו דבמה נקרא דקיבלו מלכותו]. (מב"א).

ת. אחר שכפו הסכימו ברצון אבל הקבלה היתה באונס.

*

שו"ת בענין הלוחות

כה) ש. שה"ש ה' י"ד. רש"י ד"ה גלילי זהב כו' אמר רבי יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של סנפרינון היו והיו נגללין כו' עכ"ל, למה היה צריך שיהיו הלוחות נגללין, ועוד האם זה לוחות ראשונות או שניות. (אולי י"ל שהרי ה' דברות היו כנגד ה' דברות כמשפרש"י שה"ש ד' ה' והרי הי' כתוב כל עשרת הדברות והיינו כל הפסוקים שבפ' יתרו או פ' ואתחננ"י וכיון

שכן היה צריך שיהיו הלוחות רחבת מאד כי לא מסתבר שהיה כתוב באותיות כה קטנות, והרי הארון בו היו הלוחות היה רק ב' אמות וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ולכן היה צריך שיהיו הלוחות נגללין והיינו כדי שיכנסו לארון, ולגבי השאלה אם זה לוחות ראשונות או שניות אולי י"ל דברש"י בפ' כי תשא עה"פ פסל לך פירש שהיו לוחות שניות מסנפרינון, ואולי ש"מ דדוקא לוחות שניות היו מסנפרינון ולא לוחות ראשונות, אמנם לפי"ז יקשה מ"ש דלוחות ראשונות נכנסו לארון והשניות לא עד כדי שהי' צריך לנס כדי שיכנסו, מיהו האמת שרק שברי הלוחות ראשונות נכנסו ולא כל הלוחות קודם שנשברו ושברי הלוחות היו יכולים ליכנס, ומ"מ זה ק' איך היו אמורים ליכנס בלי שהיו נשברים אם לא היו ג"כ מסנפרינון שהיו נגללים, וצל"ע בס' בית אלקים להמבי"ט שער י"ב).

ת. שניהן.

*

כו) ש. שקלים ט"ז ב'. על דעתיה דרבי יהודה כו' ונשתייר שם טפח ומחצה אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לשילוט. מ"י לכאו' צ"ב למה צריך כאן שילוט והרי לא היו מוציאים את הלוחות. ובשלמא מ"ש לעיל מיניה על דעתיה דר"מ כו' נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח מכאן לכותל זה וחצי טפח מכאן לכותל זה וטפחיים לשילוט מקום שספר תורה מונח, זה ניחא, כי באמת היו מוציאים הס"ת^{מח}, אבל הלוחות אף פעם לא היו מוציאים וא"כ למה הוצרכו לשילוט לרבי יהודה.

ת. הוציאוהו להקהל.

כז) ש. בהנ"ל. משמע מדברי מרן שליט"א, דהיו מוציאים את הלוחות להקהל, ויש לשאול היכן נאמר זה, ומה טעם הדבר.

ת. לפרסם. מט

*

כח) ש. בהנ"ל. לכאו' מש"כ מרן שליט"א 'לפרסם' ה"ז תשובה למה ששאלנו 'ומה טעם הדבר', אבל לכאו' עדיין יש לשאול מה ששאלנו לעיל 'היכן נאמר זה' והיינו היכן נאמר דבר זה שהיו מוציאים את הלוחות מהארון במצות הקהל כדי לפרסם היינו כדי להראות לכל ישראל הלוחות הברית. וצ"ב.

^מ פירש בקרבן העדה וז"ל. חצי טפח מכאן וכו' לשילוט. ליטול הלוחות מן הארון לעת הצורך עכ"ל.

^{מח} ערש"י ותוס' בב"ב י"ד ב' שם נתבאר.

^{מט} אולי היינו לפרסם את הנס שמ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין כדאמרי' שבת ק"ד א' יעו"ש, והטעם שבפירסום זה עי' להלן.

^נ כנ"ל לפרסם הנס.

ת. זה עיקר מצות הקהל. נא

*

ש. עוד בהנ"ל. הנה מתשובות מרן שליט"א [הנ"ל] נמצא דהיו נכנסין לקה"ק כדי להוציא הלוחות מהארון (ופעם נוספת כדי להחזיר הלוחות לארון), וצ"ב שהרי הי' אסור ליכנס לקה"ק מלבד ביוה"כ (ואף הכה"ג, חוץ מאהרן לכמה דעות [הובא מהגר"א בסוף ספר חכמת אדם] שנכנס כשרצה עם קרבנות כשל יוה"כ).

ת. מצותו בכך. נב

*

ל. ש. שקלים שם. כיצד היו הלוחות כתובים ר"ח בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה כו' ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה כו' ר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה כו' רבי סימאי אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה כו' טטרוגה. הנה למ"ד חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה בפשוטו הי' הדיבור של אנכי ה' כנגד הדיבור של לא תרצח וכמש"כ רש"י בשה"ש ד' ה', אבל למ"ד עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה (וכן למ"ד עשרים וכן למ"ד ארבעים וכו"ל) יש לשאול האם כל העשרה היו על לוח אחד שלם והיינו:

אנכי ה' - אנכי ה'

עד עד

לא תחמוד - לא תחמוד

או"ד שהיו עשרה באופן שהחמשה נשארו להיות כנגד חמשה (כנ"ל ברש"י בשה"ש) והיינו כזה:

נא אולי היינו דעיקר מצות הקהל זה שהמלך קורא בס"ת, וכיון שהיו מוציאים את הס"ת מהארון כדי לקרות בו, כבר היו מוציאים גם את הלוחות, שלא מצינו איסור להוציא הלוחות מהארון.

ויותר נראה כוונת התשובה כפשוטו שהוצאת הלוחות לפרסמם היא עיקר מצות הקהל והביאור בזה הוא דהנה מצות הקהל היא כדי ליראה מהשי"ת בדכתיב (וילך ל"א, י"ב י"ג) הקהל וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם וגו' ובניהם וגו' ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים וגו' וע"י שרואים את הלוחות שניתנו מהשי"ת ושבנס מ"ם וסמ"ך שבהם עומדים ע"ז גם באים לידי אמונה שהס"ת שכתבו משה בו קורא המלך ג"כ מהשי"ת הוא ועי"כ באים לידי יראת השם. (ואולי זהו הכוונה בהא דכתיב (וילך ל"א כ"ו) לקח את ספר התורה הזה וגו' והיה שם בך לעד, ולעד פי' להוכחה כמ"ש בהעמק דבר שם לעיל פסו' י"ט יעו"ש).

ואפשר דהכוונה היא דהוצאת הלוחות לפרסמם זה מעיקר מצות הקהל ר"ל אחד מהעיקרים של המצוה.

נב וכ"כ מרן שליט"א אהא דהק' התוס' על שיטת רש"י שהיו מוציאים הס"ת מהארון, בפ"י 'דעת' לברייתא דמלאכת המשכן פ"ו סי' א' סוף ד"ה כדי וז"ל, ומה שהקשו עוד איך הי' מוציאו לפרשת המלך הא אסור ליכנס לקה"ק י"ל דלצורך שרי והאי נמי צורך הוא כו' יעו"ש.

ובתשובת מרן שליט"א עתה מבואר שאי"ז כמו שכתבנו בשאלה שנכנסו להוציא רק הלוחות, אלא שנכנסו להוציא את הס"ת ואת הלוחות, והיינו דבלי מש"כ מרן שליט"א שהוציאו הלוחות, ג"כ היו נכנסים לקה"ק להוציא את הס"ת מהארון [ולהחזירו] לפי דעת רש"י בב"ב י"ד ב' הנ"ל.

אנכי ה' לא תרצח

עד עד

כבד את לא תחמד

אנכי ה' לא תרצח

עד עד

כבד את לא תחמד

כי מצד אחד מסתבר טפי לומר שהיו כל העשרה על לוח אחד וכצד קמא, אבל מאידך הרי הי' ענין שיהיו הדברות מכוונין חמשה כנגד החמשה וכמ"ש רש"י מחז"ל בשה"ש הנ"ל (וז"ל רש"י בשה"ש שם: הם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה, לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר ע"ז דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים, לא תשא כנגד לא תחמוד שהגונב סופו ליטבע לשקר, זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית, כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו עכ"ל). ויל"ע.

ת. תפוס לשון ראשון. נג נד

*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

נג ל' זה הוא ע"פ נדרים כ"ו א', תמורה כ"ו א'.

נד היינו דלרבנן לא היו חמשה כנגד חמשה כנ"ל ברש"י שה"ש שם, אלא היו כל העשרה בכל לוח מהלוחות. וכן מדויק בל' הגמ' דאמרי' הדא הוא דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה, דהנה מש"כ בפסוק 'עשרת הדברים' ודאי היינו כל העשרה דברות ולא חמשה דברות ב' פעמים דא"כ אין עשרה רק חמשה, ועל הפסוק 'עשרת הדברים' שהם כל העשרה וכנ"ל אמרי רבנן עשרה על לוח זה כו' והיינו כל העשרה על כל לוח.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

במי כדאי להשקיע?

'פרשת קבלת התורה' פותחת ב'סיפור' ביאת יתרו למדבר, ויש בו 'הקדמות ויסודות' חשובות לקראת קבה"ת. ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה... ואת שני בניה, אשר שם האחד גרשם... ושם האחר אליעזר... מעיר הגאון המלבי"ם שאחרי שהבכור גרשם קרוי האחד, היה להמשיך ושם השני אליעזר. מדוע נקרא אליעזר, האחד? וכותב, כי משה רבינו התייחס לשני בניו בחשיבות. כל אחד מהם הוא 'אחד מיוחד'. על רעיון המלבי"ם הוסיפו: בפרשת ה'תמידין' נא' את הפכש אחד תעשה בפקר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים. כבשים הם, אמנם, אחד שני וגו'. אך אצל בנים לא מונים כך, אחד שני שלישי, אלא אחד, ושוב אחד, כל אחד מיוחד בפני עצמו. כל ילד וכל תלמיד.

לקראת 'קבלת התורה' מחדדת התורה תובנה זו. אל לנו להקל ראש ב'בודד', קטן ככל שיהיה, אין אנו יודעים מי עתיד לגדול בתורה, מי עתיד להנחיל את התורה! לפניכם דברי חז"ל (מכילתא בפרשתן ועוד) המפליאים כל שומע, ומחייבים כל מחנך: "והיו נכנים... פי ביום השלשי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני - מלמד, שאם היו חסרים אפי' אחד - אינם רשאים לקבל!" הבריאה כולה ממתינה למתן תורה, מעמד שיא בעולם - והכל תלוי בבודד, ביחיד. בלעדיו אין כלום! וכן מצאנו במדרש (רבה, כי תבא) "מעשה ברבי' שהיה דורש בביהמ"ד הגדול, וכשהיה מבקש להיכנס לדרוש, היה אומר 'ראו אם נתכנסו כל הקהל!' ומהיכן למד? ממתן תורה. שנא' יום אשר עמדת לפני ה'א בחרב, באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי' ע"כ המדרש. 'כל קול קובע!', התורה תלויה ויובאו כולם!

מלמד עמל ללמד תלמידיו. העבודה מייגעת, נדרשת הכנת שיעורים יסודית, מנוחת הנפש והגוף, וערנות לנעשה בכיתה. המלמד מוטרד כי 'בן ראש הכולל' טרם הבין מהלך הסוגיא. הרי הוא חייב לדעת. יש אב, אברך, שמתקשר למלמד פעמיים שלש בשבוע, ומוסר נפשו (ואת נפש המלמד...) בעד הצלחת בניו. המלמד לחוץ, כי בן אברך זה חייב לדעת טוב. כך גם האחייך של הבוחן, הנכד של סגן המנהל, למענם המלמד מתאמץ וחוזר, שחלילה לא יסיימו שבוע כאשר החומר הלימודי רופפת בידם. ויש גם את הבן של הנהג, הילד של המוכר ב'טמבור', תלמיד שבעבר הרחוק למד בגן שפתי', בתוככי לב המלמד, במצפוני נפשו חש "ידעו - טוב, לא ידעו - לא נורא...". נורא מאוד! חז"ל (סוכה כח) מלמדים "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן... קטן שכולם - רבן יוחנן בן זכאי". מדהים! 'קטן' זה נעשה 'מוסר התורה' לדורות! השתלשלות התורה עברה דרך 'הקטן' שבתלמידיו! הרי שאין לוותר על אף תלמיד 'קצה'!

היות ולכל יחיד ויחיד יש חשיבות, לכן על המחנך לחשוב על צרכיו הייחודיים של כל אחד שבהם. אתה אומר מִשָּׁל על אב האוהב את בנו, זָכַר כי בכיתה יש יתום מאב. אתה

משוחח על 'תפילה' שאינה שבה ריקם, הֶרְחַב והתאם שיחתך אף לתלמיד שאחותו הקטנה נפטרה לאחר מחלה שְׁלוֹתָה בתפילות אין סוף. הִשָּׁב על העולה החדש שעדיין מתקשה בהבנת השפה, זכור את התלמיד שביתו פֶּרַק וחיוו מטולטלים וטרופים. קשה לך לזכור כל אחד? קשה 'להחזיק ראש' מי רגיש לגלוטן ומי אלרגי לבוטנים? אם קשה לך - כנראה שטרם נקבעה אהבת התלמידים בליבך! אב אוהב זוכר צרכי כל בניו. אם אוהבת זוכרת אף תאריכי לידה העבריים והלועזיים של כולם, ואף מספרי זהות...

מלמד טוב מכיר כל תלמיד ואיכויותיו. יש תלמיד שמעלתו אינה דווקא בלימוד אלא בארגון. המלמד מכוון שתלמיד זה יהיה 'אחראי' על דא ועל הא, ובכך יבנה אישיותו. המלמד זוכר מיהו ה'בעל מנגן' כדי להעצימו ע"י שירה בכיתה בימי שישי ובאמירת 'הלל' בר"ח. המלמד זוכר מי אוהב להביא עוגה ביתית למסיבות, ומי אוהב לכתוב חרוזי-שירה. ביצי"מ נא' שיצאו 'על צבאותם', ופירש"י שיצאנו לפי שבטים, מסודרים. גם בים סוף עברנו בי"ב שבילים נפרדים. סביב למשכן חנינו שבטים ודגלים. על סדר זה שמרנו אף במסעות, מחולקים לשבטינו כ'תיבה' או כ'קורה'. ואילו **במעמד הר סיני עמדנו כולם יחד, ללא חלוקה לשבטים.** 'מתן התורה' נועד לכולם יחד, לכל יהודי 'הזדמנות שווה'!

שח ראש ישיבה חשוב שליט"א כי בשנות בחרותו ב'ישיבה קטנה' פוניבוז' שאלו רבו הג"ר **מיכל יהודה ליפקוביץ** "בין חברי כיתתך, מי יצמח, לדעתך, להיות 'גדול'?" התחיל הבחור להרהר. עֲצְרו רבו ואמר "אין לך מה לחשוב. אין כל דרך לדעת זאת היום! ראיתי ויש הפתעות. לכן **משקיעים בכל אחד!**" רבים מאתנו כבר ראו 'הפתעות' אלה!

כאמור, **שושלת התורה** עוברת מריב"ז, 'קטן' תלמידי הלל הזקן, דרך תלמידו רבי אליעזר 'הגדול', שבכלל היה מעין בעל תשובה שהתחיל ללמוד בבגרותו. ממנו ממשיכה התורה לעבור דרך תלמידו רבי עקיבא, רועה צאן, בן גרים. בתחילה איבד כל תלמידיו... התחיל מחדש... יש הפתעות! במי כדאי להשקיע? מי כרטיס הזוכה? מי יודע?...

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

**פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא
יסור שבט מיהודה'
חידה בפרשת השבוע!**

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן
הכתב')

חובה ואין בה רשות
המשחית נשלל מזכות
למעלה הרחבת ביזיון
קל וחומר אדמה לעליון

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: ציווי על בניית מזבח אבנים.

חובה ואין בה רשות - כתוב: "ואם מזבח אבנים תעשה לי..." [כ', כ"ב] ורש"י מבאר שבניית מזבח האבנים הינה חובה ולא רשות. [לשון רש"י: "רבי ישמעאל אומר: 'כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג' 'ואם מזבח אבנים תעשה לי', הרי 'אם' זה משמש בלשון 'כאשר' - וכאשר תעשה לי מזבח אבנים ... שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים..."].

המשחית נשלל מזכות - כתוב: "לא תבנה אתהן גזית, כי חרבך הנפת עליה ... [כ', כ"ב], וברש"י: "הא למדת, שאם הנפת עליה ברזל - חיללת. ... שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל ...". הברזל הינו משחית, כורת ומחבל, ולכן הוא נשלל מהזכות שיסתתו ממנו את האבנים למזבח.

למעלה הרחבת ביזיון - כתוב: "ולא תעלה במעלות על מזבחי ... אשר לא תגלה ערותך עליו" [כ', כ"ג], וברש"י: "שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך ... הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון...". למעלה, מדרגה, הרחבת פסיעות שהיא ביזיון למזבח, שעל ידי המדרגות יכולה להתגלות הערוה.

קל וחומר אדמה לעליון - בהמשך רש"י: "הרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון - אמרה תורה: הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו - על אחת כמה וכמה".

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף ט.

בגמ' 'וב"ש לטעמייהו דאמרי אין שאלה בהקדש וכיון דאין שאלה בהקדש אין שאלה
בנזירות', ובתוספות 'דנזירות כהקדש דכתיב קדוש יהיה גדל פרע', לכאן הוא חידוש גדול
מאוד שמחמת זה יחשב הנזירות כהקדש, דלכאן קדוש יהיה קאי על האדם עצמו או על
שערות ראשו, [וכמבואר בתענית יא ע"ב פלוגתא דאמוראין], אבל לא על עצם חלות
הנזירות, וצ"ע, ועכ"פ פלא שהגמ' לא פירשה כלל את המקור לדבר זה, וצ"ע.

*

דף י.

בגמ' 'אמר רמי בר חמא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר כסבורה
פרה זו אינה עומדת הריני נזיר מבשרה אם עמדה מאליה ועמדה מאליה והלכו ב"ש
לשיטתן וב"ה לשיטתן', ובתוספות 'וא"ת ומאי קשיא ליה מי קתני מאליה והא כמה משניות
דמשנינן חסורי מיחסרא והכי קתני וי"ל דה"מ היכא דמוכח החיסרון אז יש כח להוסיף על
לשון המשנה אבל לפי דרמי בר חמא לא מוכח כלום דבמשנה חסר מאליה כיון דאינה
תולה מחלוקת התנאים כלל בעמידת הפרה אלא כל המחלוקת בנודר מן הבשר אי חייל
עליה נזירות לכל מילי אי לא לכך פריך מי קתני מאליה דאין לו להוסיף על לשון המשנה
כיון דלא מוכח מפלוגתא דתנאי דחסר כלום', לכאן הוא פלא באמת מפני מה הוסיף רמי
בר חמא עניין זה של עמדה מאליה, שהרי לפי דרכו אין שום נידון בין בית שמאי ובית הלל
על פרט זה וא"כ באמת למה הוסיף כלל פרט זה, וצ"ע.

*

דף יא.

במשנה 'הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחים
מגלחין זה את זה ואם לאו מגלחין נזירים אחרים', צ"ע מה קמ"ל בזה, אטו בא להשמיענו
פקחותם של אנשים, ובשלימא הרישא קמ"ל שמגלחים זה את זה דלא נימא שדעתם לגלח
נזיר אחר נויש בזה חידוש דס"ד שכוונתם שיגלחו נזיר שעיי"ז ירצה לידןר בנזירות, ולא מי
שבלא"ה כבר נדר, א"נ קמ"ל שדעתו גם על מי שעדיין לא קיבל נזירות וכמבואר בגמ'[,
אבל מה קמ"ל הסיפא שאם אינם פקחים יגלחו נזירים אחרים, וצ"ע.ג.

*

דף יב.

תוספות ד"ה מ"ט 'ואם תאמר דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחבירתה לושי לי
קמח והפרישי חלה בעבורי וגם תלמידים של בית רבן אומרים כן ואיך נעשה שליח בדבר

הזה הא בשעה שעושה אותה שליחות לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח ואומר רבינו תם דיש בידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש ודברים שבידה קיימים דאין זה דבר שלא בא לעולם כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות כדאמר פרק האומר לחבירו (קדושין דף סב:); פירות ערוגה זו תלושה יהא תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין דכל שבידו לעשות לאו כמחוסר מעשה דמי ובידו לתולשם ומכל מקום בהאי טעמא לחודא לא סגי לן למימר דמצי למיעבד שליח כאן כיון דבידו ללוש ולגלגל מדאמר פרק רבן גמליאל (יבמות דף נב.) האומר לחבירו כתוב גט לארוסתני לכשאכניסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה מיהא אם ירצה ובעי התם ליבמתו מהו ומאי קא מיבעיא ליה והא בידו לבא עליה ולגרשה אלא ודאי כיון דהשתא לא מצי לגרשה לא מצי משוי שליח כיון דמחוסר מעשה לבא עליה הכא נמי כיון דהשתא איהו לא מצי להפריש אינו קרוי בידו מה שבידו ללוש ולגלגל לענין זה שיכול לעשות שליח כיון דמחוסר לישה וגילגול, מדברי התו' משמע שהחסרון בגט הזה הוא משום השליחות, והיינו כי צריך לעשות את הסופר והעדים שליחים, ולפי"ז יש משם קו', אבל ברש"י שם מבואר שהחסרון הוא דאין זה גט, ומשמע לכאן' כוונתו דאין יכול לחול שם של גט על אישות שעדיין לא קיימת, ולפי"ז אינו כלל מתורת שליחות וא"כ לא קשה משם, וי"ל דזהו ג"כ דעת ר"ת ומיושב שיטתו מקו' התו' וק"ל.

*

דף יג.

בגמ' 'הריני נזיר לכשיהיה לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה מהו אליבא דמאן אי אליבא דר"ש מאי תיבעי ליה הא אמר ר"ש ספק נזירות להחמיר ואלא אליבא דרבי יהודה דאמר ספק נזירות להקל מאי קדוש או לא קדוש מאי נ"מ לגיזתו ולעבוד בו תיקו', הנה התו' מפרשים שהנידון אם חיי בנזירות אף לר"י כי כאן יש הוכחה גדולה שהיה ולד, אבל לכאן' צע"ג מפני מה הוצרכו לומר נפק"מ בהפריש קרבן ולענין גיזה ועבודה, ולא על עצם הדבר אם חייב בנזירות, [ואולי כי בין כה חייב בנזירות מחמת הבן השני, וצ"ע].

*

דף יד.

בגמ' 'אמר כמשה בשבעה באדר מאי', ובתוספות 'אמר כמשה בז' באדר מהו - דביום הוולדו דהיינו בז' באדר שמחו שמחה גדולה וביום מותו בז' באדר מסתמא רבים נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל מחמת צער', צ"ע דכאן משמע שנזירות מקבלים מחמת צער, ולעיל משמע שמקבלים זאת כהודאה ושמחה, וכמבואר בתו' שהוא הודאה על לידת בנו, [ואין לומר דעל שני הדברים מקבלים שא"כ מהו הספק כאן], וצ"ע.

*

דף טו.

בגמ' 'וכן מתני' לרב שמע מינה', הלשון פלא מאוד, דלכאו' הכוונה שמתני' דלא כרב, ובאמת כבר כתבו תו' בכמה מקומות שלשון נזיר משונה [מהם לעיל דף יב ד"ה מ"ט ולקמן כ תוד"ה קתני], ואכתי צ"ע הלשון.

*

דף טז.

בגמ' 'איתמר מי שנזר והוא בבית הקברות ר' יוחנן אמר נזירות חלה עליו ור"ל אמר אין נזירות חלה עליו ר' יוחנן אמר נזירות חלה עליו סבר מיתלא תליא וקיימא כיון דמשכחא טהרה חיילא ור"ל אמר אין נזירות חלה עליו אי הדר ואמר חיילא עליה ואי לא לא וכו' איתיביה מי שהיה טמא ונזר אסור לגלח ולשתות יין וליטמא למתים ואם גילח ושתה יין ונטמא למתים ה"ז סופג את הארבעים אי אמרת בשלמא חיילא היינו טעמא דסופג את הארבעים אלא אי אמרת לא חיילא אמאי סופג את הארבעים', הלשון פלא מהו האריכות באי אמרת בשלימא וכו', כאילו יש כאן ראייה מחשבון, הלא עצם דברי הברייתא מפורש שחלה נזירות ומה צריך בזה לאריכות, [וכמו בלישנא בתרא שבאמת הקשו בפשיטות], וצ"ע.

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף יח: אמר לך רבי ההוא להכי אתא לומר לך אע"פ שלא הביא קרבנותיו. והיינו שמתחיל נזירות דטהרה מיד עי' בתוס' וזה דלא כשי' חכמים ור"י המובא לקמן שאינו מתחיל עד שמביא קרבן ועי' בתוס' בסוף העמוד ד"ה ורבנן, והנה בכריתות ח: איתא דקרבן נזירות מנזיר שנטמא הוא כדי להחיל נזירות דטהרה וצ"ב לשי' ר' יוסי בר' יהודה שמתחיל כבר למנות מיום שביעי ובשטמ"ק שם כתב שאה"נ שהך כללא אינו אלא לשי' רבי אבל צ"ע דהא גם לרבי מתחיל למנות אפילו קודם שהביא הקרבן ולשי' חכמים ולר"י ניתן לומר שכל הקרבן אינו אלא להחיל נזירות טהרה ניתן להאמר שהקרבנות הוא כדי להחיל נזירות טהרה, ועי' לקמן יט. שבעל שהפר נזירות אשתו לאחר שנטמאת אם בעל מיגז גיזו צריכה להביאה קרבנות דטומאה והגם ששם לא תתחיל נזירות טהרה ולכאו' מוכח שאין הקרבנות כדי להחיל נזירות דטהרה ולכאו' יהא תלוי בהך מ"ח וצריך בירור בזה.

דף יט: נטמא ביום מאה חסר אחת ... וזה יש לו ראשונים ואחרונים. וכתבו התוס' די'ש לו יום טומאה ויום מאה שלאחריו שהוא כולו ממנין נזירות כל כמה שלא הביא קרבנותיו דאפילו לרב מתנה דמקצת היום ככולו מצוה עליו להשלים לכתחלה כדאמר בפ"ק את"ד ומבואר שמה"ת לכתחלה בעינן ל' יום וצ"ב דהא לעיל מבואר דאינו אלא מדרבנן ומצד גזירה וביותר קשה דלדבריו דמקצת היום ככולו יש לו באמת שני ימים, וצ"ל דמה שכתבו כאן היינו רק להך צד בגמ' דבעינן דנפקין תרין ועיילין תלתא וכתבו התוס' דהיינו משום דבעינן דומיא דימים אחרונים די'ש יום שלם דהיינו יום המאה ואז מוכרחים לפרש כאן דמה"ת בעינן יום שלם אבל למאי דמסיק הגמ' דא"ל יפלו כתיב והיינו שסגי אפילו בתרי

וכמו שכתבו התוס' [דלא כמפרש שכתב להיפך] אז אין הכרח לפרש דבאחרונים יש יום שלם ובאמת מה"ת סגי במקצת והסוגיא דלעיל דמבואר שהוא רק מדרבנן זהו כמסקנת הגמ' לכאן, ולא הביאו מלעיל רק דכלתחלה אינו מגלח רק לאחר ל' ולפי ההו"א באמת היה מה"ת.

דף כ. מתני' דלא כי האי תנא. וצ"ב למשנתנו מה טעם דב"ש דבטל כל העדות דממה נפשך יש כאן כת אחת שאומר שתים [ועי' בב"ב מא: ובקו"ש שם] ואולי מכיון דכתיב על פי שני עדים יקום דבר ואם אינן יודעים איזה כת הם כשרים חסר ביקום דבר על פי אותן עדים, והנה לתנא דברייתא בשני כיתי עדים לא נחלקו ונחלק רק בכת אחד ועי' ברא"ש שביאר שי' ב"ש שכיון שאחד מהן ודאי משקר אז נשאר רק עד אחד ואינו נאמן [וטעמא דב"ה עיי"ש בקו"ש] ומבואר מדבריו דע"א אינו נאמן לענין נזירות וצ"ב דהא הוי איסור ולמה יהא נאמן [והגם שנוגע למלקות אבל זהו גם בכל איסורים דאמרינן איסור בע"א יוחזק וכמבואר בר"מ] ואולי אפשר לבאר עפ"י מה ששמעתי ממו"ר הגרי"ד קופלמן זצ"ל בשם הגר"ש שקופ זצ"ל שאמר לבאר למה צריכים שני עדים לפסול אדם לעדות ואמר שזהו מצד הדין דאין דבר שבערוה פחות משנים דיסוד הדין שבעינן שני עדים בדבר שבערוה היינו מצד שכל שנוי דין באדם שמשנה מהותו לזה בעינן שני עדים וא"כ אולי בנזירות מכיון שזהו שנוי בדינו של אדם שחל עליו אז בעינן שני עדים וצ"ב בזה.

דף כא: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו ה"ז נזיר. והיינו דכמו בקרבן אם מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו יש דין של פשטה ופשטה הקדושה בכולה כמו בנזיר מכיון שיש קדושה של נזירות ואם אומר ראשי יהא נזיר אז מכיון שחל קדושת נזיר על הראש אז פשטה הקדושה על כל האדם, והגם דהכא לא שייך לעשות קדושה של נזירות רק על הראש אבל מכיון שלבסוף יהא פשטה אז מעיקרא כל הקדושה וכדהוכיחו האחרונים מהגמ' בקידושין דף ז. דהיה שייך פשטה בקידושין אי לאו דתלוי בדעת אחרת, והנה במשנתנו כשאומר אני אין הפשט דהוי התפסה בדבר הקדוש כמו בקונם שאומר שחפץ זה יהא כהקדש דא"כ למה בעינן תכ"ד מה שאמר אני מכיון שמתפיס בדבר הקדוש כבר ומוכח מזה כמו שכתבו האחרונים דכמו שיש דין התפסה חפץ בחפץ יש דין התפסה בדבור דאם שמע שחבירו אמר הריני נזיר ואומר ואני היינו דבזה אומר שגם אני אומר הריני נזיר ונעשה נזיר מכח שמשתמש באותו דיבור ומש"ה צריך שיהא תכ"ד דאל"כ כבר כלתה דיבורו, וכן מוכח מדברי הר"מ פ"ב הל' ד' שכתב דאם נזיר עובר לפניו ואמר הריני כזה הר"ז נזיר וזהו מדין התפסה בדבר הקדוש ואח"כ מביא הדין של ואני שאז בעינן תכ"ד, וצ"ב בציוור דמשנתנו דאומר פי כפיו שכתבו התוס' דמהני מצד יד א"כ אולי לא בעינן תכ"ד וכן משמע מדברי הר"מ שם דפי כפיו לא כתב שבעינן שיהא תכ"ד ורק אח"כ כשמביא הדין של ואני כתב שבעינן שיהא תכ"ד.

דף כב. והא מני ר"א הקפרי. ומבואר בגמ' דלעולם מיעקר קעקר והא דמייתי חטאת העוף היינו מצד דצריך כפרה מצד ר"א הקפרי [ועי' בתוס' שזהו דוקא בחטאת העוף שבאה על הספק] והנה לעיל כא: באשה שהפרישה בהמתה ואח"כ הפר לה בעלה החטאת תמות ואיתא בגמ' דאפילו אם מעקר קעקר חל הקדושה ותמות ובתוס' מבואר שני גרסאות דלעיל

כתבו דאתיא כר"א הקפר דצריך כפרה ומה"ט גמרה ומקדיש הקרבן אבל א"א להביא הקרבן מכיון דלמעשה הפר לה ורק בעוף שבאה על הספק אפשר להביא ומש"ה תמות אבל לרבנן מכיון שנעקר למפרע יוצא לחולין, וכאן כתבו דהגמ' לעיל אתיא כשי' רבנן וגרסי' מכיון דלא צריכה כפרה הוה ליה חטאת שמתו בעליה ומשמע דלשי' ר"א לא הוי כמתו בעליה ואפשר להביא הקרבן כמו בסוגין וזה צ"ב דהא רק בחטאת העוף שבאה בספק יכולים להביא וכדהביאו מהגמ' בנדרים אבל חטאת בהמה לא וצ"ע, ועוד צ"ב דלפ"ז מבואר שהגם שמעקר קעקר אינו יוצא הקרבן לחולין אפילו לשי' רבנן וזה היה הקושיא לעיל והגמ' לא תי' כלום על זה ובתוס' לקמן דף לא: ד"ה אמרו כתבו לחלק נולקמן כתבו בשי' ר"א אבל להך גרסא צ"ל כן בשי' רבנן בין התרת חכם שאז יוצא לחולין דהוי נדר בטעות מכיון שמתיר ע"י פתח וחרטה אבל בעל אפילו אם נימא שמעקר קעקר חל רגע אחד ורק אח"כ מבטל ומש"ה אינו יוצא לחולין ועי' בחי' הגרי"ז בזה אבל עדיין צ"ב דהא הגמ' הקשה דיצא לחולין ואיפה מרומז בתי' הגמ' הך יסוד שכתבו התוס' ועי' ברא"ש לעיל בזה.

דף כג. וה' יסלח לה. והגם שאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה היינו היכן שהיה רק מחשבה אבל כאן המחשבה יצא בפועל במעשה, ועוד דבשערי תשובה שער ג' מא' כתב שבכל עבירה יש עבירה למחשבה אלא שאינו חמור כל כך למעשה וזהו הפשט שאינו מצרף למעשה, והנה הגמ' מדמה קרבן אשם תלוי שנתכוון לבשר טלה ועלה בידו בשר חזיר ואין כוונת הגמ' שלמעשה נתברר שאז צריך להביא קרבן חטאת אלא כוונת הגמ' שכיון שלאחר שאכל נתברר לו שיש כאן צד של בשר חזיר ושגג בספק איסור שצריך להביא קרבן להגן מן היסורים והיינו מצד שעבר שאכל דבר שהוא ספק איסור דאורייתא, ומש"ה הביאו ראייה מכאן דספיקא דאורייתא לחומרא ועי' בר"מ טומאת מת פ"ט הל' יב' ובחי' הגרי"ז, וכן מבואר ברבינו יונה מובא ברמ"א סי' תרג' דמה"ט קרבן אשם הוא יותר מקרבן חטאת כי ספק עבירה צריך יותר כפרה מכיון שתולה שאולי לא עשה איסור, וזהו גם הפשט בגמ' דס"ד כיון שאיקבע איסורא לא סגי ליה בכפרה וצ"ע דהא גם ודאי עבירה נתכפר בחטאת אלא הכא דהוי ספק דהוא יותר חמור ס"ד דלא ליתכפר בקרבן אשם ועי' בקרן אורה.

גמ' נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קעביד. והנה לשי' התוס' אכילה גסה היינו שאינו אוכל לשם תיאבון וכוונת הגמ' דלא קיים מצוה מן המובחר היינו שלא אכל לשם תאבון והגם שפסח נאכל על השובע מבואר בתוס' בפסחים קז: דבעינן קצת לתאבון, וברש"ש כתב שצדיקים יש להם תאבון מצד חביבות המצוה משא"כ רשעים, וברש"י בהוריות י: כתב שהכוונה שלא אכל בכלל לשם מצוה אלא לשם קנוח וכן הוא לכאן כוונת המפרש כאן שלא כוון לשם מצוה, ואעפ"כ יצא והיינו משום דסובר לכאן מצות אין צריכות כוונה ולפ"ז מבואר דלכתחלה לכו"ע צריך לכוון נולשון הגמ' מצוות אין צריכות כוונה היינו שעצם המצוה א"צ כוונה שיהא נחשב למעשה מצוה אבל מצד הגברא ודאי בעינן, לאפוקי למ"ד דמצוות צריכות כוונה דעצם המצוה צריך כוונה דבלא זה אינו נעשה למעשה מצוה בכלל עי' בחי' ר' שלמה ר"ה סי' א' בזה דהא מבואר דלא קיים מצוה מן

המובחר ומוכח לכאן' כמ"ש החרדים דלכו"ע לכתחלה צריך לכוון מצד הפסוק ולעבדו בכל לבבכם ועי' באמרי בינה סי' יד, אלא דקשה על זה דהא ר"ל סובר בפסחים קיד: דמצות צריכות כוונה [עי' בטורי אבן ר"ה כט.]. ואם נימא כשי' הר"מ דהגם דמצוות צריכות כוונה אבל היכן שנהנה יוצא [כמו שמצינו לענין מתעסק] והגמ' שם קאי על מרור דאינו נחשב לנהנה אז ניחא.

דף כג: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה. ועי' במהרש"א בהוריות י: דלא הוי כלקפח לאחרים מכיון שעשה להציל את עצמו, ולכאן' מוכח מזה שאפילו אם אינו עוסק לשם שלבסוף יגיע לשמה ג"כ אמרי' לעולם יעסוק דהא דהא בלק לא הקריב לשם שייצא מזה לשמה, ועוד רואים מזה דמתוך שלא לשמה בא לשמה יכול להיות שהלשמה ייצא לאחר כמה דורות כמו רות, וכן איתא בחת"ס דהרן שזרק עצמו לכבשן האש והיה חסר בלשם שמים ומזה יצאו כל האמהות.

דף כד. דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין. וכתבו התוס' דלא נהנין מדרבנן דכיון דלים המלח אזלי לא קרינן ביה קדשי ה' וה"ה דכלפיה בהמה הדין כן הוא, ומבואר שהגם קדושת הגוף לא נפקע בכדי אבל החיוב מעילה תלוי בזה שהוא מיוחד לקדשי ה' וכאן שאינו מיוחד לה' ליכא פרשת מעילה, וממילא כל האיסור הוא רק מדרבנן והגם שלכאן' יש גם איסור מצד גזילה מהקדש וכמו במזיד שהגם שליכא מעילה יש איסור וחייב לשלם קרן [ועי' באמרי משה סי' מ'] אבל כאן מכיון שאין להקדש כלום מזה אז אינו נחשב לגזול מן הקדש, והנה לקמן איתא דהמפריש מעות סתומים לנזירות לא נהנין ולא מועלין מפני שיכול להביא כל המעות לשלמים ובשלמים ליכא מעילה דאינו קרוי קדשי ה' מכיון שאינו מיוחד רק לה' שגם הבעלים יש להם חלק [עי' ברש"י בפסחים כז:]. וכתבו התוס' אבל איסור מדאורייתא יש בשלמים ובפשטות מצד איסור גזילה שבו וכמ"ש [ויש שלמדו מצד הנדר שבו לא יחל דיבורו עי' שטמ"ק ריש מנחות] אבל לענין מעות נסתפקו התוס' אם אסור מה"ת כמו לענין השלמים או שאינו אסור רק מדרבנן וצ"ב ספיקם דלמה לא יהא אסור מה"ת ואולי הוי כמו מעות צדקה קודם שמסר ליד הגזבר שאם משתמש אינו עובר על נדרו דהוי כנדר אדעתא דהכי שיכול להחליף עם מעות אחרות.

*

סיכום תמצית נזיר פרק ב' - הרב אהרן פוטולסקי, גני איילון

לוד

סיכום נזיר פרק ב'

מפתח הסוגיות

האומר הריני נזיר מן הגרוגרות (דף ט' - י')

ביאור משנת אמר אמרה פרה הריני נזירה (דף י')

קיבל מקצת מענייני הנזירות (דף י"א)

ואני אכוליה דיבורא או אפלגא (דף י"א ב')
האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח, ושליח במלתא דלא מצי עביד (דף י"ב)
הרי עלי לגלח חצי נזיר (דף י"ב ב')
הריני נזיר ע"מ שיהיה לי בן או ולד. דיני נפלים בזה (דף י"ג א')
איבעיות בהאומר ועלי ואני (דף י"ג)
סוגיית הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר (דף י"ג ב' - י"ד א', ט"ו א')
נזיר שנטמא בימי נזירות אמצעיים, בימי צרעתו וביום גידול שער (דף י"ד ב')
אם יום עולה לכאן ולכאן ומקצת היום ככולו (דף ט"ו)

תמצית פרק ואלו נדרים

דף ט' האומר הריני נזיר מן הגרוגרות

משנה א': הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה, בית שמאי אומרים, נזיר, ובית הלל אומרים, אינו נזיר. אמר רבי יהודה, אף כשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן:

- **ב"ש:** כר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, "מן הגרוגרות" לאתשולי קא מכוון וס"ל אין שאלה להקדש.
- **ב"ה:** כרבי יוסי שבגמר דבריו אדם נתפס, אלא שאין כאן אף נדר כרבי שמעון שלא התנדב כדרך המתנדבים.

עמוד ב'

- **רבי נתן:** ב"ש נדור ונזיר - כר"מ, וכו' יהודה דמתני' דפליג ארבי שמעון. ב"ה, נדור ואינו נזיר - כרבי יוסי.
- **לישנא אחרינא בשם רבי נתן:** בית שמאי אומרים נדור ואינו נזיר - כרבי יהודה בית הלל אומרים לא נדור ולא נזיר - כר"ש.
- האומר הרי עלי מנחה להביא מן השעורים יביא מן החיטים וכו', ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים.
- **חזקיה:** בית שמאי היא.
- **רבי יוחנן:** אפילו תימא דברי הכל באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא נדרתי כך אלא כך.
- **אמר חזקיה:** אבל אמר מן העדשים, פטור מכלום.
- חזר בו ממה שאמר מתניתין כב"ש, דא"כ ליתני מן העדשים. אלא מעמיד המשנה כב"ש אליבא דרבי יהודה.

- **רבי יוחנן לדבריו דחזקיה:** אפילו מן העדשים. יש לתרץ המשנה שלא מבעיא מן העדשים שודאי מיהדר ביה וחייב מנחה מעליתא, קמ"ל שעורים.

דף י' ביאור משנת אמר אמרה פרה הריני נזירה

משנה ב': אָמַר, אָמְרָה פָּרָה זוֹ הָרִינִי נְזִירָה אִם עוֹמֶדֶת אָנִי. אָמַר, הִדְלַת הַזֶּה הָרִינִי נְזִיר אִם נִפְתָּח אָנִי. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נְזִיר, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, אֵינּוּ נְזִיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵף כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר הָרִי פָּרָה זוֹ עָלַי קֶרְבָּן אִם עוֹמֶדֶת הִיא:

- **רמי בר חמא:** כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר כסבורה פרה זו אינה עומדת הריני נזיר מבשרה אם עמדה מאליה ועמדה מאליה - נחלקו במח' של הריני נזיר מן הגרוגרות ועביד צריכותא.

עמוד ב'

- מקשה רבא, מי קתני אם עמדה מאליה, ומנסה ליישב בב' אופנים שאידחו.
- **אלא אמר רבא:** כגון דאמר הריני נזיר מבשרה אם לא עמדה, ועמדה מאליה בית שמאי סברי תורפיה דההוא גברא משום אוקמה בידיה הוא והא לא אוקמה, ובית הלל סברי תורפיה דהאי גברא משום דרביעא והא קמת. ב"ה הם לטעמייהו דב"ש, דלדידהו מ"מ ל"ה נזיר.

דף י"א קיבל מקצת מענייני הנזירות. לשון ואני

משנה ג': מִזְגוּ לוֹ אֶת הַכּוֹס, וְאָמַר הָרִינִי נְזִיר מִמֶּנּוּ, הָרִי זֶה נְזִיר. מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהִיְתָה שְׂכוּרָה וּמִזְגוּ לָהּ אֶת הַכּוֹס, וְאָמְרָה הָרִינִי נְזִירָה מִמֶּנּוּ, אָמְרוּ חֲכָמִים, לֹא נִתְפְּנָה אֶלָּא לּוֹמֵר הָרִי הוּא עָלַי קֶרְבָּן:

- חסורי מיחסרא והכי קתני, ואם שיכור הוא ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר.
- משנה ד':** הָרִינִי נְזִיר עַל מְנַת שְׂאֵהָא שׁוֹתָה יַיִן וּמִטְּמֵא לְמִתִּים, הָרִי זֶה נְזִיר וְאָסוּר בְּכֻלָּן. יוֹדֵעַ אָנִי שֵׁישׁ נְזִירוֹת אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִנְזִיר אָסוּר בֵּינָן, הָרִי זֶה אָסוּר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר. יוֹדֵעַ אָנִי שֶׁהִנְזִיר אָסוּר בֵּינָן אֲבָל סְבוּר הֵיטִי שְׁחֲכָמִים מְתִירִים לִי מִפְּנֵי שְׂאִין אָנִי יָכוֹל לְחַיּוֹת אֶלָּא בֵּינָן, אוֹ מִפְּנֵי שְׂאִין קוֹבֵר אֶת הַמִּתִּים, הָרִי זֶה מְתִיר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר:

- **רבי יהושע בן לוי:** חלוק היה ר"ש אף ברישא, דהאי על מנת כחוץ דמי. **רבינא:** ברישא לא פליג ר"ש מאי טעמא משום דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה ותניא כוותיה דרבינא.

- פלוגתא דסיפא, אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי. **ביאור א':** איפוך כדרישא.

עמוד ב'

- **ביאור ב':** סיפא דנדר מכולהו ואיתשיל מחדא, לרבנן מצי מתשיל מחדא מינייהו, לרבי שמעון דאמר עד שיזיר מכולם כי מתשיל נמי עד דמתשיל מכולהו.
- **ביאור ג':** בנדרי אונסין קא מיפלגי ובפלוגתא דשמואל ורב אסי.

משנה ה': הריני נזיר ועלי לגלח נזיר, ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, אם היו פקחים, מגלחים זה את זה. ואם לאו, מגלחים נזירים אחרים:

- מוכח מינה, דשמע חברו ואמר ואני אפלגיה דדיבורא משמע וארישא דדבריו.
- דף י"ב האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח, שליח במלתא דלא מצי עביר. הרי עלי לגלח חצי נזיר.

- האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח, צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה. דאשה דלא ניידא וחלוק מצפורים דניידי.

- אמר רבא ומודה רבי יוחנן באשה שאין לה קרובות. ואף על פי שהיתה לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן.

עמוד ב'

- מסיק משום לא משוי איניש שליח אלא במילתא דמצי עביד השתא.
- מיישב אליביה את רבי יאשיה במיניו אפוטרופוס על נדרים עתידיים (אבל רבי יונתן פליג).

משנה ו': הרי עלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר, זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר:

- אמר רבא, הכל מודים, אמר חצי קרבנות נזיר עלי - מביא חצי קרבן. קרבנות חצי נזיר עלי - מביא קרבן שלם.

- כי פליגי בלישנא דמתניתין, שיש שנים ובין שניהם מביאין קרבן שלם.
- ר"מ: תפוס לשון ראשון, כשאמר הרי עלי התחייב קרבן שלם, וחזר בו ואמר חצי נזיר ולא כל כמיניה.

- רבנן: כיון שהם שנים יחד, הוי נדר ופתחו עמו דכי אמר לגלח חצי נזיר פירוש הרי עלי שאמר לכתחלה.

דף י"ג הריני נזיר ע"מ שיהיה לי בן או ולד. דיני נפלים בזה. האומר עליו ואני

משנה ז' (סוף י"ב ע"ב): הריני נזיר לכשיהיה לי בן, ונולד לו בן, הרי זה נזיר. נולד לו בת, טמטום, ואנדרוגינוס, אינו נזיר. אם אמר, כשאראה, כשיהיה לי ולד, אפלו נולד לו בת, טמטום, ואנדרוגינוס, הרי זה נזיר:

משנה ח': הפילה אשתו, אינו נזיר. רבי שמעון אומר, יאמר, אם היה בן קימא, הרי אני נזיר חובה. ואם לאו, הרי אני נזיר נדבה. חזרה וילדה, הרי זה נזיר. רבי שמעון אומר, יאמר, אם הראשון בן קימא, הראשון חובה וזו נדבה. ואם לאו, הראשון נדבה וזו חובה:

- הפילה אשתו אינו נזיר, האי תנא רבי יהודה דכרי הוא.

• בעא מיניה רבי אבא מרב הונא, הריני נזיר לכשיהיה לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה מאותו עיבור מהו לרבי יהודה, האם מוכיח שהיה בר קיימא וקדוש, נ"מ לגיזתו ולעבוד בו בינתיים תיקו.

• שלש אבעיות בדרך את"ל דבן רחומי מאביי אמאי קאי ועלי או ואני אדיבוריה או אנפשיה.

דף י"ד סוגיית הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר. אבעיות דרבא בדרך את"ל. נטמא ביום גידול שער. כלו לו ימיו.

משנה ט' (מתחיל י"ג ב'): הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן, התחיל מונה את שלו ואחר כך נולד לו בן, משלים את שלו ואחר כך מונה את של בנו. הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר, התחיל מונה את שלו ואחר כך נולד לו בן, מניח את שלו ומונה את של בנו, ואחר כך משלים את שלו:

• בעי רבא אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מהו.

• דאת"ל דנזירות מועטת הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו, לא חלה מעכשיו, כיון שרק י' ימים יתרים, אבל הכא שיש שמונים יום לבסוף, האם חייל מעכשיו או לא.

• את"ל חיילי, אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר עולם מהו, חיילא מעכשיו או לא.

• את"ל הכא כיון דאפשר לאיתשולי חיילא, אמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם מהו הכא לא אפשר לאיתשולי מי חיילא או לא.

• אמר כמשה בשבעה באדר כוונתו לנזיר או לא

• פשיט קמייתא, הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מונה עשרים ואח"כ מונה שלשים ואח"כ מונה שמונים כדי להשלים נזירות ראשונה.

עמוד ב'

• **נטמא בימי בנו**, רבי יוחנן אמר סותר חדא נזירות אריכתא היא. ריש לקיש אמר אינו סותר, דכל אחת לחוד.

• **נטמא בימי צרעתו**, רבי יוחנן אמר סותר דבנזירות קאי. ריש לקיש אמר אינו סותר, צרעת לחוד ונזירות לחוד וצריכי.

• **נטמא ביום גידול שער**, רב אמר אינו סותר, אפי' לר' יוחנן דגידול שער רק "מישלם נזירות" הוא. שמואל אמר סותר, אפי' לריש לקיש דהכא חדא נזירותא.

• אמר רב חסדא **הכל מודים שאם קדש שער בדם ונטמא אין לו תקנה**, למצות גילוח. אבל לרבי אליעזר דאמר תגלחת מעכבת, תוך מלאת היא ולסתור.

• אמר ר' יוסי ברבי חנינא, **נזיר שכלו לו ימיו** לוקה על הטומאה ואינו לוקה על התגלחת ועל היין ואיתותב מדתניא דלוקה אכולהו.

דף ט"ו הריני נזיר כשיוולד לי בן ונזיר למאה יום. אם יום עולה לכאן ולכאן ומקצת היום ככולו

משנה י': הריני נזיר לכשיהא לי בן, ונזיר מאה יום. נולד לו בן עד שבועים, לא הפסיד כלום. לאחר שבועים, סוּתֵר שבועים, שאין תגלחת פחות משלשים יום:

- אמר רב יום שבועים עולה לכאן ולכאן, מתניתין דלא כוותיה.
- רב כמאן אמרה לשמעתי. אילימא כאבא שאול דאבילות, דקסבר שביעי עולה לכאן ולכאן, דלמא לא קאמר אלא באבילות ז' דרבנן.
- אלא רב דאמר כר' יוסי. דתניא ר' יוסי אומר שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואח"כ ראתה הרי זו אינה אוכלת ופטורה מלעשות פסח שני. דר' יוסי סבר מקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן.
- דוחה שמא טעמיה דרבי יוסי, דס"ל מכאן ולהבא הוא מטמא.
- מוכיח דס"ל דמטמא למפרע, ודוחה דלמפרע הוא מדרבנן.
- מוכיח את הדחיה דלמפרע דרבנן, דאי דאורייתא אמאי פטורין מלפסח שני.
- דוחה את הראיה לדחיה, דשומרת יום הוי כטומאת התהום.
- אף רבי אושעיא ס"ל כרב בשיטת רבי יוסי.

דף ט"ז

- א"כ לרבי יוסי דמקצת היום ככולו, היכי משכחת זבה גמורה דמייתא קרבן.
- א. בשופעת שלש ימים רצופים. ב. ראתה שלש ימים סמוך לשקיעת החמה.

*

פרק ב' - ענייני הדפים

- האומר הריני נזיר מן הגרוגרות (דף ט')
- ביאור משנת אמר אמרה פרה הריני נזירה (דף י')
- מזגו לו כוס ואמר הריני נזיר ממנו. נזירויות שלא כדין. ואני אכוליה דיבורא או אפלגא (דף י"א)
- האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח, ושליח במלתא דלא מצי עביד. הרי עלי לגלח חצי נזיר (דף י"ב)
- הריני נזיר ע"מ שיהיה לי בן או ולד. דיני נפלים בזה. האומר עליו ואני (דף י"ג)
- סוגיית הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר. נטמא ביום גידול שער. כלו לו ימיו. (דף י"ד)
- הריני נזיר כשיוולד לי בן ונזיר למאה יום. אם יום עולה לכאן ולכאן ומקצת היום ככולו (דף ט"ו)

מעשה רב

באחד מתלמודי התורה בעיר לייקווד, למדו הילדים הלכות נזירות. במהלך השיעור הודיעו שני ילדים בגיל 12 כי הם מקבלים על עצמם להיות נזירים. בזמנינו כיון שאי אפשר להקריב את קרבנות סיום ימי הנזירות האיסור יימשך לכל ימי חייהם.

כיוון שהילדים היו בסמוך לגיל 13, דינם "מופלא הסמוך לאיש" שנדריהם חלים, חשש המלמד שלהם כי הנדר חל, וכי הם יהיו נזירים לעולם. המלמד פנה אל אחד מתלמידי החכמים בליקווד, ששיגר את השאלה הדחופה אל הגאון רבי שמואל קמינצקי שליט"א, ראש ישיבת פילדלפיה.

הגר"ש קמינצקי דן בסוגיה, ולאחר שהעמיק בפרטי המקרה, פסק כי אכן הנזירות חלה, וכי על הילדים להתיר את נדרם. עוד קבע הגר"ש קמינצקי, כי את הנדר יתירו הילדים רק אחרי שבת, כדי שיהיה לנערים שהות להרהר בחומר העניין של קבלת נזירות עולם, ושל נדר בכלל. רק לאחר מכן, תיערך התרת נדרים לנזירות.

(ערוך ע"פ ידיעה שהתפרסמה בתאריך ה' תמוז התשע"ו)

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד

ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק ג' - שיעור מאלף

הקדמה קצת מורחבת:

דודי סטוויצקי בחור רב כישורים אך נעדר שאיפות לומד בישיבה קטנה "עיון הש"ס" מקום בו מקנים שאיפות לגדול בתורה, אך משום מה הוא לא נדבק באהבת התורה שמפעפעת בקרב הבחורים, הגאונות שלו עומדת לו לרועץ, הוא קולט בהבזק מהיר את כל הנעשה בסוגיא ולא רואה צורך להשקיע בה, הרב יצחק פרלמן שמשבץ את החברותות, קבע לו חברותות בעלי כישורים נמוכים ממנו בהרבה אך בעלי שאיפות עצומות בתורה, יש להם תפקיד קשה מאד לחלץ אותו מסבך הדמיונות בהם הוא שקוע ביתרת הזמן, הוא לא צריך לעמול כמותם, כדי לקלוט די לו בכמה דקות, בעוד שהם צריכים לעמול, הם רוצים ממנו שיתוף פעולה מלא אך לשוא, החבורתא האחרון שלו יענקי קלוגהופט מרים עליו לא אחת ולא שתיים צעקות על השקיעה שלו בחלומות, הוא עמל קשה לעניין אותו יותר ממה שהוא שואף.

לא אחת דודי מתלונן בפני רב יצחק פרלמן למה עשה לו את העוולה הוא רוצה חברותא חריפה יותר שתתאים יותר לכישוריו, אך רב יצחק מתעלם ולהורים הוא מסביר ששיבוץ עם החבר יוסי שרעבי יהיה אסון עבור שניהם ועבור הישיבה, הם יהפכו להיות מרכז בטלה שיהרוס את השקידה בישיבה, כל אחד מהם צריך כוח מווסת שלא יתן להם אפשרות להתבטל יחד.

מה הם החלומות המרתקים של דודי? הוא שואף להיות עשיר מופלג כדוגמת דודו שימי שהפך עסקים כושלים למצליחים ולמכור אותם באקזיט מוצלח ביותר, דודי גילה שהוא מבין בזה, הוא אף קיבל ציון לשבח מדודו כי הוא מבין גדול במסחר, אבל בד בבד הזהיר אותו, לא לחקות אותו כי אין כמו עסק התורה, גם הניסיון של העושר הוא כבד מאד, אם חלילה וחס לא נותנים צדקה כראוי.

דודי שומע אך אוטם את אוזניו, קשה לו להיות אברך עני שמתמודד על כל שקל הוא רוצה להיות בגדר תורה וגדולה במקום אחד. רק בשיעור ג' הצליח הר"מ המיוחד רבי ישראל מאיר קלאר לפרוץ את האטימות שלו תודות לאהבת התורה המיוחדת שלו, דודי החל להבין כי אין יותר טוב מעסק התורה והיתר דברים בטלים, הוא החל להיות מתמיד ופרץ אל השורה הראשונה כעילוי בעל הבנה מיוחדת. כשעלה לישיבה גדולה, הוא התקבל בישיבה המיוחדת "קניין התורה" הוא החל להשקיע בלימוד מסכתות נוספות מעבר ללימוד של הישיבה, עם הגיעו לגיל השידוכים החלו לדבר בו נכבדות, דומה שיחטפו אותו מידיית אך לא כן.

הוא לא יודע אלו הפתעות מחכות לו, שני שידוכים מיוחדים שהוצעו לו הגיעו אלי גמר, אך בדקה ה-90 עלו על שרטון, כל פעם בשל סיבה אחרת, הוא שוקע במסכנות, בשל האכזבות הגדולות שנחל.

הפרק הנוכחי ידבר על שיעור מאלף ביותר שיקבל מאת משגיח הישיבה שיפקח את עיניו להבין כי העולם לא חרב גם אם עוברים פרקי חיים לא קלים.

*

דודי חזר ברוח נכאים לביתו, כל הלילה לא יכול היה לעצום עין מעוצמת הסטירה שחטף, כל העוז שאפיין אותו פג לאחר המעשה, הוא נראה כזה "נעבאך" (מסכן) שכל הצרות דבקות בו, למחרת כשהלך לישיבה קיבלו אותו חבריו בשמחה, הם כיתרו אותו בעיגול והחלו לרקוד סביבו "סימן טוב ומזל טוב" עוד בטרם הספיק להתאושש קם יודל לפקוביץ הבריון של השיעור והרימו כמו נוצה ויצא במחול חתנים.

דודי היה נבוך מאד, הוא לא ידע איך להגיב לשטות הזאת, הוא קלט ששמוליק לויין החברותא שלו עשה מעשה נמהר, בלי לקבל אישור הוציא את השמועה כי התארס, הוא רצה לכלות בו את חמתו, אבל שמוליק לא היה ולא היה למי להגיש את החשבון.

רק אחרי שנרגעו הרוחות ניגשו החברים לתחקר אותו עם איזו משפחה התארס.

"מזל טוב דודי שמענו שהתארסת, עם מי?" נשאל מכל חברי השיעור.

ברגעים הראשונים שתק מזועזע כולו מהבלגן שנוצר, רק לאחר שחזרה אליו רוחו נאלץ להכחיש מכל וכל את מקור השמועה, הוא אמר לשמוליק כי לא יהיה בסדר שלישי בשל נסיעה שלו לצפון, אבל מכאן ועד לסגירת שידוך רחוק הדבר כברת דרך, עלי עתה להודיע שלא היה אפילו צל הר לשמועה זו, אף לא בבואה דבבואה הכל עורבא פרח, פרי דמיונו היצירתי של שמוליק וכל הזכויות נזקפות להוזה (מלובלין).

מיד לאחר מיכן ברח לביתו כל עוד רוחו בנפשו ולא רצה לצאת מביתו מרוב בושה, לקראת ערב הגיע אליו טלפון, המוצעת לשעבר הייתה על הקו כולה שבורה ורצועה, היא באה לבקש סליחה על המעשה שנעשה.

"אני ממש מתנצלת על כל הביזיון הגדול שעברתם אתמול בלילה, חששנו שאולי זה עלול לקרות, אבל קיווינו שזה לא יקרה, כי אבי הוא אדם עדין ולא ירצה לבייש אותנו לעיניכם, אמי והשדכנית היו בטוחות שאבי יתרצה לאחר מעשה, אבל טעינו בגדול, אני חייבת לתת לך רקע כדי שתבין את המקרה.

יש לי אבא שהוא אדם יקר מאד, אבל פראנואיד איום (חולה במחלת הרדיפה) כל החיים הוא חושש מכל העולם שרוצים להשתלט על עושרו הרב, כסף זה קיבל מדמי פיצויים של הממשל הגרמני שהשיב ירושות לנפגעי הנאצים, סבא רב אלימלך היה בעל מפעלים גדולים של טקסטיל בעיר לודז', הוא נחשב כאחד מגדולי התעשיינים שם, בעת המלחמה עבר תהליך אריזציה (הלאמה) כפי שעשו הנאצים לכל התעשייה הגדולה שם, קצין גסטאפו בכיר ביותר שכונה הובערסט שטורמבאנפיררהער (אלוף) יוליוס ברעכער מגדולי המפקדים

של הנאצים השתלט על הנכסים בתהליך הקרוי "אריזציה" ואת סבא אלימלך הובילו מידיית אל אושוויץ, עוד באותו יום נחנק בתאי הגזים ונשרף בקרמטוריום (משרפה) כך קיבלנו עדות מניצול של המחנה שהיה עד לכל זה.

אבא שהיה קטנצ'יק בגופו ומאד זריז הצליח לחמוק, הוא ברח אל היער שם הצטרף לפרטיזנים עד שנתפס ונשלח למחנה בירקנאו, שם היה עבד נרצע אצל אדם שפל בשם ד"ר יוהאנס שפיגלר שהיה רופא מרצח, הוא התעלל בחולים ועשה עליהם ניסויים שבחלקם הגדול נפחו את נשמתם תחת ידיו הרצחניות. אבי בשל זריזות ידיו ולשונו החלקלקה הצליח לחמוק פעם אחר פעם מהגזירה, לבסוף נגזר עליו להישלח להשמדה, ברגע האחרון נכמרו עליו רחמי הרופא המרצח, הוא זכר את אבי כמה שהיה זריז וצייתן והחליט שעליו להישאר בחיים עד שימצה ממנו את טיפת המיץ האחרונה, הוא הוציא אותו ברגע האחרון מהסלקציה הנוראה וכך נותר אבי בחיים.

בסוף המלחמה התחבר לקבוצת מעפילים ועלה לארץ, הוא עבר תלאות רבות עד שהגיע לחיפה, כאן פגש את אמי, אף היא הייתה ניצולת שואה, יחד הקימו משפחה וחיו בדחקות עצומה בבית עלוב למראה ביותר, למחייתו עבד כפועל בניין, עד שקיבל את הפיצויים ובבת אחת נעשה עשיר מופלג.

מאותו יום נעשה אדם שונה לחלוטין, הוא החל לחיות בפחדים נוראים שישנם כאלו שרוצים לנשל אותו מעושרו, כל מי שניסה להתקרב אליו היה חושד בו מאד, קשה מאד לרכוש את אמונו, לכן היינו צריכים לעבוד בשקט מוחלט, פחדנו שכל עוד שלא יראה אותך יניח מוקשים, כפי שעשה בפעמים הקודמות כשחיבל בכל הצעה שהגיעה ולא נתן לה להתפתח.

אמי פחדה שאישאר רווקה זקנה ולא תהיה למשפחתנו המשכיות, התייעצה עם רבנים והם הציעו לה לא לספר כלום, עד שהשידוך יקרום עור וגידים, כשראיתי אותך התרשמתי כי פניך הקורנות רוכשות אמון מהרגע הראשון, האמנתי כנאיבית שאבי יפשר לאחר זמן קצר, הוא לא יוכל לראות בדמעות אמי שממש משתוקקת שאקים בית בישראל ולבסוף יתן יד לשידוך, קיבלתי גם ברכת אדמו"ר גדול שהשידוך ייסגר בחיוביות.

כשאבי התפרץ בסערה הבייתה הייתי בהלם מוחלט, לא האמנתי שכך יבייש אותי בפני אנשים זרים, אני בתו היחידה מבלעדי אין לו כל שארית, אין לנו משפחה משני הצדדים, כולם נספו בשואה, אם אבי ואמי חלילה וחס לא מחתנים אותי, פירוש הדבר שכל משפחתנו משני הצדדים נכרתת כליל והרכוש הגדול שלו ילך לאנשים זרים גם בלי שירצה, אלא שקרתה ההתפרצות.

יתכן מאד שאם היית מתעלם מדבריו ולא מחזיר מלחמה שערה היה מתחרט, כפי שבאמת קרה לאחר מעשה, כשראה את דמעותיי הרבות זולגות כנהר הירמוך, התחרט על צורת דיבורו, אבל כבר נוצר איזה טריז, הוא חושב אותך לחצוף צ'למרי אותם הוא מתעב מכל לבו.

אני מבקשת כעת בכל לשון של בקשה, לתת צ'אנס נוסף, אולי תשלח את אביך שידבר עם אבי להפיס את דעתו, כך יהיה סיכוי כל שהוא להחזיר את השידוך חזרה למקומו".

דודי היה מבולבל, הבקשה המתחננת הוציאה אותו משווי משקלו, הוא השתהה דקה שלמה מנסה לחשוב איך להגיב לבקשה הלא שגרתית, לבסוף הפטיר.

"אדבר עם הורי שיחיו, מה שיהיה להם לענות נעביר דרך השדכנית".

התשובה מנגד הייתה חנוקה "תודה על הכל ואני מבקשת סליחה, איני רוצה שיהיה עלי דין שמים".

"אני מוחל מכל הלב, חלילה וחס להקפיד על מישהו, ודאי שאת לא עשית לי רעה חלילה וחס, אני גם לא מקפיד על אביך חלילה וחס, להקפיד זאת לא תכונה יהודית טובה. אין מילים בפני, משמים תבורך בכל הברכות הראויות".

הטלפון נטרק לדודי הייתה הרגשה שהיא בוכה, ורחמיו נכמרו עליה.

אולי נחפזתי לענות? חשב לעצמו, היא מבינה שבעצם אמרתי לה את הלא, מה היא אשמה? אבל איך אענה לה חיובית כשאביה הוא המכשול, איזה טעם יש לכרוע ברך בפני פראנואיד מטורף, אלו חיים בכלל יהיו לי במחיצתו?

הוא סיפר להוריו על הטלפון שהגיע מחיפה. הם היו בתדהמה רבה.

האמא אמרה ברוב התפעלות: זו הייתה באמת העזה עצומה מצדה של הבחורה לפנות ישירות אליך. זה מלמד שהיא אכן אישיות נפלאה, אבל אין עם מי לגשת לשולחן, אסור להתבזות ולהשפיל את כבודך, בעזרת השי"ת תקבל שידוך יותר הולם שיתאים לך ולפני מזגך וטבעך.

למחרת חזר דודי לישיבה כולו מדוכדך, פעמיים הגיע לסגירה, רק שבירת צלחת הבדילה בינו למודעת אירוסין, לבסוף מתגלה שהכל דמיונות. גם בישיבה לגלגלו עליו על שנחפז לגלות את אוזנו של שמוליק שאינו יודע מחסום לפיו.

היו שאמרו לו זאת מפורשות בפניו: בדברים כאלו צריכים להיות דיסקרטיים עד הרגע האחרון, אסור לתת רמז כל שהוא כדי שלא להתבזות כפי שהתבזה.

דודי הרגיש כי עליו לשוחח על העניין עם המשגיח, הוא אדם חם ובעל מידות נפלאות, תמיד יש לו אוזן קשבת לכל בחור עם הבעיות שמציקות לו, כדאי לשמוע ממנו דברי עידוד. אחרי תפילת מעריב ביקש את המשגיח, אם הוא יכול לשוחח עמו בחדרו. המשגיח ניאות בסבר פנים יפות, הם נכנסו לחדר, המשגיח התיישב ליד הכורסא כשהוא מביא שתי כוסות תה עם קוביית סוכר, כדי לחמם את האוירה.

דודי חש שלמשגיח יש אוזן קשבת ולב פתוח, זה הועיל לפרוק את המועקה.

הוא סיפר למשגיח את כל מסכת התלאות שעבר בתקופה האחרונה עם שני השידוכים, כשבשניהם כמעט הגיע לשבירת צלחת, ברגע האחרון לפני החיתום, הוא מקבל אכזבה עצומה, זה מביא אותו לידי דכדוך וקושי להתרכז בלימוד.

המשגיח שמע אותו בריכוז, הוא חשב מספר דקות ולבסוף חשף את סיפור חייו.
"דודי עברת קושי לא פשוט, אין ספק בדבר, אבל ב"ה לא הגעת למצב של עזיבת שידוך,
עליך לשמוח שלא אירע הדבר אחרי כן כפי שקרה לי".

דודי היה מרוגש מהאמון הרב שנתן בו המשגיח שהסכים לחשוף בפניו פרשיה עלומה,
איש לא ידע שהמשגיח עזב בצעירותו שידוך, עתה הוא חושף בפניו, כי אף הוא עבר
תלאות וודאי קשות מאלו שהוא מתמודד איתן כיום, למרות הכל בנה את עצמו ולא נפל
בזרועות היאוש.

הוא חשב כי בכך תתום השיחה עם המשגיח, אבל המשגיח מצא רגע של פורקן לגולל
בפניו את סיפור חייו.

"הייתי בחור בן 23 כשהתארסתי, השידוך היה ממש הפלא ופלא, בת בית יעקב מהטובות
ביותר, כשביררו הורי על השידוך שמעו רק דברים טובים, השידוך נמשך קרוב לחודש
ונסגר בשעה טובה ומוצלחת, באמצע שלושת השבועות, הורי נפגשו עם הוריה וסגרו על
תנאים שיהיו מיד אחרי ט' באב, לא היה מאושר ממני בעולם.

אבל האושר החזיק מעמד בקושי שבוע וחצי, עשיתי את טעות חיי בשלה שילמתי על
שבירת שידוך, כשבוע אחרי האירוסין ניגש אלי אברך, אחיה של השדכנית שהייתה בת
כיתתה והחברה טובה ביותר של הכלה, לא אחת עשתה שידוכים בין בנות כיתתה לקרובי
משפחתה, הפעם עלה הרעיון בראשה, בעת שבאתי לבקר את אביה שגר לא הרחק
מביתנו.

אביה ר' שלמה היה אדם חולני ושכב ימים רבים במיטתו, מדי תקופה הייתי נכנס ללמוד
איתו בחברותא ומספר לו סיפורים מבודחים, כדי לגרש את תוגתו הרבה על מצב בריאותו
הקשה.

באחד הפעמים נוכחה כלתי שבאה לחזור עם המציעה את החומר למבחני הגמר, היא
שמעה בחדר השני איך אני לומד בהתלהבות רבה עם האבא החולני ונפעמה מאד. היא
שאלה את חברתה: מי הוא הבחור שלומד עם אביך?

ענתה לה החברה: זה חבר טוב של אבא שלי, כבר מספר שנים הוא בא ללמוד עם אבא
שלי ותמיד מביא לו מצב רוח טוב.

השיחה התגלגלה משך עשר דקות, לפתע נצנץ רעיון במוחה של החברה, היא שאלה את
הבחורה: אולי כדאי לך לשמוע על הבחור הזה, הוא הרי בחור מופלא ביותר, יהיו לך חיים
מאושרים איתו.

כלתי הסמיקה ביותר וענתה לה במבוכה: אני לא מדברת על כאלו דברים, אם את רוצה,
תדברי עם הורי שיחי'.

"איך אדבר עם הורייך, אם אני בחורה צעירה? הם יצחקו עלי".

"אני לא יודעת מה לומר לך, אבל אני לא הכתובת לדבר על שידוכים" ענתה בצניעות
יהודית.

השדכנית כבר לא ויתרה על הרעיון, היא לא הפסיקה מלהרהר בו, עד שנפל במוחה רעיון. היא תבקש את אחיה שהוא אברך כולל שיציע את הרעיון להורים ויאמר שהרעיון הוא של אחותו שהיא חברה טובה מאד של המוצעת ומכירה את שני הצדדים, לכן היא חושבת שיש כאן רמת התאמה מיוחדת.

אחיה היה חברמן גדול, הוא לא היסס אפילו לרגע, כבר למחרת ניגש לבית ההורים והציע את השידוך. ההורים לקחו את ההצעה ברצינות ולאחר שנתנו לאחד הבנים הגדולים לברר עלי חזרו לאברך עם תשובה חיובית, את השידוך אחרי כן, ניהלו האח והאחות יחד, היא הייתה מעדכנת את חברתה ואחיה עמד בקשר עם ההורים ועם משפחתי. לאחר שלוש שבועות, נסגר השידוך לשביעות רצון כל הצדדים.

הכל טוב ויפה, מה א"כ קרה שלפתע הכל התרסק? ובכן הוריה סירבו לשלם דמי שדכנות בטענה שחברה היא לא שדכנית ורק מתנדבת טובה, בשביל זה הם יקנו לה מתנה נאה ותו לא, את דמי השדכנות קיבלו האח והאחות רק מהורי עליהם השלום.

החברה נזעמה מאד, לכפיות טובה כזו לא ציפתה, מאידך בושה הייתה לדבר על כך עם חברתה הטובה, היא ניגשה אל אחיה וביקשה ממנו לגשת להורים ולתבוע את חלקה, היא יודעת שזה כסף כשר ביותר ואשרי מי שמחזיק בכסף כזה, היא ידעה על מספר מקרים שלא שילמו ורח"ל השידוך לא עלה יפה, לפיכך חשבה שהבקשה היא הגונה וראויה ואף מועילה, כדי שחלילה וחס לא יהיה קטרוג על הזוג הצעיר.

האברך ניגש אל ההורים אבל קיבל תשובה מרגיזה: "אתם לא שדכנים רק חובבנים, לפיכך לא מגיע לכם סכום כה גבוה, קנינו לכם גביע נאה וסט צלחות מחרסינה, זה תשר מעולה בשבילכם".

האברך נזעם, הוא לחם על כבוד אחותו וגם על כבודו, הוא סירב לקבל את התשר, בטיפשותו הגדולה החליט לערב אותי כחתן, שעתיים דיבר איתי אחרי סדר שלישי שאלך לבקש את כסף השידוך. נימוקו "הגאוני" היה שממני הם יתביישו וודאי יסכימו לתת.

לבי נכמר על האברך ואחותו שיצאו נכלמים, בעת הפגישה שהייתה לי עם הכלה סיפרתי לה על הבקשה של האברך ואחותו, התנצלתי על התערבותי הנועזת, אבל אמרתי לה שכסף שידוך זה דבר מאד חשוב, חלילה וחס להלין שכר כזה ועדיף לשלם זאת בזמן, כדי שחלילה וחס לא יצא קטרוג עלינו.

הכלה נכלמה מאד ולא דיברה עמי יותר, פניה היו קפואות כפני פסל, היא ישבה דוממה קרוב לשעה כשאני מנסה להפיג את המתח, אך לשווא, הרגשתי שעשיתי טעות נוראה ולא ידעתי איך יוצאים מזה.

כשחזרתי מהפגישה, סיפרתי זאת לאבי עליו השלום שהיה חכם מופלג, הוא אמר לי: "הלל היקר, אני מקווה שלא שילמת "רבה געלט" (מחיר יקר מאד) היה אסור לך להעלות נושא כזה רגיש, זה לא ענייך, היית צריך לומר לאברך שאתה לא הכתובת הנכונה ולהפנות אותו אל אחד המוצי"ם שבעיר שישבו על המדוכה, אם היו מתקוטטים עם

השדכן, לא הייתה קורה שום תקלה לך, אבל ברגע שהתערבת מי יודע מה הם חושבים עליך".

אבי שהיה חכם עדיף מנביא, אסר עלי ליצור קשר לפני שהוא עומד בקשר עם המשפחה, כעבור כמה ימים יצר קשר טלפוני ושאל אימתי התנאים ובאיזה מקום. לפתע שמע מגומים קשים, האבא לא יודע מתי זה יהיה, קשה להשיג מקום, בכלל אינו מביין, מה צריכים תנאים, היה כבר ווארט ודי בכך.

אבי הבין את הרמז ונפרד מהם לשלום, הוא אסר עלי ליצור קשר עד שהנושא לא יתברר כהוגן.

דודי רב יצחק פקשר ע"ה התגורר לא הרחק מבית ההורים, הוא היה פוגש את האבא כמעט מיד יום, אבי שוחח עמו וביקש ממנו לגשש בעניין, דודי שהיה פיקח פגש את האבא ונתן לו מז"ט על שידוכי הבת מתנצל על שלא אמר לו קודם לכן, הוא ראה שהאבא מגיב בצורה שמזכירה שלגון, לא היה טיפת חיוך על פניו, הוא מלמל בחזרה את ה"ברוכים תהיו" ומיד עקר את רגליו וברח לביתו.

יותר מזה לא היו צריכים הורי, הם לא יצרו יותר קשר והמתינו לשמוע הבהרות מהצד השני, אלא שלצד השני לא הפריע השקט שנמשך כשלושה חודשים, בכל אותה עת הרגשתי עצמי "בין שמים לארץ" לא ידעתי אם אני מאורס או לא, לא שמעתי מילה אחת מהצד השני, לא היה את מי לשאול, דממת אלחוט מוחלטת. גם חברתה כבר לא הייתה איתה בקשר, היא ניתקה קשר ולא דיברה עמה מטוב עד רע, הרחוב הריח, גם בלי לספר רצו שמועות, שהחתונה תהיה אי"ה בביאת משיח צדקנו, סמוך ונראה לבית המקדש השלישי בשל שני הצדדים שהינם כוהנים מיוחסים.

אלמלי דודי ע"ה שניגש ותבע בתוקף להכריז על הניתוק והחזרת התכשיטים, לא הייתי יודע עד היום מה נותר. אבל דודי שהיה אדם תקיף לא עזב את הבית, עד שקיבל את התכשיטים יחד עם בקשת מחילה על עזיבת השידוך.

לכל הפחות מאותו רגע נפתחה הדרך בפני לשמוע שידוכים, לא הייתי יותר עגון, אבל לצערי כבר לא הייתי יותר שידוך הגון, המניות שלי ירדו פלאים, למרות היותי בחור מעולה בישיבה לא הגיעו הצעות ראויות, כך הטלטלתי כחמש שנים בשוק השידוכים, עד שהגיעו שידוך מיוחד במינו, גם היא הייתה עזובת שידוך בשל מקח טעות (החתן חי על כדורים) כך זכיתי להקים בית בישראל וה' השיב לי בכפל כפליים על כל הסבל, כל ילדי בלי עין הרע הקימו בית בלי כל סבל, כולם אהובים כולם בני תורה, בנים וחתנים, הלוואי על כל עם ישראל.

עכשיו כשאתה שומע את הסיפור שלי, האם נראה לך שהמצב שלך גרוע יותר? אם טעיתי, תקן אותי" אמר המשגיח כבבת שחוק נעימה נשפכת על פניו.

דודי יצא מהחדר כשרוחו עמו, שיעור כזה לא שמע מעולם, מעתה יקבל את מה שנכתב לו ברוח קלה יותר.

סיפור / מתוך המדור 'ויצבור יוסף' באספקלריא הנוכחי

חזרתו בתשובה של כתב התקשורת

מעשה, קרה לפני כמה שנים. צבי יחזקאלי, נכנס לתפקיד כתב תקשורת לענייני ערבים. באותם ימים, גדל הוא ככל הישראלים, ללא עבר וללא מורשת, מנותק מכל זיק של יהדות וידע תורני. מתוקף תפקידו היה הוא נכנס לתוך הישובים הערבים, ומשם היה מדווח על אירועים שונים. מכיון שהיה מצוייד הוא בתעודת "עיתונאי", היה הוא נכנס ללא חשש גם למקומות מסוכנים, ביודעו כי ישנה "אמנה" והסכמה ידועה גם בין פראי האדם הישמעאלים, שלא לתקוף ולפגוע באנשי תקשורת.

באחד הימים, היה צריך הוא להיכנס למחנה הפליטים ג'נין שבצפון, עקב תסיסה שהחלה שם. ראש המחבלים שם היה ערבי בשם "זכריה זביידי". כאשר נכנס צבי יחזקאלי לג'נין, רצה הוא לראיין את אותו זביידי, בענין התסיסה שהחלה על ידו, ועל הסיבות לכך. אלא שכאשר יחזקאלי התקרב אליו, אותו ערבי, כיון אליו נשק, ולא רק כיון, אלא גם ירה! הירייה עברה סמוך לראשו, וסיכנה את חייו באופן ממש.

תקדים כזה, לא חווה יחזקאלי מעולם. הוא נבהל, וחשב שלא זיהו אותו. הוא קרא לעבר זביידי: אני עיתונאי! למה אתה יורה עלי?

זביידי הישמעאלי פנה אליו בזעם ואמר לו: "אני יורה עליך כי אתה יהודי! למה אתה נכנס לכאן?" יחזקאלי התפלא על התשובה, ואמר לו: אני לא יהודי, אני רק "ישראלי". אבל הישמעאלי לא התבלבל, וקרא לו שנית: "אתה יהודי, ובתור יהודי אתה צריך למות!!" יחזקאלי המבוהל, מיהר לעזוב את המקום, אך בליבו פנימה, החלה לנקר שאלה קשה, שלא היה לו אליה כל מענה. "האם אכן אני יהודי, ולא רק "ישראלי"? מה המשמעות של להיות יהודי? מה היא בכלל היהדות? היהדות הזו שבגללה כולם שונאים אותנו, היהדות הזו שבגללה כמעט הרגו אותי! כמעט נהרגתי בגלל דבר שקיים בי, ואני לא יודע עליו דבר!!" יחזקאלי החל מהלך פנימי עם עצמו להכיר את היהדות, עד שזכה להכיר את בוראו, ולחזור בתשובה שלימה. באחד הראיונות שנעשו עמו, הוא זקף את ההתעוררות הראשונה שלו, דווקא לאותו מחבל מג'נין שירה עליו. דווקא האכזריות שראה באותה ירייה, היא שגרמה לו להזדעזע מחד, אך להבין כי דווקא בגלל השנאה, מסתתר ביהדות סוד גדול ועצום, סוד ששייך אליו, שאליו הוא אף פעם לא התוודע.

*

ע"י מעשה זה, נוכל להבין גם את אותה הבנה עמוקה שהגיע אליה יתרו, דווקא על ידי מלחמת עמלק.